

ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΛΥΤΡΑΣ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ'—1933
ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1933

ΤΕΥΧΟΣ 162

Η ΤΟΥΡΚΟΠΟΥΛΑ ΚΙ' Ο ΡΑΓΙΑΣ

Ἡ τουρκοπούλα κι' ὁ ραγιαῖς μιὰ νύχτα στὸ χαρέμι
ἀπολησμονηθῆκαν...

Ἡ ποθητὴ στιγμή περνᾷ κ' ἡ χαραβγὴ ἀχνοτρέμει
κ' ἐκεῖ μαζί τοὺς βρῆκαν.

Μάτια θολά. Χείλη χλομά. Μάγουλα ξαναμένα
καὶ τὰ μαλλιά λυμένα.

Μὲ τῆς ἀγάπης τὸ κρασί πόσο γλυκὰ μεθῆσαν!..

Μὰ ξαφνικὰ τοὺς πέρνουν,
τοὺς σφιχτοδένουνε μαζί, γυμνοὺς ἔτσι ὅπως ἦσαν
κι' ἀλύπητα τοὺς σέρνουν.

(—Γνώμη ποὺ λάθεις, φτωχὴ καρδιά ποὺ ξεπλανέφτης,
σὲ τί μαρτύρια πέρτεις!—)

—«Λάκκο στενό, λάκκο βαθὴ σκάψετε γιὰ τοὺς δύο τους
στὸ ριζοβοῦνι πέρα.

Ὁ χαλασμός τους νὰ εἶναι ἀργός, σιληρὸ τὸ βάσανό τους,
καί, σὰν βραδιάσει ἡ μέρα,

ὀλόρθους νὰ τοὺς θάψετε, σκεπάζοντας ἀγάλι
μὲ χῶμα τὸ κεφάλι.»—

Τὸ ἀνθόκρινο τῆς ὀμορφιάς κ' ἡ λεβεντιά τῆς νιότης
στέκουνε πλάϊ-πλάϊ

τὸ θάνατο προσμένοντας. Κι' ὁ Ἔρωτας ὁ προδότης
πλιά δὲν χαμογελάει.

Τὰ μάτια τους ἀδάκρυτα θωροῦν τὸ ἀνοιχτὸ μνήμα
γιὰ τὸ βαρὶ τους κοῦμα.

Γλυκοφυσάει τῆς ἀνοιξης τὸ ἀγέρι μὲς στὰ φύλλα.

Τ' ἀνθία μασκοβολοῦνε...

Καὶ οἱ μελλοθάνατοι γρικοῦν κρυφὴν ἀνατριχίλα
καὶ τὶς στιγμὲς μετροῦνε.

Ἄχ! πῶς νὰ ξαναθυμηθοῦν, ἄχ! πῶς νὰ λησμονήσουν
ὥς ποῦ νὰ ξεψυχήσουν.

Βαθιά, στὸ λάκκο ποῦ ἔσκαψαν, ὁλόρθα κατεβάζουν
τὰ δυὸ κορμιά δεμένα.

Ἄργα-σιγά μὲ χώματα, μὲ πέτρες τὰ σκεπάζουν,
τὰ ποθοπλανταγμένα.

Καὶ τὴ λαχτάρα τῆς ζωῆς ἀνέρια τὴ γρικοῦνε
στὸν πόνο ποῦ κονοῦνε.

Τρέμει ἡ ψυχὴ στὰ μάτια τους βαθιὰ καθρεφτισμένη.
Τί κι' ἂν δὲν ἡμποροῦνε

νὰ σμίξουνε τὰ χεῖλη τους; Ἡ ἀγάπη δὲν πεθαίνει
ὅσο κι' ἂν καρτεροῦνε

— νεκροὶ καὶ ζωντανοὶ — σκληρὰ τῆς ἡδονῆς τὴν ὥρα
νὰ ξεπληρώσουν τώρα.

Κυττάξανε, στερνὴ φορὰ, στὸν οὐρανὸ τ' ἀστέρια...
κι' ἀγγάντεψαν ἀκόμα

νὰ ρίχνουν, στὰ κεφάλια των πάνω, τ' ἀνίλεα χέρια.
γοργὰ πέτρες καὶ χῶμα...

Καὶ μὲς στῆς πλάσης τὴ χαρά, στὸν πόνο τὸ μεγάλο,
δὲν εἶδαν τίποτ' ἄλλο...

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

“ΜΗ ΚΡΙΝΕΤΕ...”

Ἡ εὐαγγελικὴ ἀπειλή «μὴ κρίνετε ἵνα μὴ κριθῆτε», πραγματοποιήθηκε, τίς ἡμέρες αὐτές, σ' ἓνα θεατρικὸ κριτικὸ. Οἱ ἡθοποιοὶ κάποιου θεάτρου τοῦ ἔκαναν μύνηση στὰ δικαστήρια, γιὰ μία δυσάρεστη κρίση του, καὶ τώρα, ὁ κριτικὸς ποῦ ἔκρινε, καλεῖται νὰ κριθῇ.

Ἡ κριτικὴ, λοιπόν, ἀρχίζει νὰ γίνεται ἓνα ἐπικίνδυνον ἐπάγγελμα. Ὁ καλλιτέχνης ποῦ ἔλαβε μιὰ κακὴ κρίση γιὰ τὸ ἔργο του, σηκώνεται καὶ λέει στὸν κριτικὸ του:

— Κύριε, μοῦ κακοσύστησες τὸ ἔργο μου. Καί, ἐπειδὴ ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἔργο μου αὐτὸ κερδίζω τὴ ζωὴ μου, κακοσυσταίνοντάς με στὴν πελατεία μου, μοῦ κόβεις τὸ φῶμ! μου. Κόπιασε λοιπόν τώρα νὰ μὲ ἀποζημιώσης.

Ἀπλούστατα, δηλαδή, ὅπως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ βγῇ καὶ νὰ διακηρύξῃ «δημοσίᾳ», ὅτι ὁ δεῖνα εἶναι ἓνας ἀθλιὸς γιατρός, ποῦ σκοτώνει τοὺς ἀρρώστους του, ὅτι ὁ τάδε εἶναι ἓνας ἐλεεινὸς παπουτοῦς, ποῦ τὰ παπούτσια του δὲ φτουρᾶνε οὔτε ἀπ' τὰ σῦκα ὡς τὰ σταφύλια, ὅτι ὁ τάδε ράφτης, ἀν τοῦ παραδώσης ἓνα ροῦχο νὰ σοῦ φτιάξῃ φορεσιὰ, θὰ σοῦ χαλάσῃ καὶ τὸ ροῦχο, ἀπαράλλαχτα δὲ μπορεῖς νὰ βγῇς καὶ νὰ διακηρύξῃς ὅτι ἓνας ἡθοποιός, ἓνας ζωγράφος, ἓνας μουσικὸς ἢ ἓνας συγγραφέας εἶναι «τῆς ντουζίνας» καὶ δὲν ξέρει ἀπὸ ποῦ πᾶν τὰ τέσσαρα. Ὅσο, δηλαδή, μιὰ τέχνη εἶναι βιοποριστικὸ ἐπάγγελμα γιὰ κείνον ποῦ τὴν ἔχει, κακοσυσταίνοντας τὴν τέχνη του, μ' ἓνα δημόσιο τρόπο, δημιουργοῦμε ἓνα ἀδίκημα καὶ παίρνουμε ἀπάνω μας τὴ νομικὴ εὐθύνη τοῦ ἀδικήματος αὐτοῦ. Τόσο εἶναι βέβαιον αὐτό, ἀπὸ τὴν καθαρὴ νομικὴ του ἀποψη, ὥστε, τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια, καὶ σὲ ἄλλους τόπους, τὰ δικαστήρια, ὅσες φορές βρέθη-

καν μπροστὰ σὲ τέτοιες ὑποθέσεις, ὑποχρεώθηκαν, ἐφαρμόζοντας σχολαστικὰ τὸ νόμο, νὰ δικαιώσουν τοὺς μυνητές. Ἀλλοτε οἱ κακομεταχειρισμένοι τῆς Κριτικῆς ἢ δεχόντουσαν τὴν κακομεταχείρισή της, σὰν ἓνα δυστύχημα μοιραῖο, ἢ εὕρισκαν τὸ δίκιο τους μὲ τὴ μαγκούρα τους. Τώρα ἀρχίζουν νὰ τὸ γυρεύουν μὲ τὰ δικαστήρια. Καὶ κανεὶς δὲν ξέρει ὥς ποῦ μποροῦν ἀκόμα νὰ φτάσουν τὰ πράγματα.

Πάει λοιπόν καὶ ἡ ἀσυνείδητος τῆς Κριτικῆς. Ὁ κριτικὸς δὲν καλεῖται πιά ν' ἀποδείξῃ τὴν ὀρθότητά της γνώμης του, μὲ τὴ συζήτηση. Καλεῖται νὰ πληρώσῃ τὰ σπαμένα. Ποιὸς θάχῃ, λοιπόν, ἀποδῶ κ' ἐμπρός, τὸν ἥρωισμὸ νὰ κάνῃ κριτικὴ, μὲ κίνδυνον νὰ πάῃ στὴ φυλακὴ καὶ νὰ πληρώσῃ τοὺς κόμπους γιὰ μπεκάτσες; Καθένας θὰ προτιμᾷ νὰ τὸν κόβῃ ἢ Κριτικὴ καὶ νὰ τὸν πληρώσῃ, παρὰ νὰ κόβῃ αὐτὸς τοὺς σκακίτηδες καὶ νὰ τοὺς πληρώσῃ γιὰ γερούς. Ἐκτός ἀν ἀποφασίσῃ νὰ τὰ βρίσκῃ ὅλα ὠραῖα καὶ τέλεια. Ἀλλὰ ποιὸς μᾶς βεβαιώνει πάλι, ὅτι, μὲ τὸ δρόμο ποῦ πήραν τὰ πράγματα, δὲ θὰ βρῇ ἀπ' ἄλλου τὸ μπελά του; Μπορεῖ ἀξιόλογα τότε, ὁ θεατῆς ποῦ πλήρωσε γιὰ νὰ ἴδῃ στὸ θέατρο ἓνα ἀθλιὸ ἔργο, ποῦ ὁ κριτικὸς τοῦ τὸ οὐστήσῃ ὡς ἀριστουργημα, νὰ τραδῇ τὸν κριτικὸ στὰ δικαστήρια, νὰ πῇ πῶς τὸν ἀπάτησε, καὶ νὰ ζητήσῃ ν' ἀποζημιωθῇ γιὰ τὰ ἔξοδα ποῦ ἔκανε, γιὰ τὸν ὕπνο του ποῦ ἔχασε καί, κοντὰ στὰ ἄλλα, καὶ γιὰ τὴν «ψυχικὴ του δόνηση». Ποιὸ δικαστήριον δὲ θὰ τὸν δικαιώσῃ; Ὅπως καὶ νὰ πάρουμε, τέλος πάντων, τὸ πρᾶγμα, ἡ Κριτικὴ βρίσκεται σὲ πολὺ κακὰ νερά. Καὶ εἶναι φόβος ὅτι, ὕστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια, θ' ἀνήκῃ στὴν Ἱστορίαν.

Ἡ ζήμια φαντάζομαι δὲ ὅτι εἶναι πολὺ μεγάλη. Κανέναν συγγραφέα ἢ καλλιτέχνη δὲν ἔγινε ποτὲ καλύτερος ἢ χειρότερος ἀπὸ μιᾶς καλῆς ἢ κακῆς κριτικῆς, γιατί καμμιά κριτικὴ δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ τέχνη. Ἄν μποροῦσε τουλάχιστον ἡ Κριτικὴ νὰ περιορίσῃ τὸν ἀριθμὸ τῶν σακάτηδων τῆς Τέχνης, θὰ ἦταν κι' αὐτὸ ἓνα σημαντικὸ κέρδος. Ὅσο πληθαίνουν ἔμως οἱ κριτικοὶ σ' ἓνα τόπο, τόσο πληθαίνουν καὶ οἱ κακοὶ τεχνῖτες. Καὶ ἀνάποδα. Ἴσως γιατί οἱ τελευταῖοι, γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς πρώτους, γίνονται, μὲ τὴ σειρά τους, κριτικοί. Ὅσο

γιὰ τὸ φωτισμὸ τοῦ Κοινοῦ, ὁ φωτισμὸς του εἶναι τόσο τέλειος, ὥστε τὰ ἔργα ποὺ ἔχουν τὴν καλύτερη κριτικὴ, ἔχουν συνήθως τὴ χειρότερη τύχη, ἐνῶ ἀντίστροφα, ὅσα ἔχουν τὴ χειρότερη κριτικὴ, ἔχουν τὴν καλύτερη τύχη.

Ἡ Κριτικὴ εἶναι, ἀπλούστατα, μία ματαιοπονία. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Χριστὸς, ὅταν ἔδινε τὴν ἐντολὴ «μὴ κρίνετε ἵνα μὴ κριθῆτε», δὲν ἐφρόντιζε τόσο γιὰ τὴ σωτηρίαν ἐκείνων ποὺ κρίνουν, ὅσο γιὰ τὴ σωτηρίαν τῶν πολλῶν ἀπὸ μιᾶς ματαιότητάς: Τὴ ματαιότητα τῆς Κριτικῆς.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΘΡΥΨΑΛΑ

Ἡ φύσις κάθε ἐδάφους καταδεικνύει τὸ εἶδος τῆς παραγωγῆς διὰ τὴν ὁποῖαν προωρίσθῃ, ἢ δὲν προωρίσθῃ. Ἡ ἀθηναϊκὴ πεδιάς λ. χ. εἶναι διὰ νὰ δημιουργῇ ἀνθρώπους καὶ δὲν ζητεῖ τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἡμᾶς παρὰ νὰ τὴν ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τοὺς φλόμους καὶ ἀπὸ τὰ γαῖδουράγκαθα. Ἰδίως ἀπὸ αὐτά.

Ὁ γνήσιος καλλιτέχνης δὲν ἀντιγράφει, οὔτε ἀπομιμῆται τὴν φύσιν· προσπαθεῖ μόνον νὰ εὕρῃ τὸ μυστικόν της.

Νηδυμώτερος ὕπνος ἀπὸ τὸν ὕπνον τοῦ θρησκολήπτου φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει. Καὶ πρέπει νὰ φαντασθῇ κανεὶς κράτος ὁλόκληρον θρησκολήπτων, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν βυζαντινὴν ἀδράνεια ὅταν ἡ καθ' ἡμᾶς Ἑλλάς κατεστρέφετο.

Δὲν χρησιμεύει τόσον εἰς τὰ πρῶτα βήματα ἑνὸς φιλολόγου νὰ ἔχῃ πατέρα δάσκαλον, ὅσον ἑνὸς θεολόγου τὸ νὰ ἔχῃ πατέρα παπᾶν. Αἱ ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἡλικίας ἐντυπώσεις, ἡ προδιάθεσις, αἱ ἀσήμεντοι φαινόμενα λεπτομέρειαι αἱ ὁποῖαι συγκεντρώνονται εἰς τὴν ψυχὴν του, ὁμοιάζουν μὲ τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος τὰ ὁποῖα δὲν φαίνονται μὲν, ἀλλ' ἐντούτοις τὸ στηρίζουν.

Ἡ ἐξελληνιστὶς τῶν Ἑλλήνων πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ ἐπώνυμα. Νὰ λέγῃ καὶ νὰ γράφῃ δηλ. τὸ ὄνομα του, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του, τὸν προσδιορισμὸν τῆς πόλεως του ἢ τῆς κοινότητος, ἢ τοῦ χωριοῦ του ἔστω. Μὲ αὐτὸν μόνον τὸν τρόπον θὰ ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὰς διαφόρους κοινοτομικὰς καὶ ἀνιστάς καταλήξεις, τὰς ὁποῖας προσεκδόλησαν εἰς τὴν ἀρετὴν ἀγνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ αἱ μετὰ βαρβάρων λαῶν ἐπικοινωνοῦνται.

Αἱ διάφοροι ἐν τούτοις καταλήξεις, τῶν καθοριστικῶν καὶ τῆς προσελύσεως ἀκόμη τῶν ἀνθρώπων, ἐπωνύμων, καλὸν εἶναι νὰ διατηρηθοῦν εἰς τοὺς συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, μαζὶ μὲ τὴν διαφήμισιν τῆς ιδιότητός των, γνωρίζουν εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν προσέλευσιν των. Λ. χ. συγγραφέας καὶ συγγραφέας, συγγραφέας καὶ συγγραφέας, συγγραφέας, συγγραφέας, συγγραφέας, ἀλλὰ καὶ συγγραφέας.

Ἡ γεροντοκόρη ἐπερίμενε νὰ τῆς ἔλθῃ γαμβρὸς ἀπὸ ξηρὰν ἢ ἀπὸ θάλασσαν. Τώρα τὸν περιμένει καὶ ἀπὸ τοὺς αἰθέρας

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

ΚΟΡΑΗΣ ΚΑΙ ΜΑΝΤΖΩΝΗΣ

Ἡ ἔκδοσις τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Μαντζῶνη ὑπὸ τῶν Sforza καὶ Callavresi, καὶ ἐκείνης τοῦ Μόντη ὑπὸ τοῦ Bertoldi, ἐρριψαν ἀρκετὸν φῶς ἐπὶ τῶν σχέσεων τοῦ συγγραφέως τῶν Promessi sposi μετὰ τοῦ ἐκ νεανικῶν χρόνων φιλέτου εἰς αὐτὸν Μουστοξύδου. Εἶναι δὲ γνωστὸν εἰς τοὺς θαυμαστὰς τοῦ Μαντζῶνη ὅτι ὁ λόγιος Κερκυραῖος εἶχε εἰς τὴν κατοχὴν του ἀγνωστὰ ποιήματα τοῦ φίλου του, ἐν οἷς καὶ σονέττον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ μέλλον ποιητὴς τοῦ Cinque maggio κατεφέρετο ἐναντίον τοῦ Βοναπάρτου, ἀποκαλῶν αὐτὸν μὲν, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Μουστοξύδου, «τύραννον καὶ ἀνάξιον τῆς ἰταλικῆς πατρίδος, τοὺς δὲ Γάλλους, μετὰ τῆς συνήθους γελοίας τῶν ἰταλῶν ἀλαζονείας, βαρβάρους».

Ἀλλ' ὁ Μουστοξύδης δὲν ὑπῆρξεν ὁ μόνος Ἑλληὴν ὁ σὺν εἰς τὴν κατοχὴν του στίχους νεανικοὺς τοῦ Μαντζῶνη ἀπολεσθέντας κατόπιν. Τοιοῦτους στίχους — πρᾶγμα ἀγνωστον εἰς τοὺς ἐρευνητὰς τοῦ Μαντζῶνη — εἶχε καὶ ὁ Κοραῖς. Ἰδοὺ τί ἔγραφεν οὗτος ἐκ Παρισίων, τὴν 12 Ὀκτωβρίου 1805, εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Βασιλεῖον, ἀναγγέλλων εἰς αὐ-

τὸν τὴν προσεχῇ ἀποστολὴν δέσμης βιβλίων:

«Περιέχει πρὸς τοῦτοις ἡ δέσμη καὶ τὸ ἰταλικὸν ποιημάτιον τοῦ υἱοῦ τῆς Βεκκαριῶνης καὶ τὴν πρὸς ἐμέ της ἐπιστολὴν καὶ τὴν ἀπόκρισίν μου. Πρέπει ὅμως νὰ σ' ἐξηγήσω τὸ αἶνιγμα. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἦλθε πρὸς ἐμέ εἰς ἀπὸ τοὺς βιβλιοπώλας ζητῶν ἓνα Βεκκαρίαν· τὸν ἔλαβε, καὶ τὴν ὥραν ὅταν αὐτὸς ἐζήτηι εἰς τὸ βαλάντιόν του τὴν πληρωμὴν, ἠθέλησεν ἡ αὐθεντία μου μὲ περιεργίαν ἡλιθίον νὰ ἐρωτήσω διὰ τίνα ζητεῖ τὸν Βεκκαρίαν, καὶ αὐτὸς μὲ ἀπεκρίθη: «Διὰ τὴν Madame Beccaria». Τότε πάλιν

ἡ αὐθεντία μου δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ πληρωμὴν ἀκούσας τὸ ὄνομα τῆς Βεκκαριῶνης. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπέστρεψε πάλιν ὁ βιβλιοπώλης, φέρων τὴν εὐχαριστήριον ταύτην ἐπιστολὴν τῆς Κυρᾶς ἀντάμα μὲ τὸ ποιημάτιον. Μ' ἐδασάνιζεν ὁ λογισμὸς τίς ἔπρεπε νὰ ζημιωθῇ τὸν Βεκκαρίαν, οὐ ἢ ἐγώ· τέλος ἀπεφάσισα νὰ ἐπιβάλω τὴν ζημίαν εἰς σὲ ὡς πλουσιώτερον. Διὰ νὰ καταπραῦνω ὅμως τὴν συνείδησιν μου καὶ νὰ βάλω τρόπον τινα τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ σερί, ἐστοχάσθην νὰ σὲ πέμψω τὸ φυλλά-

Ὁ Μαντζῶνης ὅταν ἔγραφε τοὺς «Promessi Sposi».

Ο Μαντζώνης με την μητέρα του και την πρώτην σύζυγόν του, τὸ 1827.

διόντι ἀληθῶς αὐτὸ εἶναι ἡ πληρωμὴ τοῦ Βεκκαρίου. Δέξαιτο λοιπὸν ὡς πληρωμὴν, καὶ σὲ ὑπόσχομαι ἄλλην φοράν νὰ μὴ κάμω. *de si sottos questions. Tò ποίημα δὲν εἶναι χωρὶς νεῦρα*. ἔχει ἔπειτα τὴν ἔμφυτον εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν ἡδύτητα, ἡ ὁποία, μετὰ τὴν ἑλληνικὴν, μὲ φαίνεται ποιητικωτέρα καὶ μουσικωτέρα καὶ αὐτῆς τῆς λατινικῆς· ἐὰν ὅμως τῶν Ἰρσκιῶν ἡ γλῶσσα (κατὰ τὴν κρίσιν τῶν Ἰρσκιῶν) δὲν ὑπερβάλλῃ ὅλας ταύτας (*chacun a son goût et son jugement*). Τὰ ἰδικά μου ὦτα ἐφθάρησαν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ὀμήρου (τοῦ παλαιοῦ λέγω, οὐχὶ τοῦ νέου)»⁽¹⁾.

Ἡ «Βεκκαριῶνη» δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη παρά ἡ Donna Giulia, θυγάτηρ τοῦ διασήμευ νομομαθοῦς, οὗτινος τὸ περὶ Ἀδικημάτων καὶ Ποινῶν ποίημα εἶχεν ἐκδώσει ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει ὁ Κοραΐς τὸ 1802· ἐδὲ οὕτως εἶναι ὁ εἰκοσαετής τότε Ἀλέξανδρος Μαντζώνης, ὅστις μόλις εἶχε φθάσει τότε μετὰ τῆς μητρὸς του εἰς Παρίσιους.

Ὀλίγον ἀργότερον, ὁ νεαρὸς Μαντζώνης ἀπέστειλε πρὸς τὸν Κοραΐν τὸ γνωστὸν αὐτοῦ ποίημα *In morte di Carlo Imbonati*.

(1) Διαμαρτῆ: «Ἐπιστολαὶ Κοραΐ», τόμ. Α', Ἀθῆναι 1885, σελ. 352—353. Νέον Ὀμηρον ἀπεκάλει ὁ Κοραΐς, ὡς γνωστὸν, τὸν Ἑρωτόκριτον.

Ὁ Κοραΐς ἠὺχρίσκει τῇ 16 Ἰουνίου 1806 τὴν μητέρα τοῦ ποιητοῦ διὰ τῆς ἐξῆς ὥρας ἐπιστολῆς, ἣν ἀξιῶ τὸν κόπον νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα καὶ διότι ἀγνωστος παρ' ἡμῖν εἶναι καὶ διότι δεικνύει τὰς στενὰς σχέσεις τοῦ Κοραΐ μετὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Βεκκαρίου:

«C'est à moi, Madame, de vous remercier du beau cadeau dont vous avez bien voulu me gratifier. Il n'a point manqué de m'inspirer de la vénération pour les mânes de l'homme

Non vantator di probità, ma probo,
en même temps qu'il m'a pénétré d'estime pour celui qui s'occupe à chanter la Vertu, dans un âge où beaucoup d'autres malheureusement travaillent tant qu'ils peuvent à s'en éloigner.

Ce vers, Madame, m'a paru d'autant plus heureux, qu'il exprime cet autre d'un de nos poètes tragiques

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει⁽²⁾

A peine prononcé sur la scène d'Athènes, il força les yeux de tous les spectateurs de se tourner du côté où était assis le modeste Aristide, surnommé le

(2) Αἰσχύλου. «Ἐπεὶ ἐπὶ Θῆβας», στ. 592.

Juste, parcequ' en effet il était Non vantator di giustizia, ma giusto.

Je vous demande mille pardons, Madame, de la citation grecque. Je ne me la suis permise, que parceque je viens d'apprendre que Monsieur votre fils joint à ses autres estimables qualités celle d'Helléniste. Pouvais-je mieux lui prouver le cas que je fais de ses vers,

qu'en les comparant à ceux de nos meilleurs poètes?

Agréez, Madame, pour vous et pour lui, l'assurance de ma parfaite considération⁽¹⁾.

M. Θ. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

(1) Carteggio di Aless. Manzoni, a cura di G. Sforza e G. Gallapresi, τόμ. Α', Μιλάνον, 1912, σελ. 50—51.

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΟΡΑΗ

— ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΚΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΑ —

Ο ΔΙΑΜΑΝΤΑΚΗΣ

«Ὡς ὁ Γεννάδιος, ὅστις διὰ νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα τῶν εἰσφορῶν ἐξεκένωσε πρῶτος τὸ ἴδιον βαλάντιον, οὕτω καὶ ὁ Κοραΐς ἤρξατο τοῦ καθαρισμοῦ τῆς γλώσσης ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, ὡς ἔλεγεν ὁ Κωνσταντῆς, ὑπερ ἀπὸ Διαμαντιάκης, καθαρισθέν, ἐγίνεν Ἀδαμάντιος, καὶ χωρῶν οὕτως ἔγραφεν ἀντὶ παποῦτοι, σανδάλιον, ἀντὶ ἡράρι, ὡράριον, ἀντὶ ποτήρι, ποτήριον, ἀντὶ νοικοκύρης, οἰκοκύριος κλπ». (Γρηγ. Κωνσταντῆ βιογραφία ὑπὸ Ρ. Ν. Καμηλάρη, σελ. 64)

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΤΗΣ ΓΙΑΓΙΑΣ ΤΟΥ

Ὁ Κοραΐς ἀκούσας ἐκ τῆς μητρὸς του, κάμνει τὴν συμβουλὴν ταύτην εἰς φίλον του:

Ἔατα μ' ἔλεγεν ἡ νόνα,
ποῦταν γριὰ πολλῶν καυχάλων
λεῖπε πόρτες τῶν μεγάλων,
γιατ' ἐκεῖ, παιδί μου, χάνεις
τὴν ψυχὴν σου, τὴν ζωὴν σου,
συχν' ἀκόμη τὸ πουργίν σου.

(Ἐφημ. «Ἀλήθεια», 15 Νοεμβρ. 1865.)

Η ΑΝΤΙΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥ

«Ὁ μνηκίτης Κοραΐς, συμπεριπατῶν ἡμέραν τινὰ εἰς μίαν τῶν ὁδῶν τῶν Παρισίων μετὰ τοῦ μακαρίτου Α. Κοντοσταύλου, καὶ ἰδὼν ἀπαντηθέντας καὶ σεβαστῶς καὶ ἐδωφιαλῶς χαιρετηθέντας δύο παχυδέρμους Ἰησουίτας, κατελήφθη ἀπὸ ἀσθεστον γέλωτα, πρᾶγμα ἀσύνηθες εἰς τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ. Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Κοντοσταύλου τὸ αἶ-

τιον τοῦ αἰφνιδίου τούτου γέλωτος, ἀπήντησεν:

— Εἶδες, ἀδελφέ μου Ἀλέξανδρε, τῶν δύο ἐκείνων Ἰησουϊτῶν τὴν σεβαστότητα, δι' ἧς ἐχαιρετήθησαν; Δὲν εἶναι παντάπασι παράδοξον, πρὸ δύο ἢ τριῶν ὥρων, νὰ συνεξυφαινῶν ἀνοσιούργημά τι, καὶ ἐν τοσούτῃ χαιρετῶνται σεβαστώτατα, ὡς νὰ γνωρίζωνται μόλις μακρόθεν». (Ἐφημ. «Ἀλήθεια», 24 Ἰουλ. 1869).

Η ΥΠΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ

Φριδερίκω Γουλιέλμω Στούρτζ
χαίρειν εὐχεται

Ἰωάννης Β. Κ. Α. Α. Βιλλοαζών

Σοὶ στέλλω, ἀνερ ἄριστε, διαφόρους ἀναγνώσεις τοῦ ψευδο-Ἐμπεδοκλέους, παραβληθείσας μὲ τοὺς βασιλικοὺς Κώδικας, τὰς ὁποίας ἐπιμελέστατα ἐξελέξατο εἰς χρῆσιν σου Ἀδαμάντιος ὁ Κοραΐς, Σμυρναῖος ἰατρός τοῦ ἐν Μονπελιῇ πανδιδακτοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὴν τὴν πόλιν Ἀκαδημίας ἐταῖρος, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἄξιός νὰ συναριθμηθῇ μετὰ τῶν ἀγχιναυστάτων κριτικῶν καὶ πρώτων κατὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ παιδείαν. Οὗτος, καταγόμενος ἐκ τῆς νήσου Χίου καὶ ἐξ εὐγενῶν ἐν Σμύρνῃ γεννηθείς, ἔπου ἔλους τοὺς συγγενεῖς του ὀνομάζουσιν οἱ νέοι Ἑλληνες καὶ ἕως τῆς σήμερον ἀρχοντας καὶ πρωτογέροντας, ἀφήκε τὴν πατρίδα του ἐξ ἀρχῆς τῆς νεότητός του, καὶ ἀποδημήσας εἰς Βαταλίαν ὡς πρὸς ἐμπορίαν τῶν ὠραίων τεχνῶν, διέτριψε μέχρι τινὲς ἐν Ἀμστελδάμῃ,

δπου μάλλον περὶ τὰς Μούσας ἢ περὶ τὸν Ἑρμῆν ἐσπούδαζεν. Ἐπειτα, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκτίρου μὲ τὸν ὁποῖον συνεπραγματεύετο καὶ ἀτυχῆσας, ὑπῆγεν εἰς Μονπέλιον καὶ ἀφιερῶθη εἰς τὴν ἱατρικὴν, τῆς ὁποίας ἐπιστήμων μὲ μέγαλον κρότον ἀνεκηρύχθη, ἐνδείξας πρῶτον θαυμάσιον δοκίμιον τῆς ἐπιστημονικότητος του, δηλονότι σύνοψιν τῆς πυρετολογίας ἐν Μονπελίῳ, 1786. Ἐπειτα, μεταρράσας ἐνταῦθα ἐκ τῆς Γερμανικῆς γλώσσης εἰς τὴν Γαλλικὴν τὴν ἱατρικὴν κλινικὴν τοῦ Θεοφίλου Στάλλε εἰς δύο τόμους δωδεκάτου μεγέθους, ἐξέδωκε διὰ τοῦ τύπου κατὰ τὸ 1787 ἔτος. Τελευταῖον, πορευθεὶς εἰς τὴν πόλιν τῶν Παρισίων, ἐστειλεν εἰς τὸν Βερνάνδον, ἱατρὸν καὶ κριτικὸν ἀγγινοῦστατον, διαφόρους ἀναγνώσεις τοῦ Νόννου, ἱατροῦ Ἑλλήνου, ἀντιγραφείσας ἐκ τῶν βασιλικῶν κωδίκων. Ἰώρα δὲ ἐνασχολεῖται ὅλος δι' ὅλου παραβάλλων τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῶν Ἑδομήκοντα μὲ τοὺς Παρισιανούς κώδικας πρὸς χάριν τοῦ ἐπιστημονικωτάτου Ὀλμεσιου, προφέσσοντος τῆς Ὁξωνείας, καὶ διορθῶν τὸν Ἱπποκράτην, τοῦ ὁποίου ἀπειρα χωρία διεφθαρμένα καὶ ἀφανισμένα οὕτως εὐτυχῶς ἀπεκαθάρισεν ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους, ὥστε πᾶς τις (τῶν παλαιῶν κριτικῶν) ταῦτ' ἠλπίζε καίτοι ὑπερπονήσας, ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίασε. Ἦν διορθώσεών του, τὰς ὁποίας ἤδοντο ἀοικειοποιηθῶσιν ὡς καὶ Ἑμστενχούσιος καὶ Τούπιος, δὲν εἶναι ἄλλη μήτε ἀπλουστέρα, μήτε ἀληθεστέρα. Τούτων τὸ περισσότερον μέρος τῶν εἰκασίων εἶδον καὶ ἐθαύμασα καὶ εἰς τοὺς ἐπιστημονικωτάτους Γάλλους καὶ Ἀγγλους εἰδήμο-

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ
(ὁλόκληρη λιθογραφία μετὰ θάνατον)

νας τῆς τε ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἱατρικῆς ἀνεκοίνωσα, ἐκ τῶν ὁποίων πάντες μεγαλήγοροισι μὲ μεγάλους ἐπαίνους τὴν ἐξοχὴν εὐφυΐαν τοῦ Κοραῆ καὶ ὁμοφώνως αὐτὸν ὀνομάζουσι μόνον σωτήρα τοῦ Ἱπποκράτους. Πρὸς τοὺς, ὡς ἐλπίζω, θέλει ἐκδοθῇ διὰ τοῦ τύπου τὸ πρῶτον μέρος τῶν μελετημάτων του, εἰς τὰ ὁποῖα ὅχι μόνον τὸν Ἱπποκράτην, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἡρόδοτον, Σοφοκλέα, Ἀθήναιον, Ἡσύχιον καὶ ἄλλους συγγραφεῖς ἑλληνικὰς τὸ πλεῖστον μέρος ἐδιόρθωσε καὶ διέσκηψε. Ταῦτα σοὶ δηλοποιῶ περὶ τοῦ ἡμετέρου Κοραῆ, ὅστις ἀνέτειλεν ὡς νέος ἀστὴρ μετὰ τῶν κριτικῶν, διὰ τὴν ἰδίαν φανερὰ εἰς τὴν ἀνδρὰ ἐνεπιστεῦθην τὴν παραβολὴν τοῦ ψευδο-Ἑμπεδοκλέους, καὶ ὅτι ἐπιμελῶς ἐφρόντισα περὶ τῆς παραγγελίας σου. 1805, ἐν Λειψία. (Π. Εὐθυμίου: «Φεραυγῆς Γραμμτικὴ» Βιέννη, 1811, σελ. λ - λδ').

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ

Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς ἐκ Παρισίων, μνηνολογημένης τὴν 8 Ἀπριλίου (27 Μαρτίου)

1833: «Σοὶ δίδω τὴν ἠλιθεράν δι' ὅλους τοὺς φιλομούσους Ἑλλήνας εἰδῆσιν, ὅτι ὁ σεβασμιος Κοραῆς ἀπέκαμε τὴν 6 τοῦ ἐνεστώτος. Ἐπεσεν ἀπὸ τοῦ σκαμνίου του καὶ ἐπληρώθη ὀλίγον εἰς τὸν πόδα. Ἐκ τούτου ἠναγκάσθη, κατὰ παραγγελίαν ἡτῶν ἱατρῶν, νὰ μείνη τινὰς ἡμέρας ὑπτίος καὶ ἀκίνητος. Ἡ στήσις αὐτῇ τῷ ἔφερε καχεξίαν καὶ τὸν προὔξενησεν ἐσχάρας γαγγραινώδεις εἰς τὴν ράχιν. Ὀλίγας μόνον ὥρας πρὸ τοῦ θανάτου του ἔχασε τὰς φρένας. Ἐνταφιάσθη σήμερον εἰς τὴν Ρωσικὴν Αἰ.

τοκρατορικὴν ἐκκλησίαν, ὅπου παρευρέθησαν ὅλοι οἱ ἐν Παρισίοις διατελοῦντες Ἕλληνες, ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν. Πέντε λόγοι ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν κηδεῖαν του, ἐξ ὧν σοὶ περικλείω τὸν ἐκφωνηθέντα παρὰ τοῦ Κ. Περικλέους Ἀργυροπούλου, νέου Κωνσταντινοπόλεως, σπουδάζοντος τὰ Νομικὰ εἰς τὰ ἐνταῦθα σχολεῖα». («Ἀθηνα», 8 Ἀπρ. 1833).

«Ἀπροσδόκητος δυστυχία μᾶς ἤρπασε κατ' αὐτὰς τὸν σεβασμιὸν φίλον καὶ συμπολίτην μας Κοραῆν. Τὴν 18 Μαρτίου, εἰς τὰς 2 περίπου ὥρας, ἐν ᾧ ἐγεύετο κατὰ τὴν συνήθειάν του, σκύψας νὰ ἐπάρῃ τὸ δοχεῖον τοῦ καφέ του εὐρισκόμενον κατὰ γῆς, ἔχασε τὴν ἰσορροπίαν τοῦ σώματος καὶ ἔπεσε πλάγιως. Οἱ ἱατροὶ τοὺς ὁποίους ἐκάλεσε, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ γνωρίσουν ἀκριβῶς ἂν ἦτο σπᾶσμα τοῦ τραχήλου ἢ δυνατὸς κύπτος. Τὴν 6 Ἀπριλίου, εἰς τὴν μίαν ὥραν παρὰ εἴκοσι λεπτά, ἐξεψύχησε μὲ τὴν αὐτὴν ἀταξίαν καὶ ἀφοσίαν τοῦ θανάτου, τὴν ὁποῖαν ἔδειχνεν, ἀπ' οὗ ἠδ' ἐτυχῆσαμεν νὰ τὸν γνωρίσωμεν. Τρεῖς ἡμέρας πρὶν ἀποθάνῃ, οὗτ' ἤκουεν, οὗτ' ἠμποροῦσε πλέον νὰ ὁμιλήσῃ, εἰ μὴ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ὀλίγας τινὰς λέξεις, καὶ τούτῃς πολλάκις ἀσυναρτήτους τοῦτο μᾶς δίδει ὑποψίαν μήπως δὲν εἶχε καθαρὰς τὰς αἰσθήσεις του. Τὴν 8 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἔγινεν ὁ ἐνταφιασμὸς του εἰς τὸ Ρωσικὸν παρεκκλήσιον, καὶ μετὰ ταῦτα τὸν ἐθάψαμεν εἰς τὸ Πολυάδριον τοῦ Mont-Parnasse, πλησίον τοῦ φίλου Θυρότου (Thurot). Ὅλοι οἱ εἰς Παρισίους Ἕλληνες ἐσυνώδυσαν τὰ λείψανά του ἕως εἰς τὸν τάφον, ὅπου πολλοὶ ἐξεφώνησαν ἐπιταφίους λόγους κατὰ τὴν ἐδῶ συνήθειαν. Οἱ φίλοι του χύον ἄληθινὸν φίλον, ἡμεῖς οἱ νεώτεροι ἀξιόλογον σύμβουλον καὶ πατέρα, καὶ ἡ κοινὴ πατρίς, ἐν ἀπὸ τὰ πολυτιμότερά της τέκνα». («Ἀθηνα», 20 Μαΐου 1833).

ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ

Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τὴν 10 Ἰουλίου 1833: «Δι' ἄλλης μου ἐπιστολῆς σ' ἐφάνέρωσα τὴν λύπην τῶν ἐδῶ ὁμογενῶν συμπολιτῶν διὰ τὸ θάνατον τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ μας. Ἀκολούθως ἐμάθαμεν ὅτι οἱ ἐν Σύρᾳ συμπαλῖτες τὸν ἐκμασαν ἐπ' ἐκκλησίας μνημόσυνον δι' ἐράνου. Συνταχθέντες λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, κατεβάλαμεν

καθεὶς ἀναλόγως τῆς καταστάσεώς του γρόσια ἀπὸ 50 ἕως 100, διὰ νὰ γίνῃ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ μακαρίτου ἡ αὐτὴ ἱεροπραξία εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (τῶν Χίων). Τὰ συναχθέντα χρήματα ἦσαν τόσον ἀρκετὰ, ὥστε καὶ ἡ τελετὴ ἔπρεπε νὰ γίνῃ λαμπρὰ καὶ τὰ περισσευθέντα νὰ μοιρασθῶσι εἰς ἐνδεεῖς πρὸς ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς του. Ἐζητήσαμεν τὴν ἀδειαν καὶ ἀπὸ τὸν σοφὸν πατριάρχην, ὅστις ἐπαίνων τὸν ζῆλον μας, τὴν ἐξέδωκεν εὐθὺς ἔγγραφον, προσκαλῶν καὶ τὸν ἀρχιερέα τῆς Καισαρείας νὰ παρευρεθῇ εἰς τὸ μνημόσυνον διὰ νὰ τελέσῃ τὴν θείαν μυσταγωγίαν. Οὕτως ἦσαν ὅλα ἔτοιμα, καὶ ἐδιωρίσθη ἡ παρελθούσα Κυριακὴ εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ μνημοσύνου. Ἀλλ' ἀπροσδοκῆτως, τὴν παραμονὴν ἐστάλη προσταγὴ εἰς τὸν ἱερέα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἐμποδίζουσα πᾶσαν τοιαύτην τελετὴν. Ζητήσαντες νὰ μάθωμεν τὴν αἰτίαν, μᾶς εἶπαν ὅτι ἔγινε συμβούλιον εἰς τὸ πατριαρχεῖον καὶ ὑπεχρεώθει ὁ Παναγιώτατος ν' ἀκυρώσῃ τὴν προεκδοθεῖσαν ἀδειαν διὰ λόγους ἀνωτέρους. Οἱ δὲ ἀνώτεροι οὗτοι λόγοι ἐπληροφορήθημεν ἔπειτα ὅτι δὲν εἶναι πολιτικοί, ἀλλὰ πάθη, μίσος καὶ φθόνος μερικῶν ἀνδραρίων ἢ μάλλον ἀρτενικῶν γραῖδων (καθὼς ὠνόμαζεν τοὺς τοιοῦτους ὁ μακαρίτης), κορυφαῖος τῶν ὁποίων εἶναι ὁ σμαριδοκέφαλος Λογάδης, ἐκδότης καὶ συντάκτης τοῦ λεξικοῦ τῆς Κιθωτοῦ, καὶ ὁ Πρίγκηψ τῆς Σέμου Βογορίδης, καὶ ὁ ἱεροσύνης ἱατρὸς Καραθεοδωρῆς, καὶ ὁ μακαριώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων. Τοῦ μὲν σφοδρωτάτου τὸ πάθος σὲ εἶναι γνωστὸν (ὅτι δὲν ἐπῆνεσεν ὁ μακαρίτης τὸ Λεξικόν του) τοῦ δὲ πρίγκηπος καὶ μακαριωτάτου τὸ συμπεραίνει. Τοῦ ἱατροφιλοσόφου ὅμως εἶναι ἕως τῆς ὥρας ἀνεξήγητον. Ὅσοι τὸν γνωρίζουν ἀπὸ κοντὰ, τὸν λέγουσιν ἄνθρωπον πεπαιδευμένον καὶ φιλόμουσον, ἀλλὰ πρὶν συζευχθῇ τὴν πριγκήπισσαν Φαναριώτισσαν, ἀφοῦ δὲ ἐμδῆκεν εἰς τὴν σειράν τῆς εὐγενείας καὶ ἔγινε καὶ ἱατρὸς τοῦ Σουλτάνου, ἠλλαξεν ὡς φαίνεται γνώμην, καὶ ἀπὸ φιλομούτου ἔγινε φίλος τοῦ σκότους καὶ ἐπομένως φωτισθῆστος καὶ κόλαξ τῶν ἐν ἀξιώμασι, ζητῶν μὲ τοιαῦτα μέσα νὰ ἀρκάξῃ καὶ αὐτὸς καμὴν ἡγεμονίαν, ἰσως τῆς πατρίδος του Ἀδριανουπόλεως.

Αὐτοὶ λοιπὸν ἠνάγκασαν τὸν ἀληθῶς φιλόμουσον πατριάρχην ν' ἀκυρώσῃ τὴν ἀ-

δειαν καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ μνημόσυνο. Ἴδου ποίους ἀρχηγούς ἔχει τὸ ταλαίπωρον γένος τῶν ραγιάδων· ὅλοι οἱ ἐρῶς φρονούντες ἐδῶ ὁμογενεῖς ἠγανάκτησαν διὰ τὸ ἀντίχριστον τοῦτο αὐθαίρετον, ἀλλὰ τί δυνάμεθα νὰ κάμωμεν εἰς τόπον ὅπου ἐξουσιάζουν ὅμοιοι αὐτῶν; Οἱ ἀγαίσθητοι ἐφ' ἑνὶ ὅρῳ ὅτι μὲ τὴν ἐμπόδισιν τοῦ μνημοσύνου θέλουν βλάψαι τὸ νομα τοῦ Κοραΐ, τοῦ ὁποῦ τὴν στέρησιν κλαίει ἡ Ἑλλάς, καὶ τὸν ὁποῖον ἡ Εὐρώπη κηρύττει ἀναγεννητὴν τοῦ ἔθνους του. Ἄς εἰπώμεν καὶ ἡμεῖς μὲ τὸν εὐαγγελιστὴν «ἄφες αὐτοῖς, ὅτι οὐκ οἶδασιν τί ποιοῦσι». Ἡμεῖς ἐκάμαμεν τὸ χρέος μας, ἡ προαρε-

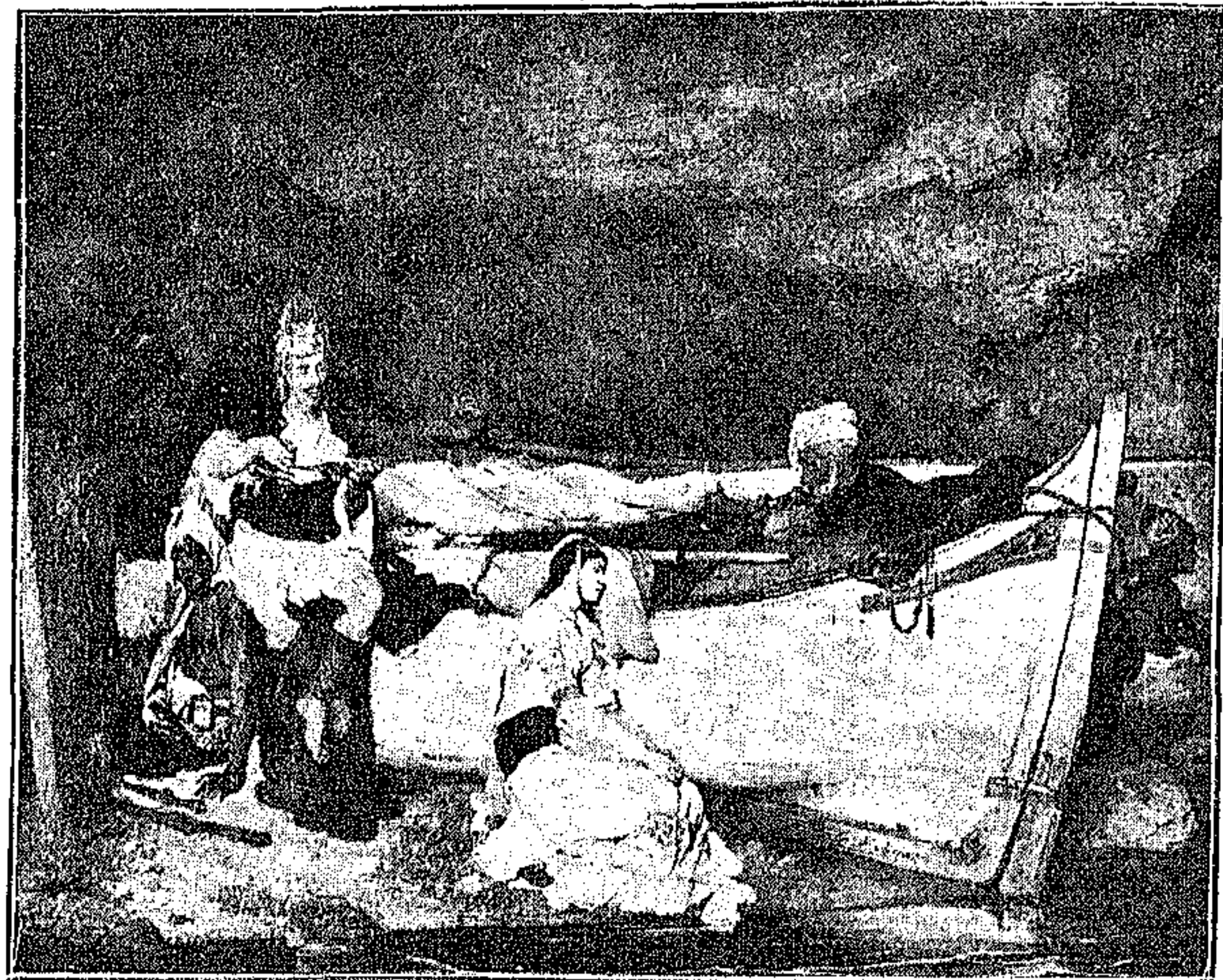
αὶς μας ἔγινε παίδηλος. Ἄν ἐδῶ ἐμποδίσθῃ τὸ μνημόσυνο, ἔγινεν ὅμως εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ὅπου θέλει τοῦ στηθῆ καὶ ἀνδριάς» (Ἐφημ. «Ἀθηνᾶ», Ναύπλιον, 28 Αὐγ. 1833.)

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΟΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ

«Προχθές, πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἀγίου Γεωργίου, ἐν Σμύρνῃ, ἀπετέφρωσε τὴν οἰκίαν τοῦ ἱατροῦ κ. Ἐαρινοῦ. Ἦναι δ' αὕτη ἀκριδῶς ἐκείνη, ἐν ᾗ εἶδε τὸ φῶς ὁ μέγας διδάσκαλος τοῦ γένους Ἀδαμάντιος Κοραΐς, κατὰ τὴν 27 Ἀπριλίου 1748». («Νέα Ἐφημερίς», 11 Μαΐου 1889.)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΛΥΤΡΑ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑΣ

Η ΚΛΕΜΜΕΝΗ

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΤΗΣ ΣΗΜΑΔΕΜΕΝΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τὸ σπίτι ξημερώθηκε μὲ τὴν δξώπορτα μισανοιχτή, γιατί οἱ δυὸ ὑπηρετίες ποὺ δούλευαν σ' αὐτό, τῶχανε σκάσει τὴ νύχτα.

Τί ἀνάγκη εἶχανε; Οἱ μισθοὶ τους πληρωμένοι στὴν ὥρα τους, τὰ μπαουλάκια ἔτοιμα, κ' οἱ ἐρωμένοι κάτω στὴν πόρτα.

Ἔτσι, τὸ σπίτι, σὰν τοῦλειψαν τὰ χέρια τὰ ἐργατικά, σταμάτησε, ἴδια παραλυμένη μηχανή. Ἡ κυρία, ἀμαθὴ ἀπὸ δουλιές, ἀπελπίστηκε. Καταλάβαινε πὼς ἡ περὶστασις ποὺ τὴν ἤδε εἶτανε δύσκολη πολὺ, σὰν ποὺ οἱ ὑπηρετίες λιγοστές, γιατί ὅλες τους γυρεύουνε νᾶναι κυρίες. Ἐκεῖνες πὰ ποὺ ἤξαιρε πὼς βρῖσκονται, τρόμος καὶ φόβος γιὰ τὴν κάθε νοικοκυρά. Πὼς νὰ μπάσεις στὸ σπίτι σου τὶς πορτογυρίστρες μὲ τὰ πολλὰ ἐλαττώματα, ἴσως καὶ τὶς ἀρρώστειες τὶς κρυφές;

«Καὶ τώρα πὼς θὰ κινήσει τὸ σπίτι;» ρωτοῦσε τὸν ἑαυτὸ της ἡ κυρία Παυλῆ, ρωτοῦσε καὶ τοὺς δικούς της. Μὰ τί νὰ τῆς ποῦνε κ' αὐτοί; Ἡ πεθερά της κάθονταν στὴν κάμαρά της καρφωμένη ἀπὸ τὰ ρεματικά. Ὁ ἄντρας κ' ὁ γιὸς της τράβηξαν βιαστικοὶ γιὰ τὰ γραφεῖα τους. Ὑστερα κ' ἡ κόρη της πῆρε τὸ βιολί της καὶ πῆγε στὸ Ὠδεῖο γιὰ τὸ ταχτικὸ τὸ μάθημα.

Ἔτσι ἡ μητέρα, πεσμένη σ' ἀδιέξοδο, βολόδρενε μονάχη σ' ὅλο τὸ σπίτι, κ' ἀπελπίζονταν ὁλοένα χειρότερα. Ἀπὸ ποῦ ν' ἀρχίσει καὶ ποῦ νὰ τελειώσει; Μὰ ἡ γαλατοῦ ἀπ' ἀγνάντια, ποὺ ἐπιθεωροῦσε ὅλη τὴ γειτονιά, κατάλαβε τὸ τί ἔγρεξε, καὶ πῆγε νὰ μιλήσει στὴν κυρία. Ναί! αὐτὴ ἤξαιρε ἓνα κορίτσι ποὺ γύρευε σπίτι. Ἐνα καλὸ κορίτσι. Συστημένο μὲ τὸ χέρι στὸ Εὐαγγέλιο. Τώρα, κάθεται μὲ τὴ θεία της,

ἐξ αἰτίας ποὺ εἶχε ἀρρωστήσει καὶ τὴ βγάλανε ἀπὸ τὸ σπίτι ποὺ δούλευε.

Ἡ κυρία ἀνάσανε εὐχαριστημένη καὶ ζήτησε νὰ τῆς τὴ φέρει δίχως χασομέριο, ἔτσι συστήμένη ποὺ εἶτανε.

Ὅμως, ἡ γαλατοῦ εἶχε κ' ἄλλα νὰ πεῖ. Γιὰ νὰ μὴν παραπονεθεῖ ὕστερα ἡ κυρία πὼς τῆς τὰ κρυψε. Νά! τὸ καϊμένο τὸ κορίτσι εἶτανε πολὺ σημαδεμένο ἀπὸ κἀνιμο.

— . . . κάποτε, χρόνια πίσω, πῆρε φωτιά τὸ καμινέτο καὶ τῆς ἔρπαξε τὸ πρόσωπο, εἶπε ἡ γαλατοῦ.

— Μὰ φαίνεται πολὺ; ρώτησε ἡ κυρία.

— Ἐ! ὅποιος ἔχει μάτια, κυρά μου, τὴ βλέπει. Δές τὴν καὶ τοῦ λόγου σου,

Ἐκεῖνη, ἀπάνω στὴν ἀπελπισία της, — τί νᾶκανε; — παραδέχτηκε νὰ τὴν ἰδεῖ.

Μὰ ὅταν ἡ νέα ὑπηρετία παρουσιάστηκε, ἡ κυρία, ὅσο κ' ἂν εἶτανε ἔτοιμασμένη, κοκλίνισε ὁλοπρόσωπη ἀπὸ τὴ δυσάρεστη ταραχὴ ποὺ τῆς ἦρθε. Τί εἶταν αὐτό; Μ' ὅλο τὸ στρώμα τῆς παχειᾶς πούδρας ποὺ ἔβανε ἀπὸ ἀνάγκη τὸ καϊμένο τὸ κορίτσι, στὸ προσωπίκι του φάνταζαν χτυπητὰ τὰ μεγάλα ἀπλωτὰ σημάδια. Ὡς καὶ τὰ στόμα του εἶτανε παραμορφωμένο.

Ἡ κυρία φώναξε παραμέσα τὴν προξενήτρα καὶ τῆς μίλησε κρυφά:

— Δὲ μπορῶ νὰ τὴν κρατήσω. . . μὲ πειράζει. Κ' ὕστερα τί θὰ ποῦνε κ' οἱ ἄλλοι;

— Κράτα τὴν γιὰ τὶς χοντροδουλιές, κυρία. Μὴ τὴν παρουσιάζεις στὶς κάμαρες. Στὸ ὕστερο τί θὰ κάνεις τώρα; Ἐχὲς ἄλλη; Στὸ κάτω τῆς γραφῆς, δὲ θὰ τὴν πάρεις μὲ στεφάνι, τὴν ἀλλάξεις μὲ τὴν ὥρα σου.

Σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ, μόνη της ἡ Ἀσημίνα ὄξω στὴν ἀντρέ, στέκονταν συλλογισμένη. Καταλάβαινε γιατί κρυφομιλοῦσαν

μέσα, τὸ ἤξαιρε. "Ὅστε θὰ τὴ διώξουν κι' ἀπὸ κεῖ; Τὴν πίκρα αὐτῆς, πόσες φορὲς τὴ δοκίμασε! Ἡ καρδιά της εἶτανε τόσο φρουσκωμένη, ποὺ τὰ μάτια της νοτίστηκαν. Μὲ κόπο κράτησε τὰ δάκρυα, ἀπὸ φόβο μὴ σαρώσουν τὴν πούδρα ποὺ κακοσκέπαζε τὰ σημάδια της. Ἀντικρινά της, καθὼς στέκονταν, ὁ καθρέφτης τῆς κρεμάστρας τῆς ἔστειλε τὴν εἰκόνα τοῦ ἑαυτοῦ της. Κ' ἡ Ἀσημίνα ἄλλαζε θέση γιὰ νὰ μὴ βλέπεται.

Σὲ λίγο, ἡ γαλατοῦ, προβάλλοντας πάλι ὄξω στὴν εἴσοδο, φάνηκε εὐχαριστημένη. Τὴν εἶχε καταφέρει τὴν κυρία. «Γιὰ τὸ σήμερον τὸ ἐλάχιστο, κ' ἔχει ὁ Θεός.»

— "Ἐλα! καλορίζικη, εἶπε ἡ γυναῖκα. Σιδερένια!

Ἔτανε πρώτη φορὰ ποὺ κρατοῦσαν σὲ σπῖτι τὴν Ἀσημίνα, ὅστερα ποὺ βλέπανε τὰ σημάδια της. Γι' αὐτὸ κ' ἡ καρδιά της κόντεψε νὰ σπάσει ἀπὸ συγκίνηση. Τὶ στραπατσαρίσματα ἀλήθεια δὲν τράβηξε ἐκεῖνη ἡ τρυφερὴ καρδιά, ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ σακατεύτηκε ἔτσι ἄδικα! Ποιὸς μπόρεσε νὰ ἰδεῖ ποτὲ στὰ βάθρια της μιὰ ματωμένη πληγὴ, χειρότερη ἀπ' τῆς μορφῆς της, μιὰ βαθεῖα πληγὴ ποὺ δὲν ἤθελε νὰ κλείσει ποτέ; Ποιὸς ἀκουσε τοὺς θρήνους της τοὺς κρυφοὺς, ποιὸς εἶδε τίς ἀπελπισίες της;

Ἀπὸ τότε, ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ τὴ βγάλανε ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο ποὺ τῆς γεροκομοῦσαν τὰ κατήματα, ἄρχισε ἡ Ἀσημίνα νὰ φοβᾶται τὴν σφοδρά της. Ὡς τότε, ἔλπιζε, ἔλπιζε πολὺ. Μὰ εἶτανε ποτὲ δυνατό νὰ χαντακωθεῖ ἐπάνω στὰ δεκαεφτά της χρόνια; Ἔτανε δυνατό νὰ μείνει σημαδεμένη, νὰ μὴν ἀντικρύσει πιά ποτέ, οὔτε σὲ καθρέφτη, οὔτε στὰ μάτια τῶν ἀντρῶν ποὺ τὴν κοιτάζανε, εὖ θᾶμα τῆς ὁμορφιάς της; Ποιὸς τὸ περιμένε ποτὲ τέτοιο κακό;

Μόλις ὅμως εἶτανε πὼς πρέπει νὰ φεύγει πιά ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο, ἡ κοπέλα πάγωσε. Μὰ πὼς! Τὰ σημάδια εἶτανε ἀκόμα τόσο δυνατά! Σωστὲς πληγές...

Ὡστόσο, μιὰ μέρα, ἦρθε ἡ θειά της καὶ τὴν περίλαβε σὰν ποὺ εἶτανε ὁρφανὴ ἡ Ἀσημίνα. Ἄλλοι ἄρρωστοι ποὺ γίνονταν καλά, ἀνάσαιναν ξαναγεννημένοι φεύγοντας ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο. Μὰ γιὰ τὴν Ἀσημίνα δὲν εἶταν τὸ ἴδιο. Αὐτῇ, καθὼς διά-

βαινε, φεύγοντας, τὴν αὐλή, ἔνιωθε ἓνα σφιγμένο μέσα στὰ στήθια της. Καὶ καθὼς βγῆκε ὅστερα ὄξω, στοῦ δρόμου τὴν κίνηση, ἡ παράξενη ἀγωνία μεγάλωσε μέσα της. Τῆς φαινόταν πὼς ἔμπαινε σ' ἓναν καινούριο κόσμο μὲ τὴν παραλλαγμένη ὄψη της.

Ἔιχε ἀκόμα τοὺς ἐπίδесμους στὸ πρόσωπο, ἄλλοιφες στὸ τσαντάκι, τίς ὁδηγίες τοῦ γιατροῦ μέσα στὸ νοῦ της. Δὲ γίνεται λοιπόν, θὰ γιατρευτεῖ!

Κι' ὁ καιρὸς ὅστερα περνοῦσε μ' ἐλπίδες καὶ μ' ἀγωνίες. Τὰ γιατροσόφια γινόταν μὲ τὴν τάξη τους, μὰ τὰ σημάδια, ὅχι, δὲ φεύγανε. Σιγὰ σιγὰ θ' ἀπαλύνουν, εἶχε πεῖ ὁ γιατρός. Δυὸ χρόνια μοναχὰ θὰ φαίνονται, ἔλεγε κ' ἡ θειά της ποὺ ἤξαιρε ἀπὸ τέτοια.

Τὰ δυὸ χρόνια πέρασαν, πέρασαν τὰ τέσσερα. Ἦρθαν τὰ πέντε, μὰ τὰ μεγάλα σημάδια λὲς καὶ καρφώθηκαν ἐκεῖ γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ τοῦ κοριτσιοῦ.

Σὰν ποὺ δὲν τὴ θέλανε πιά στὰ σπῖτια ἔτσι χαντακωμένη, ἡ θειά της, μὲ τὴ φτώχεια της, τὴν κράτησε στὸ καμαράκι ποὺ κάθονταν. Κι' ὅλο πᾶσχιζε καὶ τῆς εὗρισκε κανένα ράφιμο ποὺ τῷφτιανε σπῖτι. Μὰ σὰν ποὺ δὲ βγαίνανε μεγάλα πράματα ἀπ' αὐτὲς τίς λιγοστὲς δουλιές, ὅλο κ' εἶχανε τὸ νοῦ τους γιὰ τίποτα καλλίτερο.

Γιὰ κάμποσο καιρό, ἡ Ἀσημίνα, σκυμμένη στὴ δουλιὰ μέσα στὸ σπῖτι, φυλάγονταν ὅσο μποροῦσε ἀπὸ τὰ ξένα μάτια. Μὰ γιὰ τὸ φτωχό, ποὺ πρέπει νά ναι κ' ὕπνους τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅλ' αὐτὰ εἶναι δύσκολες πολυτέλειες. Ἔτσι, ἡ κοπέλα ἀναγκάζονταν νὰ πεταχτεῖ ἴσα μὲ τὸ μπακάλικο, ἴσα μὲ τὸ φροῦνο. Ὅταν τότε καμμιὰ πονετικὰ γειτόνισσα τὴ ρώταγε πὼς πᾶνε τὰ σημάδια, ἡ Ἀσημίνα ἔδινε κουράγιο στὴ ματωμένη καρδιά της κι' ἀποκρίνονταν: «Σὰν καλλίτερα, δόξα σοι ὁ Θεός! Ὅλο καὶ καλλίτερα.» Μὰ ὅστερα ποὺ ἔμενε μοναχὴ μέσα στὸ σπῖτι, τὰ ὥραϊα ἐκαῖνα μάτια, ποὺ τὰ τριγύριζε ἡ ἀσχήμια τῶν σημαδιῶν, βούρκωναν ἀπὸ τὰ κλάματα. Ἐπαιρνε τὸν καθρέφτη κ' ἐπίμονα ξέταζε τὸ πρόσωπό της. Τὸ δέσμα του δὲν ἔμοιαζε καθόλου μὲ τοῦ λαιμοῦ της τ' ἀπαλὸ καὶ φρέσκο πετσί, οὔτε καὶ μὲ τῶν χειρῶν της ἀκόμα. Αὐτῇ ἡ ἀντίθεση, ποὺ εἶτανε τόσο χτυπη-

τὴ καὶ φώναζε κοντὰ-κοντὰ, τὴν παίδευε χειρότερα.

Ὅμως, ὥρες-ὥρες, ἡ νέα ἡ καρδιά της ἔλεγε τὰ δικὰ της κι' αὐτῇ. Κ' ἡ κοπέλα συλλογίζονταν: «Μὰ εἶμαι ἀλήθεια τόσο συχαμερή; Μπορεῖ καὶ νὰ μοῦ φαίνεται ἐμένα, ἐπειδὴ κοιτάζομαι ἀπὸ πολὺ κοντὰ στὸν καθρέφτη.»

Ἔτσι σήμερον, ὅτ' σπῖτι τῆς καινούριας κυρᾶς, ἡ Ἀσημίνα ἀναθάρρυνε στὸ ὕστερο. Γιὰ νὰ τὴν κρατήσουν, θὰ πεῖ πὼς δὲν εἶναι ὅπως νομίζει τὸν ἑαυτὸ της.

Μπῆκε στὴν ξένη κουζίνα μὲ ὄρεξη κ' ἔπεσε μὲ τὰ μοῦτρα στὶς χοντροδουλιές ποὺ ἡ κυρία τῆς εἶπε. Ναί, δὲ θὰ τὴν ἄφινε νὰ μπαίνει στὶς κάμαρες. Γιὰ κεῖνες, θὰ εἶτανε ἡ δεύτερη ὑπηρετία ποὺ εἶχε ἀνάγκη τὸ σπῖτι.

Κ' ἡ δεύτερη αὐτῇ ὑπηρετία βρέθηκε σὲ λίγες μέρες. Ἦρθε μὲ μεγάλον ἄερα καὶ μὲ μεγάλες ἀπαίτησες. Ἔτανε κ' ἐκεῖνη ἓνα νέο κορίτσι σὰν τὴν Ἀσημίνα. Μὰ ἦτανε φρέσκια, νόστιμη, γιομάτη ζωντανάδα. Ἐμπαινε, ἔβγαине, πεταχτή, μιὰ χαρά, σ' ὅλα μπροστά. Ἡ Κατίνα παρουσιαζόταν κι' ἀνοίγε τὴν πόρτα, ἡ Κατίνα σερβίριζε, ἡ Κατίνα τραγουδοῦσε στὸ καμαράκι της, ἡ, παραστολισμένη, ἔβγαине σουλάτσο μὲ τὸ φίλο της.

Καὶ ἡ Ἀσημίνα; Ἐκεῖνη καθόταν πάντα κλεισμένη στὴν κουζίνα καὶ στὰ πλυσταριά. Παραπεταμένη καὶ περιλύπη.

Ὅμως, ἀπ' ὅτι κ' ἂν συνέβαινε μέσα της, τίποτα δὲ φανέρωνε ποτὲ τ' ἀνέκρηστο πρόσωπό της. Πολὺ φανερὴ εἶτανε μοναχὰ ἡ προκομμένη ἡ δουλιὰ της. Ἔτανε χρυσοχέρα ἡ Ἀσημίνα. Καὶ κανεὶα στὴν καλὴ δουλιὰ, εἶχε καὶ τὸν τρόπο τὸ γλυκὸ ποὺ σκλάβωνε. Κοίταζε τὴν κυρία της στὰ μάτια σὰ σκυλάκι πιστό. Μήπως δὲν εἶτανε ὁ καλὸς ἄγγελος της; Ποιὰ ἄλλη τὴ δέχτηκε ἔτσι σακατεμένη σπῖτι της; Αὐτῇ ἡ κυρία δὲν τῆς ἔβγαλε ἓνα μεγάλο βάρος ἀπὸ μέσα της; Γι' αὐτὸ τὴν κοίταζε στὰ μάτια: Νὰ προλάβει τίς διαταγές της, ν' ἀπλώσει καὶ νὰ πάρει σὰ μιὰ ξεστασιά τίς παλινίες της: «Μπράβο σου, Ἀσημίνα! Ἐσύ, Ἀσημίνα, ἀξίζεις ὅσο νὰ πεῖς. Γεῖά σου, Ἀσημίνα!»

Ὡστόσο, μ' ὅλη τὴν εὐχαρίστηση καὶ τὰ λόγια τὰ καλά, ἡ κυρία, ποὺ δὲ μποροῦσε

νὰ συνθίσει τὸ πρόσωπο τοῦ κοριτσιοῦ, ἔλεγε στοὺς δικούς της:

— Κρῖμα! ὅταν βγαίνει καμμιὰ ὑπηρετία τῆς προκοπῆς, τυχαίνει νά ναι προσωρινή.

Καὶ σὰν εἶχε στὸ νοῦ της πάντα νὰ τὴν ἄλλαξει, ἦρθε ἡ ὥρα κ' εἶπε στὴ θειά τοῦ κοριτσιοῦ:

— Μοῦ κακοφαίνεται πολὺ, καὶ μένη, νὰ βγάλω τὴν Ἀσημίνα, μὰ ξαίρεις... Μοῦ προξενεῦουν μιὰν ἄλλη. Πές της τὸ λοιπόν, ἐσύ, μὲ τρόπο.

Τότε ἡ θειά ἔπεσε στὰ πόδια της:

— Μὴν τὸ κάνεις, κυρία, τέτοιο κακό. Τί θ' ἀπογένει ἡ ὁρφανή! Σὲ ποιὸ ἄλλο σπῖτι θ' ἄχουν τὴν καλοσύνη σου γιὰ νὰ τὴν πᾶρουν; Μοναχὰ νὰ τ' ἀκούσει πὼς τὴ βγάνεις, θὰ καταλάβει τὴν αἰτία καὶ θὰ πᾶει νὰ πέσει νὰ πνιγεῖ!

Ἡ κυρία ἔμεινε συλλογισμένη. Τί μπλέξιμο! Τὴ λυπᾶται ὅμως κιόλα τὴ φτωχιά. Ποῦ νὰ πᾶει, ἀλήθεια, τὸ κακόμοιρο. Μέρους μάλιστα καλές, Λαμπρὴ ποὺ ἔρχεται, πὼς νὰ διώξει μιὰ παραπονεμένη ψυχὴ; Ἄς μείνει λοιπόν κι' αὐτῇ ἡ ἀδικημένη. Οὔτε τώρα, μὰ οὔτε ποτὲ τῆς φαίνεται πὼς δὲ θάχει τὸ κουράγιο νὰ τὴ βγάλει ἀπὸ μοναχὴ της. Τί μπλέξιμο!

Στὸ μεταξύ, ἡ Ἀσημίνα εἶδε πὼς πολλὰς κουβέντες εἶχε σήμερον μέσα ἡ κυρία μὲ τὴ θειά της, κι' ὅπως κάθε φορὰ, ἡ πληγωμένη ψυχὴ της τὴν ἔκανε νὰ υποψιάζεται. Μιὰ ἀγωνία τῆς ἔσφιγγε τὴν καρδιά. Μήπως λένε τίποτε γιὰ νὰ τὴ διώξουν; Κ' ἡ Ἀσημίνα, μὲ βουτηγμένο τὸ κεφάλι στὶς ἀκαλάμες, καθόταν στὴν κουζίνα κ' ἔκλαιγε τὴ μοῖρα της. Σὰν παρουσιάστηκε πάλι ἡ θειά της, ἡ κοπέλα τέντωσε τὰ μάτια καὶ τὴν κοίταξε μ' ἀγωνία.

— Μοῦλεγε, ἡ κυρία, εἶπε ἐκεῖνη, πὼς εἶναι πολὺ εὐχαριστημένη ἀπὸ σένα, παιδί μου. Μπράβο σου! Ἔτσι πάντα σου.

Κ' ἡ Ἀσημίνα κατέβασε τὰ χέρια ἀπ' τὸ κεφάλι καὶ χαμογέλασε μὲ ξαλάφρωση. Ὅστερα ρίχτηκε στὶς δουλιές μὲ τέτοια ὄρεξη, ποὺ θάρροῦσε πὼς μποροῦσε νὰ φάει τὰ σίδερα. Ἔτανε κ' οἱ μέρες τέτοιες, ποὺ τὸ σπῖτι ἔπρεπε νὰ σιγουριστεῖ ἔξαιρετικά καὶ νὰ ὁμορφῇ γιὰ τὸ Πάσχα. Ὅλο τὸ Μεγαλοβδόμαδο δουλεύοντας ἡ κοπέλα διπλά, ἔφτιασε τὸ σπῖτι κούκλα σωστή. Ἐπειτα βάφτηκαν τ' αὐγά, ζυμώ-

θηκαν καὶ τὰ Πασχαλινὰ κουλούρια, γιατί ἡ κυρία Παυλὴ βαστοῦσε πάντα τὰ παλιὰ τὰ ἔθιμα. Ὡς κ' ἡ πεθερὰ τῆς ἦρθε κοῦτσα-κούντσα καὶ παραστάθηκε στὸ πλάσιμο. Ἀκόμα καὶ τὰ παιδιά πηγαινοέρχονταν στὴν κουζίνα.

Ὑστερα, τὸ σαββατόβραδο, ἡ μαγειρίτσα μοσκοβόλισε τὸ σπίτι ὁλόκερο.

Κόντευαν μεσάνυχτα. Μέσα στὴ μαρτιάτικη νύχτα, ποὺ σκορποῦσε τ' ἄστρα τὰ λαμπερὰ στὸ καθάριο στερέωμα, πετοῦσαν ἀπαλὰ τὰ χλιαρὰ μηνύματα τῆς ἀνοιξῆς. Κάτι σὰν προσδοκία εἶτανε κρεμασμένη στὴν ἡσυχία τῆς ὥρας. Κ' οἱ πιστοί, μ' ἀποκοιμισμένες τὶς ἀνήσυχες συλλογές, πορεύονταν στὴν ἐκκλησιά.

Τότε καὶ τ' ἀφεντικὰ τῆς Ἀσημίνας ἐτοιμάστηκαν νὰ πᾶνε νὰ ἐκκλησιαστοῦν. Πήραν τὶς λαμπάδες τους στὰ χέρια καὶ ξεκίνησαν. Ἡ Ἀσημίνα, — σὰν ποὺ ἡ Κἀτίνα ἔλειπε στὸ σπίτι τ' ἀρραβωνιαστικοῦ τῆς, — πῆγε καὶ τοὺς ἀνοίξε τὴν πόρτα. Ἐπειτα, γύρισε στὴν κουζίνα τῆς. Πόσο εἶτανέ μοναχὴ! Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μὲ κάποιον γιορτάζανε σήμερα. Αὐτὴ δὲ μπορούσε ποτέ, ὄχι νὰ γιορτάσει, μὰ οὔτε στὴν ἐκκλησιὰ νὰ πᾶει σὰ χριστιανή. Κρυφά, κρυφά, σὰν τὸν κλέφτη, πετιοῦνταν κ' ἀναρτε ἓνα κερί. Πῶς νὰ παρουσιαστεῖ αὐτὸ τὸ παράλλαγμα; Ὅλοι τὴν κοίταζαν ξαφνιασμένοι κ' ὅλοι βέβαια τὴν ἀποστρέφονταν. Τὸ φιλὶ ποὺ ἄλλαζαν σήμερα οἱ ἄνθρωποι μεταξὺ τους, ποῖος θὰ μπορούσε ποτέ νὰ τῆς τὸ δώσει τῆς Ἀσημίνας; Αὐτὸ τὸ φιλὶ, καὶ κάθε φιλὶ, τὴ χεροπιαστὴ αὐτὴ γλύκα ποὺ βάνει γιορτὴ στίς καρδιές, κ' ἀλαφρώνει τὴ συλλογιά, ἡ Ἀσημίνα τὴν εἶχε ξεγραμμένη ἀπὸ τὴ σακατεμένη ζωούλα τῆς. Εἶτανε λοῦσο, λοῦσο ποὺ ταίριαζε μοναχὰ στοὺς εὐτυχισμένους ἀνθρώπους.

Σὲ λίγο, οἱ καμπάνες βρόντηξαν χαρμόσυνα: Χριστὸς Ἀνέστη!

Ἡ Ἀσημίνα σήκωσε τὸ χερί κ' ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς. Πολλές, πολλές φορές, — καὶ μὰ θερμὴ προσευχὴ ἀνάβλυσε ἀπὸ τὰ φυλ-

λοκάρδια τῆς: Ἀς τὴ λυπηθεῖ τὴ σακατεμένη ὁ Χριστὸς ποὺ ἔκανε τὸ θᾶμα του. Ἀς γιατρέψει τὰ σημάδια τῆς, ἢ ὅς μὴ φαίνονται. Θεέ μου, τόσο δυνατὰ, καὶ τὴ συχαίνονται οἱ ἄνθρωποι.

Οἱ δρόμοι τώρα οἱ σκοτεινοί, γιόμιζαν κερᾶκια ὁλόχρυσα. Οἱ φλογίτσες οἱ μυστηριακές, ἀναμμένες στὸ φῶς μιᾶς ἀνάστασης, συντηρημένες μὲ τὴ θέρμη κάθε πιστοῦ, προχωροῦσαν γιὰ νὰ φέρουν μιὰν εἰρηνικὴ χαρὰ μέσα στὰ σπίτια.

Σὲ λίγο, τὸ κουδούνι τῆς δξώπορτας χτύπησε, κ' ἡ Ἀσημίνα ἔτρεξε ν' ἀνοίξει. Ἡ ἡλικιωμένη κυρία ἄφισε κ' αὐτὴ τὴν κάμαρά τῆς μὲ κόπο, καὶ πῆγε ὡς τὸ κορφόσκαλο γιὰ νὰ δεχτεῖ τὸ σόι τῆς. Προφυλάγοντας ἀπ' τὸν ἀγέρα τὶς ἀναμμένες λαμπάδες τους, μπαίνανε οἱ νοικοκυραῖοι. Ὁ ἀφέντης ἔκανε ἓνα μεγάλο σταυρὸ στὸ κεφαλάρι τῆς δξώπορτας μὲ τὴν κάπνια τοῦ κεριοῦ του, κ' ὕστερα ποὺ ἀνέβηκε ἀπάνω, ἔσκυψε καὶ φίλησε τὴ μάννα του στὸ στόμα:

— Χριστὸς ἀνέστη, μητέρα!

Ἡ νιότερη ἡ κυρία, τὰ παιδιά, τὸ ἴδιο, μὲ τὴν ἀράδα τους. Ἡ Ἀσημίνα, σὰ νὰ μὴν εἶχε καμμιά θέση ἐκεῖ, παραμέρισε σὰ μιὰν ἄκρη σκοτεινὴ, κ' ἔτσι, παραπεταμένη καὶ σιωπηλὴ, ἔβλεπε, ἔβλεπε τὴ ζεστὴ ἐκείνη ἀγάπη τοῦ σπιτικοῦ, ἔβλεπε τὴ χαρὰ τῶν ἄλλονων, κ' ἡ καρδιά τῆς φούσκωνε ἀπὸ τὸ παράπονο.

Τότε, ἡ κυρία τῆς, ποὺ τὴν κατὰλαβε ἔτσι παραμερισμένη, προχώρησε στὴ σκοτεινὴ γωνιά τῆς. Τράβηξε τὴν κοπέλα ἀπὸ τὸ χερί, ἔδωσε μεγάλο κουράγιο στὸ ἑαυτὸ τῆς, κ' ἔσκυψε στὸ σακατεμένο ἐκεῖνο στόμα.

— Χριστὸς ἀνέστη, Ἀσημίνα! εἶπε, κ' ἓνα φιλὶ σφιχτὸ ἀκούστηκε.

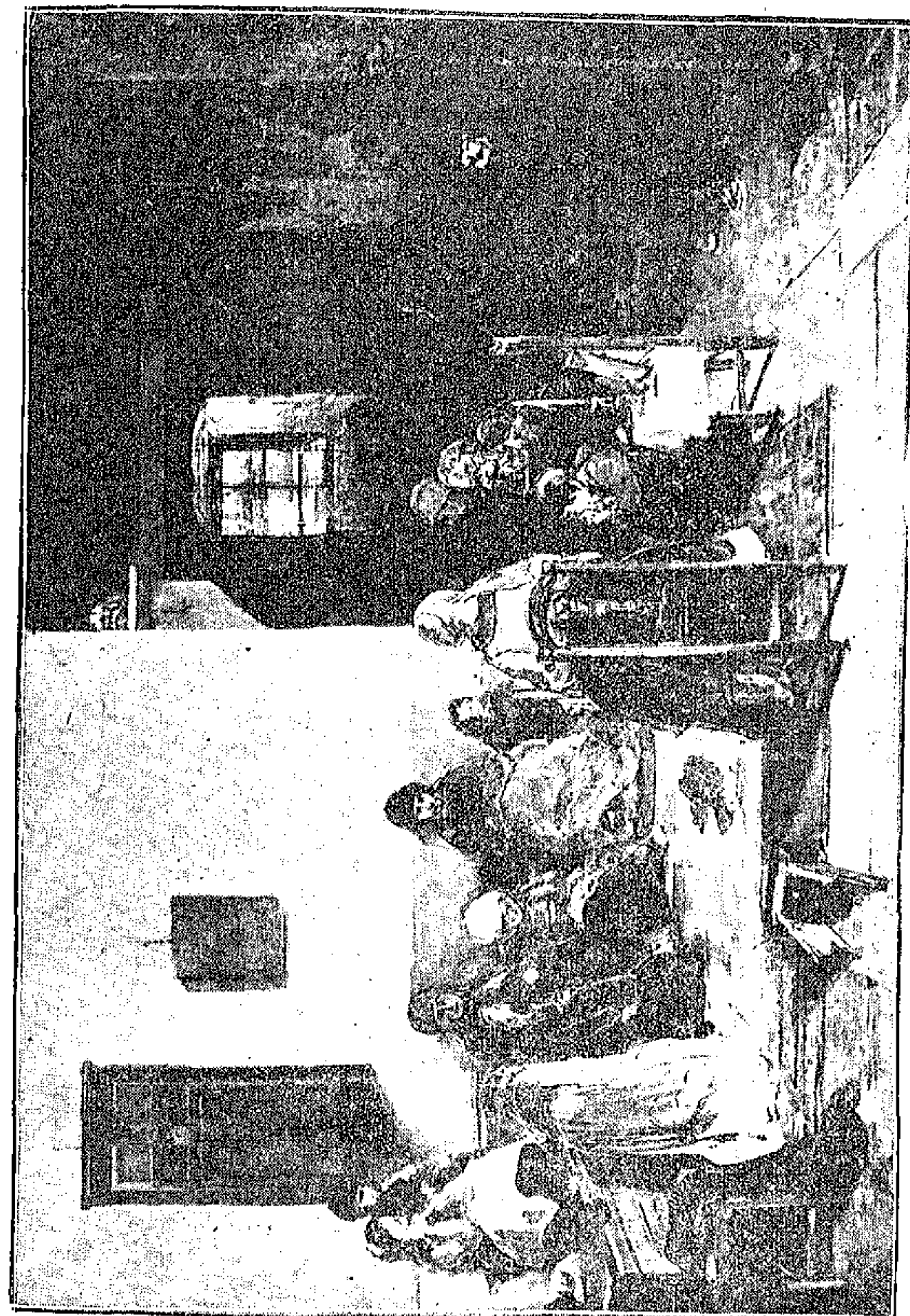
Ἡ Ἀσημίνα τότε, ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στίς ἀπαλάμες καὶ λύθηκε στὰ κλάματα. Μὰ εἶτανε δάκρυα γλυκά, καλὰ, εὐτυχισμένα δάκρυα. Δὲν τὴ συχαίνονταν λοιπόν; Ἀκουσε ὁ Χριστὸς τὰ παρακάλια τῆς!

Καὶ τὸ Πάσχα αὐτὸ γιορτάστηκε λαμπρὸ μὲς στὴν καρδιά τῆς.

ΚΛΕΑΡΕΤΗ ΔΙΠΛΑ-ΜΑΛΛΑΜΟΥ

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΛΥΤΡΑ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑΣ

ΨΑΡΙΑΝΟ ΜΟΙΡΟΛΟΙ

ΤΑ ΣΟΝΝΕΤΑ ΤΟΥ ΣΑΙΞΠΗΡ

— ΜΕ ΠΕΝΤΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ —

Στὸν πολὺ κόσμον καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, εἶνε ἀγνωστοὶ οἱ ὁ μέγας Σαίξπηρ δὲν ἔγραψε μόνο τὸν «Ὁθέλλο», τὸν «Χάμλετ» κ.τ.λ., μὰ ἔγραψε καὶ ἀρκετὰ σοννέτα, ποὺ θὰ ἐδόξαζαν τὴ λογοτεχνία ἐποιοῦδήποτε ἔθνους. Δυστυχῶς, τὰ σοννέτα αὐτά, μὲ τὸ νὰ παρουσιάζουν χίλιες, καὶ γιὰ τοὺς ἀγγλοὺς ἀκόμα, δυσκολίες στὴν κατανόησή τους, δὲν ἔχουν μὲν τὴ συνείδηση τοῦ διανοουμένου κόσμου, ὅπως ἔχουν μὲν τὰ σοννέτα τοῦ Πετράρχη, μὰ καὶ δὲν ἔχουν, σ' ὅλες τις γλώσσες τις μεταφράσεις ποὺ ἔχουν τὰ δράματα τοῦ Σαίξπηρ ἢ τὰ ποιήματα οἰοῦδήποτε ἄλλου μεγάλου ποιητῆ.

Οἱ δυσκολίες προέρχονται τόσο ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν σοννέτων, ποὺ συχνά, ὅν καὶ πλούσιο σὲ εἰκόνες καὶ γλωσσικὸ ὄλκον, εἶνε βαρὺ, σκοτεινὸ καὶ τραχύ, ὅσο καὶ ἀπὸ τὰ αἰσθημάτων καὶ τις σκέψεις ποὺ διαφαίνονται σ' αὐτά καὶ ποὺ χρειάζονται μερικὲς διευκρινίσεις.

Γιὰ τοῦτο, ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἐπιχειροῦσε στὴν Ἑλλάδα νὰ διαβάσῃ τὰ σοννέτα τοῦ Σαίξπηρ, δὲν πρέπει νὰ φαντασθῇ πὼς θὰ βρῇ ἓνα σύνολο ἐνιαῖο, ὅπως θὰ ἦταν μιὰ σειρὰ σοννέτων ἀγγλικῶν τῆς Ἀναγέννησης, ἢ γαλλικῶν τοῦ 17ου αἰῶνα, ἐξ αἰτίας πολλῶν λόγων, ποὺ ὁ σπουδαιότερος εἶναι τὸ πὼς ἔγραψαν τὰ σοννέτα.

Ὅλες οἱ μελέτες καταλήγουν στὸ συμπέρασμα πὼς ὁ Σαίξπηρ δὲν ἔγραψε τὰ σοννέτα μὲ σκοπὸ νὰ τὰ δημοσιεύσῃ, κι' ἀκόμα σὰν ἀρχισαν νὰ τυπώνωνται οὔτε θέλησε καὶ νὰ τὰ φροντίσῃ ὁ ἴδιος. Ἡ ἔκδοσις ἔγινεν ἀπὸ κάποιον ἐκδότην σὰν ἐπιχείρησις. Εἶναι γνωστὸ ὅτι στὸ 16ον αἰῶνα τὰ ἔργα ποὺ καίζονταν στὸ θέατρο ἦσαν ἰδιοκτησία τοῦ θεάσου, γι' αὐτὸ καὶ οἱ μὴ νόμιμες ἐκδόσεις

τῶν ἔργων αὐτῶν ἦσαν πάμπολλες. Κοντὰ στὶς ἐκδόσεις τῶν κωμωδιῶν τοῦ Μολιέρου ποὺ τις φρόντισεν ὁ ἴδιος, ἔχομε καὶ δεκάδες ἐκδόσεις ποὺ ὅχι μόνο δὲν τις ἀναγνώριζε, μὰ καὶ τις ἀποκήρυξε. Τὸ ἴδιο δὲν συνέβαινε καὶ μὲ τὰ λυρικά ἔργα, μὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει πὼς ὁ Σαίξπηρ δὲν ἔπαθεν ὅ,τι ἔπαθε ὁ συνάδελφός του Μολιέρος. Ὁ ἀπαράμιλλος ἀγγλὸς ποιητῆς ἔγραψε στὰ 1593 καὶ 1594 τὰ δύο του μεγάλα λυρικά ποιήματα ποὺ ἀρκετὰ τὸν ἀνέδειξαν, ὅν καὶ εἶχε προηγηθῇ ἡ φήμη του ὡς δραματουργοῦ, τὰ δύο ὀνομαστὰ δημιουργήματά του ποὺ φέρνουν τὸν τίτλον «Ἀφροδίτη καὶ Ἀδωνις» καὶ «Ἡ Ἀρπαγὴ τῆς Λουκρητίας» καὶ ποὺ τὰ κυκλοφόρησεν ἀμέσως, ἀφιερωμένα στὸν προστατῆ του, τὸν κόμη τῶν Σαούθαμπτον. Ἀλλὰ τώρα, πὼς γίνεται τὰ σοννέτα αὐτά ποὺ γράφθηκαν, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, πρὶν ἀπὸ τὰ 1598, νὰ δημοσιευθοῦν μετὰ ἑνδεκα, ὅπως θὰ δοῦμε, χρόνια, καὶ χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ ποιητῆ;

Ἄν ὁ Σαίξπηρ ἦταν ἀπὸ καταγωγή εὐγενής, δὲν θὰ ἦταν λόγος αὐτὸς γιὰ ν' ἀπορῶμε. Πολλοὶ ἀγγλοὶ εὐγενεῖς οὔτε λέξη ἐδημοσίευσαν, ὅσο ἔζοσαν ἀπὸ ὅσα ἔγραψαν κι' ἀφήσαν στοὺς κληρονόμους των τὸ καθήκον αὐτό. Μὰ ὁ Σαίξπηρ, ποὺ δὲν ἦταν εὐγενής, γιὰ νὰ μὴ δημοσιεύσῃ τὰ σοννέτα, ἀφοῦ ἔτσι μόνο θὰ γνωρίζονταν καὶ ὡς ποιητῆς, μιὰ ποὺ ὡς δραματουργὸς εἶχεν ἐπιβληθῇ;

Ἡ ἐπιτυχία μάλιστα τῶν δύο πρώτων μεγάλων λυρικῶν ποιημάτων του θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν κίνη νὰ δημοσιεύσῃ καὶ τρίτο, τὸν «Περιπαθῆ Προσκυνητῆ», ποὺ ἐκυκλοφοροῦσε πρὸ πολλοῦ σὲ χειρόγραφο ἀπὸ χέρι σὲ χέρι. Ἀπέφυγεν ὅμως, καὶ θὰ ἴδοῦμε τὸ γιὰ

στὴ γνωστὴ του μελέτη, ὁ Francis Meres λέγει πὼς τὰ σοννέτα κυκλοφοροῦσαν χειρόγραφα μεταξὺ τῶν φίλων τοῦ Σαίξπηρ κι' αὐτὸ γιὰ τὸ αὐτὰ ἔγραψαν γιὰ ἓνα νέο καὶ μιὰ νέα, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχε στενὲς σχέσεις ὁ ποιητῆς. Μὰ κάποτε ὁ νέος, ποὺ ἦταν ἀριστοκράτης καὶ ὠραῖος, σαγηνεύθηκε ἀπὸ τὴν ἐρωμένη τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἔφυγε μαζί της. Ἔτσι, ὁ Σαίξπηρ ἔχασε μὲ μιὰς καὶ τὴν ἐρωμένη καὶ τὸ φίλο του, καὶ τὰ δύο δηλαδὴ προσφιλέστερά του πρόσωπα. Ὁ ποιητῆς περιγράφει στὰ σοννέτα τοῦ ὅλους τοὺς πόνους, τίς πρόσκαιρες χαρὲς, τίς τύψεις του ἀκόμη καὶ ὅλα τὰ ἀλλήλοσυγκρουόμενα συναισθήματά του. Ὁ νέος αὐτός, ὁ φίλος του, φαίνεται πὼς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ εὐγενὴς προστατῆς του, καὶ ἀπὸ αὐτὸ ξεκινώντας δὲν εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβῃ κανεὶς γιὰ τὸν Σαίξπηρ δὲν ἠθέλησε νὰ φέρῃ στὴ δημοσιότητα μιὰν αἰσθηματικὴν περιπέτεια. Ὅπως δὲν ἠθέλησε νὰ κἀνῃ ὁ Σαίξπηρ, τὸ ἔκανε ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐκδότες ποὺ προαναφέραμε, κι' ἔτσι ὁ «Περιπαθῆ Προσκυνητῆς», μαζί μὲ δύο σοννέτα (τὰ ὑπ' ἀριθ. CXXXVIII, CXLIIV) ἐδόσαν σὲ βιβλίο στὰ 1599. Τὸν «Περιπαθῆ Προσκυνητῆ» ἀκολούθησαν ὅλα τὰ σοννέτα ποὺ τὰ ἔδωκεν ὁ Thorpe. Μετὰ τὴν ἔκδοσίν τους τί νάκαμεν ὁ Σαίξπηρ, νὰ διαμαρτυρόταν, ἢ νὰ κυκλοφοροῦσε μιὰ νέα ἔκδοσις διωρημένη; Τὸ καλύτερο ἦταν νὰ σωπάσῃ. Κι' αὐτὸ ἔκανε. Μόνο ὅσες φορές μποροῦσε νὰ διαμαρτυρηθῇ, χωρὶς νὰ θίξῃ κανέναν ἄλλον, τὸ ἔκανε. Ὁ Thorpe ὅμως, ποιοὺς λόγους εἶχε, χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ ποιητῆ, νὰ βγάλῃ τὸ βιβλίο αὐτό, μὲ τὰ σοννέτα κατὰ τὸ πλεῖστον χωρὶς σειρὰ καὶ μὲ μιὰ μυστηριώδη ἀφιέρωσι; Ὅπως φαίνεται, ὁ Thorpe ὑποκινήθηκεν ἀπὸ τοὺς ἀντικαλούς τοῦ Σαίξπηρ, ποὺ ἤθελαν ἔτσι νὰ ἐκθέσουν καὶ τὸν ποιητῆ, ἀλλὰ καὶ τοὺς φίλους καὶ θαυμαστὰς του καὶ πρὸ παντὸς τὸν ἰσχυρὸν προστατῆ του. Κι' ἔτσι εἶδαν τὸ φῶς τὰ σοννέτα τοῦ Σαίξπηρ, ποὺ ἀποτελοῦν μοναδικὸ στολίδι τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας.

Τὰ σοννέτα αὐτὰ ὁ Σαίξπηρ τὰ ἔγραψε στὸ διάστημα πολλῶν ἐτῶν, ἀνάλογα μὲ τὰ αἰσθηματά του, πολλὰ μάλιστα στὴν ἐποχὴ ποὺ ἐγκατέλειπε τὸ θεάσθ του καὶ ἐπέστρεψε στὸ Στράτφορντ, κάθε χρόνο, μὲ τὴν ἰδέαν, ὅπως, νὰ τὰ προσφέρῃ στὸν προστατῆ

του, ποὺ τόσα δειγμάτων τοῦ ἔδωκε προστασίας. Τὶ πολυτιμότερο πρᾶγμα μπορεῖ νὰ διαθέσῃ ἓνας ποιητῆς, ἀπὸ τοὺς στίχους του; Καὶ ὁ φίλος του, ποὺ ἀγαποῦσεν ἀσφαλῶς τὴνποίησιν, ἐξωθούσε τὸν ποιητῆ νὰ στρώσῃ σὲ στίχους τὰ αἰσθημάτων ποὺ τὸν ἐπλημμυροῦσαν. Ἔτσι λοιπόν, ἢ πολλὰ μαζὶ, ἢ ἓνα-ἓνα ἔγραψαν τὰ σοννέτα καὶ περνοῦσαν χειρόγραφα στὰ χέρια τῶν νεαρῶν ἀριστοκρατῶν καὶ τῶν εὐθύμων συντρόφων του, ποὺ ἀγαποῦσαν τὰ γράμματα, καὶ καὶ στὴ συντροφιά τους ἀποτελοῦσε τὸ κέντρον ὁ Σαίξπηρ μὲ τὴν ἐπιβλητικὴν φυσιογνωμίαν του.

Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, διάφορες ἐχθρότητες καὶ σκευωρίες, ἢ ἀκόμα τὸ πέρασμα τῶν χρόνων, ἔδωσαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ βγοῦν τὰ σοννέτα ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ κύκλον ποὺ τὰ κατεῖχε γιὰ νὰ γνωσθοῦν στὴ διανοούμενη κοινωνία τοῦ Λονδίνου, ποὺ ἐλάτρευε τὴ νέα τέχνη — ἀλλὰ καὶ τὴν κακογλωσσίαν.

Τότε ὁ Thorpe ἀπεφάσισε νὰ τὰ δημοσιεύσῃ. Τὰ μάζεψε ἀπὸ διαφόρους καὶ τὰ κατάρταξε εἴτε σὲ σειρὰς μὲ πλήρη συνοχή ὅπως τὰ δεκαεπτὰ πρώτα, εἴτε τὰ ἔρριξε ἔτσι στὴν τύχη. Ἡ κυρία Longworth de Chambrun, ἐτοιμάζοντας τὸ βιβλίο τῆς πάνω στὰ σοννέτα στὰ 1913, ξαναβρῆκε τὴ διαίρεσιν αὐτὴν ποὺ εἶχε ξεχασθῇ ἀπὸ τὴν κριτικὴν. Ἡ πρώτη σειρὰ ἀπευθύνεται στὸ φίλον τοῦ ποιητῆ. Ἀπὸ τὸ παρακάτω σοννέτο ἀρχίζει νὰ διαφαίνεται ἡ ἰδέαν μιᾶς προδοσίας:

Σοννέτο XXXIII

Πόσα δὲν εἶδα πρῶτ' ἀπὸ τὴν λαμπρὴν ἀγῆν
μὲ βλέμμα νὰ χαῖτο λογ' βασιλεῖο τίς κορφές
πρασινολεῖδα ἢ χρυσὴ μορφὴ τῆς νὰ φιλῇ
θεῖος νὰ βάψῃ ἀλχημιστῆς πλούσιες νεροσυρμές.
Μὰ ἔαφ' αὐτὸ πὺδ ταπεινὸ ἀφῆν' ἀπὸ τὰ νέφη
νὰ τρέχῃ βρωμερὴ σκιά, στὴ ὥρην τῆς μορφῆς,
κι' ἀπὸ τὸν κόσμον μόνῃ τῆς τὸ πρόσωπ' ἀποστρέφει
κι' ἀθώρητ' ἔτσι, χάνεται μ' αὐτὴ τὴν προσβολή.
Ἔτσι καὶ κάποιον πρῶτ' ὁ ἥλιος μου εἶχε ἀστράφει
θριαμβικὰ καὶ φώτισε καὶ τὰ δικά μου πλάτια
μ' ἀλλοίμονο! μιὰν ὥρην, μιὰ μοναχὰ εἶχε λάμψει
σκεπάστη ἀπ' ἓνα σύννεφο μπρὸς τὰ δικά μου μάτια.
Κι' ἔτσι ποὺ τώρα κρύβεται ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ
κι' ὁ ἥλιος ἔχει στίγματα ποὺ εἶναι στὸν οὐρανόν.

Ἐπειτα, στὰλλα σοννέτα ἀναμειγνύονται παράπονα, δικαιολογίες, ἐγκώμια κτλ. Ἡ δεύτερη σειρὰ, ἀπὸ παράδοσις, καλεῖται «τὸ σύμπλεγμα τῶν σοννέτων τῆς μελαγχροῖνης» κι' ἀρχίζει μὲ τὸ παρακάτω σοννέτο, ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τραγούδια, στὴ μορφὴν

αὐτῇ, ποὺ ἐγράφηκαν ποτέ. Στὰ σοννέτα τοῦ-
τα ἡ ἀγαπημένη τοῦ ποιητῆ κατέχει τὴν
πρώτη θέση στὴν καρδιά του.

Σοννέτο CXXVII

Στὰ πιδ παλιὰ μελαχροινὴ ὁμορφὴ δὲ λογοῦσαν,
κι' ἂν ἦταν τῆς ἀρνιόντουσαν κορίωνα ὁμορφιάς,
μὰ τώρα τῆς προτιμοῦν ἀπ' τὴν ξανθομαλλοῦσαν,
τώρα τ' ὥραζο νοθεύεται μὲ ντροπιασμὰ ψευτιάς!
Ἀφότου κάθε μιὰ μπορεῖ λερώνοντας τὴ φύση,
νὰ ὁμορφαινῇ ἀσχημὰ μὲ τεχνικὸ κοντάλι,
ἀδελὰ πιά τὸ Ὅμορφο τὸ ἔχουν ἐξορίσει
ἀπ' τοὺς βωμοὺς καὶ γύρω του δὲν βρίσκει ἀντιστάλι.
Τὰ τοῖνυν τῆς π' ἀγαπῶ μαυρίλα ἔχουν κοράκου
τὸ ἴδιο καὶ τὰ μάτια τῆς ποὺ θλίψη λές καὶ φέρνουν
σὰν κελίων ποὺ τὰ φκιάζουνε, μ' ἀλλοίμονο, τοῦ
[κάκου!
λερώνουνε τ' ἀληθινὸ μὲ τὴν ψευτιά ποὺ σέρνουν.
Κι' ἡ θλίψη αὐτῇ τὸν πόνο τῆς τόσο τὸν ὁμορφαινέ
ποὺ λές καὶ πρέπει ἡ ὁμορφιά στὸ χρῶμ' αὐτὸ νὰ
μένει.

Στὰ γενικὰ θέματα, ὅπως τοῦ σοννέτου
CXVXII, ποὺ εἶναι ἕνας ὕμνος τῆς μελα-
χροινῆς ὁμορφιάς, ἢ τοῦ σοννέτου CXXIX
ὅπου ἐξαίρεται ὁ ἔρω τῆς σάρκας, προσ-
θέτονται σοννέτα μὲ ἐπεισοδιακὰ θέματα (σον-
νέτα CXXXIII, CXXX.) Σ' αὐτά, μαζὶ μὲ
κάποια εἰρωνικὴ διάθεση, προβάλλει ἡ ἱστο-
ρία ἑνὸς πάθους διάφανου καὶ καταταυραννη-
μένου, ποὺ συνεχίζεται μὲ ἐναλλαγὰς συ-
ναισθημάτων, στοργικῶν ἐπιστροφῶν ὀλι-
γόστιγμης χαρᾶς ἢ θλίψεως. Κι' ὅλη ἡ σει-
ρὰ αὐτῇ καταλήγει σὲ δυὸ ἀπαράμιλλα σον-
νέτα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δίνω ἀμέσως ἐδῶ τὴ με-
τάφραση τοῦ ἑνός.

Σοννέτο CXIV

Φτωχὴ ψυχὴ, τ' ἀμαρτωλὸ βορβόρου μου ἔστι,
ποὺ σὲ κατακουράζουμε δυνάμεις ἀνταρσίας,
μέσα πονεῖς κι' ἀτέλειωτὴ σοὺ εἶναι ἡ πικρία,
γιατ' ἔξω δίνεις χρώματα στοὺς τοίχους εὐθυμίας;
Γιατ' μεγάλο ἐνοίκιο γιὰ μιὰ βραχεῖα λήξη;
Γιὰ ἕνα νὰ ξεδεύσῃ παλάτι ποὺ θὰ ρέψῃ;
Θέλεις λοιπὸν τὸ σῶμα σου ἀκουλῆναι νὰ τυλίξῃ
ποὺ κληρονόμος ἔρχεται; καὶ ἔτσι νὰ τελέψῃ;
Κάλλιο νὰ ζῇς, ψυχὴ μου σὺ, ἀπ' τὸ δικό μου σῶμα,
καὶ ἄφηνε τὸν πόνο σου τὸ βίος σου ν' αὐξάνῃ
ὀπότερὲ μὰ ν' ἀποκτῇς καλὰ στ' οὐρανίον σῶμα
φτωχὸ νῦν τὸ ξωτερικὸ μέσα χαρὰ νὰ μένῃ;
Χορτάσου ἀπὸ τὸ θάνατο ποὺ ἀπὸ μᾶς χορταίνει,
κι' ἀφοῦ πεθάνῃς ὁ θάνατος εἰρήνη θὰ νὰ γένῃ.

Αὐτὰ εἶναι, σὲ γενικὰς γραμμές, τὰ σοννέτα
τοῦ Σαίξπηρ. Καὶ στὴν Ἀγγλία καὶ ἄλλοι
κριτικοὶ καὶ μεταφραστές ἐπεχείρησαν ν' ἀλ-
λάξουν τὴν τάξιν ποὺ τοὺς ἔδωσεν ὁ Thore
στὴν ἐκδόσή του. Ἐνῶς ἀπὸ τοὺς ἀκούραστους

μελετητὰς τοῦ Σαίξπηρ στὴν Ἀγγλία, ὁ A-
cheson, ποὺ οἱ μελέτες του ἐφώτισαν πλεί-
στα σκοτεινὰ σημεῖα, ἐκφέρει τὴ γνώμην
πὼς πολλὰ σοννέτα ἐχάθηκαν καὶ πὼς τὸ
σύνολο ἐπεριλάμβανε ἐπτὰ βιβλία ἀπὸ εἴκοσι
σοννέτα τὸ καθένα, γραμμένα ὅλα σὲ ἐπτὰ
χρόνια. Ἡ γνώμη αὐτῇ βρῆκε μεγάλη ἀντί-
κρουση, γιατί τότε, ἂν γινόταν δεκτὴ, θὰ ἔ-
πρεπεν ὁ Σαίξπηρ νὰ τᾶχε γράφει ὅλα μὲ
τὴν ἡρεμία ἀνθρώπου ποὺ ἤμπορεῖ νὰ ἔχῃ
τάξιν στὰ αἰσθήματα τῆς ψυχῆς του, ἐνῶ ὁ
Σαίξπηρ τᾶγραψε πότε μεθυμένος ἀπὸ τὸν
ἔρωτα καὶ πότε βυθισμένος στὴ σκληρότερη
ἀπογοήτευση.

Γιὰ τὸ ἑλληνικόν, ἐξ ἄλλου, κοινόν, ποὺ ἐ-
λάχιστα ἐδιάδασε ἀπὸ τὰ σοννέτα, μετα-
φρασμένα ἀπὸ τὸ μακαρίτη τὸ Μαγκάκη,
καλὸν εἶναι νὰ εἰπωθοῦν μερικὰ πράγματα
γιὰ τὸν θαυμασμό ποὺ ἔδειξαν οἱ διάφορες
γενεὲς σ' αὐτά. Μετὰ τὸν πρῶτο θόρυβο, τὰ
λυρικὰ ποιήματα τοῦ Σαίξπηρ ἐκαλύφθησαν
σχεδὸν ὁλότελα ἀπὸ τὸ σκοτάδι, ὡς τὰ τέλη
τοῦ 19ου αἰῶνα. Ἀλλὰ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα
ἄρχισαν νὰ βγαίνουν σ' ὅλες τὶς προηγμένες
χώρες τῆς Εὐρώπης, ἀκόμα καὶ τῆς Ἀμερι-
κῆς, ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις γιὰ τὰ σοννέτα,
μὲ θεωρίες, μὲ σχόλια καὶ ἐξηγήσεις γιὰ τὴν
ἐσωτερικότητά των, γιὰ ν' ἀφήσουμε τὴν
περίφημην θεωρίαν τοῦ Bacon. Οἱ ἐκδόσεις
αὐτὲς εἶναι τόσες, ποὺ οὔτε νὰ τίς ἀναφέρῃ
δὲ μπορεῖ κανεὶς. Σοφὲς ἀληθινὰ οἱ ἐκδόσεις
τῶν Dowden, Beeching, Tyler, Wynd-
ham, ἰδιαίτερα γιὰ τὰ σχόλια καὶ τίς κρι-
σεις των.

* *

Παραπάνω ἀναφέραμε πὼς ὁ φίλος αὐτὸς
τοῦ Σαίξπηρ ἦταν ὁ κόμης τοῦ Σαούθαμπτον.
Ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν ἀκόμα ἀντιρρήσεις,
φαίνεται ὅμως πὼς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ κλο-
νισθῇ ἡ πεποίθησις πὼς εἶναι ὁ κόμης. Γιὰ
τὴ φίλην τοῦ ποιητῆ ὑπάρχουν ἐπίσης ἀν-
τιρρήσεις. Ἐκεῖνοι ποὺ ὑποστηρίζουν πὼς
ὁ κόμης Σαούθαμπτον εἶναι ὁ φίλος τοῦ
ποιητῆ, ὑποστηρίζουν πὼς καὶ ἡ φίλη του
εἶναι ἡ mistress Davenant, ποὺ ἂν καὶ ἡ
ἱστορία δὲν μᾶς διέσωσε τὸ χρῶμα τῶν μαλ-
λιῶν τῆς, τὸ συμπεραίνει πὼς εἶναι αὐτὴ
ἀπὸ τίς τακτικὰς διαμονὰς στὰ Ὁξφορντ, ὅπου
ἔμενε αὐτὴ, τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἀπὸ μιὰ τυ-
χαία διαμονὴ ἐκεῖ τοῦ Σαούθαμπτον στὰ

1592. Σ' ἄλλες χώρες διατυπώθηκε καὶ ἕνα
τρίτο ἐρώτημα, ποὺ θὰ ἤμπορούσαμε μάλιστα
νὰ τὸ ποῦμε καὶ πρόβλημα. Ποιοὶ εἶναι οἱ ἀντί-
παλοι ἐκεῖνοι ποιητὰς ποὺ διεκδικοῦσαν τὴν
προστασίαν τοῦ φίλου; Ποιὸς προπαντὸς ἦ-
ταν ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ αὐτοὺς γιὰ τὸν ὁ-
ποῖο εἶναι σχεδὸν γραμμένο τὸ ὑπ' ἀρ.
LXXXVI σοννέτο; Κατ' ἀρχὰς εἶπαν πὼς
εἶναι ὁ Marlowe, ἀλλ' αὐτὸς πέθανε πολὺ
πρόωρα (στὰ 1593). Ἀλλωστε, στὸν ὀγδοο
στίχο τοῦ ὑπ' ἀρ. LXXXII σοννέτου, φαί-
νεται πὼς ὁ ἀντίπαλος τοῦ Σαίξπηρ ἦταν
κάποιος νεώτερός του στὴν ἡλικία. Ὁ Do-
wden νομίζει πὼς εἶναι ὁ George Cha-
rman, ὁ μεταφραστὴς τῆς «Ἰλιάδας» σὲ στί-
χους ἀλεξανδρινούς. Ἄλλοι θεωροῦν πὼς εἶ-
ναι ὁ ποιητὴς Daniel καὶ τέλος, τελευταῖα,
ὁ σερ Sidney Lee φαντάζεται πὼς εἶναι ὁ
Barnabe Barnes. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ
περισσότερες γνώμες καταλήγουν στὸ συμ-
πέρασμα πὼς εἶναι ὁ Chapman ποὺ, ἀφοῦ
κάπως, φοβισμένα, ἐξύψωσε στὰ σοννέτα τοῦ
ὁ Σαίξπηρ, ὑπερὰ τὸν ἐγελοιοποίησε στὸν
«Troilus and Cressida».

* *

Καὶ τώρα ἂς δοῦμε ἕνα σπουδαιότερο ζή-
τημα σχετικὸ μὲ τὰ σοννέτα αὐτὰ στὸ σύνο-
λό τους: Ἐκφράζουν προσωπικὰ αἰσθήματα
ἢ ἀποτελοῦν ἀπλὰ θέματα ποιητικῆς δεξιο-
τεχνίας; Ὅπως καταλαβαίνει ὁ καθείς, τὸ
ζήτημα αὐτὸ εἶναι ἀμεσὰ συνδεδεμένο μὲ
τὸ ζήτημα τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας,
μὲ αὐτὴ τὴν ἰδέαν τῆς ποίησης. Ὁ Words-
worth, στὰ 1815, ἐρχόταν νὰ ταχθῇ μὲ τὸ
μέρος τοῦ Malone, ποὺ πρῶτος ἐξέφρασε τὴ
γνώμην πὼς τὰ σοννέτα αὐτὰ ἀποτελοῦσαν
τὴν αὐτοβιογραφίαν τοῦ Σαίξπηρ. Τὰ ἴδια ὑπο-
στήριξε καὶ ὁ Charles Armitage Brow στὰ
1838. Ὁ Massey ἐκφράζει μιὰ ἰδιότυπη
ἄλως διόλου γνώμην: πὼς τὰ σοννέτα αὐτὰ
εἶναι «προσωπικὰ καὶ δραματικὰ», προσω-
πικὰ ὅταν ὁ ποιητὴς μιλά ἐξ ὀνόματος του,
δραματικὰ ὅταν προυντάξῃ ἄλλα πρόσωπα.
Ὁ Hallam, γράφοντας γιὰ τὰ σοννέτα, λέ-
γει πὼς θὰ προτιμοῦτε νὰ μὴν τᾶγραφε ποτὲ
ὁ Σαίξπηρ. Μὰ τότε κι' αὐτὸ δὲν εἶναι μιὰ
ἀπόδειξη πὼς ὁ Σαίξπηρ ἦταν ἀπολύτως ἐλ-
λικρινὴς γράφοντας τὰ σοννέτα; Πρῶτος
ποὺ μίλησε γιὰ τὸ ἀπρόσωπο τῶν σοννέτων
ἦταν ὁ Charles Knight στὰ 1849, τὸν ἀ-

κολούθησεν ὁ Dyce καὶ ὁ Delius. Ἀντιθέ-
τως, οἱ σύγχρονοί μας, ὁ Furnivall, ὁ Tyler,
ὁ Dowden, ὁ Brandès, ὁ Acheson, ἡ κ.
de Chambrun παραδέχονται τὸ προσωπικὸ
τῶν σοννέτων. Ἡ διάσταση αὐτὴ τῶν γνώ-
μῶν ἐσημειώθηκε σ' ὅλες τὶς χώρες, καὶ
παρουσιάσθηκαν καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα καὶ ἀπὸ τὸ
ἄλλο μέρος φανατικοὶ ὑποστηρικτὰς τῆς κά-
θε μιᾶς γνώμης. Ἀλλ' ὅπως φαίνεται ἀπὸ
τὴν κενότητά τους, τὰ προβαλλόμενα ἐπιχει-
ρήματα δὲ στηρίζονται παρὰ στίς κρυφὰς
πεποιθήσεις τοῦ καθενός.

Ὅπως δὲποτε, γεγονὸς εἶναι ὅτι οἱ πε-
ρισσότεροι τῶν ποιητῶν ἀναγνώρισαν τὴν
ἐλλειπίαν τῶν σοννέτων τοῦ Σαίξπηρ. Κι'
αὐτὸς ὁ περίφημος μελετητὴς τοῦ Σαίξπηρ,
ὁ σερ Sidney Lee, ἀφοῦ ὑποστήριξε τὸ ἀ-
πρόσωπο τῶν σοννέτων, ἀναγκάσθηκε στὸ
τέλος ν' ἀναγάγῃ τὴ συζήτηση στὸ πραγμα-
τικὸ τῆς ἐπίπεδον, τῆς ἀφετηρίας τῆς τέ-
χνης. Στὸ ἴδιο ἀκριβὲς ἐπίπεδο ἐκράτη-
σε τὴ συζήτηση καὶ ὁ Georges Wynd-
ham. «Στὰ ποιήματα αὐτά, λέγει στὴν εἰ-
σαγωγή τῆς ἐκδόσεως τῶν ποιημάτων τοῦ
Σαίξπηρ, στὰ 1893, καθὼς σὲ κάθε μεγάλο
ἔργο τέχνης, τὰ αἰσθήματα ποὺ δοκιμάζει ὁ
δημιουργὸς γενικεύονται, ἀναλύονται, σ' αὐτὸ
τὸ πάθος ποὺ ἐξύπνησαν, σ' ἕνα ὕψος καὶ σὲ μιὰ
δύναμη αἰσθαντικότητος ποὺ δὲν μποροῦν ν'
ἀντιμετρηθοῦν πιά μὲ τὴν ἀφετηρίαν τοῦ αἰσθή-
ματος». Τὰ σοννέτα τοῦ Σαίξπηρ, γιὰ νὰ συγκε-
φαλαιώσουμε, εἶναι πραγματικὰ ἀριστουργή-
ματα ὡς φόρμα καὶ ρυθμός, ἀλλὰ καὶ γιὰ τίς
συγκινήσεις ποὺ μᾶς προκαλοῦν μὲ τὴ θερ-
μὴ ἀνθρώπινη φωνή τους, τὴν ἀπόλυτα προ-
σωπική. Οἱ μεγαλύτεροι ποιητὰς τῆς γενεᾶς
τοῦ Σαίξπηρ, κατ' ἀπομίμηση τοῦ Πετράρχη,
χρησιμοποιοῦσαν τὸ σοννέτο ὅχι γιὰ νὰ ρι-
μάρουν θέματα «ἐφευρεμένα», μὰ γιὰ νὰ ἐκ-
φράσουν τὰ ἴδια τους αἰσθήματα, ποὺ ντυ-
μένα τὸ ντύμα τῆς μεγάλης τέχνης, ἀπό-
μειναν ἀληθινὰ διαμάντια στὴν παγκόσμια
διανόηση. Ἡ ὕψηλὴ ποίηση εἶναι ἀπόλυτη
ἐλλειπίαν. Ὡς σημειωθῇ ὅτι τὰ σοννέτα
αὐτὰ ἐμφανίζουν δυσκολίες στὴν κατανόησή
τους ὅχι μόνον στὸν ξένο ἀναγνώστη, ἀλλὰ
καὶ στὸν ἀγγλο ἀκόμη. Ἡ σκοπιμα σκο-
τεινὴ σὲ πολλὰ σημεῖα γλώσσα, καθὼς καὶ
τὰ συγκεκαλυμμένα αἰσθήματα, εἶναι ἐμπό-
δια πᾶνω στὰ ὁποῖα πολλὰς φορὰς θὰ σκον-
τάψῃ ὁ ἀναγνώστης. Γι' αὐτὸ, στὴ μετάφρα-

ση αυτή, τὰ σοννέτα δὲν πήραν τὴν ὀριστη-
κή τους μορφή ὡς πρὸς τὴ φόρμα, ποὺ στὸ
τέλος θὰ εἶναι ὅμοια τοῦ ἀγγλικοῦ σοννέτου.

Στὴν πρώτη αὐτὴ προσπάθεια, ποὺ ἀπαί-
τησε χρόνων πολλῶν ἐργασία, κύριος σκο-
πὸς εἶναι ἡ ἀπόδοση ἡ ἀληθινὴ τῶν αἰσθη-
μάτων τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἡ διευκρίνιση τῆς
σχέψης τοῦ ποιητῆ, ποὺ σὲ μερικὰ σοννέτα
εἶναι ὁλότελα σκοτεινὴ, εἴτε ἀπὸ διάθεσιν,
εἴτε ἀπὸ σκοπὸν. Μὲ τὴν προσπάθεια αὐτὴ δι-
νεται εὐκαιρία στὸν Ἕλληνα ἀναγνώστη νὰ
μάθῃ κάτι, ποὺ ἴσως δὲν ξέρει, γιὰ μιὰ σει-
ρὰ ἀριστουργημάτων στὴν παγκόσμια λογο-
τεχνία ποὺ ποτὲ δὲ θὰ πάθουν νὰ προκα-
λοῦν σχόλια καὶ συζητήσεις, μὰ ποὺ πάντα
θὰ χροῦν ἀποτελέσματα νὰ λήμπῃ περισσότερο
τὸ πνεῦμα τοῦ μεγάλου ποιητῆ. Γιὰ νὰ νοιώ-
σουν μάλιστα καλότερα ὅσοι δὲν τὴν ξέρουν
τὴν ἀξία τῶν σοννέτων αὐτῶν, παραθέτω
τὴν μετάφραση δύο ἄλλων ἀκόμῃ, ποὺ εἶναι
ἀπὸ τὰ λαμπρότερα τῆς ὅλης σειράς.

Σοννέτο XCVII

Τὴν ἀνθισμένη ἀνοιξὴ βρισκόμουν μακριὰ σου,
Τότε ποὺ τὸ Μαγιάκι τοῦ μυριστολισμένου
Ντύει μὲ τὸ ξανάνωμα τὸ κάθε τί μπροστὰ σου
Καὶ μὲ τὸν Κρόνο τὸ βαρὺ εἶναι ζευγαρωμένο.
Ὅτε πουλιῶν λαλήματα, οὐτ' ἢ γλυκεῖα εἰσώδια,
Μυρίων ἀνθῶν καὶ χρώματα π' ὁλόγυρα μπροσάλλουν
Κάνουν τραγούδι ἑαρινὸ νὰ βγάλλῃ μου ἡ καρδιά

ΣΕ ΜΙΑ ΝΕΚΡΗ

Ἦταν μιὰ μέρα τ' Ἀπριλιοῦ ποὺ πέθανες...
Ἀλήθεια, ἦταν μιὰ μέρα
γεμάτη φῶς, ἀνθούς καὶ κελαϊδίσματα,
χωρὶς καμμιὰ φοβέρα!..

Κι' ὅμως, κρυφὴ ἡ φοβέρα σὲ παρὰ στεκε
στοῦ δρόμου σου τὴν ἄκρη,
κι' ἄξαφνα μέσ' στὰ λούλουδα ἐσὺ ἐχάθηκες
χωρὶς μυλιά, οὔτε δάκρυ...

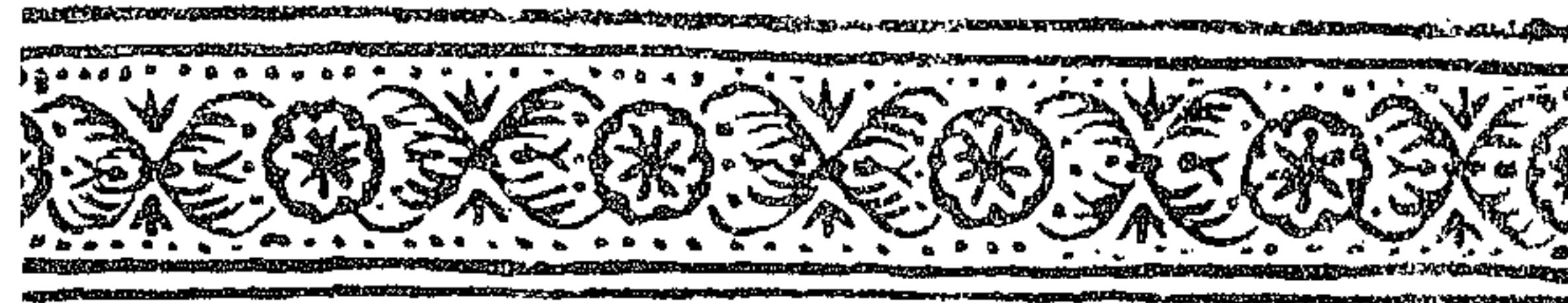
Νὰ δρῶ ποὺ περήφανα τὰ βλέπω καὶ νὰ θάλλουν
Ἑμένα πιά τὸ ἀσπίλο τῶν κρινῶν νὰ θαυμάζω,
Τὸ ρόδινο λησιμόνησα τῶν ρόδων νὰ ἐξυμῶ
Ὡ θεῖο μου σὺ πρότυπο, σὺ σὲν' ἀναλογιάζω
Ὅλάναι μπρὸς σὰ μάτια μου φάντασμα πιά ὠχρό.
Χειμῶνας εἶν' ὁλόγυρα σὺν λείπεις σὺ μακριὰ
Καὶ ὅπως μὲ τὴ σκυοῦλα σου παίζω κι' ἐγὼ μ' αὐτά.

Σοννέτο CXI, V

Τὰ χεῖλη αὐτὰ ποὺ ὁ ἔρωτας ὁ ὕδριος ἔχει πλάσῃ
Τὴ λέξη αὐτὴ μ' ἀνάδωσαν, ὡσὺν πνοή: «μισῶ»,
Σ' ἔμένα ποὺ γι' ἀγάπη τους τὰ πάντα ἔχω χάσῃ.
Μὰ δὲν τῆς κατάντιας μου ξανοίγῃ τὸ κακὸ
Ὅ σκότος στὴν καρδοῦλα τῆς δόξιας ἀνεβαίνει
Κι' ἐπιτιμᾷ τὴ γλώσσα τῆς ποὺ ἄλλοτε γλυκαῖα
Ἦσαν ποινὴ μοῦ ἔδωκε ὁποῦχε αὐτὴ βγαλμένη
Κι' ἔτσι πάλι διδάσκατος νὰ μὴν περνᾷ κακιά.
«Μισῶ» ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦ μόνῃ τῆς τῶρ' ἀλλάζει
Π' ἀκολουθεῖ ὁμορφὸ ὡσὺν τὴν ὥρη μέρῃ
Π' ἀποτελεῖται τὴ νυχτιά καὶ δαίμονα, λές, μοιά-
ζει,
Σὺν ροδολῇ ἀπ' τὸν οὐρανὸ τὴν κόλασὴν τοῦ πέρα.
«Μισῶ» ἀλλὰ τὸ μῖσος τοῦ τὸ χάνει δλοένα
Κι' ἔτσι μὲ σῶζει λέγοντας: «μισῶ» ἀλλ' ὄχι σένα.

Γιὰ κείνους ποὺ θέλουν νὰ καταγίνουν συ-
στηματικώτερα στὴν κατανόηση τῶν σαιξ-
πηρικῶν σοννέτων, συνιστῶ τὸ διάβασμα τῆς
θαυμασίας μελέτης τοῦ γάλλου μεταφραστῆ
των Σάρλ-Μαρί-Γκαρνιέ, ποὺ ἐχρησίμευσε
ὡς βάση καὶ στὸ ἄρθρο αὐτό.

ΧΡ. ΕΜ. ΑΓΓΕΛΟΜΑΤΗΣ

ΑΛΚΙΦΡΟΝΟΣ

ΕΡΩΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

14 (*)

Ἡ Μεγάλα στὴ Βαγχίδα

Μονάχα ἐσὺ εὐ κατὰφερες νὰ βρῇς ἕναν
ἐραστή ποὺ νὰ τὸν ἀγαπᾷς τόσο πολὺ, ὥσ-
τε νὰ μὴ μπορῇς οὔτε στιγμή νὰ φύγῃς ἀπὸ
κοντὰ του. Μὰ τὴ δέσποινα τὴν Ἀφροδί-
τη, αὐτὸ πιά καταντᾷ ἀηδία. Μολονότι
σὲ κίλεσε ἡ Γλυκεῖα ἀπὸ δῶ καὶ τόσον
καιρὸ — ἔχει δὲ ἀπὸ τὰ Διονύσια ποὺ μᾶς
τὸ παρὰγγελε — ἐσὺ δὲν πῆγες, γιὰ χατήρι
δικό του, φαίνεται, μὴ θέλοντας πιά νὰ
βλέπῃς τίς φίλες σου. Φρονιμίμως λοιπὸν
κι' ἀγαπᾷς τὸν ἐραστή σου ἀληθινά. Πόσο
εὐτυχισμένη νὰ σὲ κἀνὴ τάχα ἡ καλὴ σου
ἐτούτη φήμη; Ὅλες ἐμεῖς οἱ ἄλλες εἴμα-
στε, βλέπεις, ἑταῖρες κι' ἀκόλαστες. Μὰ τί
νὰ γίνῃ; Εἶχε κι' ὁ Φίλωνας ραβδί ἀπὸ ξύ-
λο συμαῖς (*). Μὰ τὴ μεγάλη θεά, εἶμαι πο-
λὺ θυμωμένη γιὰ τὸ φέροισό σου. Ὅλες
μας πῆγάμε, ποὺ λές ἡ Θεττάλη, ἡ Μο-
σχάριον, ἡ Θαῖδα, ἡ Ἀνθράκιον, ἡ Πετὰ-
λη, ἡ Θουαλλίδα, ἡ Μυρρίνη, ἡ Χρυσίον·
ἀφοῦ κ' ἡ Φιλουμένη, μὴλο ποὺ εἶναι νιό-
παντρη κι' ὁ ἄντρας τῆς τήνε ζήλευε, τὰ
κατὰφερε ν' ἀποκοιμίσῃ τὸν καλὸ τῆς καὶ
νὰ ρθῇ, ἔστω κι' ἀργὰ τὴ νύχτα. Μονάχα
ἐσὺ ἐμείνες γιὰ νὰ φυλᾷς τὸν Ἀδωνί σου,
μὴ λάχῃ κι' ἂν τὸν παρατοῦσε ἡ Ἀφροδί-
τη του, σοῦ τὸν ἔκλεβε ἡ Περσεφόνη! Ἦ-
τανε, μὰ τὴν ἀλήθεια, ἕνα σπάνιο συμπό-
σιο — πρέπει νὰ στὸ περιγράψω γιὰ νὰ σὲ
κάνω νὰ σκάσῃς — ὅλο χαρὰ καὶ κέφι. Τρα-

(*) Τὰ 1-13 δημοσιεύθηκαν στὸ 139 τεῦχος.

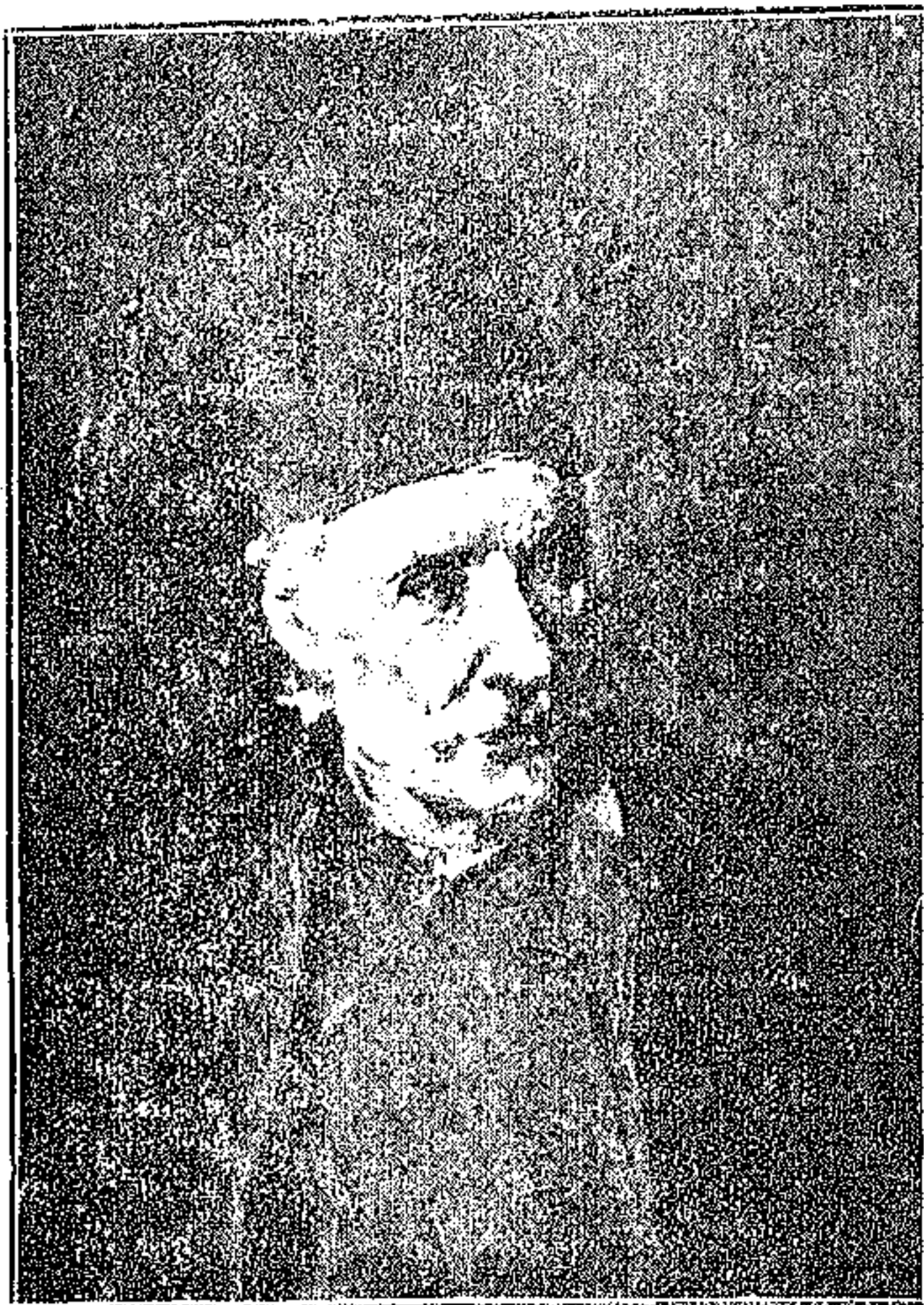
(1) «Υπῆρξε καὶ Φίλωνι συκίνη βακτηρία». Παροιμία ποὺ θέλει πᾶνω κάτω νὰ πῇ: κι' ἄλ-
λοι καλύτεροί μας εἶχανε τὴν ἴδια τύχη. Γενικά,
μὲ τὸ ἐπίθετο σίκυρος, οἱ ἀρχαῖοι χαρακτηρίζα-
νε πράγματα, συχνὰ καὶ πρόσωπα, τιποτένια κι'
ἀσήμαντα. (Συκίνη ἐπικουρία, συκίνη γνώμη,
συκίνη σύζυγος κ. ἄ.). — Σ. τ. Μ.

γούδια, πειράγματα, πιστὶ ὡς τὴν αὐγὴ
ποὺ ξεφωνίσανε τὰ δονίδια, μῦρα, ἀνθο-
στέφανα, γλυκύσματα. Εἶχαμε στρωθεῖ κί-
τω ἀπὸ μιὰ πυκνότερη φυλλωσιά ἀπὸ δά-
φνες. Ἕνα μονάχα μᾶς ἔλειπε: ἐσὺ· ὅλα
τάλλα τάχαμε. Πολλὲς φορὲς ἔτυχε νὰ γλεν-
τήσουμε, μὰ πολὺ σπάνια περιήσαμε τόσο
ὁμορφα σὺν αὐτῇ τῇ φορᾷ. Μὰ ἐκεῖνο ποὺ
μᾶς διασκέδασε περισσότερο ἀπ' ὅλα, ἦτα-
νε μιὰ τρομερὴ φιλονεικία ποὺ ἀναψε ἀ-
νάμεσα τῆς Θουαλλίδας καὶ τῆς Μυρρίνης,
ποῖα τάχατες ἀπὸ τίς δυὸ εἶχε ὁμορφώτε-
ρη κι' ἀπαλότερη πυγμή.

Ὅλες χειροκροτήσανε καὶ μολογήσανε
πὼς ἡ Θουαλλίδα νίκησε. Ὑστερα γίνανε,
ποὺ λές, φιλονεικίες καὶ γι' ἄλλα, κι' ἀγῶνες
γιὰ τοὺς ὁμορφότερους κόρφους... Στὸ
διαγωνισμὸ τῆς κοιλιᾶς, καμμιὰ δὲν τόλ-
μησε ν' ἀναμετρηθῇ μὲ τὴ Φιλουμένη, γιατί
ἦτανε ἄγεννη καὶ σφιχτόσαρκη. Ἔτσι πε-
ράσαμε ὅλη τὴ νύχτα γλεντώντας, καὶ στὸ
τέλος ἀρχίσαμε νὰ βρίζουμε τοὺς ἐραστὲς
μας καὶ νὰ εὐχόμεστε νὰ βροῦμε ἄλλους
— ἡ καινούργια ἀγάπη ἔχει πάντα περισ-
σότερη γλύκα — ὥσπου φύγαμε πιά μεθυ-
σμένες. Στὸ δρόμο κάναμε τοῦ κόσμου τίς
τρέλλες, κ' ὕστερα προγκήξαμε τὸ Δεξιμάχο
στὸ χρυσὸ στενάκι, καταπὼς κατεβαίναμε
στὴν Ἄγνο, κοντὰ στὸ σπῖτι τοῦ Μενέ-
φρονα. Αὐτόνε, ξέρεις, τὸν ἀγαπᾷ ἔλασινά
ἡ Θαῖδα, καὶ μὲ τὸ δίκιο τῆς, μὰ τὸ Διῶ.
Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ποὺ κληρονόμησε
ὁ νεαρὸς τὸν πλούσιο πατέρα του. Καὶ γι'
αὐτὴ τὴ φορὰ σοῦ συχωρᾷμε τὴν περηφά-
νεια σου. Ὅμως, στ' Ἀδωνία, μάθε πὼς
θὰ γλεντήσουμε στὸν Κολλυτὸ, στὸ σπῖτι
τοῦ ἐραστῆ τῆς Θεττάλης, ἐπειδὴ, βλέπεις,

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΛΥΤΡΑ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑΣ

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ

αυτή θα γιορτάσει της Ἀφροδίτης τὸν ἐρωμένο. Κάτω λοιπὸν γάρβης καὶ σὺ καὶ νὰ φέρης μαζί με τὰ παιχνίδια (*) καὶ τὸν Ἀδωνή σου, πὺλ κάθεσαι τώρα καὶ τότε φυλάς· θὰ γλεντήσουμε, μαδιές, ὅλες μαζί με τοὺς ἐραστές μας. Ἐχε γειά.

15

Ἡ Φιλουμένη στὸν Κρίτωνα

Γιατί νὰ χολοσκάς, γράφοντας τόσα καὶ τόσα; Πενήντη χρονὰ χρειάζονται, καὶ γράμματι καθόλου. Ἄν τὸ λοιπὸν μ' ἀγαπᾷς, δός' τα' ἂν ὅμως ταγκουνεύσαι, πάψε νὰ με σκοτίζης. Ἐχε γειά.

(*) Ὅπως δ' ἔχεις φέρονται, ζητίον καὶ κοράλλιον. Ἀγνοῶτο γὰρ τί παιχνίδια ἀκριβῶς πρόκειται. — Σ. τ. Μ.

16

Ἡ Λάμια στὸ Δημήτριο

Ἐσὺ μονάχα εἶσαι ἡ ἀφορμὴ πὺλ μιλῶ ἔτσι λεύτερα. Γιατί μ' ὅλο πὺλ εἶσαι ἕνας τέτοιος βασιλιάς, δίνεις ὡσιόσο τὴν ἄδεια σὲ μιὰν ἐταῖρα νὰ σοῦ γράφῃ, καὶ δὲν τὸ βροῖακεις προσβλητικὸ νὰ λαβαίνης γράμματα ἀπὸ μένα, μιὰ καὶ μ' ἔχεις ὁλότελα δικιά σου. Ὅταν σὲ βλέπω ὅξω, ἀφέντη Δημήτριο, κ' ἀκούω νὰ μιλᾷνε γιὰ σένα καὶ γιὰ τοὺς δορυφόρους, τὸ στρατό, τοὺς πρεσβευτές καὶ τίς κορώνες σου, τότε με πιάνει, μιὰ τὴν Ἀφροδίτη, φόβος καὶ τρομουλά, καὶ γυρίζω ταχυγμένη τὸ πρόσωπό μου, σάμπως μπροστὰ στὸν ἥλιο, γιὰ νὰ μὴν καοῦνε τὰ μάτια μου. Τότε μοῦ φαίνεται πὺλ εἶσαι ἀληθινὰ ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, ἔτσι καθὼς κοιτάξεις ἄγρια καὶ πολεμικά. Καὶ σὰ νὰ μὴν πιστεύω τὸν ἑαυτό μου, λέω μέσα μου: «Εἶσαι σὺ, Λάμια, πὺλ κλαγιάσεις μ' αὐτὸν τὸν ἄντρα; Εἶσαι σὺ, πὺλ τότε διασκεδάσεις νύχτες ὁλόκερες με τὸν αὐλό σου; Σὲ σένα ἔστειλε γράμμα του; Μὲ σένα συγκρίνει τὴ Γνάθαινα τὴν ἐταῖρα;» Καὶ σω-

παίνω σαστισμένη, καὶ παρακαλῶ νὰ σὲ δῶ πάλι κοντά μου. Σὰν ἔρχεσαι, πέφτω στὰ πόδια σου· κ' ὅταν μ' ἀγκαλιάζεις καὶ με φιλάς, τότε πάλι λέω μέσα μου τ' ἀντίθετα: «Αὐτὸς εἶναι ὁ πολιορκητής; Αὐτὸς εἶναι ὁ πολεμάρχος; Αὐτὸνε φοβάται ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Θράκη; Μὰ τὴν Ἀφροδίτη, σήμερα θὰ τότε νικήσω πάλι με τοὺς αὐλούς μου καὶ θὰ δῶ πὺλ θὰ τὰ καταφέρῃ μαζί μου»... Μείνε, σὲ παρακαλῶ, ἀκόμα τρεῖς μέρες, κ' ἔλα νὰ δειπνήσουμε μαζί. Κάθε χρόνο γιορτάζω τ' Ἀφροδίτεια, γιατί πασχίζω πάντα, τὰ πρωτοτερινὰ μου νὰ νικᾷνε τὰ ὑστερινὰ. Θὰ σὲ ὑποδεχθῶ με ὅλες τίς χάρες τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἀγάπης, κ' ὅσο εἶναι βολετὸ πὺλ ἐπιβλητικά, φτάνει νὰ μοῦ ἐξασφαλίσης τὰ μέσα. Δὲν ἔκανα τί-

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΛΥΤΡΑ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑΣ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ

ποτα ἀνάξιο τῆς καλοσύνης σου ἀπὸ τὴν ἱερὴ κελὴν νύχτα, μ' ὅλο πὺλ μουῖδωσες τὴν ἄδεια νὰ δρίζω τὸ κορμί μου καταπῶς θέλω. Φέρθηκα ὅπως ἔπρεπε, καὶ με κανένα ξένο δὲν ἔσμιξα. Δὲ θ' ἀκολουθήσω τὴν ἐταιρικὴ ταχυκή, κ' οὔτε θὰ πῶ, ἀφέντη, ψέματι σὰν τίς ἄλλες ἐταῖρες. Κ' ἔπειτα, λίγα παληκάρια, μιὰ τὴν Ἀρτεμῆ, γυρίσανε νὰ με δοῦνε ἀπὸ τότε καὶ νὰ μοῦ κάνουνε ἔρωτα, γιατί τὰ συγκρατεῖ ὁ φθόγος γιὰ τὰ ἔργα σου. Ἄ, βασιλιά μου, ὁ ἔρωτας πετᾷ με τὴν ἴδια γρηγοράδα καὶ σὰν ἔρχεται καὶ σὰ φεύγει. Ἡ ἐλπίδα τοῦ δίνει φτερά, κ' ὅταν τὴ χάνει, πέφτουνε τὰ φτερά του καὶ σβήνει ἀπελπισμένος. Γι' αὐτὸ εἶναι μεγάλο τῶν ἐταῖρων τὸ σόφισμα, ν' ἀργοποροῦνε τίς στιγμὲς τῆς ἡδονῆς, γιὰ νὰ συγκρατοῦνε με τὴν ἐλπίδα τοὺς ἐραστές. (Ὡστόσο, τὸ σόφισμα ἐτοῦτο τῆς ἀναβολῆς δὲν ταυριάζει καθόλου με σᾶς, γιατί ὑπάρχει ὁ κίνυνος τοῦ κόρου). Ἐξήμαστε λοιπὸν ἀναγκασμένες, πότε με τὴν πρόφασιν τῆς δουλιᾶς, πότε με τὴν ἀδιαθεσίαν, πότε με τὸ τραγοῖδι, πότε με τὴ μουσική, πότε με τὸ χορό, πότε με τὰ δείπνα καὶ πότε με τὸ σιγύρισμα τοῦ σπιτιοῦ, νὰ μακραίνουμε τὴ στιγμή τῆς ἀπόλαυσης, πὺλ ἔτσι κ' ἄλλιῶς χάνει τόσο γρήγορα τὴ γοητεία της. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ξινάβουμε ὁλοένα τίς εὐκολόπιστες καρδιές τους, πὺλ τρέμουνε μὴ λάχῃ καὶ παρουσιαστῇ κανένα καινούργιο ἐμπόδιο στὴν εὐτυχίαν τους. Ἄν εἶχα, βασιλιά μου, νὰ κάνω μ' ἄλλους ἐραστές, θὰ μπορούσα ἴσως νὰ καταφεύγω σὲ τέτοιες μηχανές καὶ τεχνίτια· ὅμως, γιὰ σένα, πὺλ εὐνοιά σου μοῦ δίνει τόση τιμὴ, καὶ πὺλ τὸ διαλαλεῖς φανερά πὺλ ἐγὼ εἶμαι ἡ πρώτη ἀνάμεσα σ' ὅλες τίς ἄλλες ἐταῖρες, δὲ θὰ μπορούσα, μιὰ τίς φίλες Μοῦσες, οὔτε νὰ σκεφθῶ παρόμοια πράγματα. Δὲν εἶμαι δὲ ἀπὸ πέτρα. Κ' ἂν θυσιάσω τὰ πάντα γιὰ χάρε σου, ἀκόμα καὶ τὴν ψυχὴ μου τὴν

ἴδια, καὶ πάλι θὰ νομίζω πὺλ ἦτανε υποτένια ἡ θυσία μου. Ἐχω τὴν πεποίθησιν πὺλ ἡ προετοιμασία θὰ γίνῃ περιβόητη, ὅχι μονάχα στὸ σπῆν τοῦ Θηριπιδῆ, ὅπου θὰ δώσω τὸ συμπόσιο τῶν Ἀφροδισίων, μιὰ καὶ σ' ὅλη τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων, καί, μιὰ τὴν Ἀρτεμῆ, στὴν Ἑλλάδα ἀπ' ἄκρην σ' ἄκρην. Οἱ Λακεδαιμόνιοι μάλιστα οἱ λαομίσητοι, οἱ ἀλεποῦδες τῆς Ἐφέσου, θέλοντας τύχα νὰ δείξουνε πὺλ εἶναι ἄντρες, δὲ θὰ πάψουνε στὰ βουνὰ τοῦ Ταύγετου καὶ στίς ἐρημιές τους ἀκόμα νὰ κακολογοῦνε τὰ πολυδάπανα τὰ δείπνα μας καὶ νὰ σὲ καταλυκοινογίζουνε (¹) γιὰ τὰ πύ-

(¹) Τὸ ῥῆμα καταλυκοινογίζω σημαίνει: κα-

θη σου τ' ἀνθρώπινα. Μ' ἄσε τους νὰ κουρεύονται, ἀφέντη! Ἐσὺ θύμου καλὰ τὴν ἡμέρα τοῦ δείπνου, καὶ τὴν ὥρα ποὺ θὰ προτιμήσης νάρθη. Κεῖνη ποὺ θὰ θελήσης ἐσὺ, θάναί καὶ γιὰ μένα ἢ καλύτερη. Ἐχε γειά.

17

Ἡ Δεόντιον στὴ Λάμια

Δὲν ὑπάρχει τίποτα πὺδ δυσάρεστο ἀπὸ ἓνα γέρο, ποὺ θέλει νὰ κάνῃ τὸ παληκαράκι. Ἀ, νᾶξερές πῶς μοῦ φέρονται ὁ Ἐπίκουρος! Ὅλα τὰ κοροϊδεύει καὶ ὅλα τὰ υποψιάζεται τὰ γράμματα ποὺ μοῦ στέλνει, εἶναι ἀκατανόητα, καὶ σιὸ τέλος μὲ διώχνει καὶ ὅλας ἀπ' τὸν κῆπο του. Μὰ τὴν Ἀφροδίτῃ σου λέω, καὶ ὁ Ἀδωνίς ὁ ἴδιος νάτανε καὶ νὰ ζύγωνε σὰν αὐτόνε τὰ ὀγδόνα χρόνια του, καὶ πάλι δὲ θὰ μπορούσα νὰ τὸν ὑποφέρω, ψευδασμένο καὶ ἄρρωστιάρι καὶ μὲ κᾶτι τέτοιες τυφές γιὰ μαλλὶ σιὸ κεφάλι του. Ὡς πότε πιά νὰ τὸν ὑποφέρῃ κανένας αὐτόν τὸ φιλόσοφο; Ἀς κρατήσῃ γιὰ λόγου του τίς θεωρίες του γιὰ τὴ φύση καὶ τοὺς ἀνάποδους κανόνες του, καὶ μένα ἄς μάφῃσῃ λεύτερη καὶ ἀφέντρα τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀσκότιστῃ καὶ ἀνύβριστῃ. Ἐχω, μὰ τὴν ἀλήθεια, γιὰ ἐραστὴ ἕναν πολιορκητὴ, ποὺ ὁμοιο τοῦ δὲν ἔχεις οὔτε σύ, Λάμια, ποὺ ζῆς μὲ τὸ Δημήτριο. Μπορεῖ λοιπὸν κανένας νάχη σωστὲς τίς φρένες του κοντὰ σ' ἓνα τέτοιον ἄντρα; Ἀσε ποὺ θέλει νὰ παραστήσῃ τὸ Σωκράτη καὶ σαλιαρίζει καὶ εἰρωνεύεται. Τὸν Πυδοκλῆ, ποὺ ἔχει κοντὰ του, τὸν περνᾷ γιὰ Ἀλκιβιάδῃ, καὶ μένα φαντάζεται πῶς μπορεῖ νὰ μὲ κάνῃ Ἐανθίππῃ. Θὰ προτιμοῦσα, σὲ βεβαιώνω, νὰ ἐξοριστῶ καὶ σιὴ μακρινότερη γωνιά τῆς γῆς, παρὰ νὰ ἐξακολουθῶ νὰ δέχουμαι τ' ἀδιάνοκα γράμματά του. Μὰ τὸ πὺδ τρομερὸ καὶ ἀβάσταχτο ἀπ' ὅλα ποὺ τόλμησε νὰ μοῦ σκαρώσῃ, εἶναι τοῦτο, καὶ ἴσα ἴσα γι' αὐτὸ σοῦ γράφω τώρα, θέλοντας νὰ μοῦ πῆς τὴ γνώμη σου, τί πρέπει τάχα νὰ κάνω. Ξέρεις δὲ τ' ὁμορφόπαιδο τὸν Τίμαρχο, ἀπὸ τὴν Κηφισιά. Δὲν ἀρνιέμαι πῶς εἶναι καιρὸς ποὺ τᾶφτιαξα μαζί του

—ἀπὸ σένα. Λάμια, δὲ μπορῶ νὰ κρύψω τὴν ἀλήθειαν—μπορῶ μάλιστα νὰ πῶ πῶς αὐτὸς σχεδὸν μ' ἔμαθε τὴν πρώτη Ἀφροδίτη. Καθόμαστε σιὴν ἴδια γειτονιά καὶ αὐτὸς μὲ ξεπαρθένεψε. Ἀπὸ κείνο τὸν καιρὸ δὲν παύει νὰ μοῦ στέλνῃ ὅλου τοῦ κόσμου τ' ἀγαθὰ: φορέματα, τζοβαερικά, σκλάβους καὶ σκλάβες ἀπὸ τίς Ἰνδίες γιὰ τᾶλλα δὲ σοῦ κάνω λόγο. Τσακίζεται κάθε φορὰ νὰ μοῦ στείλῃ ὅλα τὰ προφαντά, μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ μὴν τὰ γευτῇ ἄλλος πρὶν ἀπὸ μένα. Ἐναν τέτοιο λοιπὸν ἐραστὴ μοῦ λέει ὁ Ἐπίκουρος νὰ διώξω καὶ νὰ μὴν τὸν ἀφήνω νὰ μὲ ζυγώνει. Καὶ ξέρεις μὲ τί βρισιὲς σοῦ τόνε στολίζει; Τέτοιες βρισιὲς δὲν τίς ξεστομίζει ὅχι Ἀττικὸς, ὅχι φιλόσοφος, μὰ οὔτε Καππαδόκης ποὺ ἔρχεται γιὰ πρώτη φορὰ σιὴν Ἑλλάδα. Μὰ ἐγὼ, καὶ ἂν ὀλάκερη τῶν Ἀθηναίων ἢ πολιτεία γέμιζε Ἐπίκουρους, σ' ὀρκίζουμαι σιὴν Ἀρτεμῖν. πῶς δὲ θὰ τὴν παράλλαζα οὔτε μὲ τῶνα χέρι τοῦ Τίμαρχου—τί λέω; οὔτε μὲ τὸ δαχτυλάκι του! Ἐσὺ τί λές, Λάμια; Ἀληθινὰ δὲν εἶναι ὅλα ἐτοῦτα; Λίαια δὲ μιλῶ; Ὡ μὴ, σὲ ἔξορκίζω σιὴν Ἀφροδίτῃ, μὴ μοῦ προβάλῃς τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια: «Μὰ εἶναι φιλόσοφος, μὰ εἶναι δοξασμένος, μὰ περιστοιχίζεται ἀπὸ τόσους φίλους». Ἀς πάρῃ καὶ τοὺς δικούς μου καὶ ἄς δασκαλεῦν ἄλλους, ἐμένα δὲ μὲ φλογίζει διόλου ἢ δόξα μονάχα τὸν Τίμαρχο ποὺ λαχταρῶ, δόσε μου, Δήμητρα, δέσποινά μου! Τὸ καημένο τὸ παληκαράκι! Γιὰ χάρῃ δικιά μου ὅλα τὰ παράτησε: Τὸ λυκεῖο, τὰ νιάτα του, τοὺς συνομήλικους καὶ τὴν παρέα του, καὶ δέχτηκε νὰ ζῇ μ' αὐτόν τὸ βρωμόγερο, νὰ τονὲ κολακεύῃ καὶ νὰ παينᾷ τίς κούφες θεωρίες του. Κι' αὐτὸς ὁ Ἀτρεὺς τοῦ λέει: «τσακίσου ἀπ' τὸ χωράφι μου καὶ μὴ ζυγώνῃς τὴ Δεόντιον». Σάμπως νὰ μὴν ἔχη περισσότερα δικαιώματα πάνω σιὴν ἀγάπη μου καὶ νὰ μὴ μπορούσε νὰ τοῦ πῇ: «τσακίσου σὺ καλύτερα, γιατί αὐτὴ εἶναι δικιά μου ἐρωμένη!» Ὡστόσο, σὰν παιδί ποὺ εἶναι, ἀνέχεται τὸ γέρο τὸν ἀντεραστή του, ἐνῶ αὐτὸς δὲ θέλει νὰ τόνε δῇ στὰ μάτια του καὶ ἄς εἶμαι δικαιωτικά δικιά του. Γιὰ τὸνομα τῶν θεῶν, σὲ ἱκετεύω, πές μου, Λάμια, τί πρέπει νὰ κάνω; Μὰ τὰ μυστήρια, μὰ τὸ λυτρωμό μου

ἀπὸ τὰ βάσανα ποὺ περνῶ, σοῦ λέω, μόλις βάλω σιὸ νοῦ μου πῶς θὰ χωριστῶ ἀπὸ τὸν Τίμαρχο, παγώνω ὀλάκερη, ἴδρωτας μὲ περιλούζει, καὶ ἡ καρδιά μου σπαράζει. Δέξου με, σὲ παρακαλῶ, γιὰ λίγες μέρες κοντὰ σου, καὶ θὰ τὸν κάνω ἐγὼ νὰ νιώσῃ, τὸν παλιόγερο, πόση πρέπει νάναί ἡ εὐτυχία του ποὺ μένω σιὸ σπῆτι του. Εἶμαι βέβαιη πῶς δὲ θὰ βιασάξῃ πολὺν καιρὸ τὸ χωρισμό, καὶ πῶς θὰ μοῦ στείλῃ ἀμέσως πρεσβευτὲς, τὸ Μητροδόωρο, τὸν Ἑρμαρχο καὶ τὸν Πολύαινο, Δὲ φαντάζεσαι, Λάμια, πόσες φορὲς ποὺ βρεθήκαμε μόνοι, δὲν τοῦπα: «Τί κάνεις αὐτοῦ, Ἐπίκουρε; Δὲν ξέρεις μὲ ποιὸ τρόπο ὁ Τιμοκράτης, τοῦ Μητροδόωρου ὁ ἀδερφός, σὲ ρεζιλεύει γι' αὐτὰ σου καὶ γι' αὐτὰ σου σιὲς δημόσιες συνάθροισεις, σιὰ θέατρα καὶ στοὺς ἄλλους σοφιστὲς;» Μὰ τί θὲς νὰ κάνω μ' αὐτόν τὸν ἄνθρωπο; Εἶναι ἀδιάντροπος σὰν ἀγαπᾷ. Μὰ γι' αὐτὸ καὶ γὼ θὰ τοῦ μοιάσω καὶ θὰ γίνω ἀδιάντροπη καὶ δὲ θάφῃσω ἀπὸ τὸ πλάϊ μου τὸν Τίμαρχό μου. Ἐχε γειά.

18

Ὁ Μέναντρος στὴ Γλυκέρα

Σ' ὀρκίζουμαι σιὲς Ἑλευσίνιες θεὲς καὶ σιὰ ἱερὰ τους τὰ μυστήρια, Γλυκέρα ἀγαπημένη μου, ποὺ καὶ μπροστὰ τους τόσες φορὲς σοῦ ὀρκίστηκα, σὰν εἴμαστε οἱ δύο μας μόνοι, πῶς δὲ σοῦ γράφω οὔτε σοῦ λέω ὅλα ἐτοῦτα, τάχα γιὰ νὰ παινευτῶ ἢ ἐπειδὴ θέλω νὰ χωρίσουμε. Γιατί χωρὶς ἐσέ, τί πρᾶμα τάχα μπορεῖ νάναί γλυκὸ γιὰ μένα; Καὶ τί ἔχω ἀκριβώτερο ἀπὸ τὴν φιλία σου; Οἱ τρόποι καὶ οἱ συνήθειες σου κάνουνε ἀκόμα καὶ τὰ στερνά μου γεμιστὰ νὰ φαντάζουνε σὰ μιὰν αἰώνια νιότη. Ἀς περάσουμε λοιπὸν ἀντάμα τὰ νιάτα μας καὶ ἄς γεράσουμε μαζί, καὶ, μὰ τοὺς θεούς, ἔτσι ἐνωμένοι ἄς πεθάνουμε, γιατί πεθαίνοντας ἀντάμα, κανένας ἀπὸ τοὺς δύο μας δὲ θὰ κατέβῃ σιὸν Ἀδῃ, Γλυκέρα, μὲ τὸ σαρὰκι τῆς ζήλειας σιὴν καρδιά του, ἐπειδὴ τάχα ὁ ἄλλος, ποὺ ἔμεινε σιὴ ζωή, ἴσως κοιτάξῃ νὰ χαρῇ μονάχος του τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ. Ὡστόσο, ἐγὼ ποτέ μου δὲ θὰ ἐπιχειροῦσα κᾶτι τέτοιο, ἂν ἔφρευες πρώτη. Γιατί τότε ποιά ἄλλη εὐτυχία θάμενε γιὰ μένα σ' αὐτόν τὸν κόσμο; Μάθε

λοιπὸν τὴν ἀφορμὴν ποὺ, ἐνῶ βρίσκουμαι ἄρρωστος σιὸν Παιραιᾶ (ξέρεις δὲ τίς συνηθισμένες ἀδιαθεσίες μου, ποὺ οἱ ὀχτροὶ μου θένε νὰ τίς ὀνομάζουνε τρυφηλότητες καὶ ξιπασιές), σοῦ γράφω, μὰ καὶ βρίσκεσαι σιὴν Ἀθήναι γιὰ τὴν γιορτὴ τῶν Ἀλώων. Ἐλαβα γράμματα ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖο, τὸ βασιλιὰ τῆς Αἰγύπτου, ποὺ μὲ παραικνεῖ μὲ χίλια δυὸ παρακάλια νὰ πάω κοντὰ του, καὶ ποὺ μοῦ τάζει, σὰ βασιλιάς ποὺ εἶναι, ὅλα τοῦ κόσμου τ' ἀγαθὰ, κατὰ πῶς λέει ὁ λόγος. Τὰ ἴδια τάζει καὶ σιὸ Φιλήμονα, γιατί ἔλαβε μαθὲς καὶ κείνος γράμματά του, ποὺ μοῦ τᾶστελε μάλιστα νὰ τὰ διαβάσω. Μὰ δὲν εἶναι γραμμένα σιὸν ἴδιο τόνο, γιατί, μὰ καὶ δὲν εἶναι γιὰ τὸ Μέναντρο, ἔχουνε ὕφος λιγώτερο λαμπρό. Κι' αὐτὸς, ποὺ λές, ἄς σκεφτῇ καὶ ἄς ἀποφασίσῃ μόνος του. Ὅμως ἐγὼ δὲν περιμένω κανενὸς τὴ γνώμη μονάχα σένα, Γλυκέρα, γιατί ἐσὺ εἶσαι γιὰ μένα καὶ γνώμη καὶ βουλή τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ Ἡλιαία. Σ' ὀρκίζουμαι σιὴν Ἀθηνᾶ, πῶς ὅλα ἐτοῦτα ἦσουν γιὰ μένα πάντα καὶ θάσῃ καὶ τώρα. Σοῦ στέλνω τὰ ἴδια τὰ γράμματα τοῦ βασιλιᾶ, γιὰ νὰ μὴ σὲ βάλω σὲ διπλὴ σκοτοῦρα, ἀναγκάζοντάς σε νὰ τὰ ξαναδιαβάσῃς καὶ σιὸ δικό μου γράμμα. Μαζί μ' αὐτὰ σοῦ στέλνω καὶ τὴν ἀπόφαση ποὺ λέω νὰ τοῦ γνωρίσω σιὴν ἀπάντησή μου. Μάρτυρές μου καὶ οἱ δώδεκα θεοί, οὔτε τὸ σκέφτηκα κᾶν νὰ ταξειδέψω καὶ νὰ πάω σ' ἓνα τόσο μακρινὸ καὶ ἀπόμονο βασίλειο σὰν τὴν Αἴγυπτο. Μὰ καὶ ἂν ἀκόμα ἡ Αἴγυπτος βρισκότανε κοντὰ σιὴν Αἴγινα, καὶ πάλι δὲ θὰ περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ μου νὰ παρατήσω τὸ βασίλειο τῆς ἀκριβῆς μου τῆς φιλίας σου, γιὰ νὰ ζῶ μονάχος ἀνάμεσα σιὸν ὄχλο τῶν Αἰγυπτίων, χωρὶς νὰ βλέπω τῆς Γλυκέρας μου τὴν πολυάνθρωπη ἐρημιά. Σιὴν ἀγκαλιά σου νιώθω μεγαλύτερη ἡδονὴ καὶ ἀσφάλεια παρὰ σιὲς αὐλὲς ὅλων τῶν σατραπῶν καὶ τῶν βασιλιάδων. Ἐκεῖ, ποὺ λές, ἡ ἔλλειψη τῆς ἐλευθερίας γεννᾷ κιντύνους, οἱ κολακεῖες πάλι γεννᾶνε τὴν περιφρόνηση, καὶ τὰ εὐτυχισμένα περιστατικά περνᾶνε γρήγορα. Οὔτε μὲ τοὺς κρατῆρες, οὔτε μὲ τίς κοῦπες, οὔτε μὲ τὰ χρυσὰ σκεῦη καὶ τ' ἄλλα ζηλεμένα ἀγαθὰ ποὺ βρίσκονται μὲς σιὲς αὐλές, δὲν ἀλλάζω

τις σπονδὲς κάθε χρονιάς, τις παρουσιάσεις τῶν Ἀθηνῶν, τὰ γυμνάσια τοῦ Δουκείου καὶ τὴν Ἀκαδημία τὴν ἱερή. Μὰ τὸ Διόνυσος καὶ τοὺς βασιλικοὺς κισσοὺς του, προτιμῶ χίλιες φορές νὰ μοῦ φορέσουνε τὰ ἱερὰ στεφάνια του παρὰ τὰ διαδήματα τοῦ Πτολεμαίου, φτάνει νὰ κάθεται ἡ Γλυκέρα στὸ θέατρο καὶ νὰ μὲ βλέπη. Ποῦ εὐχὰ θὰ δῶ στὴν Αἴγυπτο λαϊκὴ συνέλευση νὰ κἀνὴ ψηφοφορία; Ποῦ θὰ δῶ λαὸ δημοκρατικὸ νὰ χαίρεται ἔτσι τὴν ἐλευθερία του; Ποῦ θεσμοθέτες κισσοστεφανωμένους στίς ἱερὲς κομπές; Ποῦ θὰ δῶ βουλή, ποῦ ἐκλογές, ποῦ Χύτρους (1), ποῦ Κεραιμικό, ἀγορά, δικαστήρια, ποῦ τὴν καλὴ Ἀκρόπολη, καὶ τίς σεμνὲς θεές, καὶ τὰ μυστήρια; Πρέπει εὐχὰ ν' ἀφήσω τὴ Σαλαμίνα τὴ γειτόνισσα καὶ τὰ στενὰ καὶ τὴν Ψευδαίεια καὶ τὸ Μαραθῶνα καὶ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, περικλεισμένη στὴν Ἀθήνα, καὶ τὴν Ἰωνία, καὶ ὅλα τὰ κυκλαδίτικα νησιά, καὶ μαζί μ' ὅλ' αὐτὰ ν' ἀφήσω καὶ τὴ Γλυκέρα μου, γιὰ νὰ πάω στὴν Αἴγυπτο νὰ μιξέψω χρυσάφι καὶ ἀσήμι καὶ θησαυροὺς; Καὶ μὲ ποιὸν θὰ τὰ χαρῶ τὰγαθὰ μου, σὰ θὰ μὲ χωρίζῃ ὁλόκληρη θάλασσα ἀπὸ τὴ Γλυκέρα; Φτώχεια δὲ θάβει ὅλα τὰ πλούτη μου χωρὶς αὐτὴν; Κι' ἂν μάθω πὼς ἔδωκε σ' ἄλλον τὸν ἔρωτά της τὸν εὐγενικό, σιᾶχτι δὲ θὰ γίνουνε οἱ θησαυροὶ μου ὅλοι; Κι' ἂν πάλι πεθάνω, δὲ θὰ πάρω μαζί μου τίς πίκρες μου, γιὰ ν' ἀπομείνουνε τὰ χρήματά μου στοὺς δυνατοὺς καὶ στοὺς ἀδίκους; Τίς πονεῖται εἶναι τάχα νὰ ζῇ κανένας μαζί μὲ τὸν Πτολεμαῖο, μαζί μὲ σατράπεις καὶ ἄλλα τέτοια ἄδεια ἀσκιά, ποὺ οὔτε ἡ φίλα τους εἶναι σίγουρη, οὔτε καὶ ἡ ἔχθρα τους ἀκίνδυνη; Ἄν καμμιά φορὰ ἡ Γλυκέρα μοῦ θυμώσῃ, τὴν ἀρπάζω καὶ τὴ φιλῶ ἂν ὁ θυμὸς της δὲν ξεθυμάνῃ, τῆς δίνω διπλὰ καὶ τριπλὰ φιλιὰ ἂν ἡ καρδιά της δὲ μαλαζέται, τότε κλαίω. Μὰ ἐπειδὴ δὲ βαστᾷ νὰ μὲ βλέπη λυπημένο, μὲ παρακαλεῖ στὸ τέλος μονάχη της νὰ πάω. Καὶ δὲν ἔχει οὔτε στρατιῶτες, οὔτε δορυφόρους, οὔτε φρουρούς· ἐγὼ εἶμαι γιὰ κείνην ὅλα ἐτοῦ-

τα. Εἶναι λοιπὸν τόσο μεγάλο καὶ σπουδαῖο πρᾶγμα νὰ δῇ κανένας τὸν περίφημο Νεῖλο; Καὶ δὲν εἶναι ἄλλο τόσο μεγάλο νὰ δῇ κανένας τὸν Εὐφράτη ἢ καὶ τὸν Ἰστρο; Μεγάλα μὲθες ποτάμια δὲν εἶναι καὶ ὁ Θερμώδοντας καὶ ὁ Ἰγγρος καὶ ὁ Ἀλῆς (καὶ ὁ Ρήνος); Κι' ἂν μέλλω ἀκόμα νὰ δῶ ὅλα τὰ ποτάμια τοῦ κόσμου, χωρὶς ν' ἀντικρίξω τὴ Γλυκέρα, κάλλιο νὰ βουλιξῇ ἡ ζωὴ μου μὲς στὸ ρέμα τους. Ὁ Νεῖλος εἶναι ἐξαίσιος, δὲ λέω, μὰ εἶναι γιομάτος ἄγρια ἡερμά, καὶ δὲ μπορεῖ κανένας νὰ ζυγώσῃ τοὺς νεροστρόβιλους του, γιὰτὶ παραμονεύουνε χίλια κακὰ. Ἄμποτε, βασιλιά μου Πτολεμαῖε, νὰ μὲ σκεπάσῃ χῶμα πατρικὸ μέσα στὸν τάφο μου. Μὰ εἶναι ἐμένα ἡ εὐτυχία μου: νὰ στεφανώνομαι πάντα μὲ ἀττικὸ κισσὸ, νὰ ὑμνῶ κάθε χρόνον τὸ Διόνυσος στὸ βωμὸ του, νὰ λαβαίνω μέρος στίς τελετὲς τῶν μυστηρίων, ν' ἀνεβίξω κάθε χρονιά καὶ ἀπὸ ἓνα καινούργιο ἔργο στὸ θέατρο, καὶ ἀνάμεσα, σὲ γέλια, σὲ χαρὲς, σὲ φόβους καὶ ἀγωνίες, νὰ παίρνω τῆς νίκης τὸ ἔπαθλο. Ὁ Φιλήμονας ἔς πάῃ στὴν Αἴγυπτο ἔς χαρῇ αὐτοῦ τὴν εὐτυχία ποὺ προσορίζουνε γιὰ μένα. Ὁ Φιλήμονας δὲν ἔχει καμμιά Γλυκέρα, οὔτε εἶναι ἴσως ἄξιος γιὰ μιὰ τέτοια εὐδαιμονία. Ὅμως ἐσύ, μικρὴ μου Γλυκέρα, κοίτα σὲ παρακαλῶ, μόλις τελειώσουνε τ' Ἀλῶα, νὰ καβαλήσῃς τὸ ζῶ καὶ νὰ ῥθῃς πετώντας κοντά μου. Ποιὲ μου δὲ γνώρισα τόσο μακρόσυρτη καὶ τόσο ἀκαιρη γιορτὴ σὰν τ' Ἀλῶα. Συχώρε με, δέσπονα Δήμητρά μου, γιὰ τὸ θάρρος μου.

19

Ἡ Γλυκέρα στὸ Μέναντρο

Τὰ βασιλικὰ γράμματα ποὺ μοῦστειλες, τὰ διάβασα ἀμέσως. Σ' ὀρκίζομαι στὴν Καλλιγένεια, ποὺ βρίσκουμαι τώρα στὸ ναὸ της, πὼς τόσο ἦτανε ἡ χαρὰ ποὺ μὲ κυρίεψε, Μέναντρε, ὥστε δὲ μποροῦσα νὰ τὴν κρύψω ἀπὸ τὴ συντροφιά μου. Ἦτανε μαζί μου ἡ μητέρα μου, ἡ ἄλλη μου ἀδερφή, ἡ Εὐφώριον, καὶ ἡ φιλενάδα μου ποὺ ξέρεις. Πολλὲς δὲ φορές δείπνησε σπῆτι σου, κάποτε μάλιστα παίρνεσες καὶ τὸ γνήσιο ἀττικισμὸ της, μὰ σάμπως νὰ φροδόσουνε νὰ τὴν παινέσῃς φανερὰ μπροστά μου! Γι' αὐτὸ μ' ἔκανες νὰ χαμογε-

λάσω καὶ νὰ σὲ φιλήσω φλογερά. Τὸ θυμάσαι, Μέναντρε; Σὰν εἶδανε, λοιπὸν, μιὰ τέτοια ἀσυνήθιστη χαρὰ στὸ πρόσωπο καὶ στὰ μάτια μου, «αἶ, μικρὴ μας Γλυκέρα», μοῦ εἶπανε, «τί μεγάλο καλὸ σὲ βρῆκε, ὥστε ν' ἀλλάξῃ μονομιᾶς καὶ ἡ ὕψη καὶ τὸ κέφι σου καὶ ὅλο σου τὸ εἶναι; Ἢ χαρὰ ἀναφτερώνει τὸ κορμί σου, καὶ εἶναι τόση ἡ εὐχαρίστησή σου καὶ τὸ κέφι σου, ποὺ ἀστράφεις ὅλη». «Ὁ Πτολεμαῖος, τῆς Αἰγύπτου ὁ βασιλιάς», ἀποκρίθηκα, «καλεῖ κοντά του τὸ Μέναντρό μου, τάζοντάς του τὸ μισὸ του σχεδὸν βασίλειο!» Καὶ λέγοντας τοῦτα, δυνάμωσα τὴ φωνή μου, γιὰ νὰ μ' ἀκούσουνε ὅλες ὅσες ἦταν ἐκεῖ, καὶ σήκωσα ψηλὰ τὰ χέρια μου, δείχνοντας τὸ γράμμα μὲ τὴ βασιλικὰ τὴ βούλλα. «Χαίρεσαι λοιπὸν ποὺ θὰ σ' ἀφήσῃ;» μοῦ φωνάξανε. Μ' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀλήθεια, Μέναντρε. Μὲ κανένα τρόπο, σὲ ὀρκίζομαι στίς θεές, μὰ καὶ ἂν ἀκόμα μοῦ τῆλεγε μαντεῖο, καταπῶς λένε, δὲ θὰ μποροῦσα νὰ πιστέψω πὼς ὁ Μέναντρος θέλησε ποτὲ ἢ μπόρεσε, ἀφήνοντας ἐμένα, τὴ Γλυκέρα μου, στὴν Ἀθήνα, νὰ πάῃ μονάχος νὰ βασιλέψῃ στὴν Αἴγυπτο μ' ὅλα τοῦ κόσμου τ' ἀγαθὰ. Κ' ἔπειτα, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰ γράμματα ποὺ διάβασα, ὁ βασιλιάς ξέρεי τὰ αἰσθήματά μου γιὰ σένα, θαρρῶ μάλιστα πὼς κάνει καὶ ὑπαινιγμοὺς γι' αὐτό, θέλοντας νὰ σὲ πειράξῃ μὲ χωρατάδες αἰγυπτιώτικους. Εἶμαι τρελλὴ ἀπὸ τὴ χαρὰ μου, ποὺ οἱ ἔρωτές μας ταξειδέψανε ὡς τὴν Αἴγυπτο, ἴσαμε τὸν ἴδιο τὸ βασιλιά, ὥστε νὰ βεβαιωθῇ, ἀπὸ τὰ ὅσα ἀκουσε, πὼς εἶναι μάταιη ἡ προσπάθεια του νὰ μετατοπίσῃ τὴν Ἀθήνα κοντά του. Γιατὶ τί θάβῃ ἡ Ἀθήνα χωρὶς τὸ Μέναντρο; Καὶ τί ὁ Μέναντρος χωρὶς τὴ Γλυκέρα; Χωρὶς αὐτὴν ποὺ τοῦ βολεύει τὰ προσώπεϊα, ποὺ δοκιμάζει τὰ φορέματα, καὶ ποὺ κάθεται στὰ παρασκήνια, σφιγγοντας τὰ δάχτυλά της, καὶ καρδιοχτυπώντας, ὥσπου νὰ χειροκροτήσῃ τὸ κοινὸ; Ἄ, τότε, μὰ τὴν Ἀρτεμη, παίρνω κουράγιο, καὶ ἀγκαλιάζοντάς σε, σφιγγῶ πάνω στὸ στήθος μου τὸ κεφάλι σου. Ἡ ἀφοριμὴ λοιπὸν τῆς χαρᾶς μου, καθὼς ἐξήγησα στίς φίλες μου, εἶναι τούτη, Μέναντρε: πὼς ὅχι μονάχη ἡ Γλυκέρα, μὰ καὶ βασιλιάδες ἀπὸ θάλασσες μακρινὲς σ' ἀγαπᾶνε, καὶ πὼς τῆς ἀρετῆς σου

ἡ φήμη πέρασε γιὰλοὺς καὶ πελάγη. Κ' ἡ Αἴγυπτος, καὶ ὁ Νεῖλος, καὶ τοῦ Πρωτέα τ' ἀκρωτήρια, καὶ οἱ βάρδιες τοῦ Φάρου, καὶ ὅλα, μὰ ὅλα εἶναι τώρα ἀνάστατα, θέλοντας νὰ δοῦνε τὸ Μέναντρο καὶ ν' ἀκούσουνε τοὺς φιλάργυρους, τοὺς ἐρωτεμένους, τοὺς προληπτικούς, τοὺς ἀπιστους, τοὺς γιούς, (τίς γοῆς), τοὺς ὑπηρέτες, καὶ ὅλα τὰ πρόσωπα, ποὺ ἀνέβασες πάνω στὴ σκηνή. Κι' ὅλους αὐτοὺς, ποὺ λές, μπορεῖ νὰ τοὺς ἀκούσουνε, ὅμως τὸ Μέναντρο μονάχα στὴν Ἀθήνα, στὸ πλάι τῆς Γλυκέρας, θὰ τότε δοῦνε. Ἔτσι θὰ γίνουνε τῆς εὐτυχίας μου μάρτυρες, βλέποντας τὸν κοσμοξαικουμένο Μέναντρο μέρα καὶ νύχτα σὶδ πλευρὸ μου. Ἄν ὅμως ξυπνᾶνε τὴν ἐπιθυμία σου τ' ἀγαθὰ ποὺ σὲ προσμένουνε, ἢ τῆς περιβόητης Αἰγύπτου οἱ πυραμίδες καὶ τὰ ἡχερὰ τ' ἀγάλματα καὶ ὁ ἱστορημένος Λαβύρινθος καὶ ὅσα ὁ καιρὸς ἢ ἡ τέχνη ἔκανε ἀξιοπρόσεχτα καὶ κάτω, τότε σ' ὀρκίζω στὴν ἀγάπη μας, καλέ μου Μέναντρε, μὴ μὲ μεταχειριστῇς γιὰ πρόφαση. Αὐτὸ θὰ μ' ἔκανε μισητὴ στοὺς Ἀθηναίους, ποὺ μετροῦνε ἀπὸ τώρα πόσους μέδιμνους στάρι θὰ τοὺς στείλῃ ὁ βασιλιάς γιὰ δικό σου χατήρι. Φύγε μὲ τῶν θεῶν τὴ χάρη, καὶ ἄμποτες τύχη καλὴ, ἀγέρια πρίμα, καὶ ὁ Δίας ὁ καλοτάξειδος νὰ σὲ συντροφέηθουνε. Ἐγὼ μὲ φορὰ δὲ θὰ σ' ἀφήσω. Μὴ θαρρῇς πὼς ἔτσι μονάχα τὸ λέω, γιὰτὶ καὶ ἂν ἤθελα, δὲ θὰ μποροῦσα νὰ κάνω διαφορετικά. Θὰ παρατήσω καὶ τὴ μητέρα καὶ τίς ἀδερφάδες μου καὶ θάρθω μαζί σου, τοῦ ταξειδιοῦ σου συντρόφισσα. Εἶμαι σίγουρη πὼς θὰ τὴ συνηθίσω μιὰ χαρὰ τὴ θάλασσα. Κι' ἂν τῶν κομπῶν τὸ τράνταγμα σοῦ φέρῃ ζαλάδα, ἐγὼ θὰ σοῦ παρασταθῶ στοργικά, γιὰ νὰ σοῦ γειάνω τὴν πελαγίσια ἀρρώστια σου, καὶ δίχως νῆμα, σὰν ἄλλη Ἀριάδνη, θὰ ὀδηγήσω στὴν Αἴγυπτο ὅχι τὸ Διόνυσος, μὰ τοῦ Διόνυσου τὸ λειτουργὸ καὶ τὸν προφήτη. Κι' οὔτε φοβοῦμαι πὼς θὰ βρεθῶ παρατημένη στὴ Νάξο, στίς θαλασσινὲς ἐρημιές, νὰ κλαίω γιὰ τίς ἀπιστίες σου καὶ νὰ θρηνολογῶ. Πέρασε πιά ὁ καιρὸς τῶν Θησέων, καὶ πᾶνε πιά τῶν παπούληδων μας οἱ ἀπιστίες καὶ τὰ ἐγκλήματα! Γιὰ μᾶς παντοῦ ὑπάρχει ἀσφάλεια, καὶ στὸ ἄστυ καὶ στὸν Πειραιᾶ καὶ στὴν Αἴγυπτο· καμμιά τῆς γῆς

(1) Χύτρους λέγανε οἱ ἀρχαῖοι τὴν τρίτη μέρα τῶν Ἀνθεστηρίων, ποὺ ὁ λαὸς πρόσφερνε χύτρες μὲ βρασμένα ὕσπρια, ταμένες στὸ Διόνυσος καὶ στὸν Ἑρμῇ.

γωνιά δὲ μπορεῖ νὰ μὴ δεχτῇ πλέριο τὸν ἔρωτά μας. Κι' ἂν ἀκόμα κατοικήσουμε μιὰ ξερὴ πέτρα, εἶμαι βέβαιη πὼς θὰ τὴ μεταβιβάσουμε ἀμέσως σὲ ἀφροδίσιο παράδεισο. Ξέρω πὼς οὔτε τὰ χρήματα, οὔτε οἱ περιουσίες, οὔτε ὁ πλοῦτος μποροῦνε νὰ σὲ θαμπώσουν· σὲ μένει καὶ σιὰ δράματά σου βρίσκεις μονάχα τὴν εὐτυχία σου. Ὡστόσο, οἱ συγγενεῖς, ἡ πατριδία, οἱ φίλοι σου, ξέρεις καλὰ πὼς ἔχουνε ὅλοι μεγάλες ἀνάγκες· ὅλοι γυρεύουνε νὰ πλουτίσουνε καὶ νὰ κάνουνε περιουσίες. Κι' ὅσο γιὰ σένα, εἶμαι σίγουρη πὼς δὲ θὰ μὲ κατηγορήσης ποτέ, ἔατο καὶ γιὰ τὸ παραμικρό, γιατί ἡ καρδιά σου ἀπὸ καιρὸ μου φανέρωσε πὼς νίκησε τὸ πάθος καὶ τὸν ἔρωτα, καὶ πὼς ἡ κατοικιὴ κρίση σου στέριωσε τὴ νίκη ἐτούτη. Αὐτό, Μέναντρε, μου δίνει τὴν πεποίθησή πὼς κρατῶ γερά ὅ,τι κατέχω, γιατί δὲ σοῦ κρύβω πὼς φοβοῦμαι τοῦ φλογεροῦ ἔρωτα τὸ λιγόζωο πάθος. Ὡς πὶδ ὀρμητικὸς καὶ μὲ μεγαλύτερο πάθος φανερώνεται ὁ ἔρωτας, τόσο γληγορότερα σβήνει. Ὅταν ὅμως μεσολάβησῃ ἡ κρίση καὶ ἡ φρόνηση, τότε ἀποχτᾷ μεγαλύτερη σταθερότητα, καὶ, χωρὶς νὰ χίνη τίς χάρες του, σοῦ ἐμπνέει περισσότερη ἐμπιστοσύνη. Ἐξέτασε καὶ σὺ τὴ γνώμη ἐτούτη, ποὺ τόσες φορές μὲ δασκάλεψες μὲ παραπλήσιους στοχασμούς. Ἄν ὅμως δὲν περιμένω τὴ δική σου κατηγορία καὶ τὸ δικό σου μάλωμα, μάθε πὼς φοβοῦμαι πολὺ τίς ἀττικὲς σφήκες ποὺ θὰ μὲ ζώσουνε βουίζοντας, τὴν ὥρα ποὺ θὰ φεύγω, σάμπως νὰ παίρνω ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων τὴν πολιτεία ὅλο τὸ πλοῦτος τῆς. Γι' αὐτὸ σὲ θερμοπαρεκαλῶ, Μέναντρε, συγκρατήσου καὶ μὴ βιαστῇς ν' ἀπαντήσης στὸ βασιλεῖ. Σκέψου τὸ πρᾶμα καλύτερα καὶ περίμενε ὥσπου ν' ἀνταμώσουμε μὲ τοὺς φίλους μας, τὸ Θεόφραστο καὶ τὸν Ἐπίκουρο. Ἀκούγοντας καὶ τὴ δικιά τους γνώμη, ἴσως φανοῦνε τὰ πράγματα καὶ σὲ σένα τὸν ἴδιο διαφορετικώτερα ἀπὸ τώρα. Καὶ κατὰ ἀκόμα καλύτερο: ἂς θυσιάζουμε σφαχτὰ καὶ ἂς δοῦμε τί λένε τὰ ταμμένα: εἶναι προτιμότερο νὰ πᾶμε στὴν Αἴγυπτο ἢ νὰ μείνουμε; Ἄς στείλουμε ἀκόμα καὶ στοὺς Δελφούς, νὰ ρωτήσουμε τὸ μαντεῖο. Ὁ Ἀπόλλωνας εἶναι μαθὲς γενάρχης καὶ οἱ θεοὶ θὰ μᾶς ξεδιαλύνουνε τί ἀπὸ τὰ δύο νὰ προτιμήσουμε: νὰ τα-

ξειδέσουμε ἢ νὰ μείνουμε; Γιὰ ὅλα ἐτοῦτα ὅμως μὴ σκοπιστῇς καθόλου· θὰ φροντίσω μόνη μου. Ξέρω μιὰ γυναῖκα ποὺ μόλις ἤρθε ἀπὸ τὴ Φρυγία, καὶ εἶναι τετραπερασμένη στὰ τέτοια. Εἶναι φρενήρῃ γαστρομάντισσα, καὶ μελετᾷ τὴ νύχτα τὰ σπαστὰ καὶ ξεδιαλύνει τὰ θεϊκὰ σημάδια. Λένε ὅμως πὼς δὲν πρέπει νὰ πιστεύης μονάχα στὰ λόγια τῆς, μὰ νὰ τὴ δῇς κιόλας. Θὰ τῆς παραγγεῖλω λοιπὸν νάρθη νὰ μὲ βοῇ. Καθὼς λέει, πρέπει νὰ κἀνῃ πρῶτα ἡ γυναῖκα κάποιον κάθαρον, νὰ προετοιμάσῃ μερικὰ ζῶα γιὰ τὴ θυσία, ἀρσενικὸ λιβάνι, ἀρωματικὸ ρετσίνι, φεγγαρόπηκτες καὶ λίγα ξερά φύλλα λυγαριᾶς. Πιστεύω νὰ μούρθη προτοῦ γυρίσης ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Ἡ, γράψε μου τουλάχιστο καθαρά, πόσον καιρὸ ἀκόμα δὲ θὰ μπορῇ νὰ βλέπῃς τὴ Γλυκέρα, γιὰ νὰ κατέβω ἐγὼ νὰ σὲ δῶ καὶ νὰ προετοιμάσω σ' αὐτὸ τὸ ἀναμεταξὺ καὶ τὴ μάντισσα ἀπὸ τὴ Φρυγία. Ἄν τώρα μελετᾷς νὰ ξεχάσης καὶ μένα καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸ χωροφάνι καὶ τὴ Μουνυχία, καὶ νὰ τὰ διώξης ὅλα μέσ' ἀπὸ τὴ σκέψη σου, ἐγὼ, μὰ τοὺς θεοὺς, δὲν μπορῶ νὰ κάνω τὸ ἴδιο. Κι' οὔτε σὺ, ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε, μπορεῖς νὰ χωριστῇς ἔτσι ἀπὸ μένα, ὕστερ' ἀπὸ τὸ στενώτατο δεσμό μας. Κι' ἂν ἀκόμα σοῦ γράφανε ὅλοι τῆς γῆς οἱ βασιλεῖδες, καὶ πάλι θὰ μὲ προτιμοῦσες, γιατί εἶμαι γιὰ σένα βασιλικώτερη ἀπὸ δαύτους, καὶ εἶμαι βέβαιη πὼς ὁ ἔραστής μου τιμᾷ τοὺς θεοὺς καὶ δὲν ξεχνᾷ τοὺς ἱεροὺς τοὺς ὅρκους του. Ὡστε κοίταξε, ἀγάπη μου, νάρθῃς ὅσο μπορεῖς γληγορότερα στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ προλάβῃς νὰ ἐτοιμάσης, ἂν λείχῃ καὶ ἀλλάξης γνώμη καὶ ἀποφασίσῃς νὰ πᾶς στὸ βασιλεῖ, ὅσα ἀπὸ τὰ δράματά σου ὑπάρχει πιθανότητα ν' ἀρέσουνε στὸν Πτολεμαῖο καὶ στὴ σκηνή του, γιατί, καταπὼς ξέρω, τὸ κοινὸ ἐκεῖ κάτω δὲν εἶναι καθόλου δημοκρατικόν. Προτίμησε τὴ «Θαῖδα» ἢ τὸ «Μισούμενο» ἢ τὸ «Θρασυλέοντα» ἢ τοὺς «Ἐπιτρέποντες» ἢ τὴ «Ραπιζομένη» ἢ τέλος τὸ «Σικυνώνιο». Ἀληθινά, εἶναι μεγάλη ἡ ἀδιαντροπία καὶ ἡ τόλμη μου, κορίτσι ἐγὼ ἄμαθο καὶ ἄσοφο, νὰ κρίνω τὰ ἔργα ἐνὸς Μέναντρου. Μὰ ἡ ἀγάπη σου μὲ κάνει τόσο σοφὴ, ὥστε νὰ μπορῶ ἀκόμα καὶ τοῦτο νὰ νιώθω. Ἐσὺ μ' ἐμαθες πὼς μιὰ ἔξυπνη γυναῖκα

πρέπει νὰ φωτίζεται ἀπὸ τοῦ ἔρωμένου τῆς τὴ γνώση. Κι' ἀφοῦ ὁ ἔρωτας μᾶς ἐξυπνώνει, θάπρεπε, μὰ τὴν Ἀρτεμῖν, νὰ ντροπιάσουμε, γιατί θάμαστε κατώτερες ἀπ' τὸν ἑαυτὸ μας, ἂν δὲ μαθαίναμε καὶ δὲ φωτιζόμαστε τὸ γληγορότερο. Μιὰ φορά, σὲ θερμοπαρεκαλῶ, Μέναντρε, νὰ ἐτοιμάσης καὶ τὸ δρᾶμα κεῖνο ποὺ μὲ παρουσιάζεις τὴν Ἰδία γιὰ ἡρώιδα, ὥστε, ἂν εἶναι καὶ δὲν ἔρθω μαζί σου, νὰ ταξειδέψω στὸν Πτολεμαῖο μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἔργου σου, καὶ ἔτσι νὰ καταλάβῃ ὁ βασιλεὺς καλύτερα πόση δύναμη εἶχα πάνω σου, ἀφοῦ σ' ἔκανα νὰ πᾶς ἐκεῖ τοὺς γραμμένους ἔρωτές σου, ἀφήνοντας τοὺς ἀληθινούς στὴν Ἀθήνα. Ὡστόσο, εἶμαι βέβαιη πὼς οὔτε αὐτοὺς θὰ τοὺς ἀφήσης. Περιμένοντας τὸ γυρισμό σου ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, θὰ πασχίσω νὰ μάθω πὼς κυβερνᾶνε καὶ πὼς κινεῖν τὸν τιμονιέρα, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ σ' ὀδηγήσω μὲ τὰ ἴδια μου τὰ χέρια σ' ἀπάνεμο καὶ ἀκύμαντο γιαλό, ἂν τελικὰ κρίνουμε, ἐννοεῖται, πὼς τὸ ταξίδι αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ Ἀμποτες οἱ παντοδύναμοι θεοὶ νὰ μᾶς φωτίσουνε, ποῖο εἶναι καὶ γιὰ τοὺς δύο μας τὸ καλύτερο, καὶ νὰ μαντέψῃ ἡ Φρυγία τὸ προεπομένον καλύτερον ἀπὸ τὴν κόρη σου τὴ θεοφόρητη. Ἐχε γειά.

20

Αἰ ἐν Κορίνθῳ ἐταῖραι ταῖς ἐν Ἄστει χαίρειν (Ἀπόσπασμα)

Δὲ μάθετε τὰ καινούργια μαντάτα; Δὲν ἀκούσατε κανένα νέο ὄνομα ἑταίρας; Με-

γάλο κακὸ μᾶς βοήθη με τὴ Λαῖδα, ποὺ τὴν περιμάζεψε ὁ Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος. Κλείσετε, ἄθλιες, τ' ἀργαστήρια σας, ἢ καλύτερα, κλειστήτε καὶ οἱ ἴδιες μέσ' σ' αὐτά. Μιὰ εἶναι σήμερα ἡ γυναῖκα ποὺ κάνει ἀνάστατη δόλκερη τὴν Ἑλλάδα· μιὰ. Λαῖδα στὰ κουρεῖα, Λαῖδα στὰ θέατρα, στὶς ἐκκλησίες, στὰ δικαστήρια, στὴ βουλή, παντοῦ. Ὅλοι ἔχουνε, μὰ τὴν Ἀφροδίτη, τὸ νομὰ τῆς στὸ στόμα τους. Ἀκόμα καὶ οἱ βουβοὶ κάνουνε νοήματα μεταξὺ τους, βλέποντας τὴν ὁμορφιά τῆς, καὶ ἔτσι ἡ Λαῖδα δίνει μιλιὰ καὶ σὲ κελνους ποὺ δὲ μποροῦνε νὰ μιλᾶνε. Καὶ μὲ τὸ δίκιο τῆς. Σὰν εἶναι ντυμένη, φαίνεται ὁμορφώτατη καὶ σὰ γδυθῇ, εἶναι μιὰ χαρά· οὔτε ξερακιανή, οὔτε παχειά, μὰ καταπὼς λέμε μεῖς, λιγνόσαρκη. Καὶ τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς τῆς εἶναι ἀπὸ φυσικὸ τους σγουρά, καὶ ξανθίζουνε χωρὶς φάρμακα καὶ πέφτουνε χαριτωμένα πάνω στοὺς ὤμους τῆς. Καὶ τὰ μῦτια τῆς εἶναι, μὰ τὴν Ἀρτεμῖν, πὶδ κυκλωτέρ' καὶ ἀπὸ τ' ὀλόγιμο φεγγάρι, καὶ τὸ μαυράδι τους εἶναι σὰν πίσσα καὶ εἶναι τὸ γύρω τους λευκότερο... (*)

Μεταφρ. ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

(*) Hoc fragm. Alciophroneum non est, λένε ὅλοι οἱ σχολιαστὲς. Ὡστόσο ὑπάρχει στὶς περισσότερες κριτικὲς ἐκδόσεις τοῦ Ἀλ., καὶ τὸ μεταφράσαμε, ἐπειδὴ, καὶ ἀπλὴ μίμηση ἂν εἶναι, ταιριάζει ὁλότελα στὸ πνεῦμα καὶ στὸ ὅφος τοῦ ἀττικοῦ ἐπιστολογράφου. Ἡ ὑπόθεσις, ἐξάλλου, πὼς τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ εἶναι τοῦ Ἀρισταίνετου, μᾶς φαίνεται περισσότερο ἀπίθανη. Σ.τ.Μ.

ΚΑΙ ΠΑΡΕ ΜΕ ΜΑΖΙ ΣΟΥ...

Ἐλα γεμάτα, ὡς ἔρχεται
γεμάτος ὁ σιρόκος,
δυσὸ ράντες καὶ ἕνας φλόκος!
Ἐλα πάνω ἀπ' τὰ κύματα
καὶ πάρε με μαζί σου,
γολέττα, στὴν ψυχὴ σου!

Ἐλα, γιατί ἐκουράστηκα...
Μονάχοι, ἐγὼ καὶ ὁ Φάρος
καὶ ὁ πελαγίσιος γλάρος
ἀπάνω στὰ καταιάβραχα,
ψυχὴ χωρὶς κουφάρι,
σὰν κόκκινο φανάρι...

Νὰ λέω «ἀλάργα πάρε με»
καὶ νάρθω πὰ μαζί σου
σιὸ λυτρωμὸ τοῦ ἀβύσσου!
Ἐλα γεμάτα, ὡς ἔρχεται
γεμάτος ὁ σιρόκος,
δυσὸ ράντες καὶ ἕνας φλόκος!

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΥΤΡΙΝ

Η ΑΛΙΟΣΙΑ

ΝΟΥΒΕΛΛΑ (*)

Ἡ Ἀλιόσια ἄφισε ἄξαφνα τὴ ρόκα καὶ ἄγγιξε τὸ χέρι μου.

— Ὁχι... Καλύτερα μὴ μὲ ρωτᾶτε, εἰπε, καὶ τὰ μίτια της πήρανε μιὰ παρκαλεστικὴ παιδιάστικη ἔκφραση. Σᾶς παρακαλῶ, μὴ μοῦ τὸ ζητᾶτε αὐτό... Ἀσκημα σᾶς βγήκανε... Μὰ μὴ μὲ ρωτᾶτε καλύτερα...

Ἐγὼ ὅμως ἔακολουθοῦσα νὰ ἐπιμένω. Δὲ μπορούσα νὰ ξεδιαλύνω ἓνα πρῶμα: ἦτανε ἄραγε αὐτὴ ἡ ἄρνηση καὶ οἱ σκοτεινοὶ της ὑπαιγιμοὶ γιὰ τὴ μοῖρα τσακισιὰ καὶ κόλπα μὲς ἔμπειρης χαρογίτρας, ἢ πραγματικὰ πίστευε καὶ ἡ ἴδια τόσο βαθειὰ σ' ὅσα ἔλεγε; Ὡστόσο, καὶ ἐγὼ ἄρχισα νὰ μὴ νοιώθω καὶ τόσο καλὰ τὸν ἑαυτό μου, σχεδὸν μὲ συνεπῆρε ἓνα ἀνατριχίσμα τρόμου.

— Καλὰ, θὰ σᾶς τὰ πῶ, δέχτηκε στὸ τέλος ἡ Ἀλιόσια. Προσέχτε μονάχα νὰ μὴ θυμώσετε ἂν ἀκούσετε καίτι ποὺ δὲ θὰ σᾶς ἀρέσει... Λοιπὸν, ἀκούστε τώρα τί εἶδα στὰ χαρτιά σας: Πρῶτ' ἅπ' ὅλα, εἶσατε ἓνας πολὺ καλὸς ἄνθρωπος, μὰ πολὺ ἀδύνατος στὸ χαραχτήρα. Ἡ καλοσύνη σας δὲν εἶναι βαθειά, γκαρδιακή. Δὲν τὸν κυβερνᾶτε σεῖς τὸ λόγο σας, ὅμως θέλετε πάλι νᾶσαστε πρὸ ἀνώτερος ἅπ' τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ μοναχός, μ' ὅλο ποὺ δὲν τὸ θέλετε, σκλαβωνόσαστε ἀπὸ δαύτους... Ἀγαπᾶτε τὸ κρασί καὶ... Ἐ, μὰ καὶ τὴν πήρα τὴν ἀπόφαση νὰ σᾶς τὰ πῶ, θὰ σᾶς τὰ πῶ ὅλα... Ἀγαπᾶτε πολὺ τίς γυναῖκες, καὶ γι' αὐτὸ θὲ νὰ σᾶς τύχουν μεγάλες συμφορὲς στὴ ζωὴ... Γιὰ τὰ λευτὰ δὲ γνιαζόσαστε καὶ πολὺ, καὶ μῆτε ξέρετε

νὰ τὰ φυλάτε — πλούσιος δὲ θὲ νὰ γίνετε ποτέ σας... Νὰ πῶ καὶ ἄλλα;

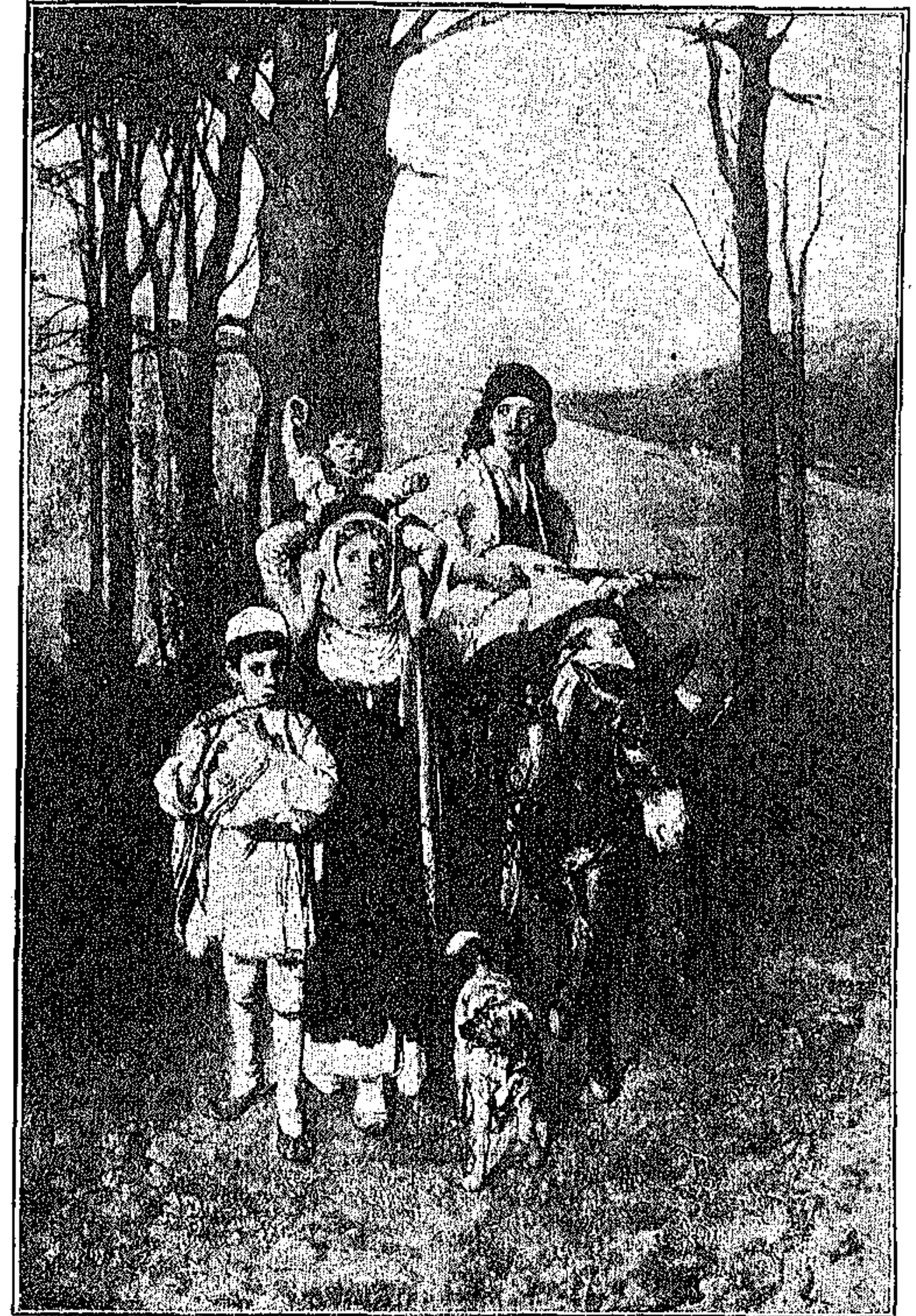
— Λέγε, λέγε! Λέγε λοιπὸν ὅσα ξέρεις!

— Ὑστερα εἶδα πὼς ἡ ζωὴ σας δὲ θὰ ναι εὐχάριστη. Δὲ θὲν ἀγαπήσετε ποτὲ μὲ τὴν καρδιά σας, γιὰτὶ ἡ καρδιά σας εἶναι κρύα, γιὰτὶ βαρυστάει εὐκολα, μὰ καὶ σ' ὅσες τύχει νὰ σᾶς ἀγαπήσουνε, θὰ κάνετε πολὺ μεγάλο κακὸ. Δὲ θὰ παντρευτῆτε, καὶ θὰ πεθάνετε ἔτσι δά, ἐργένης. Μεγάλες χαρὲς δὲ θὰ νιώσετε στὴ ζωὴ σας, ὅμως θλίψεις καὶ στενοχώριες θὲ νὰ περῶστε πολλές... Θάρθῃ καὶρός ποὺ θὰ θέλετε νὰ σκοτωθῆτε... Αὐτὸ σίγουρα θὰ νὰ τὸ περῶστε... Μὰ δὲ θάχετε τὸ κουράγιο νὰ τὸ κάνετε, καὶ θὰ σᾶς περῶσει... Θὲ νὰ τραβήξετε μεγάλη φτώχεια, ὥστόσο στὰ τελευταῖα σας χρόνια ἡ τύχη σας θ' ἀλλάξει ὕστερ' ἅπ' τὸ θάνατο καποιανοῦ κοντινοῦ σας ἀνθρώπου, καὶ ὅλοσ' διόλου ξαφνικά. Μονάχα ποὺ ὅλ' αὐτὰ θὰ γίνουν ὕστερ' ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Ὅμως καὶ τούτῃ τὴ χρονιά... δὲν ξέρω πότε ἀκριβῶς... τὰ χαρτιά λένε πὼς πολὺ σύντομα θὰ γίνῃ αὐτό... Μπορεῖ μάλιστα καὶ τοῦτο τὸ μῆνα...

— Τί θὲ νὰ μοῦ συμβεῖ, λοιπὸν, τούτῃ τὴ χρονιά; τὴ ρώτησα ἐγὼ ἄμα τὴν εἶδα νὰ κοιμιάζει.

— Μὰ δὲν τολμῶ νὰ σᾶς τὸ πῶ παρακάτω... Σᾶς πέρτει μιὰ μεγάλη ἀγάπη ἀπὸ μιὰ σπαθιάτη. Μονάχα ποὺ δὲ μπορῶ νὰ μαντέψω ἂν εἶναι παντρεμένη ἢ ἀνύπαντρη, ξέρω ὅμως πὼς ἔχει σκοῦρα μαλλιά...

Ἐγὼ ἄθελα μου ἔρριξα μιὰ γρήγορη ματιά στὸ κεφάλι τῆς Ἀλιόσιας.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΑΥΤΡΑΣ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

— Τί τηρᾶτε; κοιμῖνισε ἄξαφνα κείνη, νιώθοντας τὴ ματιά μου μὲ τὴ διαίσθησή ποὺ ἔχουν μερικὲς γυναῖκες. Μὰ ναι, σὰν τὰ δικὰ μου πάνω-κάτω, ξεκολλούθησε, σιζώντας μηχανικὰ τὰ μαλλιά της καὶ κοκκινίζοντας ἀκόμα πὺλ πολὺ.

— Ὡστε, λές, μὰ μεγάλη ἀγάπη; χωρά-τεψα γώ.

— Μὴ γελᾶτε, δὲν πρέπει νὰ γελᾶτε, παρατήρησε σοβαρά, σχεδὸν αὐστηρά, ἡ Ἀλιόσια. Σᾶς εἶπα ὅλη τὴν ἀλήθεια.

— Πολὺ καλὰ, δὲν τὸ ξαναμῖνω πιά. Καὶ τί ἄλλα ἀκόμα;

— Τί ἄλλα; . . Ὡχ! Μεγάλες συμφορὲς τῆς πέφτουνε τούτης τῆς σπαθιάτης, χειρότερες κι' ἀπ' τὸ θάνατο. Μεγάλῃ ντροπῇ θὰ περάσει ἐξαιτίας σας, τόσο μεγάλη, ποὺ θὰ τῆς μείνει ἀλησμόνητη γιὰ ὅλη τὴν ζωὴ . . . Μιὰ θλίψη μακρινὴ καὶ παντοτινὴ τὴν περιμένει . . . Ὅμως, σεῖς δὲν ἔχετε νὰ πᾶτε κανένα κακὸ ἀπ' τὸ ἄμειρο ριζικὸ της . . .

— Ἀκουσέ με, Ἀλιόσια. Μήπως κατὰ τύχη σὲ γελοῦνε τὰ χαρτιά σου; Τάχα γιατί νὰ τῆς φέρω τόσες δυστυχίες τῆς σπαθιάτης αὐτῆς; Εἶμαι ἓνας ἀνθρώπος ἡσυχος, ἄκακος, ταπεινός, καὶ σὺ κάθησες καὶ μοῦπες τόσα τρομερὰ πράγματα γιὰ μένα!

— Ἔ, σ' αὐτὸ δὲ φταίω γώ. Σᾶς εἶπα ὅσα εἶδα στὰ χαρτιά σας. Δὲ θὰ τῆς κάνετε σεῖς τὸ κακὸ, θὰ γίνει δίχως νὰ τὸ θέλετε, ὅμως σεῖς θάσαστε ἢ αἰτία . . . Λοιπὸν, ἅμα θὰ βγούνε ἀληθινὰ τὰ λόγια μου, τότες θὰ μὲ θυμηθῆτε.

— Κι' ὅλ' αὐτὰ σοῦ τᾶπανε τὰ χαρτιά, Ἀλιόσια;

Μὰ ἡ κοπέλλι ἀποκρίθηκε ἔπειτα ἀπὸ μιὰ μικρὴ σιγὴ καὶ μὲ ὑπεκφυγές, χωρὶς μεγάλη προθυμία.

— Καὶ τὰ χαρτιά . . . Μὰ καὶ δίχως αὐτὰ ἐγὼ ξέρω νὰ μαντεύω πολλὰ πράγματα. Νά, φτάνει νὰ δῶ τὸ πρόσωπο μονάχα. Μπορῶ νὰ σᾶς πῶ, ἂν θέλετε, ἂν ἓνας ἀνθρώπος, λόγου χάρη, εἶναι γραφτό του νὰ πεθάνει ἀπὸ κακὸ θάνατο . . . Ἐγὼ τὸ διαβάζω μονομιάς πάνω στὸ πρόσωπό του. Μήτε καὶ νὰ τοῦ μιλήσω δὲν ἔχω ἀνάγκη.

— Μὰ σὰν τί βλέπεις τάχα πάνω στὸ πρόσωπό του;

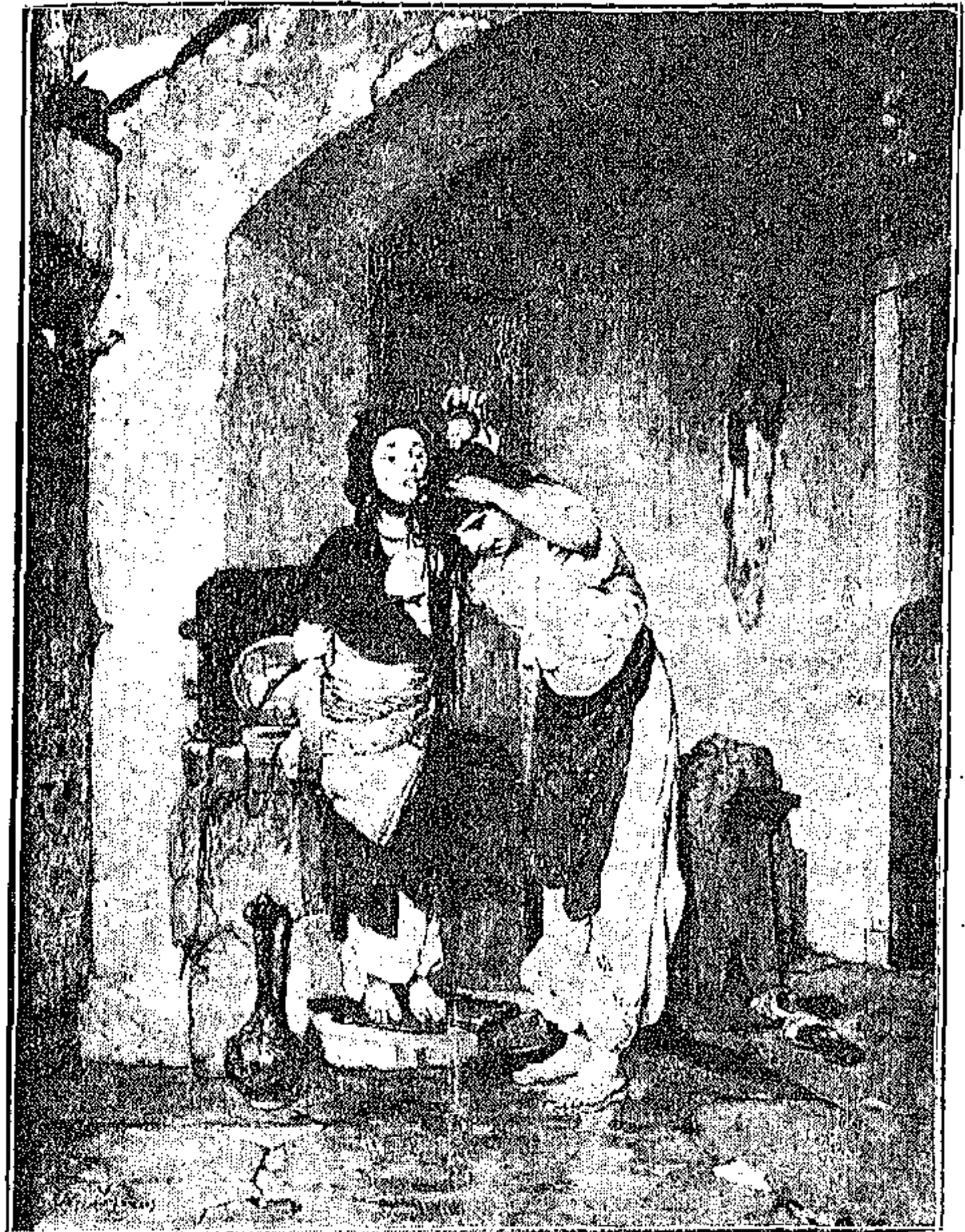
— Κι' ἐγὼ δὲν ξέρω καλὰ-καλὰ. Ὅμως, ἄξαφνα μὲ συνεπαίρνει μιὰ ἀλλόκοτη τρο-

μάρα, λές καὶ στέκεται μπροστὰ μου ἓνας βουκόλακας. Νά, ρωτήστε καὶ τὴ γιαγιά ἂν σᾶς λέω ψέματα. Πρόπερσι, ὁ Τροφήμ, ὁ μυλωνάς, πνίγηκε μέσα στὸ βάλτο, κι' ἐγὼ ποὺ τὸν εἶδα δύο μέρες πρὶν ἀπ' τὸ θάνατο του, εἶπα ἀμέσως στὴ γιαγιά: «Νὰ δεῖς, γιαγιά, ποὺ ὁ Τροφήμ σὲ λίγες μέρες θὰ πεθάνει ἀπὸ κακὸ θάνατο». Ἔτσι καὶ γίνηκε . . . Μὰ καὶ τὰ περισμένα Χριστοῦ-γεννα ἦρθε στὸν τόπο μας κάποιος ζωολέ-φτης, ὁ Γιάσκας, καὶ παρακάλεσε τὴ γιαγιά νὰ τοῦ ρίξει τὰ χαρτιά. Πάνω στὴν κουβέν-τα, τὴ ρώτησε χωριτεύοντας: «Δὲ μοῦ λές, κυρά, ἀπὸ τί θάνατο θὰ πάω;» Καὶ μονα-χὸς γέλαε. Ὅμως, σὰν τὸν κοίταξα, δὲ μπό-ρεσα πιά νὰ σαλέψω ἀπ' τὴ θέση μου: εἶ-δα τὸ Γιάσκιν νὰ κάθεται μ' ἓνα πρόσωπο πεθαμένου, πράσινο, σκελετωμένο . . . Τὰ μάτια κλειστὰ καὶ τὰ χεῖλια του μαῦ-ρα, μαῦρα . . . Δὲν πέρασε μιὰ βδομάδα, καὶ μάθαμε πῶς τὸν πιάσανε οἱ μουζικοὶ τὴν ὥρα ποῦ κλεβε κατὶ ἄλογα . . . Τὸν βα-ρούσανε ὅλη τὴ νύχτα . . . Εἶναι κακὸς ὁ κόσμος δῶ πέρα, ἄκαρδος . . . Τοῦ μπήξα-νε πρόκες στὶς φτέρνες, τοῦ τσακίσανε μὲ παλούκια ὅλα τὰ παγίδια, καὶ κατὰ τὴν αὐ-γὴ ξεψύχησε.

— Γιατί, λοιπὸν, δὲν τοῦπες πῶς τὸν περίμενε τέτοιη τριανὴ συμφορὰ;

— Μὰ γιατί νὰ τοῦ τὸ πῶ; ἀποκρί-θηκε ἡ Ἀλιόσια. Ὅ,τι γράφει ἡ μοῖρα, ἀνθρώπος δὲν τὸ ξεγράφει. Μονάχα ποὺ θάμπαινε τοῦ κάκου σ' ἀνησυχία ὁ ἀνθρω-πος, τίς τρεῖς στερνὲς μέρες ποῦχε νὰ ζήσει ἀκόμα . . . Ἐπειτα, καὶ μένα τὴν ἴδια μοῦ κάνει κακὸ ποὺ τὰ βλέπω αὐτὰ τὰ πράμα-τα, συχαίνουμαι τὸν ἑαυτό μου . . . Μὰ τί νὰ κάνω; Ἔτσι μ' ἔπλασε ἡ μοῖρα μου. Καὶ ἡ γιαγιά μου, σὰν ἦτανε πὺλ νέα, προ-μάντευε τὸ θάνατο τοῦ καθενός, κι' ἡ μάν-να μου τὸ ἴδιο, κι' ἡ μάννα τῆς γιαγιάς μου. Τόχουμε, βλέπετε, μέσα στὸ αἷμα μας.

Ἀφῆσε τ' ἀδράχτι καὶ καθότανε μὲ χα-μηλωμένο τὸ κεφάλι της, ἀκουμπώντας ἡ-ρεμα τὰ χέρια πάνω στὰ γόνατά της. Μέ-σα στ' ἀκίνητα διάπλατα ἀνοιγμένα μάτια της, μὲ τίς κατάμαυρες κόρες, φάνηκε κά-ποια σκοτεινὴ φρικτὴ, κάποια ἄθελῃ ὑπο-ταγὴ σὲ μυστηριώδεις δυνάμεις τῆς φύ-σης, καὶ σὲ ἀνεξιχνίαστες γνώσεις ποὺ ὕ-σμωσαν τὴν ψυχὴ της . . .

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑΣ

ΛΟΥΟΜΕΝΗ

V

Στὸ μεταξύ, ἡ γριά ἀπλωσε πάνω στὸ τραπέζι μιὰ καθαρὴ πετσέτα μὲ κεντημένες ἀκρες κι' ἀκούμπησε ἀπάνω ἓνα πῆλινο τσουκάλι ποὺ ἄχνιζε.

— Ἐλα νὰ φᾶς, Ἀλιόσια, εἶπε στὴν ἑγγονή της. Κι' ἀφοῦ συλλογίστηκε ἓνα λεπτό, πρόσθεσε γυρίζοντας σὲ μένα: Δὲν καθόσαστε καὶ σεῖς, ἀφέντη, νὰ κολατσί-σετε μαζί μας; Κοπιάστε. . . Μονάχα ποὺ δὲν εἶναι σπουδαῖα τὰ φαγιά μας . . . Δὲ μαγειρεύουμε, βλέπετε, πέρδινες, μὰ σκέ-τες φακές. . .

Δὲ μπορῶ νὰ πῶ, βέβαια, πῶς μέσα στὴν πρόσκλησή της αὐτὴ ἀντιλαλοῦσε καιμιὰ ξεχωριστὴ ἐπιμονή, κ' ἡμιονα κιόλας ἔτοι-μος ν' ἀρνηθῶ, ὅμως ἡ Ἀλιόσια ἄρχι-σε νὰ μὲ παρακαλεῖ κι' αὐτὴ μὲ τὴ σειρά της μὲ τόσο συμπαθητικὴ ἀπλότητα καὶ μ' ἓνα τέτοιο τρυφερὸ χαμόγελο, ποὺ δέχτη-κα δίχως νὰ τὸ θέλω. Μοῦβαλε μοναχὴ της ἓνα γιομάτο πιάτο φακές μὲ λαρδί, μπόλικο κρεμύδι, πατάτες καὶ κόττα . . . Ἐνα πάρα πολὺ νόστιμο κι' ὀρεχτικὸ φαί. Σὰν καθήσαμε στὸ τραπέζι, μήτε ἡ γριά μήτε κι' ἑγγονὴ κάνανε τὸ σημεῖο τοῦ σταυ-

ροῦ. Τὴν ὥρα τοῦ φραγτοῦ, πρόσεχα ὁλοέ-
να τίς δυὸ γυναῖκες, ἐπειδὴ νομίζω, καὶ
τώρα ἀκόμα ἐξακολουθῶ νάχω τὴν ἴδια
πεποίθησι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐκδηλώ-
νεται πονηρὰ τόσο φανερὰ ὅσο τὴν ὥρα
ποῦ τρώει. Ἡ γοῖα κατὰπνε τὴν τροφή
τῆς μὲ μεγάλες, βιαστικὲς καὶ λυμφογες
μπουκιές, μασώντας δυνατὰ καὶ γιομίζοντας
τὸ στόμα τῆς μὲ πελώρια κομμάτια ψω-
μοῦ, σὲ βαθμὸ ποῦ τὰ πεσμένα μάγουλά
τῆς τρούσκωναν καὶ σάλευαν σὰ δυὸ μεγάλα
μπαλόνια. Ἡ 'Αλιόσια ὅμως, καὶ μὲ τὸν
τρόπο ἀκόμα ποῦτρωγε, ἔδειχνε κάποια
ἐμφύτη ἀξιοπρέπεια.

Σὰν πέρασε μιὰ ὥρα ἔπειτ' ἀπ' τὸ φαῖ,
σημῶθη καὶ ἀποχαιρέτησε τίς οἰκοδέ-
σποινες τῆς καλύβας τοῦ παραμυθιοῦ.

— Θέλετε νὰ σᾶς συνοδέψω λιγάκι; μοῦ
πρότεινε ἡ 'Αλιόσια.

— Τί συνοδεῖς εἶναι τούτες πάλι! γού-
λιζε μὲ θυμὸ ἡ γοῖα. Ἡσυχία δὲν ἔχεις πιά,
τζιτζικι...

Μὰ ἡ 'Αλιόσια εἶχε ρίξει κίόλας ἓνα
κόκκινο σάλι στὸ κεφάλι τῆς καὶ τρέχον-
τας ἄξαφνα στὴ γιαγιά τῆς, τὴν ἀγκάλιασε
καὶ τὴ φίλησε σφιχτά.

— Ἀχ! γιαγιάκα μου! Καλή μου, ἀγαπη-
μένη μου, χρυσή μου γιαγιάκα... Μιὰ στιγ-
μοῦλα μονάχα, καὶ θὲ νὰ γυρίσω στὸ λεφτό.

— Ἐ, καλὰ, καλὰ, ἀνεμεδοῦρα! ἔλεγε
καὶ τὴν ἔσπρωχνε ἀπαλὰ ἡ γοῖα. Σῆς,
κύριε, μὴ τὴν παρεξηγᾶτε: τέτοιο τρελλο-
κόριτσο ποῦ εἶναι!

Περνώντας τὸ στενὸ μονοπάτι, εἶχαμε
βγεῖ στὸ δρόμο τοῦ δάσους, ποῦτανε μαῦ-
ρος ἀπ' τὴ λάσπη, καταπατημένος ἀπ' τίς
ὀπλές τῶν ζώων καὶ αὐλακωμένος ἀπὸ με-
γάλους λάκκους γιομάτους νερό, ὅπου κα-
θρεφτίζονταν οἱ πυρκαγιές τοῦ δειλινοῦ.
Βαδίζαμε τὸ συνηθισμένο δρόμο, ποῦ ἦτα-
νε σκεπασμένος ὅλος ἀπὸ κοκκινισμένα περ-
σινὰ φύλλα, ὑγρὰ ἀκόμη ἀπ' τὸ χιόνι. Κάπου,
κάπου, ἀνάμεσα ἀπ' τὴ νεκρὴ κισρινίλα
τους, ἀνασήκωναν τὰ λιλά κεφαλάκια τους
οἱ μεγάλες καμπανούλες «τοῦ ὕπνου», τὰ
πρῶτα ἀνοιξιάτικα λουλούδια τῆς Πο-
λέσιας.

— Ἀκουσέ με, 'Αλιόσια, ἄρχισα νὰ τῆς

λέω. Θάθελα πολὺ νὰ σὲ ρωτοῦσα γιὰ
κάτι, μὰ φοβοῦμαι μήπως θυμώσεις...
Πές μου, ὅσα λένε γιὰ τὴ γιαγιά σου πὼς
εἶναι... πὼς νὰ στὸ πῶ;...

— Μάγισσα; βόηθησε ἡρεμῶς ἡ 'Α-
λιόσια.

— Ὁχι... ὄχι μάγισσα... μουρμούρισα
ἐγώ. Ἔστω, μάγισσα, ἂν θέλεις... Βέ-
βαια, πολλὰ καὶ διάφορα λέει ὁ κόσμος...
Τάχα γιατί νὰ μὴν ξέρει καμπόσα βότανα
καὶ ξόρκια;... Ἐξάλλου, ἂν τούτη ἡ κου-
βέντα σὲ δυσαρρεστῇ, μπορεῖς νὰ μὴ μ' ἀ-
ποκριθεῖς διόλου.

— Καὶ γιατί ὄχι; ἀποκρίθηκε ἡ 'Αλιό-
σια ἀπλά. Δὲ μὲ δυσαρρεστῇ διόλου. Ναί,
εἶναι ἀλήθεια, εἶναι μάγισσα. Μονάχα ποῦ
τώρα πιά γέγρασε καὶ δὲ μπορεῖ νὰ κάνει
ὅσα ἔκανε πρὶν.

— Καὶ σὰν εἰς μποροῦσε νὰ κάνει πρὶν;
ρώτησα ἐγώ μὲ περιέργεια.

— Μὰ ἓνα σωρὸ πράματα. Ἦξερε νὰ
γιατρεύει τὸν πονόδοντο, νὰ κίνει ξόρκια,
νὰ ξεματιάζει, ἤξερε νὰ γειάνει μιὰ πληγὴ
ἀπὸ δαγνοματιὰ λυσσασμένου σκύλου, ἢ
φραγμακεροῦ φιδιοῦ... καὶ πολλὰ ἄλλα
ποῦ δὲν ἔχουνε τελειωμό.

— Ἀκου νὰ σοῦ πῶ, 'Αλιόσια... Συμ-
πάθησέ με, ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν πιστεύω τίπο-
τε ἀπ' ὅλα αὐτὰ. Ἔλα, γίνου εὐλικρινὴς
μαζί μου, ἐγὼ δὲ θὲ νὰ τὸ πῶ σὲ κανένα:
πές μου, ὅλ' αὐτὰ ποῦ κάνετε δὲν εἶναι
ψεύτικα καμώματα γιὰ νὰ σκοτίζουν μο-
ναχὰ τὸ νοῦ τῶν ἀνθρώπων;

Ἡ 'Αλιόσια ἀνασήκωσε μ' ἀδιαφορί-
α τοὺς ὤμους.

— Μπορεῖτε νὰ σκεφτόσαστε ὅπως θέ-
λετε. Καὶ βέβαια, μιὰ χωριάτισσα δὲ θὰ
μοῦτανε διόλου δύσκολο νὰ τὴν κοροϊδέψω,
μὰ ὅσο γιὰ σᾶς, δὲ θὰ τῷκανε ποτές αὐτό.

— Ὡστε, σὰ νὰ λέμε, πιστεύεις βαθεῖα
στὴ μαγεία;

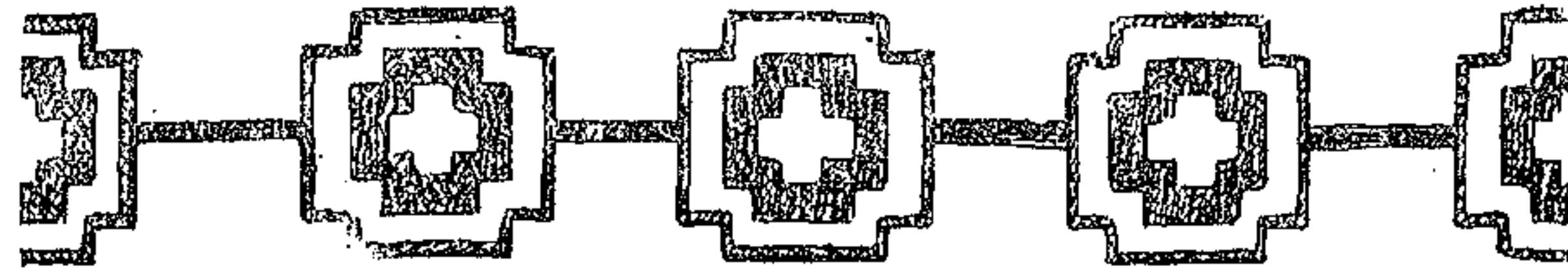
— Ναί, πὼς νὰ μὴν πιστεύω; Καλέ, μεῖς
ἔχομε τὰ μίγνια μέσα στὸ σῶμά μας... Κι'
ἐγὼ ξέρω νὰ κάνω πολλὰ πράματα.

— 'Αλιόσια, καλή μου... Ἄν ἤξερες
μονάχα πόσο μ' ἐνδιαφέρουν ὅλ' αὐτὰ...
Δὲ θὰ σοῦ ἦτανε δυνατὸ νὰ μοῦ δείξεις
κάτι τίς;

(Ἀκολουθεῖ)

Μεταφρ.

ΑΘΗΝΑ ΣΑΡΑΝΤΙΔΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

GRAZIA DELEDDA

Ἀνάμεσα στίς πρὸ ἐξαιρετικὲς μορφές ποῦ ἔχει
νὰ δείξῃ σήμερα ἡ ἰταλικὴ λογοτεχνία, πρέπει νὰ
συγκαταλέξουμε τὴ Γκράτσια Ντελέντα, ποῦ μὲ
τὸ πρωτοφανερὸν τῆς σὶὰ 1892 ἐράβηξε ἀμέσως τὴν
ἀμέριστη ἐκτίμησιν τῆς κριτικῆς καὶ τῆ συμπάθεια
τοῦ κοινοῦ, χάρις σὲ προσόντα μὲς τέχνης ἐξαιρε-
τικῆς στὸ γράμμα καὶ στὴν ψυχολογία, προσόντα ποῦ
μὲ τὸν καιρὸ ἀναπτύχθηκαν ὥστε ἡ συγγραφεὺς ν'
ἀναγνωρισθῇ παγκόσμια καὶ νὰ τιμηθῇ σὶὰ 1927
μὲ τὸ βραβεῖο Νόμπελ τῆς φιλολογίας.

Γεννήθηκε σὶὰ Νουόρο, στίς 27 Σεπτεμβρίου
1875, καὶ πολὺ νῆα παντρεύτηκε τὸν Μαρτεζάνι, ἀ-
κολουθώντας τὸν σὶὰ Ρώμη. Μὰ ἀπὸ μικρὴ, σχε-
δὸν ἀσυνείδητα, ἔνωσας βαθεῖα συγκίνησιν ἀπὸ τὸ
θέμα τῆς ἀνυπέρβλητης σ' ὁμορφιά φύσης τῆς
Σαρδηνίας, καὶ ἡ γῆ μὲ τίς μύριες ἐναλλαγές τοῦ
τοπίου αἰχμαλώτισε τὴν ψυχὴ τῆς. Ὁ πληθυσμὸς
τοῦ νηιοῦ, μὲ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά του, μὲ τίς τραγι-
κὲς ἀντιθέσεις του, μὲ τὰ ἄγρια κάποτε πάθη του,
μὲ τὴ μοιρολατρεία ποῦ τὸν διακρίνει, ξύπνησε σὶὰ
Γκράτσια Ντελέντα συναισθήματα ἄγνωστα ὡς ἐκεῖ-
νη τὴ στιγμὴ, ποῦ ἀποφάσισε νὰ τὰ περιγράψῃ, νὰ
τ' ἀναλύσῃ καὶ νὰ τὰ ἐξιδανικεύσῃ μ' ἓνα λυρισμὸ
σχεδὸν πρωτόγονο, ὁλοτέλεια δικῆς. Ἔτσι εἶδε τὸ
φῶς τὸ πρῶτο τῆς βιβλίου, «Λουλοῦδι τῆς Σαρδη-
νίας» (1892), ποῦ εἶναι μιὰ ἀναπαράστασις πιστὴ καὶ
συνάμα ποιητικὴ τῆς ἡρεμῆς ζωῆς τοῦ νηιοῦ. Ἐπει-
τα, τὰ «Διηγῆματα τῆς Σαρδηνίας» (1894), οἱ «Τίμιες
ψυχές» (1895), καθιστῶνουν τὸ ταλέντο τῆς, ἓνα τα-
λέντο αὐθόρμητο καὶ πηγαῖο, πολυλογικὸ, ὅπως τὸ
μαρτυροῦν οἱ «Λαϊκὲς παραδόσεις τοῦ Νουόρο» καὶ
γενικὰ τὰ πρῶτα τῆς ἔργα.

Μὲ τὸ «Θησαυρὸ» ποῦ δημοσιεύει σὶὰ 1897 ἀλ-
λὰζει «μανιέρα» καὶ προσπαθεῖ, καταπνίγοντας τὸ
λυρισμὸ τῆς καὶ περιορίζοντας τίς ποιητικὲς περιγρα-
φές τῆς, νὰ δώσῃ μὲ ἀδρὰ χρώματα τοὺς χαρακτή-
ρες τῶν ρομάντων τῆς, καὶ νὰ παραμερίσῃ τὴν
ἀτμόσφαιρα τοῦ τοπίου ποῦ ἐξακολουθεῖ πάντα νὰ
τὴν παρασύρει. Μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα γράφει τοὺς
«Παιρασμοὺς» (1898), τὴ «Δικαιοσύνη» (1899), τὸ
«Μετὰ τὸ διαζύγιο» (1902)—ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερά
τῆς—καὶ πρὸ πάντων τὸν «Ἠλία Πορτολὸν» (1903)
ποῦ, νομίζω, μεταφράστηκε καὶ ἐλληνικὰ, ρομάντσο
μεγάλης πνοῆς, σχεδὸν ἀριστοτεχνικὸ σὶὰν ὅλη
σύνθεσις καὶ σὶὰ διαγραφὴ τῶν προσώπων.

Ἡ αὐτοῖα φαντασία τῆς Γκράτσια Ντελέντα, ὁ
ἄκρατος λυρισμὸς τῆς, τὸ περίτεχνο, μὰ καὶ εὐ-
κολο ὕφος τῆς, ἡ βαθεῖα τῆς νόησις τῆς φύσης,
ποῦ καὶ σὶὰ πρὸ σύντομα διηγῆματά τῆς διαφαίνε-
ται, κατατάσσουν τὴν ἰταλίδα αὐτὴ συγγραφεῖα σὶὰν

πρῶτη γραμμὴ τῶν διεθνῶς γνωστῶν μυθιστοριο-
γράφων. Γιατὶ δὲν εἶναι μονάχα ἡ ζωὴ ποῦ ἔχει
νὰ προσδώσῃ σὲ μιὰν ἀπλὴ ἱστορίαν, ἢ συγκίνησιν
ποῦ πηγάζει ἀπὸ τὴ σύγκρουσιν δύο χαρακτήρων,
ἀπὸ τίς ἀντιθέσεις τῶν γεγονότων περισσότερο κι'
ἀπ' αὐτὲς τίς ἀρετὲς τῆς, ὁ λυρισμὸς καὶ ἡ δραμα-
τικότης μερικῶν σκηνῶν, δραματικότης συχνὰ συγ-
κρατημένη, δίνει σὶὰ ρομάντσο τῆς τὸ δημιουργι-
κὸν ἐκεῖνο χαρακτῆρα καὶ τὴ βαθύτερην ἐκείνη
συγκίνησιν ποῦ αὐθόρμητα ἀναβλύζει ἀπὸ τὸ γεμῆτο
οἶκτο κολιγῆμα τῆς ζωῆς. Στὰ ἔργα «Τὸ κρυμμένο
παιδί» (1915), «Μαριάννα Σερκα» (1915), καὶ σὶὰ
προηγούμενα «Νοσταλγίες» (1905), «Ὁ δρόμος τοῦ
κακοῦ» (1906), τὰ ψυχολογικὰ στοιχεῖα προέρχον-
ται ἀπὸ παρατήρησιν κάθε λεπτομέρειας, ἀπὸ σκλη-
ρὴ ἀνάλυσιν κάθε ἀνθρώπινης πράξης, ἀπαλύ-
νεται ὅμως ἀπὸ θλίψη γιὰ τίς ὑπάρξεις αὐτὲς,
ποῦ, καθὼς λέει ἓνας κριτικὸς, «σέρονται ἀπὸ
τὸν ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὴ φρίκη γιὰ τὸ
κακό, ἀπὸ τὴν ἐλπίδα καὶ τὸν τρόμο, ἀπὸ τὴν ἀμαρ-
τία καὶ τὸν ἐξαγνισμό τῆς».

Ἔτσι, τὸ ἔργο τῆς Γκράτσια Ντελέντα, ἐντελὸς
ἀπομακρυσμένο ἀπὸ τίς πρῶτες τῆς ἀντιλήψεις καὶ
τὴν ἀγάπην τῆς γιὰ τὴ Σαρδηνία, παρουσιάζεται
ἀνθρώπινο, χωρὶς καμμιὰ «θέση», χωρὶς πρῶτοπα
παθολογικά. Οἱ ἥρωές τῆς εἶναι συνηθισμένους ὑπάρ-
ξεις, σὰν αὐτὲς ποῦ συναντοῦμε γύρω μας, καὶ πρὸ
πάντων οἱ γυναῖκες ποῦ ἐμφανίζει σὶὰ ρομάντσο τῆς
εἶν' ἀληθινές, γιατί σὰ γυναῖκα τίς ἔζησε καὶ τίς
ἐνίωσε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον.

Ἡ τέχνη τῆς σὶὰ τελευταῖα τῆς ἔργα κέρνει μιὰ
πληρότητα, μιὰ τελειότητα σπάνια, μιὰ δύναμιν περ-
φημῇ, ὅλο σφῆγος, ὅλο ἐκφρασὴ ἀπὸ τὴν ἐνόρμησιν
τοῦ κόσμου. («Τὸ μυστικὸ τοῦ μοναχοῦ ἀνθρώπου»,
1921, «Ὁ Θεὸς τῶν ζωντανῶν», 1922, «Ἡ φυγὴ
στὴν Αἴγυπτον», 1925, «Ἡ χώρα τοῦ ἀνέμου», 1931).
Μιὰ τέχνη ἐντελὸς προσωπικὴ, ποῦ δὲ χρωστᾷ τί-
ποτε σὲ κανένα, ποῦ δὲ δέχτηκε καμμιὰν ἐπίδρασιν,
ἄλλη ἀπὸ κείνη ποῦ τῆς ἔδωσε ἡ ἀγάπην τῆς γιὰ
τὴ φύσιν, γιὰ τὴ Σαρδηνία, ἄλλη ἀπὸ κείνη ποῦ
μόνον ἡ δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ προβλήμα-
τα, τὰ ψυχολογικὰ καὶ τὰ κοινωνικά, μποροῦν νὰ
ἔχουν σὲ μιὰ ψυχὴ τόσο εὐαίσθητη ὥπως τῆς Γκρά-
τσια Ντελέντα. Καὶ ἴσως αὕτη νὰναι ἡ μεγαλύτερή
τῆς ἀξία: τὸ ὅτι κατόρθωσε νὰ παραμερίσῃ ἀναλ-
λοῶτη, προσωπικὴ καὶ πρωτότυπη σὶὰν ἀνάπτυξιν
τῶν ἰδεῶν τῆς καὶ σὶὰ ὕψος τῆς, σὲ μιὰν ἐποχὴ ποῦ
τὸ κάθε τι ἔχει εἰπωθεῖ—καὶ μάλιστα πολλὲς φορὲς
ἄσχετα καὶ ἀνοῦσια.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ ΑΠΟ ΠΛΑΤΙΝΑ

Σάν ξφυγε ἡ κυρία Πουλίγκα, ξμειναν τότε μόνες ἡ μέλλουσα πεθερά, λευκή καὶ στρογγυλή ὅπως ἡ παρσέληνος, καὶ ἡ ὑποψήφια νύφη, μιά ἀδύνατη ξανθιά σάν τὸ καινούργιο φεγγάρι· μόνες μέσα στήν τραπέζα, πὺν μὲ τὸ ἀπλό της ντιβάνι, πλούσιο σὲ ἀνοιχτόχρωμα μαξιλάρια κεντητὰ μὲ περιστέρια, φύλλα δέντρων, μυθικά ζῶα καὶ λουλούδια, καὶ μὲ τίς ὥραϊες της ἐδεσματοβήκες πὺν τὰ τζάμια τους λάμπανε, χρησίμευε καὶ γιὰ σελόνι. Ἦσαν ἄρωμα τοικοκυρστικὸν καφέ, γιὰ τὸν ἄλκολ καὶ τὸν ἐτοιμαζάν σιὸ σπύρι, χαροποιούσε τὴ φιλόξενη ἀτιμόσυνη τῆς κάρμαρας, ἐνῶ ἡ λάμπα μὲ τὸ πρῶο κάλυμμα καὶ τίς μαργαριταρένιες φράντζες ἔριχνε στοὺς ταπεινασμένους τοίχους μιὰν ἀνταύγια γλαυκὴ ἀνοιξιάντικον δειλινῶν. "Ομως, ναί, βέβαια, κάτι παρὰ ξένο, καινούργιο, κάτι θεομὸ ἀντηχοῦσε σιὸ ταπεινὸ καὶ εὐγενικὸ τοῦτο περιβάλλον, καὶ τὸ ἔκανε νὰ διαλύεται μέσα σὲ μεγάλους φανταστικὸς κύκλους, σὰ μιὰ αἰθουσα βαποριοῦ πὺν ταξιδεύει σιὸ πέλαγος.

Πρώτη ἡ πεθερὰ ἄρχισε νὰ συνέρχεται· μάλιστα, ἓνα ποτηριὸν χαμόγελο, ἂν ὅχι μοχθηρὸν, γιὰ τὴ καρδιά της ἦταν ὅλο καλοσύνη καὶ γεμάτη ἀπὸ σοφὴ πείρα, ξανάμωσε τὸ παχουλὸ πρόσωπο, στολισμένον ἀπὸ χτυπητὰ σιαχτὰ μουστάκια. Εἶπε μὲ τὴ νεανικὴ ἀκόμα φωνή της :

— Τ' ἀκουσες καλά ὅλα ; Καὶ τὰ κατάλαβες ; Τὰ ἐξέθεσα ὅλα μὲ εὐλικρίνεια, γιὰ τὴν κατὰ βάθος ἡ καλὴ μου Πουλίγκα εἶπε πάντα ἡ ἴδια ὅπως καὶ ἐγώ : εἴμαστε συμπαθήτριες, καὶ μπήκαμε σιὸ σχολεῖο μὲ παπούτσια γεμάτα καρφιά καὶ μὲ μιὰ τσάντα φτιαγμένη ἀπὸ τὴ μάννα μας, σάν ἐκείνη πὺν ἔχουμε γιὰ τὴν ἀγορά καὶ τὸ χειμῶνα εἶχαμε κάτι μανίκια ἀπὸ μαλλὶ κόκκινο καὶ γαλάζιο· ἔπειτα ἡ μιὰ ἔχασε τὴν ἄλλην· ἐγὼ παντρεύτηκα τὸν καλὸ μου ὑπογραμματέα τῆς Ἐφορίας, ἐκείνη παντρεύτηκε ἀργότερα μὲ κάποιον μικροῖδιοκτητὴν, σχεδὸν ἓνα χωριάτη πὺν δὲ καταδεχόταν νὰ βοσκήσῃ τ' ἀρνιά του. Σήμερα ἔχουνε μιὰ περιουσία πάνω ἀπὸ μιὰν ἑκατομμύριον· μέγαλα, βίλλες, ἔργα ζωγραφικῆς, αὐτοκίνητα, ὑπερήφανοι, ἐννοεῖται καὶ κοσμήματα, πὺν τὸ καλύτερό τους εἶπε ὁ μοναχογιὸς τους.

Πάνω σ' αὐτὰ τὰ λόγια ἡ νέα ἄρχισε νὰ συνέρχεται, χαμογέλασε, καὶ μάλιστα γέλασε· μὰ τὸ γέλιο της ἦταν μοχθηρὸν. Ἡ ἄλλη διαμαρτυρήθηκε :

— Δὲν τὸ εἶπα γιὰ κακό. "Εν' ἀγόρει· κοίτι χρονῶ, πὺν σπουδάζει δὲν ἔχει βίτσια καὶ παρὰ τὰ ἑκατομμύρια του, θέλει νὰ ἐργασθῇ, δὲν εἶναι ἓνα κόσμημα ; Κι' ἔπειτα, εἶναι ὥραϊο παιδί, δυνατό, γεμάτο ὑγεία.

— Ἡ μητέρα του τὸ λέει !

Φαινόταν σχεδὸν πεισιμωμένη, ἡ μικρὴ Λένη, καὶ ἔκανε μορφασιμὸς σὰ μαῖμοῦ. Ἀπὸ τὴ μαῖμοῦ εἶχε τὰ μάτια της, ἀλήθεια σάν καὶ ἐκείνης ζωηρὰ καὶ δυνατὰ, ἀλλὰ τὰ μακρὰ σγουρὰ της βλέφαρα ἔξουδετέρωναν τὴν ἀσυνείδητη ζωότητα· κατὰ τὰ ἄλλα, ἦταν ἐξαιρετικὰ ὁμορφη, μ' ἓνα δέμα σάν τῆς γαρόδειας, μὲ σιὸμα πὺν θὰ μπορούσε νὰ ξετρελλάνῃ τοὺς ἄντρες, καὶ ἓνα σῶμα κλεισμένο μέσα σ' ἓνα κομψὸ μαῦρο φόρεμα, πὺν τὴν ἔκανε νὰ μοιάζῃ μὲ μυριατούρα ἀμαζόνια· σύγκριση βέβαια ὅχι ἐπιτυχμένη, ἀπὸ τὰ γυναικίνα περιδέραια καὶ τὰ σκουλαρίκια πὺν τὴ σιόλιζαν κάπως ἄγρια.

Ἡ ἄλλη, ξαναθυμόταν πὺς εἶχε καθῆκον νὰ δώσῃ μερικὰ μαθήματα σιὴ μέλλουσα νύφη τῆς καὶ ἐπατέλαβε μὲ σοβαρότητα :

— Μιὰ μητέρα δὲ μπορεῖ ποτὲ νὰ πῇ ψέμματα γιὰ τὸ γιὸ της· ἡ μητέρα βλέπει πάντα ὥραϊο τὸ γιὸ της, καὶ αὐτὸ βέβαια εἶν' ἀλήθεια· μὰ ἡ φίλη μου Πουλίγκα εἶπε πολὺν εὐλικρινῆς, τίμια καὶ ἀπλή γιὰ νὰ μεγαλοποιεῖ τίς ἀρετὲς τοῦ δικοῦ της. Κι' ἔπειτα δὲ θῆκε κανένα σκοπὸ νὰ τὸν ἐπαινέσῃ, προπάντων ἐμπρὸς σ' ἓνα κορίτσι. Εἶναι τόσο πλούσιος !

Μὰ ἡ ψυχὴ τῆς Λένης φάνηκε ξανά, ὁ λάκερ. σ' ἓνα γέλιο πὺν ἦταν παιδικὸ καὶ συνάμα μοχθηρὸν.

— Ω ! εἶπε, δὲ σκέφθηκε βέβαια ἐμένα γιὰ τὸ γιὸ της. "Ομως, μ' ἐκύτταξε μ' ἓναν τέτοιον τρόπο...

Νὰ πὺν καὶ αὐτὴ ἔδειχνε τὴν ἐκδίκεσίν της, μ' ἓναν τέτοιον τρόπο, σιὲς συμβουλές της· καὶ ἡ πεθερὰ καὶ ἡ νύφη ἀντιμετώπιζαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, αἰώνιες ἀσυμβίβαστες ἐχθρές.

Κάτω ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τῆς παιχιδιάρικης ἀμαζόνιας, ἡ Λένη ἔκρυβε ὡστόσο, χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃ, καλοσύνη εὐθραυστη καὶ ἀγνή· ἄλλωστε, μόλις ἦταν δέκα ἐννέα χρονῶ, καὶ τ' ὄνομά της, ἀλλαγμένο σιὴν ἐπαρχία, ἦταν Μαρία Μανταλένα. Ἀγαποῦσε καὶ αὐτὴ τὸν ὑπαλληλίσκο της, φτωχὸ, μὰ ἐργατικὸ καὶ ἴσιο σάν ἀδράχτι πὺν τραβᾷ καὶ συστρέφει τὴ δυνατὴ κλωστή τῆς ζωῆς· καὶ δταν τὸν ξαναθυμότανε, καθὼς καὶ τὴν αἰτία τῆς ἐπισκέψεώς της, ἐνιωθε πὺς γρήγορα θὰ διελύοντο οἱ ἀτμοὶ ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τῆς κυρίας Πουλίγκα, ἂν ἡ ἄλλη, λίγο ἀπὸ ἀθῶα ματαιοδοξία, λίγο ἀπὸ πνεῦμα θρησκευτικὸ, δὲν ἐπατελάμβανε τὸ ἐρεθιστικὸ μοτίβο τῆς μουσικῆς τῆς παλιᾶς της συμμαθήτριας :

— Αὐτὸ δὲ σοῦ τὸ εἶπα, γιὰ τὴν εἶναι ἀρκετὰ θρησκα, ὥστε νὰ μὴ βαρύνῃ μὲ τὰ πλούτη της, ἀνθρώπους πὺν, ὅπως ἐμεῖς, ἔχομε μονάχα τὴν περιουσία τῆς ἀπλότητός μας· μὰ τὰ ἑκατομμύρια της σωρεύονται καὶ πληθαίνουν μὲ τρόπο φανταστικὸ, σχεδὸν ἡλιγγιώδη, γιὰ τὴν ἀκριβῶς αὐτὴ, ὁ ἄντρας της, ὁ γιὸς της, περνοῦν μιὰ ζωὴ ἡρεμῇ καὶ σχεδὸν οἰκονομικῇ. Εἶναι ἴσως καὶ ἀπὸ συνήθεια. Σοῦ εἶπα πὺς ὁ ἄντρας της εἶχε μονάχα ἓνα κομμάτι ἄγορη γῆ σιὸ βουνὸ τὸ καλοκαῖρι φύτρωνε λίγο χορτάρι, καὶ αὐτὴ ἔβρασε τὰ λίγα ἄρνιά της· καὶ νὰ πὺν μιὰ μέρα, ὅπως σιὰ παραμῦθια, χτύπησε τὸ καλάμι της πάνω σ' ἓνα βράχο, καὶ ὁ βράχος ἔλαμψε σὰ φωτιά· περιέργη, ἔσπασε ἓνα κομμάτι· ἦταν πλατίνα· ἓνα μεταλλεῖο δλότελα δικό της.

Ἡ λέξη «πλατίνα» ξανάφερε τὴ Μαρία Μανταλένα σιὴ σιαχορδίνη πραγματικότητά τῆς ζωῆς της. Σηκώθηκε, ἀνάμεισε σιὰ μαξιλάρια ὅπου ἦταν πρὶν ξαπλωμένη, κατέβασε τὸ φόρεμά της στοὺς χιονάτους ἀστράγαλους, διόρθωσε τὸ καπελλάκι της μὲ τὴν κορδέλλα πὺν ἔμοιαζε σὰ φτερὸ ἀνεμόμυλου, καὶ εἶπε, κατεβάζοντας τὰ βλέφαρα, γιὰ τὴν ἦξερε πὺς ἔτσι τὸ πρόσωπό της ἐπαιρνε τὴν ἐκφραση μιᾶς μικρῆς Παναγίας :

— Μαμά, πρέπει νὰ σοῦ πῶ κάτι γι' αὐτὸ ἦρθα. Τοσκάθηκα μὲ τὸν Γκεγκόριο· ναί, δυστυχῶς. Μὴ χαμογέλας· μὴν πῆς πὺς εἶναι τὰ συνηθισμένα. Αὐτὸς εἶπε πολὺ θυμωμένος· μάλιστα, μοῦ

ἀπαγόρευσε νὰ ἔλθω ἐδῶ, καὶ ἀλλοίμονο ἂν τὸ μάθῃ. Δὲ σοῦ εἶπε τίποτα ; Λοιπὸν, θὰ σοῦ πῇ πὺς ἔφυγα. Ἦθελε νὰ μοῦ χαρίσῃ τὸ δαχτυλίδι τῶν ἀρραβῶνων. Καὶ ἀλήθεια, ὅπως συνηθίζει πάντα, μοῦ ἀνάγει, μὲ κάποια βιαιότητα, πὺς θὰ μοῦ δινε ἓνα ἀπὸ τὰ δαχτυλίδια σου, ἀφοῦ, καθὼς λέει, δὲν τὰ φορεῖς ποτὲ καὶ φυσικὰ ἐγὼ περιμένα μὲ περιέργεια. — Ἐλπίζω, τοῦ εἶπα, πὺς τουλάχιστον θὰ μοῦ δώσῃς ἐκεῖνο τῆς πλατίνας μὲ τὸ ζαφείρι. — Γιατί ; μὲ ρώτησε θυμωμένα. — Γιατί, ἀπάντησα καὶ ἐγὼ μὲ πείσμα, τ' ὁμολογῶ, εἶναι τὸ μόνο δαχτυλίδι τῆς μητέρας σου τῆς μόδας· τὰ ἄλλα ἔχουν παλιώσει. — Ποτὲ δὲν εἶχα προφέρει τέτοια λόγια. Ἰσως αὐτὸς νὰ ἦταν σὲ κακὴ στιγμή· τὸ γεγονὸς εἶναι πὺς μοῦ ἄρπαξε τὸ περιδέραιο καὶ τὰ σκουλαρίκια μὲ τρόπο ἀγροῖκο, καὶ ἔσκουξε ἀνάμεσα σιὰ σφιγμένα δόντια του : — Κι' αὐτὰ ποιὰς ἐποχῆς εἶναι ; Θᾶπρεπε νὰ φιλήσῃς τὸ χέρι γιὰ νὰ πάρῃς ἓνα ἀπὸ τὰ δαχτυλίδια τῆς μάννας μου· τὸ χειρότερο ἀπ' αὐτὰ, ἀπὸ ἀληθινὸ χρυσάφι, βέβαια, ἀξίζει χίλιες φορές περισσότερο ἀπ' ὅλα σου τὰ στολίδια τὰ ἐξωτερικὰ καὶ τὰ ἐσωτερικά. — Ἔτσι, μαμά, ἀκριβῶς ἔτσι, μαμά. Μὰ ὅχι, ἴσως δὲν πρέπει πῶ νὰ σὲ φωνάζω ἔτσι, γιὰ τὴν καὶ ἐγὼ ἀπάντησα ἄσχημα σιὸ Γκεγκόριο, καὶ ἐκεῖνος ἔφυγε ἀπαγορεύοντάς μου νὰ ἔρχομαι νὰ σὲ βροῦκα· καὶ δὲν ξέρω, δὲν ξέρω τί ἐννοοῦσε μ' αὐτό.

Ἐννοοῦσε πολὺ καλὰ ἡ μητέρα· γιὰ τὴν δὲ Γκεγκόριο δὲν τῆς εἶχε κρύψει τίποτα· καὶ ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἐρεθιζόταν εὐκολα, γεμάτος ἀγωνία καὶ πόνο· μὰ δὲν ἦταν βέβαια αὐτὴ, ἡ μητέρα, πὺν ἦθελε ν' ἀνάβῃ τὴν φωτιά ἀνάμεσα στοὺς ἀρραβωνιασμένους· ἀπεναντίας χαμογέλασε μὲ καλοσύνη, καὶ χάρειρε τὸ χέρι τῆς μικρῆς.

— Οἱ ἐρωτευμένοι, εἶπε, κάνουν καννάδες γιὰ νὰ χροῦν ἐπειτα τὴν εὐχαρίστηση νὰ τὰ φιλάνουν. Ἀφῆσε νὰ διαλυθῇ ὁ θυμὸς τοῦ κυρίου. Ἰσως ἀπὸ ζήλεια φέρεται ἔτσι.

Ἡ Μαρία Μαγδαληνὴ κουνούσε τὸ κεφάλι της, καὶ κάτω ἀπὸ τὰ μισόκλειστα βλέφαρά της τὰ μάτια της εἶχαν τὴν πρὸ ἀγνή λάμψη τῶν ἀνθρώπων ματιῶν· ἐκείνη πὺν μόνο τὰ δάκρυα δίνουν. Καὶ μιὰ ἄλλη λάμψη φώτιζε τὴν καρδιά της· νὰ ἐξομολογήθῃ.

— Δὲν εἶναι ζήλεια, κι' ἂν συμβαίῃ αὐτό, τότε εἶναι μιὰ ζήλεια τρομερή, ἓνα μῦθος. Δὲν εἶμαι ἀνόητη, ὅτι γὰρ μὴ καταλαβαίνω· αὐτὸς ξέρει πὼς εἴμαστε δυὸ διάφοροι χαρακτήρες: αὐτὸς ὅλο ψυχὴ, μονοκόμματος, ἀλύγιστος σὰν ἀτσάλι ἐγώ, εὐθυμῆ, ποὺ μ' ἀρέσουν ὅλα, καὶ κάποτε λίγο φεύτρα· θὰ μοῦ ἔριξε, βέβαια, τὸ λοῦσο, ἢ διασκέδαση, τὰ ὥρατα πράγματα, τὸ αὐτοκίνητο, ὁ χορὸς, τὰ λουτρά στὰ μεγάλα κέντρα τὸ καλοκαίρι...

Σταμάτησε σὰ φοβισμένη ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ της· μὰ ἡ μητέρα τῆς χάριδεψε ξανά τὸ χέρι. Καὶ εἶπε, σι' ἀστεῖα:

— Ἰδέτε, θὰ σοῦ ἄρσειε ὁ κύριος Πουλίγκα! Ἀστελευόταν ναί, μὰ ἡ φωνὴ τῆς ἦταν σὰν πειγμένη. Ἡ Λένη σήκωσε τὰ βλέφα

ρά της καὶ κρατήθηκε νὰ μὴν κλάψῃ ἢ λάμψῃ τῆς καρδιᾶς της σβύστηκε. Ἐνῶσε πὼς ἀνάμεσ' ἀπ' αὐτὴν καὶ τὸ Γκρεγκόριο, ἀπ' αὐτὴν καὶ τὴ μητέρα τοῦ Γκρεγκόριο, ἀνοιγόταν ἓνας ὠκεανὸς· ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἐκεῖνοι, μητέρα καὶ γιὸς, πάνω στὴ γραμμὴ μιᾶς ζωῆς χωρὶς θέλητρο· ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐκεῖνη, στὸ βάθος μιᾶς διπλοῦς γεμάτης ἀπὸ ὁμορφιὰ καὶ φόβο. Ὅχι, ἡ μητέρα δὲν ἀστελευόταν, ὅταν πρόφερε τίς τελευταῖες λέξεις· καὶ ἡ Λένη, μὲ τὰ μάτια δλάνοιχα τώρα, σκεπτόταν πὼς ἔπρεπε νὰ φύγῃ, νὰ περπατήσῃ, νὰ εὗρῃ ἄλλοῦ. Ὁ ζητῶν εὐρήσῃ. Καὶ σηκώθηκε, ἀποφασισμένη νὰ πάῃ νὰ βρῇ τὴν κυρία Πουλίγκα. Μὰ ἡ καρδιά της ὑπόφερε, γιατί αὐθιανόταν μέσα της σὰ μιὰ φωλιά ἀπὸ φίδια.

Μεταφρ. Γ. Π.

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΑΥΤΡΑ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΑΥΤΡΑΣ

ΤΟ ΛΙΒΑΝΙΣΜΑ

Τὸ δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Πουλιὰ ποὺ δὲ φεύγουν...

... Μιὰ μέρα — λέει τὸ παραμῦθι — ὁ βασιλιάς τῆς Θούλης, ποὺ ζοῦσε σ' ἓνα θαυμασιό παλάτι, ποὺ τὸν ὑπηρετοῦσαν ἑκατοντάδες ὑπηρέτες κι' ἀκόλουθοι, ποὺ εἶχε στὸ χέρι του κάθε τι ποὺ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τ' ὀνειρεύονται μόνο, καὶ ποὺ περνοῦσε τίς μέρες του σὲ μιὰν ἀσφάλεια κι' ἓνα ρυθμὸν ἀδιάσειστο, πῆγε καὶ πέταξε — λέει τὸ παραμῦθι — στὴν ἀκύμαντη λίμνη τοῦ παλατιοῦ του, ἓνα πολύτιμο κύπελλο, ποικιλιμένο πετράδι, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἰδεῖ τὰ νερά ν' ἀναταραχθοῦν καὶ γιὰ ν' ἀναστειλάξῃ...

Πόσοι ἀπὸ μᾶς δὲ θὰ θέλαμε νὰ μπορούσαμε νὰ κάνουμε τὸ ἴδιο, ὅταν ἀγιάζουμε ἀπὸ τὴν ἀνούσια γεύση τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς ποὺ ἐπαναλαμβάνεται μονότονα, καὶ βλέπουμε νὰ κλείνει, ὅλο καὶ περισσότερο κάθε μέρα, ὁ ὁρίζοντας τοῦ ἀγνώστου, τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς περιπέτειας ἀπὸ τὴ ζωὴ μας! Δὲ ποιά θυσία, μὲ ποιά καταστροφή ἀκόμα, δὲ θὰ δεχόμαστε νὰ πληρώσουμε μιὰ βαθεῖα ἀλλαγὴ ποὺ θὰ μᾶς ἐπέτρεπε ν' ἀνανεώσουμε τὴ ζωὴ μας καὶ νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς νάρκης ὅπου βουλιάζουμε, γιὰ νὰ ξαναγιώσουμε μὲ τὴν ἐνταση τῶν νέων μας χρόνων τὸ μεγάλο παλμὸ τῆς ζωῆς!

«Καλλίτερά νὰ φεύγει κανεὶς, χωρὶς νὰ καταλήξῃ πουθενά, παρὰ νὰ κάθεται τὰ βράδια, ἔστω καὶ νικητὴς, μπροστὰ στὸ καθημερινό του τὸ ἔργο χωρὶς νὰ νιώθῃ μέσα στὴν καρδιά του μιὰ ζωὴ ποὺ νὰ χυμᾷ — ἔξω καὶ πέρα ἀπ' τὴ ζωή!»

Οἱ ὥρατοι αὐτοὶ στίχοι τοῦ Βεράρεν λένε ὅλο τὸν κόπο ποὺ πιάει κάποτε τὸν ἄνθρωπο νὰ κόψῃ τὰ σχοινιά ποὺ τὸν κρατᾶν σ' ἓνα τελεματώδες καὶ δίχως ὀρίζοντα λιμάνι, γιὰ νὰ χυθεῖ σὰν ἓνα καρᾶβι, μ' ὅλα τὰ πανιά ἀνοιγμένα, πρὸς τὸ μέγα ἀγνῶστο τοῦ ὠκεανοῦ τῆς ζωῆς...

Ὡ, νὰ φύγει κανεὶς! Τὶ ὥρατο ποὺ θάταν νᾶχε τὴ δύναμη νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅλα, νὰ τὰ σπάσῃ ὅλα, καί, χωρὶς δεσμούς, χωρὶς σχηματισμένη προσωπικότητα ποὺ περιορίζει, μεθυμένος ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τίς δυνατότητες ποὺ ἀνοίγονται μπροστὰ του, νὰ φύγῃ πρὸς τὸ μέγαλον κόσμον, κ' ἔξω ἀπὸ τὸν καθημερινό

ἑαυτοῦ του, ν' ἀφθεῖ στὴ διάθεση τῆς τύχης καὶ τῆς περιπέτειας, καὶ νὰ νιώσῃ πὼς κάθε αἶριο μπορεῖ νὰ νῆαι καὶ μιὰ νέα αὐγὴ ζωῆς...

Ὡ, νὰ φύγει κανεὶς! Νὰ ὑπακούσῃ σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο, τὸ ἀνυπόμονο σάλευμα τῶν φτερῶν ποὺ νιώθῃ μέσα του· ν' ἀφθεῖ στὴ μυστηριώδη ἔλξη τῶν μεγάλων δρόμων ποὺ ξετυλίγονται ἴσαμε τὰ πέρυτα τῆς οἰκουμένης· ν' ἀπογυμνωθεῖ ἀπὸ τὴν προσωπικότητά του, νὰ τὴν ἀφίσει νὰ πέσει ἀπὸ πάνω του ὅπως πέφτει κάθε δειλινὸ ἀπὸ τὸν κοντὸ τῆς ἡ σημαία ἐνὸς καρσίου, καὶ κεῖνο ἐξακολουθεῖ τὸ δρόμο του, δίχως ἐθνικότητα, μέσα στὸ ὠκεάνειο βράδυ· νὰ σπάσῃ τίς χειροπέδες τῶν ὑποχρεώσεων του ἀπέναντι στοὺς δικούς του· νὰ πετάξῃ μακριὰ τὴ μάσκα τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου ποὺ τὸν ἐμποδίζει ν' ἀναπνεύσῃ ἐλεύθερα· νὰ κυλιστεῖ μέσα στὸ ἀγνῶστο τῆς ζωῆς, ὅπως ὁ κλάουν, στὸ πρῆμα τοῦ Θεόφιλου Γκοτιέ, πῆγε νὰ κυλιστεῖ μ' ἓνα μεγάλο πῆδημα μέσα στοὺς γαλάξιους κόσμους τῶν ἀστρῶν!...

Πόσοι ἄνθρωποι δὲν τὴ νιώθουμε αὐτὴ τὴν ἀνάγκη! Ὅπως τὰ ἡλιοβασιλέματα χτίζουν στὰ βάθη τῶν θαλάσσιων ὀριζόντων χιμαιρικὲς πολιτείες ἀπὸ χρυσάφι καὶ πορφύρεται, ἔτσι κ' ἡ φαντασία μας σχεδιάζει, μέσα στὰ βάθη τῶν ρεμβασμῶν μας, ἀναρίθμητες εἰκόνας ζωῆς, — γεμάτες ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς. Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ φύγουμε, δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ πᾶμε — ὅπως ἔφευγαν ἄλλοτε οἱ χρυσοθήρες γιὰ τὸ Ἐλδοράδο τῶν θρύλων...

Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ φύγουμε. Τὸ λέμε, κι' ὅσο εἴμαστε ἀκόμα νέοι, ἡ ψυχὴ μας φράσσει μέσα μας σὰ μιὰ λεύκα στὴν αἴθα, σὰ μιὰ λεύκα ποὺ ἀναρίθμητα πουλιὰ τὴν κατοικοῦνε. Τὸ λέμε — κ' ἓνα κῆμα λαχτάρας μᾶς συνεπαίρνει. Τὸ λέμε — καὶ τὰ χρόνια περνᾶνε...

Στὸ ἀναμεταξύ, οἱ συνήθειες πλέκουν ὅλο καὶ πὺρ στερεότερο, ὅλο καὶ πὺρ πολὺπλοκο τὸ δίχτυ τους γύρω μας. Στὴν ἀρχή, σφραδάζαμε γιὰ ν' ἀποφύγουμε τὸ τύλιγμά του. Ὅσο περνᾶνε τὰ χρόνια — ὑποκύπτουμε μ' ἓναν ἀναστεναγμό. Ἀντὶς νὰ ζητᾶμε νὰ πᾶμε μεῖς πρὸς τὴ ζωὴ, περιμένουμε τὴ ζωὴ νὰ ρθεῖ πρὸς ἐμᾶς... Στὸ τέλος, οὐκ αὐτό. Πεδαινοῦμε — χωρὶς νὰ χουμε ζήσει. Ἡ, χειρότερο ἀκόμα, ὅταν μιὰ μέρα ἔρθῃ πρὸς ἐμᾶς ἡ ὀνειρεμένη περιπέτεια καὶ μᾶς ἀνοίξῃ τὸ κλουβὶ ποὺ μᾶς κρατᾶει σκλάβους, μοιάζουμε σὰν τὰ πουλιὰ ποὺ ξαναγυρνᾶν μόνο τους στὸ κλουβὶ τους — γιατί ἔχουν πιά λησιμονήσει νὰ πετᾶνε...

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα

Στὸ τρίτο τεύχος τοῦ περιοδικοῦ «*Ἰδέα*», ὁ διευθυντής του, ὁ κ. Σπ. Μελάς, γράφει ἐν ἀρθρῷ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, ὅπου συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ζωντανῆς μας γλώσσας. Τὸ ἴδιο φυλλάδιο περιέχει καὶ γράμματα τῶν κ. κ. Παλαμᾶ, Γρυπάρη, Δελμούζου κλπ., οἱ ὁποῖοι συμφωνοῦν μὲ τὴν ἄποψιν τοῦ κ. Μελά καὶ ἀναπτύσσουν τὶς γνώμεις τους ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ δημοτικισμοῦ.

Ὁ κ. Γρυπάρης ἀσχολεῖται πρὸ πάντων, στὸ γράμμα του αὐτό, μὲ τὶς δηλώσεις ποὺ ἔκανε πρὸ ὀλίγου ὁ κ. Παπανδρέου γιὰ τὴ γλῶσσα καὶ τὴν παιδείαν, καὶ ἐκφράζει ἐπάνω σ' αὐτὲς κάποιες γνώμεις πραγματικῶς ἀξίες ἀπορίας. Γιὰ ποῖο λόγο, ρωτᾷ, ὁ κ. Παπανδρέου «προσκάλεσε τοὺς γλωσσολόγους καὶ παιδαγωγοὺς νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ συζητήσουν γιὰ τὸ συγκεκριμένο τρόπο ποὺ θὰ γενικεύσουμε τὸ δημοτικισμό στὴν Παιδείαν ὁλόκληρη»; Ὁ κ. Γρυπάρης θεωρεῖ πὺς τὸ γλωσσικὸ ζήτημα «δεκαετηρίδες ὁλόκαιρες» ἔχει συζητηθῇ ἀπὸ τοὺς δημοτικιστὰς παιδαγωγοὺς καὶ γλωσσολόγους «τόσο ἐξαντλητικά, ποὺ δὲ χρειάζεται νὰ δώσουν καὶ ἄλλα ἐπιχειρήματα» εἰς ἐκείνους ποὺ δὲν πείστηκαν, καὶ πὺς νὰ συζητήσουμε ἀκόμη θὰ ἦταν μόνο νὰ διαιωνίσουμε τὴν κουβέντα «ἀπὸ ἡδονισμὸ» τῆς συζητήσεως. Κατὰ συνέπειαν λοιπὸν ὁ κ. Γρυπάρης ζητεῖ ἐπικρίνω νὰ εἰσαχθῇ ἡ δημοτικὴ στὴν ἀνώτερη παιδείαν.

Ὁ κ. Γρυπάρης ἀπορεῖ ἐπίσης διότι ὁ κ. Παπανδρέου λέει πὺς ἀπὸ τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ εἶναι ἡ συγγραφὴ τῆς γραμματικῆς τῆς δημοτικῆς δικαιολογεῖ τὴν ἀπορία του μὲ τὸ «μία μικρὴ γραμματικὴ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ ἀργοῦν νὰ ἐτοιμασθοῦν» καὶ προσθέτει πὺς ἄλλωστε «δὲν εἶναι καὶ ἀπαλύτως ἀναγκαῖον» οὔτε αὐτὸ τὸ «χρηστικὸ» ἐγχειρίδιο!.. Γιὰ τὸν κ. Γρυπάρη, τὸ νὰ μὴν ὑπάρχῃ γραμματικὴ κάπως πλήρης τῆς γλώσσας, ποὺ οἱ φίλοι του θέλουν νὰ εἰσαγάγουν στὰ γυμνάσια, στὸ πανεπιστήμιον καὶ στὸ δημόσιον βίον, τὸ νὰ μὴν ὑπάρχῃ ἀκόμη γραμματικὴ τῆς γλώσσας ποὺ, κατὰ τὴν ἐκφράσιν του, ἀπὸ «ὁλόκαιρες δεκαετηρίδες» συζητεῖται, δὲν εἶναι παρὰ μὴ ἀσήμαντη λεπτομέρεια! Τί τὴν θέλουν τὴ γραμματικὴ ὁ Ὑπουργὸς καὶ τὸ κοινόν; Νὰ παραδεχθοῦν πρῶτα τὴ γλῶσσα τυφλὰ, καὶ θὰ μάθουν ὅστερα ποῖα εἶναι ἀκριβῶς αὕτη ἡ γλῶσσα καὶ πὺς θὰ διδάσκαται!..

Ἀλήθεια, ὅσοι φανατίστηκαν γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, κι' ἐγιναν ὅχι πᾶς δημοτικιστὰς ἀλλὰ «μαλλιαροί», ἀπέκτησαν παράξενη νοοτροπία. Ἡ νεοελληνικὴ διδάσκαται στὰ δημοτικά μας σχολεῖα ἀπὸ 15 περίπου χρόνια, καὶ διδάσκαται μὲ μίαν φτωχότατη μόνον γραμματικὴ, ποὺ δὲν κλίνει ὁλόκληρες τάξεις λέξεων, εἰς ὁποῖες καθημερινῶς μεταχειρίζομεθα, π. χ. πολλὰ τριτόκλιτα οὐσιαστικά κι' ἐπίθετα, καθὼς: *καθάρων, παρρησιαστικῶν, συγγραφῶν, μὴδὲν, ἐνδιαφέρον, εἰληρικῶν, αὐθάδων, εὐγνώμων* κτλ.,

τὰ σύνθετα ῥήματα (!), καὶ ἄλλα ῥήματα καθὼς: *παρατηρεῖται, ἐξαιροῦμαι, πληροφροῦμαι, ἀφελοῦμαι* κτλ. Μία τόσο ἀνώμαλη κατάστασις δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ συμπεράνουμε πὺς κάποια δυσκολία συνήνεσαν οἱ μαλλιαροὶ ὅταν προσπάθησαν νὰ συστηματοποιήσουν τὴ γλῶσσαν τους; Θέλει αὐτὸ συζητηθῇ; Καὶ σὲ τί βασιζέται ὁ κ. Γρυπάρης ὅταν μᾶς πληροφορεῖ πὺς τέτοιο πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ «ἀργοῦν νὰ ἐτοιμασθοῦν»;

Εἶναι φανερόν πὺς ὁ κ. Γρυπάρης τυφλώνεται ἀπὸ τὸ φανατισμὸν του. Ἡ συγγραφὴ τῆς γραμματικῆς μᾶς γλώσσας, ποὺ νὰ περιέχῃ τὰ στοιχεῖα τὰ ἀπαραίτητα εἰς τὴ διατύπωσιν πολλῶν ἀπ' τὶς σκέψεις μας καὶ ποὺ νὰ συμφωνῇ μὲ τὴ γραμματικὴ ἑνὸς ἀπ' τὰ λαϊκά μας ἰδιώματα, εἶναι ὅχι μόνον δύσκολη, ἀλλὰ εἶναι τελείως ἀδύνατον νὰ γίνῃ χωρὶς νὰ φθάσῃ κανεὶς στὸ χάος ἢ σὲ ἀστεῖες κι' ἀνύπαρκτες μορφές, καθὼς: *οἱ συγγραφεῖς, τὸ μὴδὲν, ἡ οὐνοδο* κτλ. Ὁ κ. Κ. Παλαμᾶς λέει μὲ πολὺ λεπτὸν τρόπο ὁμολογουμένως στὸ γράμμα του πρὸς τὸν κ. Σπ. Μελά: «Στὴ γλῶσσα, ποὺ ἔχουμε ἀνάγκη γιὰ τὸ γραπτὸ μας λόγο «ἐξυπακούονται καὶ στοιχεῖα ποὺ ὁ δημοτικὸς καὶ μικροστά, σὰν ἀστόχαστα, τραβῶντας δημοτικιστῆς τὰ θεωρεῖ ἀσυμφιλίωτα, ὅμως χρειάζεται νὰ συμπληρωθῶν, γιὰ νὰ γίνῃ κάτι, σιμώνοντας, μὲ τὸν καιρὸ, πρὸς τὴν ἐντέλεια». Ὁ κ. Π. Κανελλόπουλος γράφει κι' ἐκεῖνος κάτι τὸ παρόμοιον εἰς τὴν «*Ἰδέα*».

Ἄραγε ὁ κ. Γρυπάρης καὶ οἱ φίλοι του μαλλιαροὶ ἀνέχουν ἀκόμη, ὅστερα ἀπὸ τόσο πολλὰ συζητήσεις, εἰς τοὺς «ἀστόχαστους» αὐτοὺς ὁπαδοὺς τοῦ δημοτικισμοῦ; Ἄν δὲν τοὺς φθάνει, γιὰ νὰ πεισθοῦν πὺς εἶναι ἀπραγματοποίητὴ ἡ ἰδέα τους, ἡ ἀφάνταστη ἀργοπορία στὴν ἐκδοσὶ μᾶς γραμματικῆς γιὰ τὰ σχολεῖα μας, δὲν τοὺς κάνει ἐντύπωσιν πὺς οἱ ἴδιοι γράφουν γλῶσσαν ὅλως διόλου ἀσυστηματοποίητη, χωρὶς συμμετρίαν, *χωρὶς γραμματικὴ*; Στὸ γράμμα του πρὸς τὸν κ. Μελά, ὁ κ. Γρυπάρης γράφει ἡ περίστασις, ἡ ἐκπαίδευσις, καὶ παρακάτω οἱ συζητήσεις, τοῦ συμφέροντος, τοῦ ἔθνους κτλ., δηλ. κάνει μὴ τὰξι λέξεων τεχνικῶς *πρωτόκλητη εἰς τὸν ἐνικό, ἐνὼ τὴν ἔχει τριτόκλιτη εἰς τὸν πληθυντικόν*, καὶ ταυτοχρόνως δὲ μπορεῖ νὰ καταγγέλλῃ τὴν τρίτη κλίσι ἀπὸ τὸν ἐνικό ἄλλων λέξεων: τοῦ συμφέροντος, τοῦ ἔθνους.

(1) Οἱ μαλλιαροὶ ἀποφεύγουν νὰ κλίνουν τὰ σύνθετα ῥήματα γιὰτὶ δὲν ξέρουν νὰ λύσουν τὸ ζήτημα πολλῶν μετοχῶν τους (*καταβεβλημένος, διατεθειμένος, διακεκριμένος* κτλ.), ποὺ παίρνουν καὶ σήμερον ἀναδιπλασιασμό, κατὰ κανόνας ποὺ διατυπώσαμε στὴ *Γραμματικὴ τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης νεοελληνικῆς*. Μερικοὶ ἀπ' τοὺς μαλλιαροὺς, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν δυσκολίαν αὐτήν, θέλουν νὰ παρουσιάσουν εἰς μετοχὰς αὐτὰς ὡς ἐπίθετα. Τότε ὅμως τὰ ῥήματα διαθέτω κτλ. θὰ ἔμεναν χωρὶς μετοχήν, ἐνὼ ἔχουν, ἐκτός ἂν οἱ μαλλιαροὶ σχηματίζουν τεχνικῶς ἀστεῖες μετοχὰς καθὼς: *καταβαλμένος, διαθεμένος, διακριμένος*.

Πὺς δικαιολογεῖ τὴ γραμματικὴ τῆς γλώσσας ποὺ γράφει; καὶ πὺς ἐννοεῖ τὴ γλῶσσαν, ποὺ τόσο ἀνυπομόνως ζητεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ στὰ ἀνώτερα σχολεῖα μας; Ἀτακτοποίητη ὅπως παρουσιάζεται ἐδῶ; Δὲν ἔχει δίκαιον ὁ κ. Παπανδρέου νὰ ζητήσῃ καθορισμὸν τῆς καὶ νὰ συστήσῃ τὴν πρὸ προσεκτικῆς μελέτης;

Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης, ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ὁπαδοὺς τῆς μαλλιαρῆς, ἔγραψε ἐδῶ κι' ἐπὶ χρόνια σ' ἓνα φυλλάδιο (Δημοτικισμός): «Γλῶσσα σημαίνει γραμματικὴ... Ἡ μερικτὴ γλῶσσα δὲν ἔχει γραμματικὴν, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀνύπαρκτη ὡς γλωσσικὸς τύπος καὶ οἱ συνηγοροὶ τῆς δὲν καθόρισαν τὴ γραμματικὴν τῆς, ὅσα γράφονται σ' αὐτὴν παρουσιάζουν ἀνομοιοτητα κτλ. Ἡ ἀνάγκη τῆς γραμματικῆς μᾶς σπρώχνει στὴν κοινὴ γλῶσσαν.» Ἀποδείξαμε μὲ τὴ *Γραμματικὴ τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης νεοελληνικῆς*, ποὺ ἐκδώσαμε τὸ 1931, πὺς ἡ ἀπτική γλῶσσα, ἀντιθέτως πρὸς τὴ γνώμην τοῦ κ. Τριανταφυλλίδου, ἔχει κανόνας. Στὴ μελέτη ποὺ κάναμε, μερικοὶ φίλοι κι' ἐγώ, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἀρθρον καὶ τελειώνει μὲ τὸ ἐπιφώνημα, στὴν ὁποία δηλαδὴ δὲν ἀποφύγαμε καμμιὰ δυσκολία, διατυπώσαμε τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποῖους ἀσυνείδητα ἐφαρμόζουμε ὅταν μιλοῦμε, καὶ δείξαμε τὴ γραμματικὴν συμμετρίαν τῆς γλώσσας μας: «Ὅταν λέμε λ. χ. *φρονῖς, βρῦση, λέμε καὶ φρονιάδες, βρύσες, καὶ ὅταν λέμε συγγραφῆς, διερχομένους, παρατήρησεις, λέμε συγγραφεῖς, διερχομένους, παρατηρήσεις*. Ὅσα σύνθετα ῥήματα διατήρησαν τὸν ἀναδιπλασιασμό, ἔχουν καὶ αὐξήσει συλλαβικὴ: *διεφθαρμένος-διεφθειρε, καταβεβλημένος-κατέβαλε, συγκεχυμένος-συνέχεε* κτλ., σὲ ὅσα ἀπεναντίας δὲ βάζουμε, μιλώντας, τὴν αὐξήσει, παραλείπουμε καὶ τὸν ἀναδιπλασιασμό τῆς μετοχῆς: *καταστάλαξε-κατασταλαγμένος, συγχώνευσε-συγχωνευμένος* κτλ. Ἔτσι ἡ νεοελληνικὴ ἐμφανίζεται ἀπ' ἑνὸς ὡς ἓνα ὁργανικὸν σύνολον καὶ ἀπ' ἑτέρου ὡς κατάλληλον ὄργανον γιὰ τὴ διατύπωσιν τῶν πρὸς πολλῶν σκέψεων μας. Οἱ μαλλιαροὶ ἀπεναντίας, ποὺ ἀναγκάζονται νὰ κάνουν ἓνα τεχνητὸ ἐν μέρει κατασκευασμὸν, διότι ἐπιδιώκουν νὰ διατηρήσουν μὴ λαϊκὰς λέξεις μὲ τύπους λαϊκοὺς, τοὺς ὁποῖους ὡς τώρα οἱ λέξεις αὐτὰς δὲ δέχθηκαν, δὲ μποροῦν νὰ ἐπιτύχουν γραμματικὴν συμμετρίαν, παρὰ μόνον ἂν δημιουργοῦν ἀνύπαρκτες μορφὰς, καθὼς: *διερχομένηδες ἢ διερχομένηαοι, παρατήρησεις, ἐπιβαλμένος* κτλ. Ἡ ἀνάγκη τῆς γραμματικῆς, κατὰ τὴν ἐκφράσιν τοῦ κ. Τριανταφυλλίδου, μᾶς σπρώχνει ἐπὶ ὁρῶν, ὅχι στὴ μαλλιαρῆ, ἀλλὰ στὴν καθομιλουμένην, στὴ γλῶσσαν τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων.

Τὸ γλωσσικὸ αἶσθημα, ποὺ εἶναι ἔμφυτον στὸν ἄνθρωπον, γεννάει τοὺς γραμματικοὺς κανόνας. Τὸ αὐτὸ μας δηλαδὴ ἀφομοιώνει ἀσυνείδητα εἰς καταλήξεις κτλ. τῶν λέξεων μᾶς ὀρισμένης τάξεως, ὥστε νὰ ὑπακούουν σχεδὸν ὅλα ὅστερα ἀπὸ λίγον σὲ ὀρισμένον κανόνα. Π. χ. τὸ ἀρχαῖον *παιδῖον, τυρῖον, ἔγινε παιδίον, τυρίον* καὶ ὅστερα *παιδί, τυρί* κτλ. Ἔτσι κι' ἐμεῖς οἱ μορφωμένοι Ἕλληνες δημιουργοῦμε ἀσυνείδητα, ὅταν μι-

λοῦμε, γραμματικὴν συμμετρίαν. Ἀναφέραμε παραπάνω τὸ *φρονῖς-φρονιάδες, συγγραφῆς-συγγραφεῖς* κτλ. Φθάνει νὰ ξεκαθαρίσουμε τὴ γλῶσσαν μας ἀπὸ τὰ «ἐπαγγελματικά» στοιχεῖα (ἀπ' τοὺς ἀρχαϊσμούς τοῦ δικηγόρου, τοῦ ὑπαλλήλου κτλ.) γιὰ νὰ βγῇ μὲ γραμματικὸν κανόνα.

Οἱ μαλλιαροὶ προσπαθοῦν ν' ἀναπληρῶνουν μὲ τὴ σκέψιν τους τὸ γλωσσικὸ αἶσθημα, ποὺ ἔπλασε τὴ γλῶσσαν μας. Γι' αὐτὸ ἡ γλῶσσα τους εἶναι γλῶσσα τοῦ γραφείου, δηλ. γλῶσσα ἐσφαλμένη, ὅσο εἶναι ἐσφαλμένη ἡ καθαρῶς ὁμιλουμένη, ποὺ εἶναι μὲ ἄλλο τρόπο ἐσφαλμένη. Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ἀνέλαβε νὰ συγγράψῃ μὴ γραμματικὴν τῆς δημοτικῆς. Ἄν ὅμως δὲν ἐγκαταλείνῃ εἰς ἀρχὰς τῶν μαλλιαρῶν, ἡ γραμματικὴ του, ἡ θὰ εἶναι ἀχώνευτη, διότι θὰ ἔχῃ τεχνητὰς λέξεις, ἢ, ἂν κάνει κάποιους συμβιβασμούς κατὰ δικὰς του προσωπικὰς σκέψεις, θὰ λείψῃ ἀπ' αὐτοὺς κάθε ἀντικειμενικὴ βᾶσις καὶ θὰ βρεθοῦν χίλιοι δύο λόγοι, ποὺ θὰ ζητήσουν ἄλλες καὶ διαφορετικὰς ὑπαχωρήσεις. Τὴν ἀντικειμενικὴν βᾶσιν τὴ δίνει μόνον ἡ κοινὴ χρῆσις, τὴν ὁποία καὶ πήραμε γιὰ ὁδηγὸν ὅταν γράψαμε τὴ γραμματικὴν τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης μας γλώσσας.

Μιὰ ἄλλη ἀπόδειξις, ὅστερα ἀπὸ τόσα, πὺς ἡ μαλλιαρὸσύνῃ δὲ στέκεται, εἶναι ὅτι οἱ φανατισμένοι τῆς ὁπαδοί, μ' ὅλη τὴν περιφρόνησιν ποὺ μᾶς ἔχουν, δὲν ξέρουν νὰ διατυπώσουν εἰς σκέψεις τους παρὰ μόνον σὲ γλῶσσαν ὅχι καθαρὰ δημοτικὴν Ὁ κ. Γρυπάρης ἔχει στὸ γράμμα του πρὸς τὴν «*Ἰδέα*»: *ἐπὶ τέλους, ἔστω, τοῦ συμφέροντος* κτλ. Ἡ ἰδέα τῶν μαλλιαρῶν εἶναι ἀνεφάρμοστη, ἐπειδὴ εἶναι ἐναντίον τῶν φυσικῶν νόμων.

Περίν τελειώσω, θέλω νὰ προσθέσω πὺς εἶμαι συμφωνόντατι μὲ ὅσα λέει στὸ γράμμα του ὁ κ. Δελμούζος γιὰ τὴ γλῶσσαν. Δὲν δικαιολογεῖται τὸ γλωσσικὸ ζήτημα νὰ συνδέεται μὲ πολιτικὰ καθεστῶτα. Οἱ Ἕλληες, Ἕταλοι κτλ. ἀπέβαλαν τὴ λατινικὴν ὑπὸ βασιλεῖς καὶ πρίγκιπας. Ὅσοι συνδέουν τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα δείχνουν σύγχυσις ἰδεῶν, ὅπως κι' ἐκεῖνοι ποὺ ὀνομάζουν μὲ στόμφο *ἑθνικὴν* τὴ γλῶσσαν ποὺ ὑποστηρίζουν (τὸ κάνουν καὶ οἱ μαλλιαροὶ καὶ οἱ καθαρῶς ὁμιλουμένοι). Ἑλληνικὴ εἶναι καὶ ἡ ἀπιορητικὴ γλῶσσα καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ καθομιλουμένη. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν δὲν ὑπερέχει οὔτε ἡ μιά, οὔτε οἱ ἄλλες, καὶ ὁποῖος ὑπερασπίζει τὴν ἀντίληψίν του μὲ τέτοια ἀνυπόστατα βᾶσις, σημαίνει πὺς τοῦ λείπουν τὰ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα. Ἐμεῖς δὲ συζητοῦμε μὲ κοῦφια λόγια τοῦ εἶδους αὐτοῦ. Ἐχομε ἄλλους ισχυρότατους λόγους νὰ ἀναφέρουμε, τοὺς ὁποῖους ἀναπτύσσουμε καθαρὰ, μὲ συγκεκριμένα παραδείγματα καὶ προτάσεις καὶ χωρὶς φουσκωμένα κι' ἀπατηλὰ λόγια. Οἱ ἀρχές μας εἶναι τόσο ὀρθεῖς, ποὺ μᾶς φέρνουν πάντοτε σὲ ἐφαρμόσιμες λύσεις, καὶ δὲν ἔχομε ἀνάγκη νὰ ἀποκρύψωμε ἀνυπόβλητα ἐμπόδια ἢ ν' ἀνακατώσουμε ἀπαράδεκτες μορφὰς, ὅπως οἱ καθαρῶς ὁμιλουμένοι καὶ οἱ μαλλιαροὶ.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Σοφοκλέους Καρύδι

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἑστία».

Στὸ φύλλο τῆς 1ης Ἀπριλίου 1933, ὁ ἐκλεκτὸς λογοτέχνης καὶ λόγιος κ. Γιάννης Βλαχογιάννης, μαζί με τὰ ἀνέκδοτα γράμματα ἐπιφανῶν λογίων πρὸς τὸν Βασιλέα Γεώργιον, ἔχει καὶ μιὰ «σύστασι» τοῦ παπποῦ μου Σοφοκλέους Κ. Καρύδι, γιὰ ἓνα φτωχὸ συγγενῆ του. Ὁ κ. Βλαχογιάννης, λαβαίνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ «σύστασι» εἶναι γραμμένη σὲ χαρτί ἐπιστολικό, ἀπ' αὐτὸ ποὺ μεταχειρίζονταν, ὅπως λέει, οἱ ρωμαντικοὶ ἐραστές τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, γράφει ὅτι ἀντικείμενο τοῦ ἔρωτα τοῦ ποιητῆ ἦταν τὸ βασιλικὸ ταμεῖο...

Ἡ κρίσις αὐτὴ εἶναι καὶ λανθασμένη καὶ ἀδίκη. Καὶ πρῶτο, εἶναι λανθασμένη, γιατί ὁ Σοφοκλῆς Καρύδης, δώσας τὴ «σύστασι» ἀντὶ τῆς ζήτησε βέβαια γιὰ τὸν ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἀπεναντίας σύστασε ἄλλον, φτωχὸ συγγενῆ του, πιεζόμενο ἀπὸ πλειστηριασμό, ὅπως καὶ γράφει στὴ «σύστασι» του. Τὸ πῶς βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Σοφοκλῆς Καρύδης θὰ ἀγνοοῦσε, δίνοντας τὴ «σύστασι» αὐτὴ, γιὰ ποῦ θὰ τὴν χρησιμοποιοῦσε ὁ παραλήπτης της, γιατί γράφοντας σὶν Βασιλέα θάχε κάποια προσφώνησι καὶ χρονολογία, ἐνῶ τέτοιες δὲν ὑπάρχουν. Πρέπει ἀκόμα καὶ τοῦτο νὰ τονιστεῖ, ὅτι ἡ σημείωσις ποὺ ἔχει τὸ φύλλο Σας αὐτό, κάτω ἀπὸ τὸ κείμενο, «Βοήθημα. Τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' δραχ. ...», δὲν εἶναι γραμμένη πάνω στὴ «σύστασι», ὅπως ἔλαβα ἀφορμὴ νὰ πεισθῶ ἀπὸ τὸ πρωτότυπο ποῦχε τὴν καλοσύνη νὰ μοῦ δείξῃ ὁ κ. Βλαχογιάννης καὶ τὸ ἀντίθετο θάταν παράξενο, πῶς ὁ Καρύδης ἔγραψε σὶν Βασιλέα χωρὶς προσφώνησι καὶ χρονολογία, καὶ πῶς ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἔπαιρνε ὑπ' ὄψει του τέτοια «σύστασι».

Δεύτερο, εἶναι καὶ ἀδίκη ἡ κρίσις αὐτὴ, γιατί ὁ Σοφοκλῆς Καρύδης δὲν ζήτησε ποτέ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του βοήθημα ἢ ἄλλη παροχὴ ἀπὸ κανένα, ἂν καὶ οἰκονομικῶς κατεστράφη ἀπὸ τὴν καταδίωξι τοῦ Ὀθωνα γιὰ τὴν πολεμικὴ του ἐναντίον του, καὶ τῶν ἄλλων ἰσχυρῶν τῆς ἐποχῆς του, ποὺ τοὺς ἐσαύριζε ἀλύπητα.

Ἀθῆναι, 3 Ἀπριλίου 1933

Εὐχαριστῶν θερμὰ διὰ τὴν εὐγενῆ φιλοξενίαν
Σ. ΚΑΡΥΔΗΣ

Πῶς γράφεται ἡ Ἑγκυκλοπαιδεία

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἑστία».

Αὐτὸ λόγια μόνο:

Παρακολουθῶ ἀπὸ χρόνια καὶ τὸ «Δεκαπενθήμερό» σου καὶ τὴν κατὰ τεύχη ἐκδοσὴ τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἑγκυκλοπαιδείας». Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ προχθεσινὸ γράμμα τοῦ κ. Ἀγρυ μου ἔμειναν (ὥσως καὶ σὲ ὅλους) δυὸ ἀπορίες, ποὺ θὰ σὲ παρακαλοῦσα πολὺ νὰ με βοηθήσῃς νὰ λυθῶν, δίνοντας τίς ὁλίγες αὐτὲς γραμμὲς μου στὴ δημοσιότητα.

α) Ἀπὸ τὸ ἄρθρο «Ξενοπούλου Γρ.» με τίς ἐκατὸν πενήντα ἑστω κριτικὲς γραμμὲς, ἔχουν ἢ δὲν ἔχουν περικυβητῇ καὶ ἄλλα ὁρισμένα σημεῖα;

β) Γραμμένα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν κ. Τ. Ἀγρυ

εἶναι καὶ ἄλλα μικρότερα ἄρθρα γιὰ λογοτέχνες (ὅπως π. χ. τὰ «Μαρέλης Ἀπ.», «Παλαμῆς Α.», «Παναγιωτόπουλος Ι.», «Περικλῆς Ι.», «Σπανδωνίδης Π.», «Σπαταλῆς Γερ.» καὶ ἄλλα στὰ ὁποῖα ἐγὼ δὲν εὗρηκα καμμιὰν ἀπολύτως κριτικὴν γραμμὴν.

Ὁ κ. Ἀγρυς ὁμως λέγει ὅτι δὲν παραλείπει «ὁλίγες κριτικὲς γραμμὲς ἀπὸ κανένα ἄρθρο» τότε τί συμβαίνει μ' αὐτά; Ἄν δὲν ἔχουν ὥσως περικυβητῇ, μήπως τὴν ἀπάντησιν θὰ εὕρωμε σὲ μιὰν ὁρισμένη περίοδον τῆς ἐπιστολῆς του;

Με πολλὰ «εὐχαριστῶ»

Ἀθῆναι, 3, 4, 3

ΡΕΝΑ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

**

Ὁ συνεργάτης μας κ. Τέλλος Ἀγρυς, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεκοινώσαμε τὸ ἀνωτέρω γράμμα, ἀπαντᾷ ὡς ἑξῆς:

Φίλη «Νέα Ἑστία».

Εἰμαι βέβαια ὑποχρεωμένος ν' ἀνταμείψω τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴ συστηματικὴ προσοχὴ τῆς δ. Δαμασκηνοῦ καὶ γιὰ τὰ πράγματα τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, καὶ γιὰ τὴν ἀναμεταξύ τους συμμετρίαν τῶν ἀρθρῶν τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἑγκυκλοπαιδείας», τέλος καὶ τὸ ἐνδιαφέρον της γιὰ τὸ θαρραλέο ξεκαθάρισμα τῶν σκοτεινῶν σημείων δεδομένου κειμένου... Ἐπειδὴ ὁμως, — ὁπλῶς καὶ μόνον ἀπὸ ἑλλειψὴν χρόνου, — δὲν ἔχω ἀντίγραφα ἀπὸ τὰ πρωτότυπα χειρόγραφα κανενὸς σχεδὸν ἀπ' ὅλα τὰ ἄρθρα ποὺ ἔτυχε νὰ γράψω, περιορίζομαι πρῶτο στὴ μνήμη μου, καὶ δεύτερον στὴν πεπολῆσή μου.

α) Ἀπὸ τὸ ἄρθρο «Ξενοπούλου Γρ.» ἔχουν παραλειφθεῖ, ἀλλ' ὄχι περισσότερες ἀπὸ 8—10 γραμμὲς. Σημειῶνω ὁμως ὅτι τὰ πῶς πολλὰ μέσα σ' αὐτὲς ἦταν ἡ σύγκριση μεταξὺ τοῦ τύπου τῆς γυναικὸς ποὺ παρουσιάζει ὁ Ξενοπούλος, κ' ἐκείνου ποὺ παρουσιάζει ὁ Παπαδιαμάντης. Τὶς ἔγραψα μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι ἀπὸ τὸ ἔργο καὶ τῶν δυὸ κορυφαίων αὐτῶν πεζογράφων ξεχωρίζει ὁ τύπος ὁ γυναικεῖος. ἢ γυναικα ποὺ σὲ χάνει, ἢ γυναικα ποὺ σὲ σώζει» εἶναι τὸ ἔμβλημα (ἀπὸ ὑπότιτλον ποὺ ἔγραψε ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς σ' ἓνα του ἔργο) τῆς δραματικῆς καὶ μυθιστορηματικῆς σειρᾶς τοῦ Ξενοπούλου. Καὶ ἡ ἡλικία της ὁμως, καὶ ὁ ψυχολογικὸς της χαρακτήρας, καὶ ὁ δραματικὸς της χαρακτήρας, καὶ τὸ φιλοσοφικὸ της νόημα, καὶ ἡ κοινωνικὴ της σημασία διαφέρουν ἐντελῶς ἀπὸ τὸν γυναικεῖο τύπο τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἡ σύγκριση ὁμως αὐτὴ ἔχει παραλειφθεῖ.

β) Ὅσο γιὰ τ' ἄλλα ἄρθρα, τὰ μικρότερα, ἐκράτησα τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ποὺ ἀναφέρω στὸ προχθεσινὸ μου γράμμα: δὲν παρέλειψα ἀπὸ κανένα τίς κριτικὲς γραμμὲς ποὺ τοῦ ἀξίζουν. Πρέπει ὁμως νὰ προσθέσω ὅτι στέλλω πάντα τὴ συνεργασία μου πολὺν καιρὸ μετὰ τὴν προθεσμίαν, καὶ σχεδὸν τὴν τελευταία στιγμὴ, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχει καιρὸς νὰ διορθωθῶν καὶ πάλι ἀπὸ μένα οἱ κριτικὲς γραμμὲς ἐνός ἄρθρου, σὲ περιπτώσιν ποὺ δὲ θὰ ἦταν σύμφωνες μετὰ τὸ λεξιλογικὸν χαρακτήρα τῆς «Ἑγκυκλοπαιδείας».

Τ. ΑΓΡΥΣ

Τὸ Κρητικὸ «βλέπεσαι»

Ἀξιότιμε φίλε κ. Ξενοπούλε

Σὲ σειρά φύλλων τοῦ περιοπουδάστου περιοδικοῦ σας «Νέα Ἑστία» παρακολουθῶ μετὰ προσοχῆς τὰς διαφόρους διατριβὰς διὰ τὴν ἐρημνείαν τῆς ἐν τῇ ἐπιγεφυλίδι φράσεως.

Εἰμαι Κρητικὸς, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας μου καὶ ὡς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας μου ἔχω γνωρίσει ἐκ τοῦ πλησίον ὁλόκληρον τὴν Κρήτην καὶ ἔχω συζητησθῇ μετὰ τὰς λαϊκὰς τάξεις τῆς υπαίθρου, δύναμαι δὲ νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι γνωρίζω κατὰ βάθος τὴν πλουσιωτάτην εἰς ἐκφράσεις καὶ τύπους, ἀλλὰ δυστυχῶς ὄχι ἐπαρκῶς μελετημένην, κρητικὴν διάλεκτον, συγγενεστέτην οὖσαν τῇ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων ὅπου δὲν εἰσῆλθαν οἱ κατακτηταὶ καὶ ὁ νεώτερος πολιτισμός. Ἄν νομίσετε ὅτι ὅσα γράρω κατὰ ἀξίαν γιὰ τὴν ὁρθὴν ἐρημνείαν τῆς φράσεως, θὰ σὲς παρακαλέσω νὰ τὰ φιλοξενήσῃτε εἰς τὰς στίλας τῆς «Ν. Ἑστίας».

Δοιπόν: τὸ βλέπω λέγεται συνηθέστατον μετὰ τὴν κυρίαν αὐτοῦ σημασίαν. Π. χ. βλέπω τὸ καράβι, ἔβλεπε τὰς τρεῖς, νὰ βλέπῃς καλά. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὁμως ταύτην εὐχρηστότερα εἶναι τὰ ρήματα θεωρῶ (=θεωρῶ), π. χ. θεωρῶ τὸν ἥλιο, θεωρεῖς πῶς χορεύει; θώρεις με πῶς θὰ κάνω, κυττάζω, π. χ. κυττάξέ με, κύτταξε πῶς κολυμβῶ, νὰ κυττάξῃς νὰ τὸ βρῇς (=εὕρῃς), καὶ συντηρῶ, π. χ. συντήρει με (=παρατήρει με, βλέπε με, κύτταξέ με), ἐξ οὗ καὶ παιδιὰ τις «τὸ συντηρηγτό».

Ἡ μᾶλλον συνήθης ὁμως ἔννοια τοῦ βλέπω εἶναι ἡ τοῦ βόσκου καὶ ἡ τοῦ φυλάττω, π. χ. τὸν ἔστειλα νὰ βλέπῃ τὰ πρόβατα, ἔβλεπα τὰ δῆα (=δῆα=ὄϊα=ὄιες παρ' Ὀμήρῳ, κατὰ μετὰ πτωσιν γένους καὶ τονισμοῦ, φαινόμενα γλωσσικὰ λίαν συνήθη), καὶ εἰς τὸ μέσον βλέπωμαι (=φυλάττωμαι), π. χ. βλέπου νὰ μὴ σὲ μαυρίσῃ ὁ ἥλιος, νὰ βλέπεσαι νὰ μὴν πέσῃς, ἄς ἐβλέπουν νὰ μὴ μεθύσῃς, νὰ βλέπῃς νὰ μὴ σὲ προσβάλουν (=φυλάγουν, νὰ φυλάγῃς, ἄς ἐφυλάγουν, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ προσφυλάσσωμαι, τοῦ λαμβάνω προσφυλακτικὰ μέτρα). Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ βόσκου καὶ τοῦ φυλάττω εἶναι καὶ σήμερον συνηθέστατον ἐν Κρήτῃ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν δὲ τοῦ (προ)φυλάττω-μαι συνηθέστατον καὶ παρὰ τῇ Ἰερωτοκρίτῳ.

Ἐκ τοῦ βλέπω, πλὴν τῶν γνωστῶν παραγῶγων ἢ βλέψη, τὸ βλέμμα, σφίζονται καὶ εἰς μὲν τὴν δυτικὴν Κρήτην «ὁ βλέπῃς» (=ὁ βλέπων-έως) ἀντὶ τῶν λέξεων δραγάτης καὶ ἀγραφύλαξ, εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν ὁ (βλεπ)άτορας (=ὁ βλέπῶν) ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ φύλακος οἷον δῆποτε ἐμφύχων ἢ ἀφύχων ἀντικειμένων, ἐκτός τῶν ὑπὸ τοῦ ἀγροφύλακος φυλάσσομένων.

Ἐκ τοῦ βλέπω ἔχει σχηματισθῇ καὶ ρῆμα βλέπω (=ἐνεδρεῦω, παραφυλάττω, παραμονεύω), π. χ. ἐβλεπίσαμε τίς κέρδικες εἰς τὸ νερό, ἔλα νὰ βλέπίσωμε ἀπῶς τὸν κλέφτην.

Ἐκ τῶν συνθέτων τοῦ βλέπω εἶναι ἐν κοινῇ χρήσει τὸ παραβλέπω ὑπὸ τὰς ἐννοίας ἀδιαφορῶ καὶ παραφυλάττω (=με ἐνταταμένην τὴν προσοχὴν φυλάττω). Π. χ. ἂν ἴδῃς τίποτε παρὰ

βλεπε (κάνε πῶς δὲν εἶδες), ὁληνυχτῆς ἐπαρὰ-βλέπαμε τὰ ὄζα (γὰ μὴ μποῦν στὴν ἐξημέρα, νὰ μὴ μᾶς τὰ κλέβουν κ.τ.τ.)

Ὡσαύτως, ἐκ τῶν συνθέτων καὶ τῶν παραγῶγων τοῦ βλέπω, εἶναι ἐν κοινῇ χρήσει «ἡ χαμηλοβλεπούσα» (=ἡ χαμηλὴ βλέπουσα κατὰ τὴν βάδισιν κόρη), τὸ ἀνάβλεμμα (=τὸ ἀναντρίνισμα=τὸ ἀνασκήνωμα τῶν ματιῶν) π. χ. ἔχει ἀνάβλεμμα ποὺ σὲ σφάζει (χαρακτηριστικὸν τῆς ὁραιότητος τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ πρὸς τινι ριπτομένου βλέμματος).

Αὐτὰ ἔχω νὰ προσθέσω εἰς ὅσα ἔχουν γραφῇ σχετικὰ μετὰ τὸ βλέπεσαι καὶ βλέπου.

Ὅποιος γνωρίζῃ τὰς σημασίας αὐτὰς τοῦ βλέπω, βλέπομαι καὶ βλέπῃς δὲν δυσκολεύεται νὰ δώσῃ τὴν ὁρθὴν ἐρημνείαν, ἐξάγων ταύτην ἐκ τῶν συμφραζομένων.

Με πολλὴν ἐκτίμησιν,

Ἐν Σητείᾳ, τῇ 21 Μαρτίου 1933.

Ν. ΠΙΜΠΑΝΣ

Ἐπιθεωρητὴς δημοτ. σχολείων Σητείας

Ἡ μετεπαναστατικὴ ρωσσικὴ λογοτεχνία
Ἀγαπητὴ «Νέα Ἑστία»

Εἰς τὸ τεύχος σου τῆς 1ης Μαρτίου ε. ε. καὶ εἰς τὴν σελίδα 264, ὁ κ. Ἀντρέας Ζευγᾶς, εἰς τὴν μελέτην του «Μετεπαναστατικὴ Ρωσσικὴ Λογοτεχνία», ἔφησε νὰ τοῦ διαφύγῃ μία ἀνακρίβεια, λέγων ὅτι ὁ Γκουμιλιόβ καὶ ὁ Μάντελατμ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τοῦτο ἀληθεύει μόνον διὰ τὸν Μάντελατμ. Ὁ Νικολάϊ Γκουμιλιόβ ὁμως ἔμεινε εἰς τὴν Ρωσσίαν, καίτοι ἔβλεπε μετὰ οὐκὸν τὸ ρωσσικὸν περιβάλλον, προσεδάνατο τὸ τραγικόν του τέλος, προσέβλεπε τὴν ματαιοπονίαν, τὸ ἀδιέξοδον (αὐτοκτονία τοῦ Σεργεῖ Ἐσσένιν 1926, καὶ ἀργότερα τοῦ Βλαδὶμ. Μαγιακόβσκυ) καὶ τὴν ἐπερχομένην πτώσιν τῶν μετεπαναστατικῶν ροπῶν, καὶ ἐτουφεύσθη — ὁ δημιουργὸς του «ἀκηρῆσμοῦ» — ὑπὸ τῶν μπολσεβίκων τὸ 1922, διότι ἐγκώριζε νὰ εἶναι πιστὸς καὶ ἀκλόνητος εἰς τὰς πεποιθήσεις του, ἰσχυρὸς καὶ μεγαλόφυχος! Τὸ τέλος τῆς ζωῆς του συνέβη ὅπως τὸ προσησθάνθη εἰς μερικά ποιήματά του. Εἰς τὸ ἐξωτερικόν δὲν ἔφυγε, καὶ τὸ τελευταῖον του ἐπικὸν ποίημα «Δράκων» ἔμεινε ἡμιτελές.

Με ἐκτίμησιν

Θεσσαλονίκη, 12-2-1933

ΙΩ. Χ. ΚΟΣΜΙΔΗΣ

Ἡ ἑκατονταετηρὶς τοῦ Λύτρα

Οἱ περισσότερες εἰκόνες τοῦ τεύχους εἶναι ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴν ποὺ εἶχαν τὴν πρωτοβουλία νὰ ὀργανώσουν ἡ Ἀνωτάτη Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν καὶ ἡ «Εταιρεία Φιλοτέχνων» γιὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ μεγάλου Ἑλληνο-ζωγράφου Νικηφόρου Λύτρα (1832—1904). Ἀλλ' ἡ συμμετοχὴ τῆς «Νέας Ἑστίας» στὸν ἑορτασμὸ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Λύτρα δὲν θὰ περιορισθῇ στὴν εἰκονογράφηση μόνον τοῦ τεύχους αὐτοῦ. Στὸ ἐρχόμενο ὁ ἐκλεκτὸς συνεργάτης μας κ. Διον. Κόκκινος θὰ γράφῃ ἐκτενῶς γιὰ τὸ ἔργο του καὶ θὰ καθορίσῃ τὴν θέσιν του στὴ νεοελληνικὴ ζωγραφικὴ.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Μνημόσυνο τοῦ Κοραΐ

Ἡ ἑκατονταετηρίς τοῦ Κοραΐ ἀνενέωσε τὸ ἑλληνικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ πολυσχιδὲς του ἔργο· καὶ γιὰ πολλοὺς, ὅπως συχνὰ συμβαίνει, ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ἀνανεώσουν τὴ γνώμη τους μετὰ τὸ συγγράμμα, νὰ συγκρίνουν τὶς παλιές τους σχετικὰς γνώμης μετὰ τὶς καινούριες, καὶ νὰ ἐξετάσουν κατὰ πόσον παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἀναθεωρήσεως καὶ μιᾶς ἀνακατατάξεως μέσα στὴν κλίμακα τῶν ἀξιών. Ἐγράφησαν ὀρθοί, μελέτες, ἔγιναν διαλέξεις, ξεφυλλίστηκαν βιβλία λησιμονημένα· ἔτσι καὶ ἐγὼ ξαναπῆρα στὰ χέρια μου μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Κοραΐ, τὸν πολυτίμο Θεοφιανό, μερικὰς ἄλλες ἐργασίες περὶ τοῦ Κοραΐ, ἐδιάβασα τὶς «σημειώσεις τοῦ Κοραΐ» εἰς τὸ προσφωτισμένον πολιτεῖνμα τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1822 ἔτους· εἰς ὅποιες ἐξέδωκε αὐτὸς τὶς μέρες ὁ κ. Θ. Βολίδης, καὶ παρηκολούθησα τὴ διάλεξιν τοῦ κ. Δ. Σ. Μπαλάνου, ποὺ εἶχε θέμα «ὁ Κοραΐς περὶ ἐκκλησίας καὶ κλήρου».

Ὅμοιολογῶ ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σεβασμὸν μου γιὰ τὸ πολυσχιδὲς ἔργο του — σεβασμὸν διδαγμένον μᾶλλον παρὰ γεννημένον ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ἐπαφῇ μετὰ αὐτοῦ — ὁ Κοραΐς μοῦ γεννοῦσε πάντα κάποια δυσπιστία· εἶχα τὴν ἐντύπωσιν πὺς οἱ ἰδέες του εἶταν στενὰ οἱ ἰδέες τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῶν προδρόμων της, ἰδέες ποὺ μέσα στὴ συνείδησίν μου ἔχουν ξεπέσει ὀριστικά· ὁ φιλελευθερισμός, οἱ ξέφυγες θεωρίες τοῦ Ρουσσώ, ὁ ὑποκριτικὸς δεισμός τοῦ Βολταίρου, αὐτὰ θεωροῦσα πὺς εἶταν ἡ βάση τῆς κοσμοθεωρίας τοῦ Κοραΐ. Ἡ ὠραία καὶ πειστικὴ σάν πάντα ὁμιλία τοῦ κ. Δ. Σ. Μπαλάνου, ἐπαναλαμβάνοντας καὶ ἀνανεώνοντας ὅσα εἶχε ὁ ἴδιος γράψει πρὸ ἑτῶν γιὰ τὶς θεοσκευατικὰς ἰδέας τοῦ Κοραΐ, ἐκόντεψε νὰ μὲ μεταπειλεῖ καὶ νὰ μὲ συμφιλώσῃ μετὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ μεγάλου Χιώτη. Κατηγορήθηκε ὁ Κοραΐς ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ κιδύλας, ἀπὸ ἄλλους, ὅτι δὲν ἐπίστευε στὸ δόγμα, ἀπὸ ἄλλους, ὅτι εἶταν «Λουθηροφρόνων»· σκοπὸς τοῦ κ. Μπαλάνου εἶταν νὰ ἀποδείξῃ πὺς οἱ ἀντιλήψεις αὐτὲς εἶναι σφαλκερές καὶ πὺς ὁ Κοραΐς ἐπίστευε στ' ἀλήθειαν. Τὴ θέσιν του αὐτῇ, τὴν ὑποστήριξε πολὺ τεχνικὰ, διαλέγοντας μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ συγγραφέως τὶς γνώμης του ἐπάνω στὰ θεμελιώδη χριστιανικὰ ζητήματα, καὶ παραβάλλοντάς τες μετὰ τὶς γνώμης τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας· ἔτσι ἔβλεπε κανεὶς ἕναν Κοραΐ ἴσως λίγο υπερβολικὰ φιλελεύθερο, ἀλλὰ πάντα μέσα στὰ ὅρια τῆς πίστεως καὶ μάλιστα τῆς ὀρθοδοξίας.

Ἐἶχα κλονισθεῖ στίς πεποιθήσεις μου· κατόπιν ὁμως ἐσκέφθηκα ὅτι δίπλα σ' αὐτὴ τὴ μέθοδο, ἐπιβλημένη γιὰ μιὰ πανεπιστημιακὴ μελέτη, θὰ μπορούσε νὰ υπάρξῃ μιὰ ἄλλη, πρὸ ἐλεύθερη. ἴσως πρὸ ὑποκειμενικῇ, ποὺ νὰ δώσει ὅχι τὶς ἰδέες τοῦ ὑπὸ κρίσιν συγγραφέως ἐπάνω σὲ συγκεκριμένα ζητήματα, παρὰ νὰ προσπαθῇ νὰ ξαναδημιουργήσῃ τὸν ἀνθρωπο μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο του, μετὰ τὶς πεποιθήσεις του, τὰ μίσθια καὶ τὶς ἀγάπες του, μετὰ τὰ σημάδια τοῦ καιροῦ του καὶ τῆς ἰδιοσυγκρασίας του. Ἀπὸ

μιὰ τέτοια ἐπισκόπησις ποὺ προσπαθῇσαι πρὸ χειρὶ νὰ κάνω, ἐβγήκε ὁ ἴδιος καὶ ἀπαράλλαχτος Κοραΐς, ὁ ὀρθολογιστὴς, ὁ ἀνθρωπὸς τοῦ 89· θὰ πρόσθετα, μάλιστα, ὅτι σὲ μιὰ τόσο μακριὰ ζωὴ τόσο ποικίλης δράσεως, ὅπως τοῦ Κοραΐ, ἴσως νὰ ταίριαζε καὶ ἕνας χωρισμὸς ψυχολογικὸς σὲ περιόδους· καὶ ἴσως, πάλι, νὰ ἔβλεπε τότε κανεὶς ὅτι ὅσο ἀνέβαινε ἐκεῖνος πρὸς τὴ δόξα, τόσο ἀπηλλάσσεται ἀπὸ συμβιβασμοὺς καὶ προσχήματα καὶ γινόταν πρὸ καθαρά διύστης. Ξαναδιάβασα τὸν «Διάλογον περὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀγίου Φωτός», τὰ προλεγόμενα στὸν «Ἱερατικὸν Συνεδήμιον», ξεφύλλισα τὶς ἐπιστολὰς του καὶ ἄλλα του ἔργα ποὺ μοῦ ἔτυχε νὰ ἔχω πρόχειρα. Ὁ ἀνθρωπὸς παρὰ τὰ ἔγραψε αὐτὰ, νομίζω πὺς δὲν εἶταν χριστιανός· πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, μοῦ ἔτυχε νὰ ἐξηγήσω σὲ κάποιον καθηγητὴ τῆς θεολογίας μερικὰς δυσκολίες ποὺ συναντοῦσα τότε προσπαθώντας νὰ δεχθῶ τὸ χριστιανικὸ δόγμα· ἡ ἀπάντησίς του ἦχε ἀκόμη στ' αὐτιά μου: «δὲν βαρυνέσθε... αὐτὰ δὲν ἔχουν σημασίαν. Εἰσθε καλὸς ἀνθρωπὸς; — εἰσθε Χριστιανός;» ἔτσι μπορεῖ νὰ εἶταν καὶ ὁ Κοραΐς Χριστιανός — ἀλλοῦς ὅχι.

Ἡ φιλοσοφικὴ θεμελίωσις τοῦ διαλόγου ποὺ ἀνέφερα πάρα πάνω, εἶναι ὁλόκληρη παρμένη ἀπὸ τὸ «Φιλοσοφικὸν Λεξικόν» τοῦ Βολταίρου στὴ λέξιν «θαῦμα». Ὁ ὀρισμὸς τοῦ θαύματος, τὰ κατὰ τῶν θαυμάτων ἐπιχειρήματα (πὺς ἔρχονται σὲ ἀντίρρηση μετὰ τὴν τελειότητα τοῦ ἔργου τοῦ δημιουργοῦ), ὁ ἱστορισμὸς, ἡ θεωρία τῆς θεοσκευτικῆς ἀπάτης, ἡ ἐννοία τῆς «φιλοσοφίας» ὅπως παρουσιάζεται ἐκεῖ μέσα, ὁλόκληρες φράσεις εἶναι παρμένες ἀπὸ τὸ «Φιλοσοφικὸν Λεξικόν». Θὰ σημειώσω ἐπίσης πόσο συχνὰ ἀπαντᾷ κανεὶς μέσα στὰ ἔργα του ἀναφορὰς στὸν Βολταίρον καὶ στὸν Bayle.

Στὰ προλεγόμενα τοῦ «Ἱερατικοῦ Συνεδήμιου», γραμμένα λίγα χρόνια ἀργότερα καὶ ἐντελὼς πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, θὰ συναντήσουμε τὴν ἴδια νοοτροπία· τὸ δόγμα, ἡ μεταφυσικὴ πίστις δὲ χρειάζονται στὸ Χριστιανό — ἀρκεῖ ἡ ἀρετή: «ἡ ἐξήγησις τῶν εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν λόγων πρέπει νὰ σκοπῇ κυρίως καὶ καθ' αὐτὸ τὴν διόρθωσιν τῶν ἡθῶν». Ἐκεῖ μέσα συνήντησα καὶ μιὰ γνώμη ἀληθινὰ παρὰ δόξιν σχετικὰ μετὰ τὴν ἐπακρίβωσιν τοῦ δόγματος· εἶναι αὐτῇ, κατὰ τὸν συγγραφέα, προῖόν... ἀμαθείας: «καθόσον ἡῦξεν ἡ ἀπαιδεύσις, γάρεις εἰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὸν κατὰ τῶν διδασκάλων διωγμὸν, ἐπληθύνοντο αἱ αἱρέσεις, καὶ αἱ περὶ τῶν ἀπόρων καὶ ἀπορητῶν λεπτολόγοι ζητήσεις»... Ἔτσι ἀκριβὲς ἔγραψε καὶ ὁ Βολταίρος τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν.

Τέλος, στίς «σημειώσεις» του γιὰ τὸ πολιτεῖνμα, τῶν ὁποίων τὴν ἀνεύρεση ὀφείλουμε στὸν κ. Θ. Βολίδην, ἐξεχώρισα μιὰ φράση, ποὺ καὶ μόνον της ἀρκεῖ γιὰ νὰ πεῖσαι ὅποιον δὲν ἐπεισαν τὰ πάρα πάνω: «ἡ θρησκεία εἶναι ἀπλή δόξα καὶ ὑπόληψις τοῦ νοῦ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θεῶν πραγμαμάτων». Μὰ δὲν εἶναι μόνο αὐτὰ, δὲν εἶναι μόνο ἡ σύστασίς του στοὺς Χιώτες ν' ἀμελήσουν τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ νοῦ τους, ἀφοῦ ἔχουν νὰ ἀυτὸ τῆς γῆς τὸ ἔδαφος σκε-

πασμένον μετὰ θόλον λαμπρότατον, τὸν οὐρανόν», δὲν εἶναι μόνο ἡ γνώμη του γιὰ τὸ Βυζάντιον, γνώμη παρμένη ἀπό τὴν ἀντικληρικὴν παράδοσιν, δὲν εἶναι μόνο ἡ γνώμη του γιὰ τὸν ἀσκητικὸν βίον, ὅταν κατηγορεῖ τὸν Συμεῶνα τὸν στυλῖτη ὅτι «τὸ μέγα καὶ πρωτότυπον τοῦ Θεοῦ δῶρον, τὸ λογικόν, ἀντὶ νὰ τὸ τελειοποιήσῃ εἰς ὀφέλειαν ἑαυτοῦ καὶ τῶν συγκοινωνῶν τῆς πολιτείας, τὸ κατέστρεψε τεσσαράκοντα ἔτη εἰς στυλὸν λίθινον», δὲν εἶναι αὐτὰ, εἶναι κάτι βαρύτερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ: τὸ ἔργο του, ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν τὸ πιάσῃ κανεὶς, ἀποπνέει ἐκείνη τὴν ἀφόρητη μυρωδιὰ τῆς οἴσεως τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωποκεντρισμοῦ ἡ ὁποία ἐχαράκτηρισε τὸν πνευματικὸν του κατέρα, τὸν Βολταίρον.

Ὅταν ὁ γλύπτης Γ. Βροῦτος θέλησε νὰ δώσῃ στὸν τόπον τοῦ τῷ ἀγαθῷ τοῦ Κοραΐ, μιὰ μορφὴ ἥρθε καὶ τοῦ σταθίμῃ παραστάτης στὴν ἐμπνευσή του: ὁ Βολταίρος τοῦ Πουίλου. Κι ἐγὼ, προσπαθώντας νὰ βρῶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου μιὰν ἀκριβέστερη εἰκόνα του, ποὺ νὰ συνεγώνει μαζί κάτι ἀπὸ τὴ σκέψιν του καὶ κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ του, νομίζω πὺς ξαναβλέπω, στὸ ἀδύνατόν του πρόσωπον καὶ ἐπὶ τὸν στὰ σφιγμένα χεῖλη του, τὸ χαμόγελο τοῦ Βολταίρου.

Σήμερα ποὺ γράφω τὶς γραμμὲς αὐτές, ὁ Ἀπριλίου, συμπληρώνονται ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Κοραΐ. Στὴ μακρόχρονη ζωὴ του, ἀναζητήσαμε πάντα τὴν ἀλήθειαν, ἀδιάφορο ἂν δὲν εἶχε τὴν τύχην ὡς τὸ τέλος νὰ τὴν βρεθῇ· ἐμεῖς, ποὺ μᾶς δόθηκε ἡ ἀλήθεια αὐτῇ, ποὺ μᾶς ἐπεβλήθη ὅχι σὰν εὐεργέτημα μοναχά, ἀλλὰ καὶ σὰν ἐπίταγμα, δὲν μπορούμε νὰ ἐορτάσουμε καλύτερα τὴν μνήμην του παρὰ κηρύττοντας τὴν ἀλήθειαν. Μὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη ἐπιβάλλει καὶ τὴ θεωρητικὴ συνέπεια σὲ ὅποιον θέλει νὰ λέγεται καὶ νὰ εἶναι Χριστιανός: ἡ πίστις δὲν ἔχει κλονισθεῖ σήμερα ἐξωτερικὰ μόνο, προκαλώντας σὲ μερικὸς τὴν ἀπιστία· ἡ ἀπιστία ἔχει φολιάσει ὡς καὶ μέσα στίς ψυχὰς τῶν πιστῶν. Γιὰ νὰ τὴν πολεμήσουμε ἐκεῖ, χρειάζεται ὅχι μόνο προσήλωση στὴ χριστιανικὴ πράξιν, ἀλλὰ καὶ ἀκριβέστατη προσήλωση στὴ χριστιανικὴν θεωρίαν. Εὐτυχῶς, μπορούμε νὰ ποῦμε, παραφράζοντας τὸ στίχον τοῦ Μολιέρου, ὅτι γίνεται νὰ εἶναι κανεὶς καλὸς ἀνθρωπὸς καὶ ἄριστος ἐπιστήμιων, χωρὶς νὰ εἶναι Χριστιανός — ὡς ἀφήσουμε, λοιπόν, τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς μακριὰ ἀπὸ τὸ Χριστιανισμό, τὸν ὁποῖον κινδυνεύουν νὰ βλάψουν. Γιατὶ νομίζω ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἀδυνατίζε ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησία στὰ χρόνια μας, εἶναι καὶ αὐτός: ἕνα ἀμφοισθητικὸν ἀπολογητικὸν σύστημα, ἡ ἴσως καὶ κάποιος ἀδιαφορισμός, ὠδήγησε στὴν προσπάθεια προσεταιρισμοῦ ὅλων τῶν μεγάλων μορφῶν τῆς ἱστορίας στὸ Χριστιανισμό· ἀποτέλεσμα τῆς προσπαθείας αὐτῆς εἶταν νὰ σπάσουν τὰ πλαίσια τῆς ὀρθοδοξίας καὶ νὰ μὴν εἶναι πιά σήμερα εἰς θέσιν ἡ Ἐκκλησία νὰ δώσῃ τὸ γεφύριον μεταφυσικὸν σκελετὸν τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖ κάθε νέος ἀπὸ τὴν πίστιν του.

Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι. Ἀς ἀφήσουμε τὸν Κοραΐ στὴ μεγάλην του κοσμικὴν δόξαν, καὶ ὡς ἀναζητήσουμε, μετὰ ὁδηγὸν μας πάλι τὸν κ. Μπαλάνου, νὰ βροῦμε μέσα στὴ διδασκαλία τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων τὴν ἀληθινὴν χριστιανικὴν παράδοσιν, ποὺ ταπεινὴ καὶ ψηφιδωτὴ, θὰ μᾶς ἐπαρέσχει καὶ ἐμᾶς νὰ ζήσουμε τὴν ἱσορροπὴν χριστιανικῆς ζωῆς. Ἀλλὰ γιὰ τὸ θέμα αὐτό, θὰ πρέπει μεθαύριο νὰ ξαναμιλήσω.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἐνα μεγάλο σφάλμα

Ἑθνικὸν Θέατρον: Σαίξπηρ: «Ὁθέλλος»

Ὁ κ. Πολίτης, τὸ ἔγραψα καὶ ἄλλοτε, ἔχει πολλές καὶ μεγάλες ἀρετὲς σκηνοθέτου· τὸν βοηθοῦν καὶ δυὸ συνεργάτες ἑσχατοὶ στὴν εἰδικότητά τους, ὁ κ. Κλώνης καὶ ὁ κ. Φωκᾶς, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ τέλεια μηχανήματα τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου, καὶ παρουσιάζει συχνὰ εἰκόνες ποὺ εἶναι καὶ πρωτότυπες, καὶ ἀφογα καλαισθητές· ἀλλὰ, (καὶ αὐτὸ τὸ ἔγραψα καὶ ἄλλοτε), ὁ θεατὴς δὲν πηγαίνει στὸ θέατρο μετὰ τὴν διάθεσιν ἐπισκέπτου μιᾶς ἐκθέσεως ζωγραφικῆς· δὲν τοῦ ἀρκεῖ νὰ δεῖ εἰκόνες· ἔστιο καὶ ἂν εἶναι ἐξαιρέσιες, γιὰ νὰ τίς αἰσθανθεῖ ἐξαιρέσιες πρέπει νὰ προβάλῃ ἀπὸ μέσα τους ἕνα ἔργο ποὺ νὰ τὸν ἐνδιαφέρει, νὰ τὸν συγκινήσῃ καὶ νὰ τὸν συναρπάξῃ, καὶ ἕνα παίξιμο δημιουργικὸ καὶ παλμώδες.

Ὁ κ. Πολίτης θέλει τὸ Ἑθνικὸν Θέατρο νὰ εἶναι πρῶτα ἀπ' ὅλα ἕνα ἴδρυμα μορφωτικόν· θέλει τὸ Ἑθνικὸν Θέατρο νὰ διδάξῃ στὸ ἑλληνικὸ κοινὸν ποὺ τὰ ἀγνοεῖ, τὰ ἀριστουργήματα τῆς παγκόσμιας παραγωγῆς ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες. Ἡ ἀποψὴν τοῦ αὐτοῦ εἶναι ἀναντίρρητα ὀρθή. Ἀλλ' ὁ κ. Πολίτης ἀγνοεῖ ἡ λησιμονεῖ ὅτι σήμερα ἡ πλήξη ἔχει ἐξορισθεῖ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Ἐχει συνειδητοποιηθεῖ ὅτι ἀκόμη καὶ στὰ ἐντελὼς εὐπλάστα παιδιὰ ἡ γόνιμη μετάδοσις γνώσεων γίνεται προσπάντων διὰ τῆς τέρψεως, καὶ ὅλες οἱ προσπαθεῖες τείνουν τὸ σύγχρονον σχολεῖο νὰ εἶναι ὅσο γίνεται πρὸ εὐχάριστο καὶ ἐλκυστικόν. Ὁ ὀριμος ἀνθρωπὸς ἀντρέπει στὴν πλήξη πολὺ λιγώτερον ἀπὸ τὰ παιδιὰ. Μόνον ὅταν θέλει ἀπόλυτα κάτι νὰ μάθῃ, μπορεῖ νὰ ἀποφασίσῃ, κλεισμένος στὸ γραφεῖο του, νὰ τὸ κατακτήσῃ μετὰ κόπον καὶ μόχθον. Ὅταν φύγει ἀπὸ τὴ μοναξιά του καὶ πάει στὸ θέατρο, θέλει νὰ εὐχαριστηθεῖ.

Τὰ ἀριστουργήματα ποὺ ἀντιπροσωπεύουν περασμένες ἐποχές, χωρὶς νὰ ἔχουν χάσει τὴν ἀξίαν τους, ἔχουν γεράσει, καὶ πολλὰ σημεῖα τους ἔχουν μάλιστα καὶ ἐντελὼς νεκρωθεῖ. Τὰ σημεῖα αὐτὰ μποροῦν ἀκόμη νὰ διαβάζονται, στὸ θέατρο ὅμως γίνονται ἀνυπόφορα ἀνιάρτα. Φρονῶ ἀνεπιφύλακτα ὅτι τὰ περασμένα ἀριστουργήματα προδίδονται ὅχι ὅταν διασκευάζονται, συντομεύονται καὶ συγχρονίζονται, ἀλλ' ὅταν ἐμφανίζονται αὐτοῦσια. Ὁ πρῶτος μόνον τρόπος τὰ κάνει προσεχτικά, κατανοητά, καὶ ἀγαπητά στὸ σύγχρονον θεατὴ· ὁ δεύτερος τρόπος τὰ

ἀποξενώνει ἀπ' αὐτόν, κι' ἂν τύχει ὁ θεατὴς νὰ εἶναι ἐντελὴς ἀρμόγιος κι' ἀπληροφόρητος, ἀδυνατεῖ ἀκόμα καὶ νὰ ὑποπτευθεῖ τὴν ἀξία τους.

Ὁ κ. Πολίτης πιστεύει στὶς ἀπόλυτες, αἰώνιες ἀξίες· σχεδὸν δὲν παραδέχεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐξελλίσσεται κι' ἀλλάζει, καὶ δὲν ἀναγνωρίζει ὅτι τὰ ἔργα τέχνης εἶναι ἐκφράσεις ἐποχῶν. Τὰ ἄρτια ἔργα, τὰ ἀριστουργήματα, εἶναι γι' αὐτὸν ἑρμῆς δὲν θεωρεῖ μοιραία συνέπεια τῆς φθορᾶς τῆς ζωῆς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ θεατὴς τοῦ 20^{ου} αἰῶνα δυσανασχετῆς σὲ μιὰ παράσταση ἑνὸς ἔργου τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σαίξπηρ καὶ τοῦ Ἰψέν, ἐάν δὲν τοῦ παρουσιασθεῖ τολμηρότητα ἀνανεωμένη. Γιὰ τὸν κ. Πολίτη φαίνεται ἀποκλειστικά καὶ μόνον ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ποὺ ἔχει πᾶν ἕνα παροδικὸ ξεπεσμό· ὁ κ. Πολίτης συγχέει τὸν ξεπεσμό μὲ τὴν ἐξέλιξη, καὶ ἔχει τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ «ξεπεσμός» μπορεῖ καὶ πρὸς νὰ ὑπερβληθεῖ μὲ μιὰ κατάλληλη διαπαιδαγώγησι.

Ἀγωνίζεται ἕνα μάταιον ἀγὼνα ποὺ ἔχει ὡς ἀμεση συνέπεια ὅτι οἱ περισσότερες παραστάσεις τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου εἶναι κυριολεκτικὰ ἀγγασίες. Ἐάν δὲν θελήσει νὰ ἀναθεωρήσει τίς ἀντιλήψεις του, πολὺ φοβοῦμαι ὅτι πολὺ γρήγορα «οἱ προσπάθειες ἐξυψώσεως», ὅσο κι' ἂν διακηρύσσονται μὲ ῥέχες εἰκόνες, δὲν θὰ ἀπευθύνονται πιά παρὰ πρὸς ἄδεια καθίσματα.

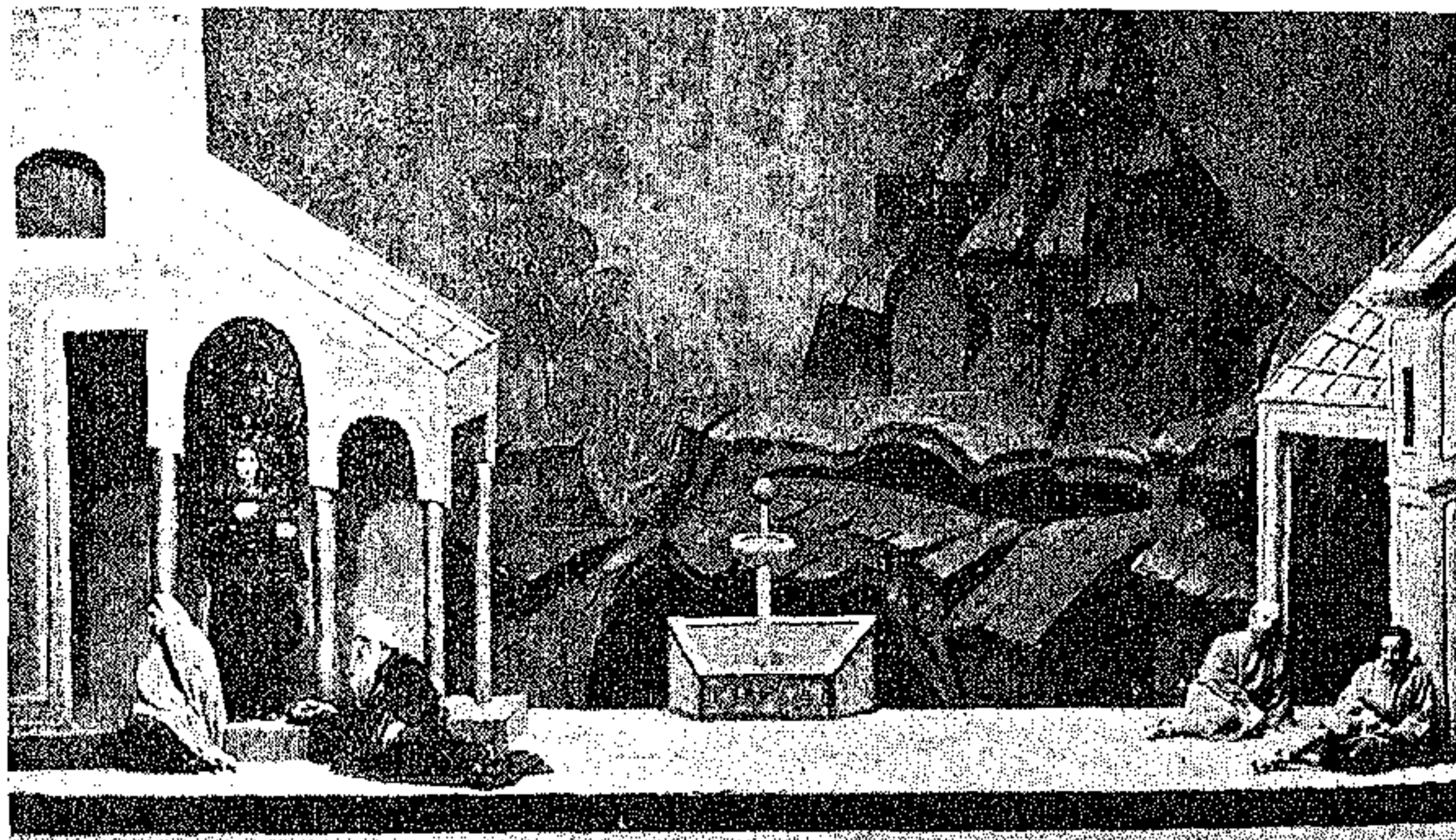
Παρ' ὅλο ποὺ δὲν πιστεύω πιά στὴν ἀπόλυτη ἀναγκαιότητα τοῦ θεάτρου, συμπιπῶ τὸ τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο· εἴταν ἀπήντησα στὴν ἐρευ-

να τῆς «Πολιτείας», ἐξήγησα γιατί φρονῶ ὅτι μιὰ ποὺ ἰδρύθηκε πρέπει νὰ ζήσει. Ἄς πιστευθεῖ λοιπὸν ὅτι κρούω σὰν φίλος τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου. Μιὰ δεύτερη παράσταση σὰν τοῦ «Ὁθέλλου» θὰ εἶναι μιὰ ὀριστική καταδίκη. Οἱ θεατὲς τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου ἔχουν συνειδηθεῖ νὰ ἀκονίζουν τὴν ὑπομονή τους· ξέρουν ὅτι τὴν τέρη τῶν ματιῶν καὶ τὴν εὐχαρίστηση νὰ βρῶσονται σ' ἕνα πολιτισμένο περιβάλλον θὰ τὴν πληρώσουν μὲ πολλὴ πλήξη· ἐντούτοις, τὸ μαρτύριο ποὺ τοὺς ἐπιβλήθηκε μὲ τὴν παράσταση τοῦ «Ὁθέλλου» ὑπερέβαινε ὅ,τι εἴταν δυνατό νὰ φαντασθῶν, καὶ κάθε ἥρως ἀνοχῆς.

Ἡ παράσταση, ποὺ ἄρχισε στὶς 9½ ἀκριβῶς, στὶς 2 καὶ 20, εἴταν ἔρρυγα γιατί μοῦ εἴταν πραγματικὰ ἀδύνατο νὰ ἀντιῶμαι οὔτε ἕνα δευτερόλεπτο περισσότερο, δὲν εἶχε ἀκόμα τελειώσει. Δὲν χαρίσθηκε, δὲν συμπτύχθηκε σχεδὸν καμμιά φράση ἀπὸ τὸ κείμενο, καὶ οἱ ἡθοποιοὶ ἐπαῖξαν σέβοντες ἀτέλειωτα τὴν κάθε φράση μὲ μιὰ νηφάλια βραδύτητα ποὺ εἴταν σὰν ἕνα ξόσιμο στὰ νεῦρα.

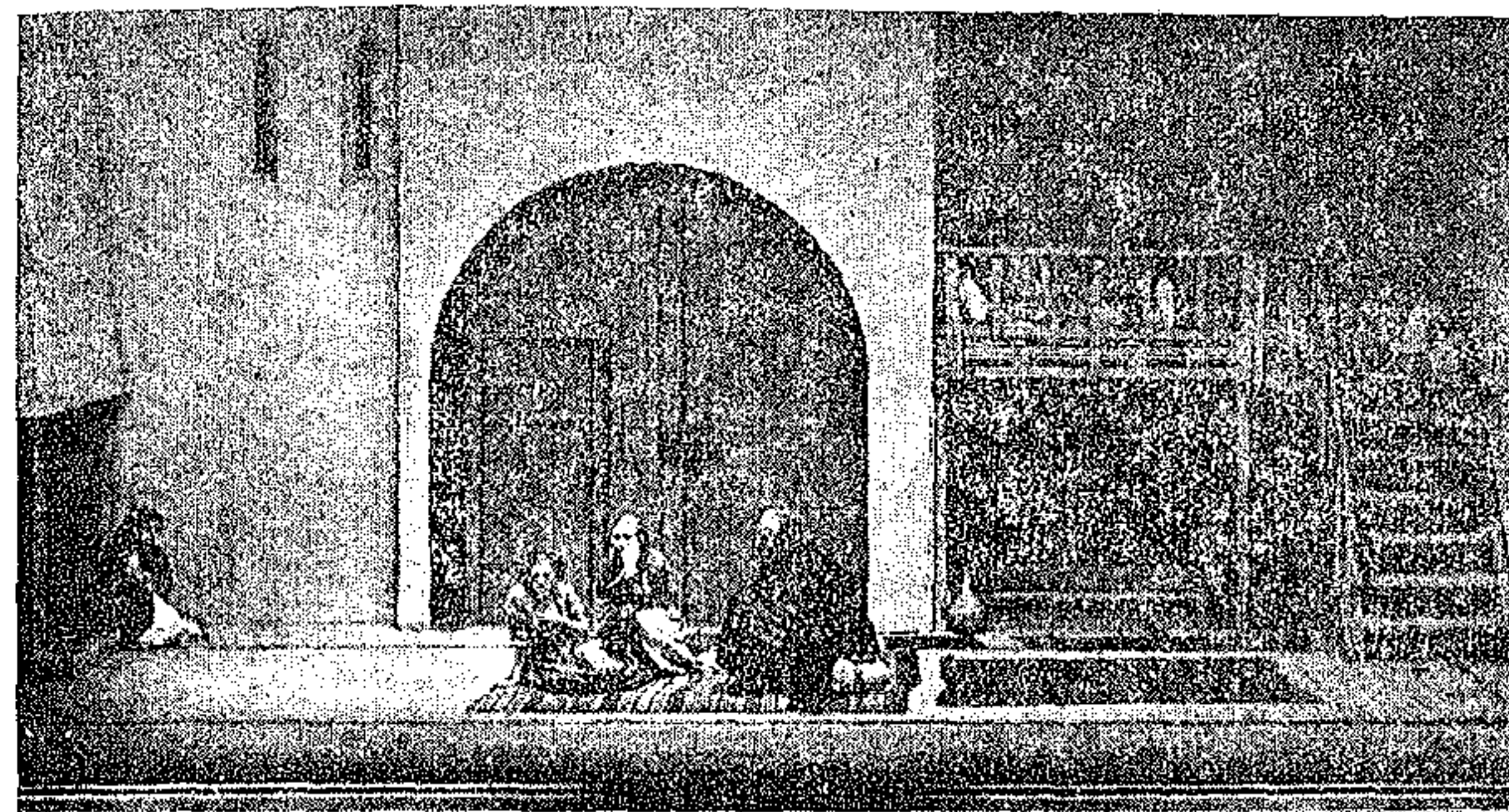
Τὸ μόνον ἄλλωστε χαρακτηριστικὸ τοῦ παιξίματος τους εἴταν ἡ βραδύτητα. Συχνὰ ἐξέφρασα ἐπιφυλάξεις γιὰ τὸ παίξιμο διαφόρων ἡθοποιῶν τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου σὲ διάφορα ἔργα. Γιὰ τὸ παίξιμο τοῦ «Ὁθέλλου» δὲν ἐπαρκοῦν οἱ ἐπιφυλάξεις, δὲν χωρεῖ κριτική, γιατί... δὲν ὑπῆρξε παίξιμο. Ἐάν ἐξημερωθῶν ὁ κ. Βεάκης καὶ ἡ Δ^η Παπαδάκη, ποὺ ἂν κι' αὐτοὶ δὲν ἡμιόβρησαν, κράτησαν τοὺς ρόλους τους καὶ ζήτησαν κάπως νὰ τοὺς χρωματίσουν, ὅλοι οἱ ἄλ-

ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ

Μία σκηνὴ ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ «Ἀδράμ». — Σκηνογραφία ΚΛ. ΚΑΩΝΗ. Φωτογραφία Α. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ

Μία σκηνὴ ἀπὸ τὸ «Νά ζῇ τὸ Μεσολόγγι». — Σκηνογραφία ΚΛ. ΚΑΩΝΗ. Φωτογραφία Α. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΥ

λοι ἡθοποιοὶ ἀρχέσθηκαν νὰ ἀπαγγέλλουν σιγὰ κι' ἄτονα τοὺς ρόλους τους, μένοντας ἐντελῶς ἀμέτοχοι στὸ δράμα. Κ' ἐπειδὴ ἡ ἀρθρωση τῶν περισσοτέρων εἴταν ἐλκεϊνὴ, καὶ ἡ μετάφραση τοῦ Θεοτόκη, ποὺ ἔγινε σὲ μιὰν ἐποχὴ ποὺ ἐπικρατοῦσε ἡ πίστις ὅτι μπορεῖ νὰ διαμορφωθεῖ μιὰ ἀπόλυτη, ἀγνή δημοτικὴ, εἶναι στρεφνὴ κι' ἐντελῶς ἀντιθεατρικὴ, τὸ πῶς συχνὰ δὲν ξεχώριζαν οὔτε καὶ οἱ λέξεις· ἀκούονταν μόνον ἕνας ἦχος.

Ὁ κ. Πολίτης δὲ συνδυάζει μὲ τὰ προσόντα τοῦ σκηνοθέτου τὴν πνοὴ τοῦ δασκάλου. Δὲν ἔχει οὔτε τὴν ἱκανότητα νὰ ἐκτιμᾷ τίς δυνάμεις τῶν ἡθοποιῶν, νὰ ἀναθέτει στὸν καθένα ρόλους κατάλληλους γι' αὐτόν καὶ ποὺ νὰ μὴν ὑπερβαίνουν τίς δυνάμεις του, δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα πρὶν ἐκλέξει ἕνα ἔργο νὰ κρίνει ἐάν διαθέτει τοὺς ἡθοποιούς ποὺ μποροῦν νὰ τὰ παίξουν. Δὲν φαντάζεται ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνεται πῶς τὰ περισσότερα ἔργα ποὺ παρουσίασε παραμορφώθηκαν ἀπὸ τὸ παίξιμο, ἀλλὰ φαντάζεται ὅτι τὸ ἀντιλαμβάνεται ὅταν εἶναι πιά πολὺ ἀργά. Ἐκτὸς ἐάν ἡ πίστις του στὰ ἀριστουργήματα εἶναι τόσο θερμὴ καὶ τόσο ἀπόλυτη, ὥστε νὰ θεωρεῖ ὅτι μποροῦν νὰ σταθῶν καὶ χωρὶς ἐρμηνεία.

Ἀνέθεσε τὸ ρόλο τοῦ Ἰάγου, τὸν κύριον ρόλο τοῦ «Ὁθέλλου», καὶ ἕνα ἀπὸ τοὺς πῶς δύσκολους καὶ πολυσύνθετους ρόλους ὅλου τοῦ θεάτρου, στὸν κ. Γληνὸ! Ὁ κ. Γληνός, ἀντὶ νὰ ἐκλέξει μιὰν ἀπὸ τίς πολυάριθμες ἐρμηνείες ποὺ γράφηκαν γιὰ τὸ ρόλο τοῦ Ἰάγου, θεώρησε εὐκολώτερο, ἢ προτίμησε, νὰ παρουσιάσει μιὰ δική του — ἀσφαλῶς πρωτότυπη καὶ ἰδιορρυθμὴ — σὺλ-

λημῇ τοῦ ρόλου. Δὲν ἔδωσε καμμιά προσωπικότητα στὸν Ἰάγο. Τὸν παρουσίασε σὰν ἕνα ἄνθρωπο ἑξαλλο, ποὺ κραυγάζει χωρὶς αἰτία καὶ εἰρμό — καὶ χωρὶς ἀρθρωση — μὲ ὅλη τὴν ἐνταση τῆς φωνῆς του, καὶ ποὺ χειρονομεῖ. Αὐτὸ εἴταν ὅλο.

Ἡ παράσταση τοῦ «Ὁθέλλου», ἐάν ἐξαιρεθῶν οἱ σκηνογραφίες καὶ τὰ κοστούμια, εἴταν οἰκτρή. Νομίζω ὅτι τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο ἔχει τὴν ὑποχρέωση, ἂν ὅχι νὰ δίνει πάντα κάτι τέλειο, τουλάχιστο νὰ μὴν ἐξευτελίζει τὰ «ἀριστουργήματα» στὴ συνείδηση τῶν θεατῶν.

ΑΛΚΗΣ ΘΥΛΟΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ὁ ἑορτασμός τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Βάγκνερ.

Μὲ τὴ γνωστὴ γερμανικὴ μεθοδικότητα καὶ τάξιν γιορτάστηκε σ' ὁλόκληρῃ τῇ Γερμανίᾳ ἡ συμπλήρωση μισοῦ αἰῶνα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ριχάρδου Βάγκνερ. «Γιορτάστηκε» δὲν εἶναι τὸ σωστό. Ὁρθότερο εἶναι ἂν ποῦμε πῶς ἄρχισε νὰ γιορτάζεται. Γιατί ὁλόκληρο τὸ ἔτος 1983 ὀνομάστηκε Wagner-Jahr καὶ ἡ ἑορταστικὴ περίοδος ἄρχισε ἀπὸ τίς 13 Φεβρουαρίου, τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ, καὶ θὰ συνεχισθῇ ὥς τὸ τέλος τοῦ χρόνου.

Τίποτε δὲν ἀμελήθηκε γιὰ νὰ δοθεῖ στοὺς μεταγενέστερους μιὰ πιστὴ κι' ἀκέραια εἰκόνα τῆς ζωῆς, τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου

του Βάγκνερ: Παραστάσεις των έργων του, συναυλίες, διαλέξεις, εκθέσεις βιβλίων. 'Ολόκληρη ή διανοούμενη και ή καλλιτεχνική Γερμανία έβαλε τα δυνατά της για να συμμετάσχει όσο το δυνατόν πληρέστερα στον έορτασμό αυτόν.

Από τις παραστάσεις των έργων του, ξεχωριστά επίσημο χαρακτήρα είχαν εκείνες που δόθηκαν στο Μπάυροϋτ, στο Βερολίνο και στο Μόναχο. Σε πολλά θέατρα, οι όπερες του Βάγκνερ ανεβιάστηκαν με νέα διδασκαλία και νέα σκηνοθεσία, ιδιαίτερη δέ επιτυχία είχε ή «Flegelmüller Holländer» που παίζθηκε στην Κρατική 'Οπερα του Βερολίνου με regie του Ebert.

Γι' αυτές όμως τις παραστάσεις, καθώς και για τις συναυλίες με έργα του Βάγκνερ, καταλλήλότερος είναι να μιλήσει ένας μουσικός κριτικός. 'Η στήλη αυτή θα περιορισθεί μόνο στα σχετικά με τον υπόλοιπο έορτασμό.

Όλες σχεδόν οι Γερμανικές πόλεις με τις οποίες είχε οποιαδήποτε συνδεθεί ή ζωή του Βάγκνερ, άνοιξαν αναμνηστικές εκθέσεις. Από τις πιο ενδιαφέρουσες είναι εκείνη που διοργάνωσε ή γενέτειρα του Βάγκνερ, ή Λειψία. Το Δημοτικό Μουσείο της πόλεως παρεχώρησε για τό σκοπό αυτό όλα τα ένθύμια του Βάγκνερ που είχε στην κατοχή του, και σ' αυτά προστέθηκαν πολυσέλιδα πολύτιμα χειρόγραφα που φυλάγονταν σε ιδιωτικές συλλογές. 'Η έκθεση της Λειψίας εγκαινιάστηκε στις 11 Φεβρουαρίου και θα κρατήσει ως το τέλος Σεπτεμβρίου.

Στο Βερολίνο, στο Μουσείο του Κρατικού Θεάτρου, εγκαινιάστηκε στις 13 Φεβρουαρίου μια

έκθεση ένθυμιών του Βάγκνερ που θα κρατήσει ως τα μέσα Μαρτίου, και την ίδια μέρα εγκαινιάστηκε μια παρόμοια έκθεση στο 'Αϊζεναχ. Έκθέσεις Βάγκνερ εγκαινιάστηκαν επίσης στη Φραγκφούρτη και στη Μαγεντία.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον θα έχει ή έκθεση του Μπάυροϋτ, όπου για πρώτη και μοναδική φορά θα εκτεθούν τα πιο σημαντικά κομμάτια του αρχείου Wagner, δηλαδή οι αυτόγραφοι παρτιτούρες από τις όπερες του Βάγκνερ, ποιήματα, ιδιωτικές επιστολές κ.τ.λ. Πολλά από τα χειρόγραφα αυτά δίδονται για πρώτη φορά στην δημοσιότητα και ρίχνουν νέο φως στον Βάγκνερ ως άνθρωπο και ως καλλιτέχνη. Επίσης, το δημοτικό συμβούλιο του Μπάυροϋτ άποφάσισε να δώσει το όνομα του Ριχάρδου Βάγκνερ στο νέο θαυμασιό πάγκο που περιβάλλει το κτίριο του μελοδράματος. Οι πλατείες και οι δειροστοιχίες του πάγκου θα λάβουν τα όνόματα διαφόρων προσωπικοτήτων που συνδέθηκαν με τη ζωή και με το έργο του Βάγκνερ. 'Η κεντρική λεωφόρος που οδηγεί στο κτίριο του μελοδράματος ονομάστηκε Ziegfried Wagner-Allee.

Στο Μόναχο άνοίγει, αρχές 'Ιουνίου, μια αναμνηστική έκθεση που θα στεγασθεί στο Residenz Palast. Στην έκθεση αυτή, πρωτεύουσα θέση θα έχουν φυσικά όλα τα ένθύμια τα σχετικά με το σύνδεσμο του Βάγκνερ και του Λουδοβίκου Β' της Βαυαρίας. Και τέλος, στη Δρέσδη, την πόλη όπου ο Βάγκνερ έζησε επτά χρόνια της ζωής του, κι' όπου εργάστηκε ως αρχιμουσικός του ανακτορικού παρεκκλησίου, θα εγκαινιάσθαι τον 'Ιούνιο μια έκθεση σχετικά με την εποχή αυτή της ζωής του Βάγκνερ.

Αυτά όσο για τις εκθέσεις. Διαλέξεις σχετικές με το Βάγκνερ δόθηκαν άπειράριθμες σε όλες τις πόλεις της Γερμανίας και θα εξακολουθήσουν να δίδονται επί καιρό ακόμη.

Πιο ενδιαφέρουσες όμως για τους Έλληνες θαυμαστές του Γερμανού συνθέτη είναι οι διάφορες εκδόσεις που έγιναν με την ευκαιρία της πεντηκονταετηρίδος του Βάγκνερ. Έκτός από τις πανηγυρικές εκδόσεις όλων των μουσικών του έργων, εκυκλοφόρησαν κι' ένα πλήθος ενδιαφέρουσες μελέτες που ρίχνουν νέο φως στη φυσιογνωμία του μουσουργού. Οι κυριότερες απ' αυτές είναι:

Julius Kapp: «Ριχάρδος Βάγκνερ, ή ζωή του, το έργο του, ο κόσμος του», έκδοση Max Hesse, Βερολίνο.

Hugo Rasch: «Ριχάρδος Βάγκνερ», έκδοση Julius Belz, Langensalza.

E. Weber: «Ριχάρδος Βάγκνερ, ή ζωή του», έκδοση Julius Belz, Langensalza.

E. Weber: «Τα έργα του Ριχάρδου Βάγκνερ», έκδοση Julius Belz, Langensalza.

Richard Kruse: «'Ακούγοντας το Βάγκνερ». Επεξηγηματική ανάλυση των έργων του. Έκδοση Reclam. Λειψία.

Wolfgang Gellher: «'Ο Ριχάρδος Βάγκνερ, ή ζωή του και το έργο του». Έκδοση Reclam. Λειψία.

Friedrich Nietzsche: «'Ο Ριχάρδος Βάγκνερ στο Μπάυροϋτ». Επανέκδοση επ' ευκαιρία της πεντηκονταετηρίδος του συνθέτου. Έκδοση Reclam, Λειψία.

Ακόμη βγήκαν σε πανηγυρικές εκδόσεις και τα εξής πεζά έργα του Ριχάρδου Βάγκνερ:

Richard Wagner: «Ένας Γερμανός μουσικός στο Παρίσι». Νουβέλλες και σκέψεις. Έκδοση Reclam. Λειψία.

Richard Wagner: «Μπάυροϋτ». Έκδοσις Reclam. Λειψία.

Richard Wagner: «Μπετόβεν». Έκδοση Reclam. Λειψία.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΤΑΡΣΟΥΛΗ

ΙΤΑΛΙΑ

Η Ιταλική λογοτεχνία, στα τελευταία αυτά χρόνια, παρουσιάζει, όπως γράψαμε σε προηγούμενο σημείωμά μας, εξαιρετική κίνηση. Οι συγγραφείς, παλιοί και νέοι, προσπαθούν ν' αποτυπώσουν με τα έργα τους την ανθρώπινη ζωή και να εξηγήσουν το βαθύτερο νόημά της. Οι σημερινές ανησυχίες, τ' άλλα προβλήματα που μς περιζώνουν, ακόμα και ή οικονομική αφάνταστη κρίση, όλα τα ζητήματα που απαιτούν μια λύση ριζική, ενδιαφέρουν τους πνευματικούς ανθρώπους που προσπαθούν, είτε με το ρομάντζο, είτε με το φιλοσοφικό «δοκίμιο», να δώσουν την κατεύθυνση εκείνη που θα χαρίσει στην πάσχουσα σήμερα ανθρωπότητα μια καλύτερη αύριον.

Τα προβλήματα αυτά της μεταπολεμικής ζωής μας εμφανίζονται τώρα, ωμά, γιατί νοιώθουμε περισσότερο από άλλοτε τη σκληρή πραγματικότητα, αλλά δεν είναι καινούργια. Πάντα υπήρξαν, και πάντα, σ' όλες τις εποχές, τις βάρ-

βαρες και τις πολιτισμένες, ο άγώνας για τη ζωή, με τις συνέπειές του, στάθηκε το κύριο, το μοναδικό «ζήτημα» που για τη λύση του συγκεντρώθηκαν όλες οι προσπάθειες.

Αλλά ή εξέταση των διαφόρων προβλημάτων που απασχόλησε τους παλιούς Ιταλούς συγγραφείς δεν παρουσιάζεται μονάχα στα τυχόν φιλοσοφικά ή κοινωνικά δοκίμια, μά ακόμη και στα άπονημονεύματα. Γι' αυτό, τα «ντοκουμέντα» που μάζεψε και σχολίασε ο κ. Τραβέρσι στον πρώτο του τόμο «Curriculum Vitae» του Γκαμπριέλε Ντ' Άννούντσιο αποτελούν ένα πολύτιμο κι' εξαιρετικά ενδιαφέρον «χρονικό» των ιδεών και της ζωής του παγκοσμίου φήμης Ιταλού συγγραφέως.

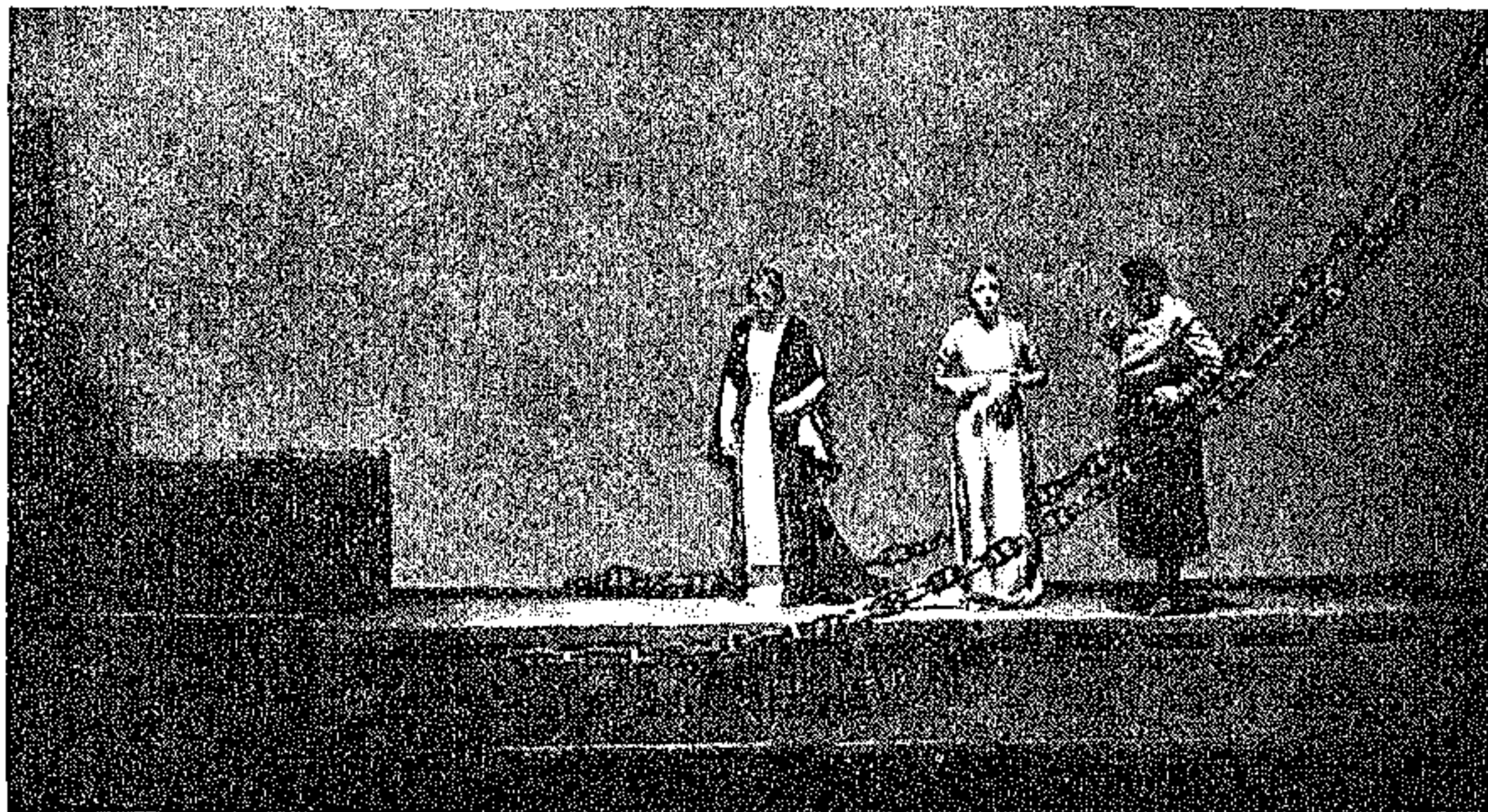
Ο κ. Τραβέρσι χαρίζει στους κύκλους των διανοουμένων ένα πολύτιμο έργο και ή συμβολή του για τους ιστορικούς της λογοτεχνίας δίνει τεράστια. Η περίοδος που εξετάζεται στον πρώτο αυτόν τόμο αρχίζει από τα 1863 και φτάνει ως τα 1910. Περιέχει τις κυριότερες γύρονολοιες, τα πιο ενδιαφέροντα επεισόδια της νταουντισιακής ζωής, τις γνώμες των συγχρόνων για τα διάφορα έργα, καλαυετικές ή δυσμενείς, καθώς και τις κρίσεις των έφημερίδων της εποχής.

Έτσι, χάρις στην εργασία του κ. Τραβέρσι, ή πολυσύνθετη φυσιογνωμία του Ντ' Άννούντσιο μς εμφανίζεται μ' όλες τις ιδιοτροπίες της, με την ατμόσφαιρα των σκανδάλων του και της φιλολογικής του δόξας. Όλες οι περιπέτειες της ιδιωτικής του ζωής, όλο το «κοτσομπολιό» του Τύπου και των θαυμαστών, όλες οι ανόητες κι' επιπόλαιες κρίσεις του μεγάλου κοινού, χάρη στον κ. Τραβέρσι περνούν από τις σελίδες του «Χρονικού» αυτού, που ή συνέχεια του αναμένεται μ' εύλογη περιέργεια όχι μονάχα στην Ιταλία, μά και στους διεθνείς λογοτεχνικούς κύκλους.

Ο Ιταλικός περιοδικός Τύπος μς πληροφορεί ότι νέος ποιητής κ. Ούγκο Μπέττι πήρε το βραβείο Μονταντόρι για τις λυρικές του συλλογές «Τραγουδάκια» και «Ο Θάνατος». Και οι δυο αυτοί τόμοι διακρίνονται, σύμφωνα με τη γνώμη της κριτικής, για την ελιγκνεία της έμπνευσης, την απλότητα της έκφρασης και τον ωραίο χειρισμό της Ιταλικής γλώσσας.

Και άλλα βραβεία δόθηκαν αυτούς τους μήνες. Το βραβείο «Μπαγκούτα» που ή άπονομή του γίνεται στο όμιώνυμο έστιατόριο κάθε χρόνο από επιτροπή λογοτεχνών, έφέτος το πήρε ο κ. Λεονίντα Ρεπάτσι για το ρομάντζο του «Οι Άδελφοί Ροϋλε». Το έργο αυτό τράβηξε την προσοχή των κριτικών γιατί είναι, όπως έγραψα, «ένα μίγμα ρεαλισμού και ποιησης, μια ειρηνική εξέγηση του κόσμου, με πολλή πρωτοτυπία στις ιδέες και στην έμπνευση, παραστατικά γραμμένο και με περιγραφές αληθινά εξαιρετικές».

Το βραβείο Ουμπέρτο Φράκκια, εις μνήμην του ίδρυτού της επιθεώρησης της «Φιλολογικής 'Ιταλίας», άπενεμήθη σ' έναν απ' τους πιο νέους

Μία σκηνή από τον «Ουβέλλαν». — Σκηνογραφία ΚΑ. ΚΑΩΝΗ. Φωτογραφία Α. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΥ

διηγηματογράφους, στὸν κ. Ἀρτούρο Λόρια, γιὰ τὸ βιβλίο του «Σχολή χοροῦ». Καὶ τὰ νέα αὐτὰ διηγήματα δείχνουν τὸ γερὸ ταλέντο τοῦ κ. Λόρια, ποὺ μὲ τὸν πρῶτο του τόμο πήρε μιὰν ἀξιόλογη θέση ἀνάμεσα στὴ σύγχρονη ἰταλικὴ λογοτεχνία.

Τὸ βραβεῖο τῆς Μπολόνιας, ποὺ τὸ ἔδωσε τὸ φασιστικὸ ἐπαρχιακὸ συνδικάτο τῶν δημοσιογράφων, μοιράστηκε στὸν κ. Μάριο Πουτσίνι, γιὰ τὸ ἔργο του: «Ἡ Φυλακὴ» γιὰ τὸ ὁποῖο γράψαμε στὴ «Νέα Ἑστία» τῆς 15ης Ἰανουαρίου, καὶ στὸν κ. Γουλιέλμο Μπονιούτσι γιὰ τὸ βιβλίο του: «Ψηλὰ εἶν' ὁ ἥλιος».

* *

Τὸν περασμένον μῆνα ἤρθε στὴν Ἑλλάδα γιὰ πρώτη φορὰ ὁ κ. Μάσιμο Μποντεπέλλι. Ἐμεινε γοητευμένος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα κι' ἔδωσε ἀπὸ Ἰταλικὸ Ἰνστιτούτο μιὰν ἐνδιαφέρουσα διάλεξη γιὰ τὴ φιλολογία τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος.

Τὸν κ. Μποντεπέλλι, καθὼς καὶ τὸν ἐξαιρετικὸ διηγηματογράφο κ. Τουμάτι, θὰ παρουσιάσουμε ἐπὶ τοῖς ἀναγνώστες τῆς «Νέας Ἑστίας» στὴ σειρά τῶν «Συγχρόνων Ἰταλῶν Πεζογράφων».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Μ. Γ. Μιχαηλίδου Νουάρου. Λαογραφικὰ σύμμικτα Καρπάθου

Ἡ Κάρπαθος εὐτύχησε νὰ μελετηθῇ πολὺ νωρὶς σχετικὰ μὲ ἄλλα ἑλληνικὰ νησιά. Πρῶτα ἀπὸ εὐρωπαῖους, ποὺ ταξιδεύοντας μὲ διάφορους σκοποὺς στὴν Ἀνατολὴν σιαματοῦσαν στὰ Δωδεκάνησα τὰ ὁποῖα ἡ παράδοση τῆς μακρόχρονης φράγγικης κατοχῆς τάχα κάνει πολὺ γνωστά στὴ δύση. Ὑστερα ἀπὸ δικούς της κληρικοὺς καὶ μορφωμένους ποὺ φιλοτιμηθήκανε νωρὶς νὰ μελετήσουν τὸν τόπο τους.

Ἀυστυχῶς, οἱ παλιότερες ἐργασίες ποὺ ἀναφέρονται στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα καὶ τὴ λαογραφία τῆς Καρπάθου γραφτήκανε σὲ ἐποχὴ ποὺ ἡ γλωσσικὴ ἔρευνα δὲν εἶχε ἀκόμη προσανατολιστῇ στὴ σωστὴ κατεύθυνση ποὺ τῆς ἔδωσε ἀργότερα ὁ Χατζιδάκης, καὶ οἱ λαογραφικὲς μελέτες δὲν εἶχαν πάρει ἀκόμη ἐπιστημονικὸ χαρακτήρα. Ἡ μελέτη τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων καὶ διαλέκτων σύμφωνα μὲ τὴ ἀντιλήψεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς Πόλης, ποὺ πρωτοστατοῦσε τότε στὴν προσπάθεια αὐτῇ, ἀφετηρία εἶχε τὴν ἀρχαία γλῶσσα, κι' ὁ σκοπὸς τῆς ἦταν φραζολεῦστας μέσα στὰ περιρρονημένα ξεπερδία τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, νάβρη «ζῶντα μνημεῖα» τῆς ἀρχαίας. Οἱ ἐρευνητὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅλοι ἀνεξαίρετως ἀγλωσσολόγοι, κυνηγώντας τὰ βραβεῖα ποὺ προκίρυνσε ὁ «Ζωγράφος Ἀγών» τοῦ Συλλόγου, φραζαν νάβρουν ἀρχαῖες λέξεις στὴ ζωντανὴ λαλιὰ κάθε περιοχῆς, μὴ διστάζοντας ὅταν ἡ λέξη τοὺς φαινότανε πολὺ παραλλαγμένη νὰ τὴ συμπληρώσουν μὲ τοὺς φθόγους ποὺ ἐνόμιζαν ὅτι τῆς λείπουν, κι' ἔτσι

ὅλο ἐκεῖνο τὸ ἄφθονο ὕλικὸ ποὺ ἀποθησαυρίστηκε τότε μὲ θερμὸ ζήλο καὶ χρηστὲς ἐλπίδες στοὺς τόμους τοῦ «Ζωγράφου Ἀγώνος» καὶ τοῦ «Περιοδικοῦ τοῦ Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου Ἰων/πόλεως», μαζὶ καὶ οἱ ἐργασίες τοῦ Μαυολακίτη κ. ἄ. γιὰ τὴν Κάρπαθο, εἶναι σήμερον ἀπὸ ἀποψη ἐπιστημονικὴ γιὰ πέταμα.

Μόνον ἀφότου τὰ νεοελληνικὰ ἰδιώματα ἔγιναν σκοπὸς τῆς ἔρευνας, καὶ ἡ μελέτη τῆς νέας ἑλληνικῆς, μὲ τὴς ἐργασίες τοῦ Χατζιδάκη καὶ τῶν μαθητῶν του, ἀπόχτησε ἐπιστημονικὴς βίας, τότε μονάχα ἡ γλωσσικὴ ἔρευνα ἀρχισε νὰ καρποφορῇ. Καὶ φυσικὰ, ἡ ἐργασία τῆς περυσυλλογῆς ἔκρεπε ν' ἀρχίσαι ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἡ «Ἐν Ἀθήναις Γλωσσικὴ Ἑταιρεία», μὲ διηγίες φωτισμένες ἀπ' τὴν ἐπιστήμην καὶ μὲ ἐτήσια βραβεῖα, κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσει περὶ τοῦ 600 χειρόγραφες συλλογὲς γλωσσικοῦ ὕλικου ἀπὸ διάφορες ἑλληνικὲς χώρες, καὶ ἡ μελέτη τῆς νέας ἑλληνικῆς στηρίχτηκε σὲ ἐξακριβωμένο πλὴ γλωσσικὸ ὕλικό.

Στὶς ἐργασίες τῆς νέας αὐτῆς περιόδου ἀνήκουν τὰ βιβλία τοῦ κ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, ποὺ ἀκούραστος, χρόνια τώρα, κατὰγίνεται μὲ τὴ μελέτη τῆς γλώσσας καὶ τοῦ βίου τῆς ἰδιαίτερῆς του πατρίδας, τῆς Καρπάθου. Ἡ νέα του ἐργασία εἶναι τὸ δεύτερο μέρος τῶν τριῶν ἔργων ποὺ ἔχει προαναγγεῖλει μὲ τὸν γενικώτερο τίτλο «Καρπαθιακά μνημεῖα», καὶ περιλαμβάνει τὸ λαογραφικὸ ὕλικό τῆς Καρπάθου, καταταγμένο εἰς ὁλοκληρὰ κατὰ τὸ γνωστὸ σύστημα ποὺ ἔχει καθιερωθεῖ στὶς λαογραφικὲς ἐργασίες. Ὁ συγγραφεὺς, καλὸς μαθητὴς καὶ τοῦ Ν. Πολίτη καὶ τοῦ Γ. Χατζιδάκη, ἐργάστηκε μὲ τέτοιο σύστημα, ὥστε οὔτε ἡ Λαογραφία οὔτε ἡ Γλωσσολογία νὰ ἰκανοποιούνται ἡ μιὰ εἰς βάρους τῆς ἄλλης, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἡ ἐργασία του ἐξίσου χρήσιμη καὶ ἑκφυρὴ πηγὴ καὶ γιὰ τὴ λαογραφικὴ καὶ γιὰ τὴ γλωσσικὴ ἔρευνα. Ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ κατώρθωσε ὥστε ἡ ἐπιστημονικὴ ἀκριβολογία νὰ μὴ λιγοστεύει καθόλου τὴν ἀναγνωσματικὴν ἀξία τοῦ βιβλίου γιὰ κάθε μὴ εἰδικὸ φιλαναγνώστη.

Εἶναι βέβαιον πὼς συνολικὴ εἰκόνα τῆς γλώσσας καὶ τοῦ βίου τῆς νέας Ἑλλάδας δὲ μπορεῖ νὰ δοθῇ ἂν δὲν προηγηθοῦν ἰδιαίτερες εἰδικὲς μελέτες ποὺ νὰ συγκεντρώνουν τὸ γλωσσικὸ καὶ λαογραφικὸ ὕλικό καθιεμῆς χωριστὰ γεωγραφικῆς ἐνότητος. Καὶ ἡ δουλιὰ αὐτὴ δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ παρὰ ἀπὸ φιλόλογους ποὺ συνδέονται μὲ κάποιον ἰδιαίτερον δεσμό μὲ κάθε μιὰ γεωγραφικὴ περιοχὴ, δηλ. ἀπὸ ντόπιους σὲ κάθε νησί ἢ ἐπαρχία. Γι' αὐτοὺς, ἡ περίπτωση τοῦ συγγραφέα τῶν «Καρπαθιακῶν μνημείων» ἀξίζει νὰ προταθῇ ὡς ἀξιολύμητο παράδειγμα καὶ ζήλου γιὰ τὴ διάσωση τῶν ἰδιαίτερων χαρακτηριστικῶν τῆς πατρίδας τους, ἀλλὰ καὶ συστήματος γιὰ τὴ συλλογὴ καὶ τὴν ἐπεξεργασία παρόμοιου ὕλικου.

Τὰ βιβλία τοῦ κ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καθαρὰ ἐπιστημονικὴ τους χρησιμότητα θὰ γίνουν γιὰ κάθε ξενητεμένο Καρπάθιο πολύτιμη ἀνάμνηση τῆς πατρίδας του, ἔρχονται νὰ θυμίσουν καὶ σ' ἐμᾶς τοὺς ἄλλους

ἑλλήνες πὼς ἐκεῖ κάτω βρίσκεται μιὰ δλόκληρη μικρὴ Ἑλλάδα σκλαβωμένη, καὶ πὼς ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ, ποὺ ἓνας ἀπληστός κατακτητὴς παλεῖ νὰ τὴ μαράνει καὶ νὰ τὴν ἐκμηδενίσῃ, εἶναι μιὰ ψυχὴ καθάρια ἑλληνικὴ, ἀπ' τὴς καθαρότερες ποὺ μπόρεσε νὰ διασώσῃ ὁ ἑλληνισμὸς ἀνάμεσα στὶς θύελλες καὶ τρικυμίες τῆς ἱστορίας.

ΝΙΚΟΣ ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

Λευτέρη Ξάνθου: «Παράφωνες Ἱστορίες».

Ὅ,τι ἔγραφα τελευταῖα γιὰ τὸ μοντερνισμὸ μερικῶν νέων στιχουργῶν (ὡς μὲ συμπιᾶν, ἀλλὰ ποιητὲς δὲ μοῦ ἔρχεται νὰ τοὺς πῶ, νοιώθω ὅλο τὸ βάρος τῆς εὐθύνης), θὰ μπορούσα νὰ τὸ ἐπαναλάβω καὶ γιὰ τὴς «Παράφωνες Ἱστορίες» τοῦ κ. Λευτέρη Ξάνθου. Πραγματικὰ, βιαθεῖα, οὐσιαστικὰ μοντέρνο, ὅπως ἐννοοῦν τὴ λέξη αὐτὴ στοὺς τόπους τῶν μεγάλων πολιτισμῶν (στὴ Ρωσσία, στὴ Γαλλία, στὴ Γερμανία) δὲν ἔχουν τίποτε ἀπολύτως οἱ στίχοι τοῦ κ. Ξάνθου. Ὅτε ἡ διάθεσή τους εἶναι μοντέρνα, οὔτε ἡ αἰσθαντικότητά ποὺ προδίδουν, οὔτε ἡ ἔκφραση, οὔτε ἡ τεχνουργία τους, μὰ οὔτε, πρὸ πάντων, καὶ τὸ — πὼς νὰ τὸ πῶ; — ἀνθρωπιστικὸν τους περιεχόμενον. Ὁ κομμουνισμὸς ἔχει ἀπὸ καιρὸ ξεπεράσει τὸ στάδιο τῆς «πρόκλησης τοῦ οἴκτου», στὸ ὁποῖο βρίσκεται ὁ νέος στιχουργός, φανταζόμενος ἴσως ὅτι ἔχει φράσει στὶς πρῶτες γραμμὲς τῆς πρωτοπορείας, καὶ δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸ πιά—ἀπ' ἐναντίας, μάλιστα—οὔτε μὲ τὸ «φιλελευθωπισμὸ» (τοῦ Οὐγγῶ) οὔτε μὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ οἴκτου τοῦ Νεκράσου. Εἶναι κάτι πολὺ ἡρωϊκώτερον, μαχητικώτερον, πολὺ πῶς κατακτητικόν. Πολὺ ξεπερασμένη ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἔκφραση τοῦ κ. Ξάνθου, ὅπως καὶ ἡ τεχνουργία του. Ὁ σαρκασμὸς του εἶναι ξόδεσμος καὶ κάποτε κομικός: «Τὸ μονόκλ ἐξακολούθησε τὴς σκέψης του.—Τί νάχεις ἓνα πόδι, τί νάχεις δύο!» (πρόκειται γιὰ ἓνα ἀνίτηρο ποὺ πουλᾷ σπέρτα), ἢ... ρυθμικὴ πρόζα τοῦ μόνου ρυθμοῦ δὲν ἔχει, τὸ δὲ ὕψος του—ὡς τὸ ποῦμε ἔτι—θυμίζει ὕψος κακοῦ δημοσιογράφου ποὺ θέλει νὰ μοντερίσει: «Κάποιον ροῦζ ζωνθεύει τὴν περισπωμένην δύο χαλῆων».

Ἀλλοίμονο! οὔτε μὲ λίγες ἐξεζητημένες καὶ περίτεχνες φράσεις γίνεται κανεὶς ποιητής, οὔτε μὲ τὸ διάβασμα τοῦ Κνουτ Χάμσουν, οὔτε μὲ θέματα περίεργα δῆθεν καὶ ἀσυνήθιστα, ἀλλ' οὔτε καὶ μὲ πέντε δράματα ἀνθρωπισμοῦ ἢ κομμουνισμοῦ. Μὲ ὅλ' αὐτὰ τὰ πολλὰ νὰ καταφέρουμε ν' ἀραδιάσουμε τὴ μιὰ κάτω ἀπὸ τὴν ἄλλη, γιὰ νὰ φαντάζουν σὰ στίχοι, ἔστω καὶ «λέπτεροι» ἢ σὰ «ρυθμικὴ πρόζα», λέξεις καὶ φράσεις ὡσὰν αὐτές:

Κωμωδία.
Τραγωδία.
Πάντα καλὰ παιγμένη
Τὸ φεγγάρι γελᾷ.
—Τί ἀστεῖο! Τί ἀστεῖο!

Ναί, πολὺ ἀστεῖο, πράγματι!

Costis Palamas: Les Douze Paroles du Tri-gane. («Ἀρθρα καὶ σημειώματα ξένων λογοτεχνῶν καὶ καθηγητῶν γιὰ τὸν «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου»).

Ὁ Κωστὴς Παλαμῆς μπορεῖ νὰ εἶναι περήφανος γιὰ τὴς κρίσεις ποὺ προκάλεσε στὸ ἔξωτερικὸ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἔργα του, «Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου», μεταγλωττισμένος, καιρὸ τόκου, στὰ γαλλικά. Φανερόνουν ὅλες τὸν πῶς ἀνεπιφύλακτο θαυμασμό, ἓνα θαυμασμὸ ποὺ πολὺ λίγων ἄλλων σύγχρονων ποιητῶν τὸ ἔργο θὰ ἔχει κινήσει σὲ τέτοιο βαθμὸ. Σπουδαιότατοι λογοτέχνες, ὅπως ὁ Λέων Ντουντέ, μιλοῦν γιὰ τὴν ἐπικολυρικὴ πνοὴ τοῦ «Δωδεκάλογου», τὴ γνησιώτερη, τὴ θερμότερη καὶ ἀπὸ τοῦ Οὐγγῶ ἀκόμη (Ντουντέ), καὶ ἄλλοι πάλιν, βαθεῖς γνώστες τῆς φιλολογίας μας, ὅπως ὁ κ. Ρουσσέλ, θεωροῦν ὡρισμένες ποιητικὲς ἀρετὲς τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὅχι κατώτερες ἀπὸ τοῦ Δάντη. «Ἡ τραχύτητα αὐτῇ, γράφει ὁ κ. Ρουσσέλ (ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὸ «Δωδεκάλογο» καὶ τὴ «Φλογέρα»), ἡ πίκρια αὐτῇ, εἶναι ἡ τραχύτητα καὶ ἡ πίκρια τοῦ Φλωρεντινοῦ. Ἡ συγκέντρωση αὐτῇ τῆς σκέψης... οἱ ἐλλειπτικοὶ τρόποι... οἱ τολμηρὲς παραλείψεις... μοιάζουν ἐπίσης τὴν τεχνουργίαν τοῦ ποιητῆ τοῦ «Ἀδῆ».

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλες γνώμες ποὺ προκάλεσε τὸ μακρὸ αὐτὸ ποίημα, τοῦ Παλαμά, ὅπου ἐκφράζεται ὅλη ἡ ἔμμελη ψυχικὴ καὶ διανοητικὴ ἀναρχία καὶ ὅλη ἡ λαχτάρα ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ κίνει καθιστικὴ ζωὴ, γιὰ μιὰ ζωὴ πλανητικὴ, ἐλεύθερη, γεμάτη ἀπροσδόκητο καὶ περιπέτεια, εἶναι χαρακτηριστικῆς. Τὸ «Οἰκουμένικὸ πλάτος» τοῦ Δωδεκάλογου ποὺ θυμίζει τὸ «Σάτυρο» τοῦ Οὐγγῶ, «ἡ ἐρυθρότητα τῶν διαστάσεων» «ἡ δύναμις τοῦ λόγου» «ἡ ὁμορφιὰ τῆς φόρμης, ποὺ φέρνουν στὸ νοῦ τὸν ἴδιον ποιητὴ», ὁ «φλογερὸς καὶ δραματικὸς λυρισμὸς» του, ὁ «μοναδικὸς τόνος» μὲ τὸν ὁποῖον ἵκει στὴ σύγχρονη ποίησιν ὁ «Δωδεκάλογος», τὸ κάθος του «ποὺ εἶναι σὰν τὸ πάθος ἑνὸς μοντέρνου δράματος», ὅλ' αὐτὰ εἶναι κρίσεις ποὺ φανερόνουν τί θέσι ἔχει καταλάβει στὴ σύγχρονη εὐρωπαϊκὴ καλλιτεχνικὴ συνείδηση τὸ ἔργο τοῦ Παλαμά.

Ὁ Δωδεκάλογος προκάλεσε τὴς πῶς ἐνθουσιώδεις κρίσεις τῶν ξένων διανοουμένων. Πράγμα ποὺ δείχνει πόσο τὸ ἔργο αὐτοῦ, μολονότι ἐθνικῆς ἐμπνεύσεως στὸ μεγαλύτερον μέρος του, εἶναι, ὅσοτοσο, βγαλμένο ἀπὸ μιὰ ψυχὴ ποιητικὴ ἀληθινὰ σύγχρονη, βυθισμένη ὅσο καμμιὰ ἄλλη ἴσως ἑλληνικὴ, στὰ πνευματικὰ ρεύματα τοῦ καιροῦ μας.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἄννας Κατοίγχα: «Ἐρως—γάμος». Δρ. 35.
Γιώργου Δενδρινού: «Ὁ ἄνθρωπος ποὺ τὰ δέχονταν ὅλα...».
Στάθρου Τσιακίρη: «Τὸ σταφιδόφωμο καὶ τὰ ὀδοφράγματα». Διηγήματα.
Δ. Μπαλάνου: «Ἡ ἀνάγκη τῆς συνεργασίας τῶν ἐκκλησιῶν». Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
Ἄννας Δ. Τερζιάδου: «Ποιητικὴ συλλογὴ».

Θανάση Πετσάλη: «Ὁ προσδιορισμός τῆς Μαρίας Πάρνη». Μυθιστόρημα. Δρ. 50.

Γιάννη Φλιάσιου: «Ποιητικές δοξασίες». Ποιήματα. Δρ. 13.

Μανόλη Κριαρά: «Συμβολὴ εἰς τὰ νεοελληνικά παρωνύμια». Ἀνατύπωση ἐκ τοῦ ΜΔ' τόμου τῆς «Ἀθηνᾶς».

Γιάννη Σκαρίμπα: «Ὁ θεῖο τραγί». Διηγήματα. Ἐκδ. Ἀριστ. Ν. Μαυρίδης. Δρ. 40.

Giorgio Zoras: «La costituzione della Grecia». Anonima Romana Editoriale. Roma. I, 10.

Giorgio Zoras: «Nel primo centenario della costituzione del regno Ellenico». Istituto per l'Europa orientale. Roma.

Κ. Π. Χατζηϊωάννου: «Βιβλιογραφία τῆς Κυπριακῆς λογογραφίας καὶ γλωσσολογίας». Σελ. 1.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Εἰς τὴν «*Πρωτάν*», ἐξ ἀφορμῆς τῆς διδασκαλίας τῆς «*Θυσίας* τοῦ Ἀδράμ» εἰς τὸ ἔθνικόν θέατρον, ἀνάλυσις τοῦ «*μυστηρίου*» ἀπὸ τὸν κ. Φώτον Πολίτην, ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει, καὶ πολὺ δικαίως, ὅτι «ὁποῖος νοιώθει ἀπὸ ποίησιν δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἐκτιμῇσιν τὴν λιτότητα τῆς ἐκφράσεως τῆς «*Θυσίας* τοῦ Ἀδράμ» καὶ τὸ καθαρὸς ἑλληνικὸν χρῶμα τοῦ στίχου τῆς. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἐκτιμῇσιν ἐπίσης καὶ τὴν γνησιότητα τῶν αἰσθημάτων πού περιέχονται στὸ μυστήριον αὐτό, πού δὲ καὶ θεωρεῖται ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα μνημεῖα τῆς παλαιότερης ἐρωπαϊκῆς τέχνης γενικῶς, καὶ ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ κειμήλια τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας εἰδικώτερα.» Σκέψεις, ἐπίσης, τοῦ ἴδιου εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἰάγου καὶ ὑποδείξεις διὰ τὸν τρόπον τῆς ἐρμηνείας του, ἀποτελέσασαι τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθη ὅλη ἡ προσπάθεια τοῦ ἡθοιοποιοῦ πού ἐπαίξε τὸν ρόλον αὐτὸν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ «*Ὁθέλλου*» ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἔθνικοῦ θεάτρου καὶ ἐπροκάλεσε ἀντιρρήσεις πολλῶν κριτικῶν.

— Εἰς τὸ «*Ἐλεύθερον Βῆμα*» εὐμενέσταται κρίσεις τοῦ κ. Μιχ. Ροδά διὰ τὸν «*Συνταγματάρχην Λιάπκιν*» τοῦ κ. Μ. Καρκατῆ καὶ τακτικὴ παρακολούθησις τῶν ἐκθέσεων ἀπὸ τὸν κ. Ζαχ. Παπαντωνίου καὶ τῆς μουσικῆς κινήσεως ἀπὸ τὸν κ. Ἰ. Φαρούδαν.

— Εἰς τὰ «*Ἀθηναϊκά Νέα*», γράφων ὁ κ. Γρ. Ξενόπουλος διὰ τὴν «*Φαύστα*» τοῦ Βερναρδάκη, παρατηρεῖ ὅτι «ὅταν τὸ ἔλεγε τοῦ Βαλαωρίτη (στὸν Πατριάρχην) ἐξοκολοῦται ὡς σήμερον ὡς ἀπαγγέλλεται καὶ νὰ ἐνθουσιάζῃ τὸν κόσμον καθὲς 20ῆς Μαρτίου, ἡ «*Φαύστα*» τοῦ Βερναρδάκη, ἓνα δραματικὸν ἀριστούργημα, καὶ καθ'αὐτὸ ἔθνικόν, ἐπαύσε νὰ παριστάνεται πρό πολλοῦ. Γιατί; Ἀπλούστατα, γιατί τὸ ποίημα τοῦ Βαλαωρίτη εἶναι γραμμένον στὴ ζωντανή, τὴν αἰώνια γλῶσσα, ἐνῶ τὸ δράμα τοῦ Βερναρδάκη εἶναι σ' ἓνα τεχνητὸ ἰδίωμα, οὔτε ἀρχαῖον, οὔτε νέον, ψεύτικον, νεκρό, πού οὔτε οἱ ἡθοιοποιοὶ μποροῦν πιά νὰ τὸ προσφέρουν, οὔτε τὸ κοινὸν νὰ τὸ ἀνεχθῇ». Κι' ἀφοῦ δίδει τὴν πληροφορίαν ὅτι «πολλὰς φορὰς συζητήσαμε στὸ

ἔθνικόν θέατρο, ἂν καὶ πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ περλάσουμε στὸ δραματολόγιόν του καὶ τὴ «*Φαύστα*» καὶ συμφωνήσαμε ὅλοι ὅτι, ὅπως εἶναι, καταντᾷ ἀδύνατον», προτείνει τὴν διασκευὴν τῆς «*Φαύστας*». Ἡ πρότασις, νομίζομεν, πρέπει νὰ προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν λογοτεχνῶν μας. Τὸ ἔθνικόν θέατρον, ὅταν ὑπάρχῃ μιὰ καλὴ διασκευὴ τῆς «*Φαύστας*», ἀσφαλῶς δὲν θὰ εἶχε δυσκολίαν νὰ τὴν παραστήσῃ.

— Εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα, ὁ κ. Μιχ. Ἀργυρόπουλος, μὲ τρία ἄρθρα του, ἐξηγεῖ πῶς ὁ Κοραῆς ἐγεννήθη Σμυρναῖος καὶ ἀπέθανε Χίος, καὶ ὁ κ. Πέτρος Χάρης, εἰς σημείωμά του ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἡ παιδικὴ λογοτεχνία*», τονίζει πόσον ἐξεργεντική εἶναι ἡ ἐπίδρασις τοῦ καλοῦ παιδικοῦ βιβλίου, ὑποστηρίζει ὅτι «ὅταν θελήσῃ κανεὶς νὰ ἀποδείξῃ μὲ κείμενα ὅτι ὑπάρχουν αὐτὴ τὴ στιγμή στὰ ἑλληνικὰ γράμματα οἱ ἐργασίαι ἐκείναι πού προετοιμάζουν τὴν πνευματικὴν ζωὴ, ἀσφαλῶς θὰ σταθῇ καὶ σὲ ὅ,τι ἔγραψαν γιὰ τὰ παιδιά μερικοὶ ἀπὸ τοὺς καλλιτέρας ποιητὰς καὶ πεζογράφους μας» καὶ παρατηρεῖ ὅτι ἡ τελευταία δεκαπενταετία ἔδωκε ὅσα βιβλία δὲν κατάρθωσαν νὰ χαρίσουν στὰ παιδιά ἐπὶ πενήντα καὶ περισσότερα χρόνια οἱ συγγραφεῖς μας.

— Εἰς τὴν «*Ἑστία*», ἐκτός ἀπὸ τὸ τακτικὸν χρονογράφημα τῶν κκ. Παύλου Νιρβάνου καὶ Λαύρα, αἱ «*παρενθέσεις*» τοῦ κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλου, αἱ ἀναμνήσεις τοῦ κ. Ι. Δαμβέργη, τὰ «*φιλολογικὰ θέματα*» τοῦ κ. Σωτ. Σκίπη καὶ τὰ «*ιστορικὰ σημειώματα*» τοῦ κ. Δ. Γατοπούλου.

— Εἰς τοὺς «*Νέους Καιροὺς*» τοῦ Πειραιῶς, σημείωμα τοῦ κ. Χρήστου Λεβάντα γιὰ τὸ «*Φῶς πού καίει*» τοῦ κ. Κ. Βάρναλη, εἰς τὸ ὁποῖον μεταξὺ τῶν ἄλλων διατυπώνεται ἡ ὀρθοτάτη παρατήρησις ὅτι ἡ «*δόξα αὐτοῦ τοῦ βιβλίου*» θὰ ἦτο μεγάλη, ἂν δὲν εἶχε γραφῇ ἑλληνικῶς ἀλλὰ σὲ μιὰ ξένη γλῶσσᾳ. Ἡ παρατήρησις ὅμως αὐτὴ δυστυχῶς δὲν ἰσχύει μόνον γιὰ τὸ «*Φῶς πού καίει*»...

— Εἰς τὴν «*Ἐργασίαν*», σχολιάζων ὁ κ. Μ. Καλομοίρης τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Δ. Μητροπούλου ὡς προσέδρου μέλους τῆς Ἀκαδημίας, δὲν ἀποκρύπτει τὴν δυσφορίαν του, παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἐκλογὴ αὐτὴ ἐπροκάλεσε τὴν ἀπορίαν, ἂν ὅχι τίποτε ἄλλο, τοῦ μουσικοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος, χωρὶς νὰ παραγνωρίζῃ τὴν ἀξίαν τοῦ κ. Μητροπούλου ὡς διευθυντοῦ ὀρχήστρας καὶ πιανίστα, νομίζει ὅτι ὡς συνθέτης δὲν ἔχει παρουσιάσει ἐργασίαν ἀξίαν λόγου, καὶ παραθέτει μέρος τῆς διαμαρτυρίας τῶν ὁποίων ἀπήνουναν πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν οἱ μουσουργοὶ κ. κ. Λαυράγκας, Λαμπελί, Βάρβογλης, Σπάθης, Προκοπίου καὶ ὁ κ. Καλομοίρης. Ἀσκέτως πρὸς τὰ παράπονα τοῦ κ. Καλομοίρη καὶ τὴν διαμαρτυρίαν τῶν ἑλλήνων μουσουργῶν, νομίζομεν ὅτι ὅχι μόνον πρέπει νὰ πληρωθῇ καὶ ἡ δευτέρα ἔδρα προσέδρου μέλους, ἀλλὰ καὶ νὰ δοθῇ μιὰ τακτικὴ ἔδρα εἰς τὴν μουσικὴν. Διὰ τὸν ὑποδιεικνυμένον αὐτὸν τῆς μουσικῆς δὲν βλέπομεν νὰ ὑπάρχῃ δικαιολογία...

— Εἰς τὸ αὐτὸ περιοδικόν, ὁ κ. Ἀριστὸς Καμπάνης, ἐξ ἀφορμῆς τῶν γνωμῶν τὰς ὁποίας διέτυπωσε εἰς τὴν «*Ἰδέαν*» ὁ πρῶτος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Παπανδρέου περὶ δημοτικισμοῦ, γράφει ὅτι «*χρησιάζονται πολλοὶ Γιαννιῶδες, πολλοὶ Θεσσαλιῶδες, πολλοὶ ἐπιστήμονες δημοτικισταὶ (τῆς*

πράξεως) γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ φτάσουμε στὴ γενίκευσιν τοῦ δημοτικισμοῦ πού ζητᾷ ὁ κ. Παπανδρέου». Ἡ παρατήρησις, παρὰ τοὺς ἐνθουσιασμοὺς μερικῶν δημοτικιστῶν, ἔχει τὴν θέσιν τῆς. Καὶ ἀποδείξει τὰ περισσότερα κείμενα δημοτικῆς: εἶναι γραμμένα ἀπὸ ἀνθρώπους πού δὲν ἐδέχασαν τὴν καθαρῶσαν καὶ προπάντων τὸ συντακτικὸν τῆς...

— Εἰς τὴν «*Σοσιαλιστικὴν Ζωὴν*», ἐπὶ τῇ πενηνταετηρίδι τοῦ Μάρξ, ἐνδιαφέροντα ἄρθρα καὶ σημειώματα διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς θεωρίας του. Ἰδιαίτερος ἀναφέρομεν τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Ν. Γιαννιῶ, εἰς τὸ ὁποῖον καθορίζεται ὁ μαρξισμὸς εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς του, καὶ τονίζεται ὅτι ὁ ἱδρυτὴς του δὲν εἶναι ἁπλῶς ἓνας σοφὸς ἀλλὰ ἓνας μεγάλος ὁδηγητὴς.

— Εἰς τὴν «*Ἰδέαν*» τοῦ Ἀπριλίου, ἡ «*Θέση τοῦ δημοτικισμοῦ στὴ σημερινὴν ἐκπαίδευσιν*» τοῦ κ. Μ. Κουντουρά, ὁ ὁποῖος λέγει μερικὰς ἀλήθειαις πού πρέπει νὰ ἀπασχολήσουν πολὺ τοὺς λογατέχνους καὶ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς μας: τὸ «*Στὴν καρδίᾳ τῆς κρίσεως*» τοῦ κ. Σπ. Μελά, πού ἐξετάζει τὴν παγκόσμιον κρίσιν εἰς τὰς γενικωτέρας ἐκδηλώσεις τῆς καὶ παρατηρεῖ ὅτι ὁ «*κομμουνισμὸς, θέλοντας νὰ δώσῃ τὴν ἀσφάλειαν, γυρεῖ μετὰ τὴν βίαν νὰ καταλύσῃ, νὰ ξεριζώσῃ καὶ νὰ νεκρώσῃ τὴν δύναμιν πού φέρνει τὰ κακά, τὰ ξεχειλίσματα καὶ τοὺς ξετροχιασμοὺς—*» ἐκχύνοντας πῶς ἀπ' τὴν ἴδια δύναμιν πηγάζουν καὶ τ' ἀγαθὰ, ὁλόκληρη ἡ ζωὴ καὶ ἡ πρόοδος τῆς κοινωνίας. Μοιάζει μὲ Θεοπάλαδο γιὰ τὸν πού θάβλεπε καρδιακῶς ἀρρώστειαν, καὶ γιὰ νὰ τὴν γιατρέψῃ, θάνοιγε τὸ στήθος τοῦ ἀρρώστου καὶ θὰ τοῦ ἐξάγει τὴν καρδίαν: τὸ «*Νεοελληνικὸ μυθιστόρημα*», μελέτη τοῦ κ. Ἀγγέλου Ἰερζάκη, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομεν ὀρθὰς παρατηρήσεις καὶ ἐπιτυχεῖς χαρακτηρισμοὺς: σημείωμα τοῦ κ. Γιώργου Θεοτοκά γιὰ τὸ «*ὁλόθριο στραδοπάτημα*» τοῦ κ. Δ. Ἰλγνοῦ, δηλαδὴ τὴν προσχώρησιν του εἰς τὸν μαρξισμόν: τὸ β' μέρος τῆς μελέτης τοῦ κ. Μπόγδαν Ράδνιου γιὰ τὰς «*Τραγικὰς ἀντιθέσεις στὴ διάνοησιν τῶν Βαλκανίων*», σημείωμα τοῦ κ. Ἀντρέα Καραντινῆ γιὰ «*Τὰ χρόνια μου καὶ τὰ χαρτιά μου*» τοῦ κ. Κωστή Παλαμά καὶ σχόλια διὰ τὰ τελευταῖα πολιτικά καὶ καλλιτεχνικά γεγονότα.

— Εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τῶν «*Μακεδονικῶν Ἡμερῶν*» συνεργάζονται μὲ ποιήματα, διηγήματα καὶ κριτικά σημειώματα οἱ κ. κ. Α. Γιαννιῶ, Χ. Ἀλεξίου, Α. Πηγαίου, Γ. Κοτζιούλας, ἡ κ. Ἀνθούλα Σταθοπούλου-Βαφοπούλου καὶ ὁ κ. Τέλλος Ἀργας μὲ μίαν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ περιοδικοῦ διὰ τὴν θέσιν τῆς κριτικῆς εἰς τὴν ἑλλάδα. Ἐπίσης, ἀπάντησις τῶν νέων πού ἐκδίδουν τὰς «*Μακεδονικὰς Ἡμέρας*» εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Πέτρου Χάρη περὶ φιλολογικῆς ἀποκεντρώσεως, περὶ τοῦ ὁποῖου ἐγράφομεν εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος.

— Εἰς τὴν «*Κοινωνικὴν Ἐρευναν*» τοῦ Ἀπριλίου, ἐνδιαφέροντα ἄρθρα τῶν κ. κ. Δημ. Πουρνάρα, Γ. Σοφianoπούλου, Δ. Χατζηγιάννη, Ἀπ. Παγκούτσου, Ν. Πηγαίου, Α. Δημητράτου κ. ἄ. καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς «*Ἱστορίας τοῦ διεθνoῦς σοσιαλισμοῦ*», ἡ ὁποία θὰ παρέχεται εἰς αὐτοτελὴ φυλλάδια.

— Εἰς τὴν «*Ἐφημερίδα τῶν Σαμίαν*» ἀνα-

δημοσιεύονται οἱ «*Πλούσιοι καὶ Φτωχοὶ*» τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου.

— Εἰς τὸ «*Θάρρος*» τῶν Καλαμῶν καὶ εἰς σειρὰν συνεκείων ἡ «*Ποίησις καὶ ἡ μουσικὴ διὰ μέσου τῶν αἰώνων*» τοῦ κ. Σπ. Γ. Τασιοπούλου.

— Εἰς τὸ δακτυλογραφημένον παιδικὸν περιοδικὸν «*Τὸ σχολεῖό μας*», πού γράφεται ἀπὸ τοὺς μικροὺς τῶν ἐκπαιδευτηρίων Μίνας Ἀηδοποπούλου, ἄπλοὶ καὶ εἰλικρινεῖς στίχοι, καλὰ μεταφράσεις καὶ χαριτωμένα σκίτσα.

— Εἰς τὴν «*Ἑλληνικὴν Ἐπιθεώρησιν*» τοῦ Μαρτίου, ποιήματα τῶν κκ. Μ. Γαϊριμώκου, Στεφ. Δάφνης, Ν. Παπῆ, Ὁρ. Λάσκου, Α. Καλαμπούση, Π. Λαμπέτη, Σπ. Ἀννίνου, Κλ. Ἀλεξανδρινῶ, διήγημα τοῦ κ. Γιάγκου Πετρίδη καὶ αἱ ἀπόψεις τοῦ περιοδικοῦ διὰ τὴν φιλολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν.

— Εἰς τὴν «*Ἰόνιον Ἀνθολογίαν*» τοῦ Μαρτίου, ἀξιόλογοι στίχοι καὶ πεζὰ καὶ κριτικά σημειώματα τῆς κ. Μαρτίνας Μινώτου γιὰ τὴν «*Μαντῶ Μαυρογένους*» τῆς κ. Ἀθηνᾶς Ταρσούλη, τοῦ κ. Σπ. Μινώτου γιὰ τὸν «*Ποπολᾶρο*» τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου καὶ τοῦ κ. Γ. Ἀργα γιὰ τὸν «*Τελευταῖο ὄρφικόν διθύραμβον*» τοῦ κ. Ἀγγ. Σικελιανοῦ.

— Εἰς τὸν «*Θεατὴν*» σειρὰ συνεντεύξεων τοῦ κ. Κλ. Παράσχου μὲ γνωστοὺς ζωγράφους καὶ γλύπτας, «*Ἔως τώρα ὠμίλησαν οἱ κ. κ. Α. Γερανιώτης, Π. Μαθιόπουλος, Ο. Ἀργυρός, Ν. Ὁθωνάτος, Θ. Θωμόπουλος, Ἀντ. Σώχος, Ν. Κογεβίνος καὶ ἡ δ. Μπέλλα Ραυτοπούλου*».

Ἐλάβομεν, ἀκόμη, «*Ἐκίνημα*», «*Ρυθμόν*», «*Συζήτηση*», «*Παναθήναια*», «*Πολιτισμόν*», «*Φιλοτέλειαν*», «*Θησαυρὸν τῶν παιδιῶν*», «*Ἐκπαιδευτικὸν Δελτίον*», «*Δελτίον ἀστέρους*» «*Φιλοτελικὰ Νέα*» κ. ἄ. Ω.

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

162^α συνεδρία τῆς Ὀλομελείας, τὴν 8 Ἀπριλίου 1933.

Κατ' αὐτὴν ἐγιναν αἱ ἐξῆς ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις: Α') Ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντ. Κεραμοπούλου: «Ὁροι προκηρύξεων μισθώσεως ἱερῶν γαιῶν, μισθώσεις καὶ θωρακὶ ἐν Θεσπιαίς. Β') Ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Ζέγγελη: *Ποία ἡ ἀληθὴς ἐρμηνεία τῆς κοσμογονικῆς θεωρίας τῶν ἀριθμῶν τοῦ Πυθαγόρα*. Γ') Ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ἰωακείμογλου: Ἀνακοινώσεις τῶν κκ. Α. Ἰουστινιανῶ καὶ Γ. Πιέρη: περὶ προσδιορισμοῦ τῆς κινήσεως εἰς σοκολατίδια. Δ') Ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Αἰγινίου: Ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Ἀθ. Λαϊθαγιῶ: περὶ τῶν ὑψῶν βροχῆς, τῆς διαρκείας καὶ τῶν ἐντάσεων αὐτῆς ἐν Ἀθήναις.— Ε') Ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Μαλτέζου: Ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Μιχ. Ἀναστασιάδου: περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ διαγράμματος τῶν ἐν φορτίσει ἐναλλακτικῶν.

Κατὰ τὴν ἑκτακτον συνεδρίαν τῆς 6 Ἀπριλίου ἐγιναν δύο ὁμιλίαι περὶ Ἀδαμαντίου Κοραῆ ὑπὸ τῶν ἀκαδημαϊκῶν κκ. Γ. Ν. Χατζιδάκη καὶ Γ. Καλλιτσονάκη.

Ἡ Ἀκαδημία ἀνεδέχθη τὴν διεξαγωγὴν τοῦ δραματικοῦ Ἀγωνος τῆς κυρίας Ἀλεξάνδρας Χωρέμη, τὸ γένος Μπενάκη, μὲ μόνον καὶ ἀδιαρρετον ἔπαθλον ἐκ 200 ἀγγλικῶν λιρῶν. Προσεχῶς θὰ ἐγιορτασθῇ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἡ σχετικὴ προσκήρυξις.

Εἰς τὴν 1^η Τάξιν τῆς Ἀκαδημίας θὰ πληρωθοῦν δύο τακτικαὶ ἔδραι Νομικῶν Ἐπιστημῶν.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Εἰς τὸ Ἑθνικὸν Θέατρον ἐξακολουθοῦν αἱ παραστάσεις τοῦ «Ὀιδίλλου» μὲ τὸν κ. Γούζαν, ὁ ὁποῖος ἀντικατέστησε τὸν ἀσθενήσαντα κ. Βεάκην. Ἐτοιμάζεται ὁ «Ὀιδίππους Τύραννος».

* Εἰς τὰ τυπογραφεῖα τοῦ «Ἡεροῦ» ἤρχισαν ἐκτυπομένη, ἐπιμελὲς τοῦ κ. Πρ. Ν. Ἀποστολίδου, Γενικοῦ Γραμματέως τῆς συντάξεως τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας», Ἀνθολογία τῆς Νεολληνικῆς Ποιήσεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1711, κατὰ τὸ ὅποιον ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Βενετίαν τὰ «Ἀνθὴ Ἑλλάδας», μέχρι σήμερον.

* Ἐπὶ τῇ ἐκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηναίων ὁργανώθη εἰς τὸ «Σταυρῆτιον» τῆς κυρίας Νίνας Ρῶκ ἀναδρομικὴ ἔκθεσις διὰ τὴν «Ἀθῆνα ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες», περιλαμβανούσα παλαιὰ σχέδια, χαλκογραφίας καὶ λιθογραφίας. Ἡ ἔκθεσις θὰ εἶναι ἀνοικτὴ μέχρι τῆς 30^{ης} Ἀπριλίου.

* Τὴν 27 Μαρτίου, ἡ ἔκτι διαλέξις τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν εἰς τὸν «Παρνασσόν». Ὀμιλητὴς ὁ κ. Π. Τρεμπέλας μὲ θέμα «Ὅρφικὰ μυστήρια καὶ Χριστιανισμός». Τὴν 6 Ἀπριλίου, εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν, ἡ ἑβδόμη διάλεξις. Ὀμιλητὴς ὁ κ. Γάκης Κανδηλῶρος μὲ θέμα: «Ἡ χιλιετηρίς τῆς Δημητοῦς ὡς πόλεως τῶν γραμμάτων».

* Εἰς τὸ θέατρον «Ὀλύμπια», τὴν 29 Μαρτίου, ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φοράν ἡ ἐν Γερμανίᾳ σπουδάσασα ἡθοποιὸς δ. Ἀγγέλα Λαλαροῦνη ὡς Γιουανέττα εἰς τὸν «Κατὰ φαντασίαν ἀσθενὴ τοῦ Μολιέρου».

* Τὴν 4 Ἀπριλίου, ἡ πρώτη ἐπίσημος ἐμφάνισις τῆς «Ἑλληνικῆς Φιλοσοφικῆς Ἑταιρείας» εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, μὲ προγραμματικὸν λόγον τοῦ προέδρου αὐτῆς κ. Ζερβοῦ.

* Εἰς τὴν Ἀεθλοδεδειαν, ὑπὸ τοῦ Συλλόγου «Οἱ Φίλοι τῆς Λεϊβαδίας» διάλεξις περὶ τοῦ πρό ἐτιῶν ἀποθανόντος λεβαδέως ποιητοῦ καὶ δημοσιογράφου Πέτρου Ζητουνιάτη.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

12 Ἀπριλίου

κ. Α. Σ. Σάμιον. Ἡ «Νέα Ἑστία» φιλοξενεῖ καὶ γνώμας ἀντιθέτους πρὸς τὰς ἀπόψεις τῆς, δταν ἐννοεῖται προέρχονται ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν νὰ ποῦν κάτι. Ἀπόδειξις τὸ σημεῖωμα τῆς κ. Μαρίας Ἀργυροπούλου, ποὺ δημοσιεύεται εἰς τὸ τεύχος αὐτὸ χωρὶς νὰ εἶναι σύμφωνον πρὸς τὰς πεποιθήσεις τῶν διευνυτῶν τῆς «Νέας Ἑστίας». — κ. Μ. Φ. Ἐνταῦθα. Ἐψάξαμε, ἀλλὰ δὲν εὗρήκαμε τὸ διήγημά σας. Ἄν δὲν ἐγράψατε στὸ μεταξὺ κάτι ποὺ νὰ σὰς ἱκανοποιῇ περισσότερο, μπο-

ρεῖτε νὰ μᾶς τὸ ξαναστείλετε. — Ε. Χ. Ἐνταῦθα. Ἡ «Νέα Ἑστία», ὅπως ὑποσχέθη, θὰ παρουσιάσῃ καὶ ἐννὴν πεζογραφίαν μὲ σειρὰν διηγημάτων. Τὸ ἴδιον θὰ κάμῃ καὶ διὰ τὴν ῥωσικὴν, ἀφοῦ τελειώσῃ ἡ μελέτη τοῦ κ. Ζεβγᾶ. Ἡ μετάφρασις, λοιπόν, ποὺ μᾶς ἐστείλατε εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σας. — δ. Α. Ν. Ἡράκλειον. Ἀπὸ τοὺς στίχους σας δὲν λείπει ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ τέχνη. Ἡ «Ἐλεγεία» προπάντων δείχνει ἀναμειψιδήτητον ποιητικὴν διάθεσιν. Ἀλλὰ τὰ τραγούδια σας δὲν ἔχουν σύνολον. Περιμένουμε κάτι ἀρτιώτερον. — κ. Φ. Β. Ἐνταῦθα. Ἡ ἐπιστολὴ σας ἔπρεπε νὰ σταλῇ εἰς τὴν ἐφημερίδα ποὺ ἐδημοσίευσε τὸ ἄρθρον. Ὡς θέλετε νὰ ἀναμειχθῶμεν εἰς συζητήσιν ποὺ δὲν ἐπροκαλέσαμε καὶ ποὺ δὲν βλέπομεν νὰ ἔχῃ σχέσηιν μὲ τὴν «Νέαν Ἑστίαν», περιοδικὸν κατ' ἐξοχὴν λογοτεχνικόν; — δ. Ἀν. Τ. Ἐνταῦθα. Ἐβλάδαμε κ' εὐχαριστοῦμε. Τὸ βιβλίο σας ἀναγγέλλεται εἰς τὸ τεύχος αὐτό. — κ. Α. Α. Θέβας. Διὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀναφέραμε εἰς τὸ προηγούμενον τεύχος, ἀποσπῶμεν μόνον τὰ ἀκόλουθα ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν σας: «Ὅπως καὶ ὁ κ. Βλαττός ἐγράψε, ὑπάρχουν τρεῖς κατηγορίαι γραμμάτων μὲ βάσι τὸ χαλκὸ: α) τοῦ μπρούτζου (κρατέρισμα) β) τοῦ ὀρειχάλκου γ) τοῦ νεαργύρου (Χημεῖα Ζέγγελη σελ. 308). Γιὰ τὰ δύο, κράματα τοῦ χαλκοῦ, ὑπάρχει ὁ ὅρος «μπρούτζος», γιὰ τὰ ἐκ καθαροῦ δὲ χαλκοῦ εἶδη ὁ ὅρος χάλκωμα, καὶ συνεπῶς καὶ ἄλλη ἀντίληψις δὲν εἶναι ὀρθή.» — δ. Ζ. Κ. Θεσσαλονίκη. Τὸ «Βραδυνό», γραμμένο μὲ πολλὴν παρατηρητικότητά καὶ μὲ τὴν διάθεσιν τῶν πεζογράφων ποὺ ἐπιμένουν εἰς τὰς χαρακτηριστικὰς λεπτομερείας. Ἀλλὰ πολὺ σύντομον. Ἐνὰ τέτοιο θέμα ἔπρεπε νὰ ἀναπτυχθῇ περισσότερο. — κ. Ν. Π. Ἐνταῦθα. Κρατοῦμε τὸ «Παιδικὸ ὄνειρον». Θὰ δημοσιευθῇ προσεχῶς. — κ. Χ. Ἀλ. Ἀσβεστοχώριον. Πολὺ καλὸ. Θὰ δημοσιευθῇ. — κ. Κ. Γ. Κέρκυραν. Ἐχοπιάσατε πολὺ νὰ γράψετε κάτι ἐπὶκαιρὸ καί, τὸ χειρότερον, δὲν κατωρθώσατε νὰ κρύψετε τὴν προοπτικὴν σας. Ἡ συγκίνησις τοῦ γέρο-Στεφανῆ, ποὺ τὸν στέλνει στὸν τάφο, εἶναι κάπως ὑπερβολικὴ. — κ. Ἀν. Κ. Ἐνταῦθα. Ἡρέπει νὰ ἐργαζοῖτε πολὺ ἀκόμῃ καὶ νὰ διαβάσετε καλοὺς ποιητάς, δικούς μας καὶ ξένους. Εἰς τοὺς στίχους σας δὲν ὑπάρχει κάτι τὸ προσωπικὸ ἢ, τοῦλάχιστον, πρωτότυπα διατυπωμένο. — κ. Ἀγγ. Κ. Ἐνταῦθα. Δυστυχῶς, αἱ περισσότεραι ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις ποὺ ἐκάναμε διὰ τὰ πρό ἔτους σχεδὸν ἀποσταλέντα, ἰσχύουν καὶ γιὰ τὸν «Ἀνοιξιτικὸν οὐρανόν». Στὸ τραγούδι σας οὔτε συγκίνησις ὑπάρχει οὔτε σκέψις, ἀλλὰ μόνον λέξεις τοποθετημέναι ἢ μὲ πλάϊ στὴν ἄλλην. Αὐτὸ ὁμῶς δὲν εἶναι ποίησις. — κ. Θ. Σ. Ἐνταῦθα. Ἀπὸ τὰ δύο τραγούδια σας προτιμοῦμε τὴν «Ἀγωνίαν». Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὴν εἶναι καταφανὴς ἡ ἐπίδρασις ἀπὸ τοὺς ποιητάς ποὺ διαρκῶς ἀγωνιοῦν καὶ προσμένουν νάρθη καί. — κ. Ἀλ. Σ. Γρεβενά. Τεῦχος ἀπεστάλη. — κ. Κ. Γ. Ἐνταῦθα. Τὰ ἀξιολογώτερα ἀπὸ τὰ νέα βιβλία θὰ κριθοῦν. Ἀλλὰ σιγά-σιγά. Προσετέθησαν, βλέπετε, διὰ τὴν πληρωσοτέραν παρακολούθησιν τῆς λογοτεχνικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως, μερικαὶ νέαι ρομπρίκες ποὺ ἀπασχολοῦν ἀρκετὰς σελίδας τοῦ δεκαπενθημέρου.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»